THE JAMMU & KASHMIR UNIVERSITY
LIBRARY.

DATE LOANED

Class No. ______ Book No. ________

Vol. ________ Copy ________

Accession No. ____________

10

The Jammu & Kashm
University Library,
Srinagar.

1. Overdue charge of one *anna* per-day will be charged for each volume kept after the due date.
2. Borrowers will be held responsible for any damage done to the book while in their possession.

S-No:- 2050

DATE LABEL

L2030

Call No.......... Date........................

Account No.........

J. & K. UNIVERSITY LIBRARY

This book should be returned on or before the last stamped above. An overdue charges of 6 nP. will be levied for each day. The book is kept beyond that day.

5.3.59

بسم اللہ الرحمن الرحیم

بعون نغز وحی بافضال خالق ارض و زمن

الحمد للہ والمنۃ

قصۂ گلدستۂ گل گلزار خجلت دِہ باغ و بہار

مُطلّا و مُرصّع بطرز خویش اسمیٰ

بہ

چہار درویش فارسی

مصنفہ

حضرت امیر خسرو دہلوی

حسب فرمایش

[illegible] محمد جلال الدین تاجر کتب [illegible]

قیمت

دفعہ ۲

مطبوعہ اسلامیہ سٹیم پریس لاہور

شیخ غلام محمد اینڈ سنز تاجران کتب
[illegible]

سندھی عربی و فارسی و گورمکھی ہر ایک قسم کی کتابیں پتہ ذیل سے طلب فرماویں

دیوان حضرت غوث الاعظم رحمۃ اللہ علیہ

دیوان کرامت بنیان از ارشادات کرامت آیات مہر منیر سمائے عرفان غواص محیط زخار الیقین سالک مسالک حقیقت سرمدی عارف رموز یزدانی مقبول بارگاہ سبحانی حضرت قطب الاعظم پیر دستگیر روشن ضمیر میران محی الدین شیخ عبد القادر جیلانی رضی اللہ عنہ۔ قابل دید۔ قیمت دو آنے

قصہ احمد جام مع چار پری قصہ

ورقہ وگل شاہ با تصویر۔ بزبان فارسی نہایت اعلیٰ درجہ کا قصہ قابل دید ہے شائقین اس کے مطالعہ سے حظ وافر اٹھائیں گے۔ قیمت ۴ر

قصہ چہار درویش فارسی قابل دید ہے

دوران قصہ میں مصنف نے جابجا اشعار لکھکر موزوں و مزین کیا ہے اس کے مطالعہ سے درستی اخلاق کے علاوہ زبان فارسی سمجھنے کی مہارت حاصل ہو سکتی ہے۔ قیمت ۸ر

سیاحت حاتم

یہ نادر الوجود کتاب بڑی جدوجہد سے بہم پہنچا کر چھپوائی گئی ہے علاوہ لطف قصہ کے اس کے مطالعہ سے درستی اخلاق و ترغیب صدقہ و خیرات و پابندی وعدہ و شوق سخاوت پیدا اور زبان فارسی کے سمجھنے اور بولنے کی لیاقت حاصل ہوتی ہے۔ قیمت ...

قصہ شہزادہ بہرام فارسی

[illegible] ہندوستان کی کل زبانوں یعنی پنجابی اردو پشتو کشمیری بنگالی وغیرہ وغیرہ میں ہو چکا ہوا ہے اسکی خوبی ظاہر ہے کہ یہ قصہ ہر ایک زبان میں پڑھا جاتا ہے

قصہ دلہ و مختار فارسی

یہ قصہ بہلانے [illegible] عورات کے مکر و فریب و چرتروں سے آگاہ کرنیکے لئے [illegible] کار آمد ہے۔ آخر میں نتیجہ اخلاقی کہ برے کاموں کا انجام ظاہر ہوتا ہے۔ قابل دید کتاب ہے

قصہ عادلخان معہ درویش

[illegible] نہایت اعلیٰ درجہ کا عشقیہ قصہ ہے اور ساتھ درستی اخلاق بھی اس سے متصور ہے

شیخ الٰہی بخش محمد جلال الدین تاجران کتب کشمیری بازار لاہور

[illegible]

بسم اللہ الرحمن الرحیم

الحمد للہ والمنۃ قصہ گلدستہ گل گلزار خجلت دہ باغ و بہار

مطلا و مرصع بطرز خویش المسمٰی بہ

چہار درویش فارسی

من تصنیف

حضرت امیر خسرو دہلوی

در مطبع اسلامیہ

لاہور طبع شد

از فرمائش شیخ الٰہی بخش محمد جلال الدین [illegible]

JAMMU & KASHMIR UNIVERSITY LIBRARY 26377. 5-3-59 SRINAGAR
SH 83

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

فراوان فراوان حمد مر صانعی را کہ بیک کلمۂ کن ہیژدہ ہزار عالم را بانواع بوقلمون واقسام گوناگون صور غریبہ وہیات عجیبہ واشکال مختلفہ وصفات متفرقہ یکے را ہزاران خوبی وخوبروئے تاج دلبری بجواہرات استغنائی ولاپروائی تبارک نہادہ ودیگرے رابصد شوق درونی ودل سوزے وجنون بازی ومہر اندوزی باوجود شکستگے کمرہمت کہ از تلاش یار است شربت وصال چشانیدہ ویکے را بر صدر عزت نشاندہ کہ تاج مرصع بر سرو دیگر یرا بدریوزہ گری خار عنا زیر پا وکاسہ گدائی در بر و در چمنستان بہار راز یک نخل جائی گل خوش رنگ ونازک بدن کہ صحبتش باعث قوت روح وروان ست ودیگے نہال خاردار دم کہ ریش ہمہ نوک سنان دیدنش موجب رنجیدگی دل وجان است از عدم بوجود آوردہ چہ یگانہ ایست کہ کاف ونون وسہ روح وچار طبایع وپنج حواس وشش جہات وہفت آسمان وہشت بہشت ونہ کرسی وجمیع موجودات چار اطراف وجواب وما سواہا بر صفحہ ہستی ثبت نمودہ منطوق لازم الوثوق ولقد کرمنا بنی آدم مشت خاک رامفخر فرمود وبخلعت علم الانسان مالم یعلم ازقدسیان معزز گردانید چوں اندیشہ اعجاز پیشہ نکتہ رسان قضا وقدر از دید وشناخت

ضایع بدایع سرمایهٔ حیرت اندوخته و عقل عقده کشایان و غرد خرده بینان
از دریافت کوائف حقیقتش تیره درون گشته و والاقدران مقدسان
ملاء اعلیٰ از ادراک صفاتش اعتراف نادانی خود نموده اند و خاص الخاصائش
بارگی مدرکه را ازین بادیه راه دشوار گذار به لا احصے ثنائک
معطوف العنان ساخته منکه پاشکستگان کوچه ادراک و اضعف الافراد
راچه طاقت که بزور تچه مندرسه عقل در بحر ذخار معرفتش عبور نمائیم و بپای
وهم خیال در ماهیت حضرت حق پی بریم

مثنوی

اگر هر موی من گردد زبانے — ز تو رانم بهر یک داستانی
نیارم گو هر شکر تو سفتن — سر موئے ز احسان تو گفتن

و عالم عالم تحیات زاکیات که از طیبش دماغ رضوان معطر و مشام جان قدسیان
معنبر نثار روح روان حبیب الرحمان پیغمبر آخر الزمان یکه تاز عرصه
گاه سُبْحَانَ الَّذِیْ اَسْرٰی بِعَبْدِہٖ پرواز و ثُمَّ دَنٰی فَتَدَلّٰی اورنگ نشین
قَابَ قَوْسَیْنِ اَوْ اَدْنٰی راز دار فَاَوْحٰی اِلٰی عَبْدِہٖ مَا اَوْحٰی باعث آفرینش
ارض و سما و شافع روز جزا که آیهٔ شریفه وَمَا اَرْسَلْنٰکَ اِلَّا رَحْمَةً لِّلْعٰلَمِیْن
واثق شان فیض رسان او است و نشان متبرکه لولاک لما خلقت الافلاک
که باعث ایجاد کون و مکان بودن او مختص باختصاص کنت کنزاً مخفیاً و
مشرف بخلعت خاص کنت نبیا و آدم بین الماء والطین صلے اللہ
علیه و آله و اصحابه اجمعین

نظم

وصف او روح بر زبان وارد — یاد او آب در دهان وارد
یافته دین حق بدو تعظیم — خلق او را خدای خوانده عظیم
وصف خلق کسے که قرآن است — بنده وصف او چه امکان است

اما بعد این خوشه چین خرمن ارباب معانی و ذله ربائی اصحاب سخن دانی ہیچمدان
کج مج زبان الراجی الی رحمة الله الصمد العاصی میر احمد بن قدوة
حافظان و زبدهٔ تواریخ دانان دوران نثار بے مثل و منشی بے بدل
حضرت شاه محمد غفر الله لهما میگوید که درین ایام خریداران این کتاب
فیض انتساب که نایاب بلکه کمیاب بود به چار سوے عالم شتافتند اما نشانی نیافتند
و دامن ہمت بکمر ذمت بسته جادهٔ جستجوے مطلب خود سر کردند اپائی بجائے نبردند
و مشتریان این داستان هرچند که بدو کاکین هر شهر و مطابع جلیل القدر ہند تلاش
نمودند لیکن کسے در جواب آنها بلفظ نعم نپرداخت و از شرق تا غرب اقلیم زمین در
نوردیدند مگر سهیل مطلوب شان نتافت لهذا جناب ملایک انتساب فیضمآب برگزیدهٔ
بارگاه رب کریم الحاج قاضی محمد ابراهیم صاحب ابن حاجی الحرمین الشریفین جناب قاضی نور محمد
صاحب بنظر رفاه عام بتلاش بیحد و کوشش بیعد و تفحص بسیار و تجسس بیشمار و صرف
رقم کثیر و زر خطیر چند نسخه قلمی بهم رسانیدند اما بسبب کهنگی یک نسخه ازان ها
سالم و صحیح نبر آمد یکے دو جزو از سر نداشت و دیگرے از پا غرض که همه بوسیده و کرم
خورده پس بکمال محنت و جانفشانی باهم ارتباط داده و اجزائے از هم پاشیده غلط
نموده و از نسخه اردو ترجمه میر امن دهلوی نیز مقابله کرده بمقتضائے عالی همتی
خویش خواستند که نه تنها باین نعمت غیر مترقبه بذات خود مستفیض شویم بلکه
جمیع برادران از مطالعه اش بهره دانی و حظ کافی می اندوزند این بستان مندرس
و از جا بجا گلهاے حروفش پژمان بودند و روشهاے سطورش مسمار و خراب
نموده بودند به آبیاری طبع سیراب فرمودند سبب تالیف باعث تصنیف این داستان
از راز پژوهان اخبار پیشینیان باین نوع مفهوم گردیده که باری طبع مقدس جناب
مالک مسالک طریقت و ناسک مناسک شریعت قدوة العارفین و زبدة

الصالحین حامی دین متین چراغ ہدایت شمع یقین حضرت شیخ نظام الدین قدس سرہ العزیز بعارضۂ علیل بود حضرت امیر خسرو دہلوی مدام این قصہ را زیب رقم فرمودہ بحضور پیر و مرشد خود میخواندی تا آنکہ حضرت موصوف غسل صحت فرمودند و این دعا می نمودند کہ یارب ہر کس کہ این قصہ را بخواند یا بشنود از علت امراض نجات یابد

آغاز قصہ رمز شناسان سخن و نکتہ دانان اسرار کہن و مدققان معانی ریز و جگر سوز و محققان شوق انگیز مہر اندوز فرو نزا احوال عشاق بے سر و پا کہ یک سر ندارند از خود خبر ٭ در ثمین سخن را برشتۂ تحریر چنین کشیدہ اند و این بساط نشاط افزا را بجہت از دیاد ذوق مستمعان صاحب ہوش چنین چیدہ اند کہ در زمان قدیم بادشاہی بود در اقصای روم مقر سلطنتش قسطنطنیہ بود بیت

بود از اوج شرف ماہ تمام　　زین سبب آزاد بختش بود نام

با گنج و گوہر بیشمار و حشم و لشکر بسیار نظم

جہان کیوان خدیو عدل و انصاف　　اطاعت سنج عدلش قاف تا قاف

فلک قدرت عطارد دستگاہی　　چو مریخش ہزاران نے سپاہی

رعیت و لشکر شکر گویان خوان لطفش ظلم و جور پیشگان بستۂ زنجیر عدلش و چند شہر از بلاد روم و شام و نواحی مغرب در تصرف داشت و با این ہمہ حشمت لمحۂ از لوازم عبودیت حضرت احدیت غافل نمیشد و پیوستہ روئے نیاز بدرگاہ بے نیاز و کریم کارساز می نالید و فرزند خلفی از خدای طلبید کہ بعد از و وارث تاج و تخت او تواند گردید زیرا کہ قایم مقامی نداشت و بدینگونہ روزگاری می گذرانید تا آنکہ سن او بچہل و پنج رسید روزی وران ایام بعد از نماز بامداد آئینہ برگرفتہ بملاحظ جمال خود مشغول گردید چند موئے سفید در محاسن خود دید ازین ممر افسردہ و خاطر آزردہ گردیدہ بخاطر گذرانید

که دریغ و افسوس که مدتی عمر خود را تباه کردی و خزانه صرف نمودی و لشکر بکشتن دادی و تا حال دمے نیاسودی و دم آبی بفراغت نیاشامیدے حالیا پیک اجل یعنی موی سفید قدم در عرصهٔ وجودت گذارده و پیغام مرگ بخط غبار بر تو می خواند امروز یا فردا است که منادی کُلُّ نفس ذائقة الموت ندای ارجعی الی ربك در دهد خواهی نخواهی باید رفت و بناکام وداع یاران صادق و دوستان موافق باید نمود حیف صد حیف فرزندی که تاج و تخت ترا صاحب و جانشین باشد نداری و این همه ملک و مال تو بدشمن انتقال ی باید ابیات

افسوس که عمر را و فانیست | وین گردش و مهر را بقانیست
گفتم که چو پیریم کند پست | فرزند عزیز گیردم دست
شرط پسرے بجا آرد | ناموس مرا بپاے دارد
شد عمر تباه و حال ابتر | وین کام مرا نشد میسر

واز بسیاری اندوه سه روز از خلوت نه برآمد و بکار ملک و دولت نه پرداخت و به آه و درد میساخت ازیں رهگذر غلغله و آشوب در بارگاه میان امراؤ وزراؤ ارکان دولت واعیان حضرت افتاد و عوام الناس خیالات غریبه میکردند بعد از سه روز متفق شدند بر آنکه وزیر اعظم که امین و مقرب الحضرت واعتماد الدوله بود و بادشاه اورا از جهت کبر سن و فرط دوستی بدر خطاب می نمود و روشن رائے نام داشت بخدمت بادشاه رود و تفتیش مکروه طبع او کند او مصلحت یاران مقرون صواب دیده متوجه مقصد گردید چون حاجبان و شکیچیان اور امصاحب خلوت بادشاهی میدانستند ممانعت کردن نتوانستند او چون بحوالی حرم خاص رسید از حدم و خواص بار طلبیده چون صدائے او بسمع شریف رسید اشاره نمود تا بار دهند چون روشن رائے بشرف پابوس مشرف

گردید زمین ادب بلب عبودیت ببوسید و بسان بلبل هزار داستان بمضمون
این ثنا مترنم گردید رباعی

شاها بقای جاه تو بادا هزار سال اقبال در پناه تو بادا هزار سال
سالی هزار ماهی و ماهی هزار روز روزی هزار ساعت و ساعت هزار سال

بیت

چه شد که بر گل عارض گلاب میریزی ستاره بهر چه آفتاب میریزی

خدیوا خلایق پناها سبب اندوه و ملال نظم

چه غم داری که هیچت غم مبادا چه کم داری که هیچت کم مبادا

آیا باعث تکدر چیست آزاد بخت بتا نگی سیل سرشک از دیده روان ساخت و گفت چرا پریشان
خاطر و دل آزرده نباشم که مدت مدید و عهد بعید عمر عزیز ضایع و خزاین صرف و لشکرها تلف
کردم تا این ممالک را در تصرف در آوردم و تکدر بدین سبب که خلفی ندارم که بعد از
من تاج و تخت مرا مالک باشد باز دشمنان من مستقل خواهند شد و رنج من ضایع گردد
روشن رای چون این سخن بشنید و زاری بادشاه بدید در موعظت باز کرد و شاه را نصیحت
آغاز کرد و گفت عمرت دراز باد و دولت مستدام بادا اینها خیال فاسد شیطانی و کفران نعمت
بی منتهای جناب اقدس سبحانیست که گفته اند فرد شکر نعمت نعمتت افزون کند + کفر نعمت از
کفت بیرون کند شهریارا کفران نعمت و ناسپاسی نزد عاقلان بسیار بدنماست مصرعه
کمن کمن که نکو محضران چنین نکنند + و فی الواقعه با وصف مراتب چندکه ولی نعمت خود
میفرمائید هرگاه که دنیا را بقا و حیات آزاد وفا نباشد و بادشاه را فرزندی که وارث و
جانشین و صاحب تخت نگین تواند بود نباشد پس در دو روزه عمر زندگانی غم نباید
خورد و تا حیات باقیست بعیش و عشرت بسر باید برد و هر نفسی را غنیمت باید شمرد و اگر
مطلب وجود فرزند است باید که با حضور قلب و چشم گریان در نیم شبان و بامدادان و گاه

وبیگاه با اشک و آه از درگاه حضرت اله مناجات نمائی و از رعایا و فقرا دعای خیر طلبی و تصدق بدرویشان و مساکین بدهی و بندیان بیگناه آزاد کنی پادشاه عالم و عالمیان بوسیلهٔ ایشان بر تو رحم آورده چراغت روشن گرداند رباعی

صبحدم میگفت بلبل بر سر سروسهی | چون چمن پر شد ز گل ساغر مدار از می تهی
عشرت امروز را فردا میفگن ساقیا | باده کن حال فردا نیست کس را آگهی

وهمچنین او نصائح دلپذیر میگفت تا بصیقل موعظه آنمرد زنگ کدورت از مرآت خاطر فیض مناظر پادشاه زدوده گردید و فی الجمله دلش تسکین یافت زبان بتلطف کشود و از احوال امرا و اعیان استفسار نمود روشن رای زمین خدمت بوسیده عرض نمود که بدعای دوام دولت بی زوال اشتغال دارند لیکن از حرمان پای بوس سلطان درین ایام خسته خاطر و دلفگار اند پادشاه فرمود که انشاء الله تعالی فردا در ساعت اول روز بارگاه را مشرف ساخته با خاصان صحبت خواهم داشت روشن رای بدین خوشنودی ملک را دعا گفت بیت

تا جهان هست در جهان باشی | وز بد دهر در امان باشی

و از خدمت مرخص شده بیرون آمده امرا را استمالت و خدم را فرمان داد هر یک بمنزل خود رفتند پادشاه از گذشته توبه نمود و از جناب الهی مغفرت و آمرزش خواسته و بحالات رفیع بدماغی بسیر و صحبت کتاب مشغول گردیده هر لحظه باز بفکر و اندوه افتاده خود را بآن نمیداشت تا آنکه کتابی نوشته دید که اگر کسی را غمی یا ماتمی رو دهد که دفعه آن نتواند باید که بقبرستان رود و فاتحه بجهت آمرزش اهل قبور بخواند و صلواة بر محمد و آل محمد فرستد و باشد که رفتی او در حاصل شود و بعد از آنکه قطره چند از دیده روان شود فی الجمله دلش تفریح و خاطرش تسکین یابد و همچنین اگر او را شغف و نشاطی اختیار حصول بهرسد بقبرستان گذر نماید و بدیده بصیرت سوی آثار صنع الهی نظر نماید و دل غافل را خبردار سازد که پیش ازین بزرگان و صاحب شوکتان بوده اند و درین دنیا غدار که دار گنج و گوهر بسیار بهم رسانیده اند ناگاه ساقی

اجل شربت مرگ شان چشانیده واینک دور از یار و دیار بی مونس و غمخوار در گور خوابیده اند و ناچار دل از همه برگرفته و ترک سر و زر کرده در فراق عمر عزیز خاک بر سر بیخته خوراک مور و مار گردیده اند بیت

گیرم که روزگار ترا رهبری کند | آخر نه روز نامهٔ عمر تو طے کند

تا شاید که وسیله انشادی قلیل که منتج فتنهٔ کثیر و فساد عظیم است رفع گردد که بزرگان گفته اند بیت

بر قهقههٔ هر کبک دو صد چنگل باز نیست | اندر پس بهره خندهٔ و صد گریه مهیا است

لهذا آزاد بخت زیارت اہل قبور در خاطر گذرانده با خود گفت که اگر در روز این اراده کنی عرصهٔ قبور پائمال سم ستوران لشکر گردد و کوکبهٔ شاہی کی گذارد که از آثار صنع خالق حیات و ممات عبرت گیرم پس صبر کرد تا شب در آمد بغیر لباس نموده مشتی درہم و دینار برداشت و تنها قدم براه نهاد و از شهر بیرون آمد چون بمقدمهٔ مزار رسید بجهت هدیه روح آسودگان آن مزار فاتحه خوانده بتفرج مشغول شد و در میان چهار طاقی بنظرش رسید که در آن چراغی میسوخت با خود گفت البته در آن مکان غریبی خواهد بود از وطن آواره یا بیکس و بیچاره درویشی از خلق کناره جسته و دل بلطف حق بسته و از قید علایق رسته که در چنین جائی نشسته میتواند بود که از اہل اللہ باشد چون بحوالی چارطاق رسید چهار نفر درویش دید خرقهای فنا در بر و در چهار رکن آن چهار طاق بر روی تختهٔ ها نشسته اند مانند بوتیمار سر بزیر بال کشیده دو ست بر سر زانو و سر بند ے دو دست گذارده مستغرق بحر خموشی و متواصل عالم مدهوشی گشته اند و چراغی بر بالای سنگ قبری گذاشته چون دل غریبان از یار و دیار دور افتاده در غربت بدرد بینوائی در مانده و گرد کلفت و کدورت پژمرده و افسرده کرده بادشاه را بخاطر رسید که عارفان گفته اند بیت

روضهٔ خلد برین خلوت درویشان است | مایهٔ محتشمی خدمت درویشان است

پس باید بخدمت ایشان رسید و از دم گرم ایشان همتی طلبید شاید از برکت نفس گرم ایشان در بسته کشاید و خواست که قدم پیش نهد عقل بروی بانگ زد که اے جاہل نیاموختہ و نشناختہ چہ دانی کہ ایشان از پیر چہ ارشاد یافتہ اند و بقدم سعی بکدام طریق شتافتہ گاہ باشد کہ گرگان باشند بصورت گوسپندان یا دیوان بلباس انسان کہ از قضا در ہمان وقت یکی از درویشان را عطسہ طاری گشت و شکر آلہی بر زبانش جاری شد درویشان دیگر ازان صدا بیدار شدند و خیر باد گفتند یکے از ایشان برخاستہ چراغ را بر افروخت و بر جائے خود نشست آزاد بخت با خود گفت الحال آنچہ مافی الضمیر ایشان است ظاہر میشود و خود در بیرون چہار طاق در پہلوے سنگ قبری بنشست و گوش بر آواز و نظر بر انداز ایشان گماشت تا بہ بیند کہ از ایشان چگونہ قولی و فعلی بظہور میرسد کہ یکے از درویشان بر رفیقان گفت برادران یک امشب کہ ما چہار فلک زدہ از دور گردون واژون بوقلمون از وطن آوارہ گردید و جور بے حد کشیدہ مجنوں وار در بیابان نہاد دیدہ و لحظہ در ہیچ جا مانند سیلاب نیارمیدہ الحال بیک دیگر رسیدہ ایم نمیدانیم کہ باز از گردش افلاک بر سر ما بیچارگان چہ خاک بیختہ خواہد شد و بتازگی از مکر زال دہر چہ گرد فتنہ و بلا انگیختہ خواہد شد چرا بدام غفلت فرو رفتہ ایم ہماں بہ کہ فی الجملہ از سر گذشت یک دیگر بشنویم و این شب را صباحی کنیم تا ببینیم کہ فردا چہ خواہد شد درویشان ہمہ گفتند برادر بیت

صلاح ما ہمہ آنست کان صلاح شماست ہمان بہ کہ اول تو احوال خود بگوئے

بشرط آنکہ در طریق راستی پوئی آن درویش دل ریش بدو زانو در آمدہ بطریق ابر بہار بر حال فگار خود زار زار بگریست و طوطی ناطقہ را بدین گونہ گویا گردانیدہ

بیان حقیقت سرگذشت درویش اول

عزیزان دوستان مهرآفرینان | محبت مشربان محنت قرینان
سرم سودائی زلف سیاهی | دلم شیدائی وحشی نگاهی
زتیر غمزه اش حسن جگرسوز | بخون خویش می غلطم شب و روز
دلم از دوریش یک لخت خونست | چگویم کز فراقش حال چون است

درویشان این کمینه که الحال بخرقهٔ فنا در خدمت شما زبان در رازی میکند از بلادیمن ام پدرے داشتم که اورا خواجه احمد میگفتند تاجری بود معتبر و مال وفر داشت اکثر تجار بمایهٔ او سفرمی کردند و او دو فرزند داشت یکے بندهٔ شما و دیگر دختر یکه پدرم اورا در حیات خود بشوهر داده بود و آنچه کتخدایان معتبر دستور می باشد همراه کرده پس چون بس چهارده سالگی رسیدم پدرم را اجل فرا رسید هفته بر بستر خوابیده داعی حق را لبیک گفت و ازین دار فانی بسرائے جاودانی انتقال نمود خویشان و همسایگان و همکاران گرد آمدند و کارسازی پدرم را بطریقے که شاید و باید بجا آوردند و تا هفته به تعزیت مشغول بودیم بعد ازاں که یاراں هریک بمنزل خود رفتند و مردن پدر مرا کار گرشده در گنج خانه تنها و غریبانه نشستم و در بروے آشنا و بیگانه بستم و با کسی انسی نداشتم و تا سه روز بگریه و سوز بسر بُردم درویشان مصرعه

ما در چه خیالیم و فلک در چه خیال

رندان بے سروپا شیطانان اُنس نماکه در هر بلادمی باشند و هرشب از لقمهٔ طعام یکے تنعم میکنند و هر روز بکهنه لباس دیگر تفاخر می نمایند چند نفر از ایشان در روز چهارم چوں شنیده بودند که خواجه مرده و خواجه زادهٔ پدر مرده جاهل است بدر خانهٔ من آمدند و بار

خواستند که مرا دیدن نمایند و تعزیت دہند چوں شنیدم رخصت دادم که
درآیند چوں داخل خانه شدند و نشستند و با من در گریه و آه عقد موافقت بستند
وبعد از ادای رسم تعزیت زبان بموعظت کشودند و گفتند خواجه زاده **بیت**

هر که آمد بجهاں عاقبتش باید رفت ابدالدهر نماندست کسے در عالم

گریه و نوحه بیفائده است مرگ پدر و مادر از زمان حضرت آدم تا ایندم میراث
است **بیت**

زندهٔ جاوید یکے دان و بس خالق اشیائے دگر هیچکس

الهی تو زنده باشی و ارواح گذشت گان را بدعا و فاتحه و تصدق و هدیه شاد
می باید کرد و چند ازین مقوله گفتند که مرا تسکین حاصل درویشان سخن مختصر
من ایشان را دوست جانی پنداشتم و هوش و گوش بر گفته هائے غرض
آلود ایشان میداشتم تا آنکه با فسون و افسانه فریفته ام کردند و بلهو و لعب
طبعم را راغب ساختند چنانکه هوشیار و از خواب غفلت بیدار نبودم
و همیشه بسیر و گشت لاله زار با شاهدان و مردان ماه رخسار مے پیمودم
و پیوسته مستان در طرف بستان گوش بنغمهٔ ساز و شعلهٔ آواز
مطربان و مغنیان داشتم و تا سه سال احوال من بدیں منوال بود و
بدینسان عمر عزیز ضایع و مال نابود میکردم تا آنکه کل مال پدر را که قریب
به چهل هزار تومان بود صرف یاران دور و در رفیقان خوش گو کردم و غلامان
و چاکران هر یک آنچه میخواستند از مال برداشتند و رفتند تا آنکه کارم
بجائے رسید که از لباس بغیر از کهنه کلاهی و ژنده قبائی در بر نماند و قوت
لایموت هم نبود شیخ سعدی درین معنی گفته **بیت**

ابلهی کو روز روشن شمع کافوری نهد زود باشد کش بشب روغن نبینی در چراغ

عاقبت الامر سه شبانه روز گرسنه و تشنه بالب خشک و دیدهٔ تر گریان در کنج مسجد
خرابی نشستم درین مدت یارای بیرون آمدن نداشتم روز چهارم طاقتم طاق شد و سپاه جوع
بر مملکت قناعت تاخت آورده لشکر صبر و شکیبائی مرا منهزم ساخت ازاں مسجد
به دولت‌خانه رفتم و باخود میگفتم آیا به کجا روم و التجا بکجا برم ناگاه خواهرم بخاطر رسید درویشان
از من بی قباحت تری نمیباشد چراکه در ایام سابق بارها خواهرم بطلب من کس فرستاده
که برادر قربان تو گردم از پدر و مادر تو مرا یادگاری و مرا دیگری جز تو محرم نیست و
آرام بخش دل غم توام نیست و تو نیز در از شب و روزهای معشوق میباشی و هرگز
تنها نیستی که من بپا بوست برسم چه شود اگر یکره قدم رنجه فرمائی و این ضعیفه را از خاک برادری
و دیده غمدیده را و این فراق زده و هجران کشیده را بنور جمال خود منور گردانی مرا
بخاطر میرسید که عیش را گذاشته بردم درویشان در چنین وقتی روانه بخانه خواهر شدم
چوں بدر خانه رسیدم دق الباب نمودم خواهر را خبر شد سراسیمه بیرون دوید چوں
مرا بداں حال دید نعره برزد و گریبان چاک کرد و موی و ردی برکند و سینه کوبیدن
گرفت و مرا در بر کشید و رویم ببوسید و درون پرده نشانید طعام خورانید و شراب
نوشانیده رختم پوشانیده و مهربانی تمام نموده چند شبانه روز دراں جا بودم شبے
آں عاقله گفت برادر میدانی که مردان را همیشه در خانه نشستن متعذر و گرنه من جان
شیرین فدای خاکپایت میکنم و این را هم میدانم که تو بعد ازیں دریں شهر نمیتوانی بودن
والبته ترا سفری در کار است تا چند روزی بولایت غریب بسفر میروی و سرد و گرم
روزگار بچشی و سخت و سست بکشی و بعد ازاں که از سفر باز آئی بکار درویشی
اشتغال نمائی چراکه اعتبار تجار از سفر است چون سفر کرده باشی ترا مرد کار و مایه دار
و صاحب اعتبار انگارند و حالا هرزه گرد و ضایع روزگار شمارند من سکوت اختیار کردم
و خواهر برخاست و کیسه زر پنجاه هزار تومان پیش آورد و گفت برادر اگر میخواستم میتوانستم بیش

ازیں هم بتو داد اما اندیشه میکنم که اگر نگاهداری همیں قدر مایه بس است و اگر در صدد و
تضیع مال باشی چهل هزار تومان هم بجائی نمیرسد برادر شنیده ام که دریں روزها جمعی
از تجار عزیمت سفر شام کرده اند تو نیز بایں زر متاعی بخر و نکی از مردم معتبر سندی
بگیری که در شام بتو رساند و خود چند روز بعد از رفتن قافله درینجا باشی تا هم دیگر راه
به بینیم بعد ازاں بهم دراز روانه شود به ایلغار برود درویشان چوں ایں سخن از
خواهر شنیدم علی الصباح بخریدن متاع وسپردن بمکاری کوشیدن و تا هفته
بداں امر اشتغال داشتم و بعد از انکه قافله روانه شد چند روز هم در خانهٔ خواهر
بودم و از صحبت رفیقاں ناموافق سیر و از وضع ایام سابق دلگیر شده تا آنکه خواهر
اسپ و خرچی و توشهٔ راه و لباس نیز تهیه نمود یکدیگر را وداع نموده روانهٔ شام
گردیدم در عرض راه چیزی ندیدم که باید به نقل آن متصدع دوستان شد تا آنکه
بعد از طی منازل متصل به غروب آفتاب بود که بیک منزل شام رسیدم از مشقت
سفر طاقتم طاق گردیده با خود گفتم که نباید که درینجا منزل سازم و هم امشب خود را
بشهر اندازم و از رنج سفر فارغ شوم بدیں سبب مرکب راندم تا بیک بار خود را
بشهر رسانیدم نیم شبی که دروازه بسته و رسته آمدم و شد خلق گسسته اما آفاق از
در ماه بدر چوں صبح نوروز روشن و از شعاع کواکب منور و مزین بیت

شبی رو از گلاب صبح شسته چو روز آئینهٔ خورشید بسته

درچناں شبی در کنار خندق از مرکب بزیر آمده بسیر برج و باره مشغول شدم چه دیدم نظم

فلک فرسا حصاری سخت محکم فضای دهر پیش وسعتش کم
زسنگ انداز آن سنگی که جستی پس از قرنی سر کیوان شکستی

ناگاه شخص [illegible] دیدم که بریکی از برجهائی آن حصار برآمده و صندوقی از بالا فرو گذاشته
[illegible] بلب خندق رسید دست از ریسمان برداشت و از برج بزیر

رفت باخود گفتم آن شخص رندی خواهد بود که بخرابه بزرگی یا بحجرهٔ سوداگری پی برده واین صندوق را آورده غالباً که رفت تا بار دیگر دست بروی زند لحظهٔ صبر کردم آن شخص برنگردید بخاطر رسید که شاید این طعمه را خدا بر تو رسانیده باشد وبدین سبب بار دیگر مالدار ومعتبر شوی بدین خیال خام من غافل سرانجام بطمع خام بامید دانه بدام بلا وغم افتادم بیت

طمع دام ره مردان مرداست　　طمع سرچشمهٔ اندوه ودرداست

اما درویشان تیر قضارا چاره وتقدیر را تغییر نشاید بیت

قضا چون زگردون فرو هشت سر　　همه زیرکان کور گشتند وکر

القصه درویشان بطمع درم ودینار به احتیاط تمام از تختهٔ پل دروازه گذشتم وبجانب صندوق روانه گشتم تا آنکه خود را بصندوق رسانیدم وبردوش کشیدم لاحول گویان واستبعاد جویان خود را بخرابه رسانیدم از شارع برکنار وصندوق را کشودم ونظاره نمودم

رُباعی

دیدم سروی بخاک وخون آغشته　　با طاؤسی ولیک بسمل گشته
از دیدن آن چنان شدم سرگشته　　کز کف دادم همان زمان سررشته

درویشان کاش هرگز نمی دیدم نازنینی با روی چون ماه وموی چون مشک سیاه قد بسان سرو خرامان جان جهان وجهان جان اما تن نازنینش بزخم خنجر جفا مجروح گشته وگیسوی مشکنابش وزلفین پرپیچ وتابش بخون آغشته ورخسارهٔ ارغوانیش زعفرانی گردیده واز غایت ضعف چشم از سیر گلستان جهان پوشیده بحالتی که گمان بردم که شربت مرگ نوشیده درویشان از آنجا که سرنوشت من بخت برگشته بود مایل روی وموی آن زیبانگار شدم ودرچنان حالتے که جای واهمه وهنگام

گریزبود ابیات

محو گشتم بروش حرباوار | ہمچو مویش شدم ضعیف و نزار
مائل دام و دانہ اش شد دل | گشت ازاں روی کار دل مشکل

محو جمال باکمال آن بلند اختر شرف و اقبال و متحیر احوال پر ملال او ماندم کہ آیا از کجا و چرا این وبال بدو رسیدہ و کدام ظالم و سنگدل بر او این ظلم کردہ و بہ سنگ ستم نہال عمر عزیز این سرو سرافراز شکست آوردہ و بحیرت تمام بر احوال او میگریستم و بتاسف بر حال او می نگریستم کہ ناگاہ آن ہوش ربا بہوش آمدہ آواز گریۂ من بگوشش رسید و بنالۂ حزین گفت ای یار ناموافق و دل آزار و ای ظالم بے رحم و ستمگار این پاداش مہربانی و حق نمک بجا آوردے بیت

کردی بداں تنگ ہمہ نیکنامیم | آخر بہ بیں تو کیستی و من کدامیم

چرا این ہمہ نیکی را فراموش کردی و چراغ عمر مرا خاموش کردی بزرگان گفتہ اند بیت

نکوئی با بدان کردن چنان است | کہ بد کردن بجاے نیک مرداں

ہر کہ با دنی نیکی کند رنج و بلا باید کشید و زہر عنا باید چشید درویشان من سرگشتہ حیران دل خستہ پریشان چوں جزع و بیتابے و شیریں مقالی آن دلربا شنیدم بیک بارہ بیدل و دیوانہ شدم و گوہر اشک بنوک مژگان سفتم و از صمیم دل گفتم بلا گردانت شوم چشم کور باد تا ترا بدینحال نبینم و دستم بریدہ باد اگر جز خار راحت نہ چینم چوں آن نازنین ماہ جبین آواز من حزین غریب شنید گفت ای مرد تو کیستی و نالان براے چیستی۔ گفتم فدایت شوم بیت

غریب و بیکس و بی خانمانم | ضعیف و مبتلاؤ ناتوانم

اے نازنین بندہ مردی ام یمنی بگو کہ سرو کدام چمنی و شمع کدام انجمنی این ظلم بر تو از کجا رسیدہ و کہ روا داشتہ و شرم از خدا نکردہ آن نازنین آہ

از جگر پرسوز بر کشید و بدین مضمون گویا گردید۔ فرد

درد دل با تو نگویم ترسم   که بدرد دل من درمانی

ای جوانمرد چه شود۔ که مرا بگوشه خاک سپاری و نادیده انگاری و با ہیچکس و ہیچ جا نگوئی و نقش این صورت غریب را از صفحہ خاطر بشوئی۔ خدا ترا جزائے خیر دہاد این بگفت و از ہوش برفت و من از پریشانی خاطر بکار خود درماندم و نمی دانستم چہ کنم۔ گاہ عقلم راہ گریز می نمود و گاہ عشق بر ثبات قدم دلالت می فرمود در آخر کار با خود گفتم۔ تا سر در سر این کار نکنی کے نام در جریدۂ عاشقان صادق ثبت می شود بیت

ثبات قدم ورزد در عاشقی   اگر بوالہوس نیستی صادقی

چون سلطان عشق دل مرا مسخرہ کردہ بود۔ رایم بداں قرار گرفت کہ او را بشہر برم و در معالجہ اش کوشم کہ شاید صحت یابد و آزار بخش دل زار و بہجت افزائے خاطر فگارم شود۔ پس لحظہ بہ لحظہ از خیالش خاطر جمع نمودہ منتظر وقت می بودم تا آنکہ شب بسحر رسید و دروازہ باز شد و روستایان رو بشہر آوردند من نیز دراں تاریکی شب بصد رنج و تعب آن صندوق را بر پشت مرکب جا دادہ بدرون شہر رفتم و نمی دانستم کہ بکجا روم و بکدام منزل ساکن شوم۔ تا آنکہ صبح صادق دمید و جہان روشن گردید و نزدیک بہ آن رسید کہ مردمان بآن رازِ نہان واقف گردند از قضا دران وقت بر سر بازار رسیدہ بودم و در دل بدرگاہ عالم السرو الخفیات مناجات مے نمودم کہ ناگاہ در دست راست در کاروان سرائے باز کردند۔ اسپ را بدرون راندم و سرائے دار را خواندم و حجرہ بجہت سکنائے طلبیدم و صندوق را بدرون کشیدم و مرکب را با مشتِ زری بسرائے دار دادم کہ علف بجہت او بگیرد و پرستاریش نماید۔ بعد

آن بدرون حجره رفته خاطر از جناب آن سرمایه زندگانی جمع کردم و از صندوقش بدر آوردم و بر فراشش خوابانیدم و از سرا بیرون رفته جویائے جراحے گردیدم و سراسیمه در بازارها بیگر دیدم - تا آنکه بدوکان جراحے رسیدم که خدا مردے اہل دردے دیدم نشسته با مرہم ساختن و دارو صلایه کردن مشغول پیش رفتم و سلام گفتم - آن مرد بعد از جواب سلام پرسید که فرزند خدمت چیست گفتم بیماری دارم که از صعوبت آزار بیرون آوردنش نمیتوانم - اگر بدیدنش قدم رنجه فرمائی و بمعالجه اش پردازی اجر جمیل و جزاے جزیل یابی - آن مرد با من بدر حجره آمده بعد از ملاحظه آن سیمبر خوب متحیر بود و بعده دست لمس نموده یک سیلے از روے قوت تمام آن چنان بر بناگوش بر کشید که هرگز لذت آنم فراموش نگردید و درد در دلم پیچید و بخاطر رسید که آنمرد این گلعذار را می شناسد دست از جان شستم و صد گونه سیاست و ریاضت را کمر بستم و مترصد رسوائی و فضیحت نشستم و بعد ازان گفت اے ظالم سنگدل این سرآمد خوبان چگل را چرا این بلا بر سر آورده بر پائش افتادم و بر دستش بوسه دادم دامنش بدست پیچیدم و از سر درد و سوز نالیدم و گفتم اے مرد بعزت الله که من این زخمها نزده ام و آنچه بر من گذشته نصیب احدے مباد این بیچاره خواہر من است و اہل بیت ما از خاک یمن است اراده طواف بیت المقدس داشتم و با پدر و مادر و برادران و یاران و متعلقان و خلقے از یمانیان و یشب حرامیان بر ما تاختند - من خود را بکناره کشیدم - چون حرامیان بعد قتل و غارت یارا من از پئے کار خود رفتند با دل کباب و چشم پُر آب بصد اضطراب بقافله گاه آمدم - قتل گاہے دیدم - همه یاران مجروح و بیروح گشتند و بخاک و خون آغشتند و جانها بباد فنا داده و تنها دران صحرا افتاده دران میان

نالۂ حزین شنیدم و بر اثر آن رفته خواهر را دیدم که در میان کشتگان افتاده
و نیم جانے داشت چوں سرش را بکنار گرفتم چشم کشاده مرا شناخت گفت برادر
مرا دریاب که محل یاریست نه وقت گریه و زاری است۔ چوں از جمیع یاران
و ہوا داران اورا زنده یافتم صندوق خالی از مال جسته اورا در میان صندوق
خوابانیدم و بر پشت مرکب خود بسته تا صبح دوانیدم و خود را بشهر رسانیدم
و امید وارم که بیادگار عزیزان بماند آنمرد را فی الجمله تسکین حاصل شد بعد
ازان گفتم اے پدر اگرچه بتوجه تو این ضعیفه صحت یابد آنچه خواهی بتو دهم و خدا
ترا اجر عظیم دهد آن مرد چوں وعده بسته شنید گفت ای پسر هر کس دست بر
ترکیب این زند بخوں او شریک خواهد شد این بگفت و از سرائے بیرون
رفت من متحیر و متفکر بکار خود فرو ماندم۔ پاره بر حال زار آن نگار گریستم و بوسه
بر دست و پایش زدم بمضمون آنکه بیت

هرچند درون خانه جایت ندهند — نومید مباش حلقه بر در زن

بار دیگر خواستم که به نزد مرد جراح بروم و جزع کنم۔ شاید ترحم نماید و بیاید همین
که از سرائے بیروں رفتم نوائے شادی فزائے درائے مکاریاں می آید۔ دیدم مردی
بود که متاع بدو سپرده بودم درویشان چوں از هر دو مایوس گشته بودم جناب
مقدس باریتعالی یاری نمود چون آنمرد مرا بدید از مکان و منزل برسید شکر
حضرت الهی بجا آوردم و متاع خود را بدر حجره فرود آورده تفصیل متاع برداشته شادان
و شتابان بدوکان جراح رفتم و گفتم ایمرد این تفصیل متاع بخرید مین مال من است
بجان و دل بتو بحل کردم و بی کرایه و خرچ آنرا باید بدهی۔ و الحال زود متوجه شو که
تا رمقی ازان خسته خنجر بیداد باقیست بمعالجه پردازی آنمرد به کاروانسرائے آمده
متاع را دید خاطرش جمع گردید بعد ازان دیگچے طلبید۔ و آبگرم کرده تمام اعضائے اورا

شسته آنچه زخمهائے او که به بخیه محتاج بود بخیه نمود و همه زخمها مرهم گذاشت و
گفت فرزندِ من روزی دوبار تبازه کردن مرهم خواهم آمد و میباید که ازو خبردار باشی
که حرکت بیجائے نه کند که بخیه بجهد و ساعت بساعت عرق و بید مشک بگلویش
بچکانی درویشان بنده بعد ازین ببالین آن نازنین نشستم و کمر همت بر میان
بستم و خواب و آسائش بر خود حرام کردم و سرشک خونین بر احوال آن نازنین و
بر حال دل محبت قرین خود میباریدم و از سوز درون میزاریدم و صحت او را از
دار الشفاء رحمت حکیم علی الاطلاق می طلبیدم و مرد جراح هر روزه دوبار می
آمد و تجدید مرهم و دارو اشتغال می نمود و تا بعد از ده روز خاطر جمع شد که اصلاح
پذیر است و آن نیکو خصال بهتر میباشد دلم یکبارگی گرفتار آن زیبا نگار و عشقم از
یکے هزار گردید. تا بحدے رسید که هر دم قصد میکردم که مجنون وار جامه چاک زنم
و سر در بیابان نهم بار ملازمت آن دلنوازم دامنگیرم بود و آن مه جبین زهره
طلعت آشفتگی مرا ملاحظه می نمود از روئے شفقت دلداری می نمود و گریه و زاری
را ممانعت میفرمود. من روئے بپایش میسودم و در اضطراب می افزودم و سیل
سرشک از دیدگان می باریدم و او میگفت خدا ترا صبرے جمیل و جزای جزیل کرامت
فرماید و مرا آن قدر عمر و صحت بخشاید که تدارک مهربانی تو کنم و چون چهل روز شد
از آن همه جراحت بقیه نماند جراح آنماه تمام را رخصت حمام داد از شنیدن این
خبر آنماه سرو قد سیمبر خوشحال گردید آنشب را به استراحت گذرانید صبح دیگر بعد از ادائے
شکرانه دوگانه ملک یگانه گفت فلانی دلم مطبوخی لذیذ میخواهد درویشان بحالی شدم
که دشمنانرا هم مباد چرا که درین مدت آرزو میکردم که یکبار آن نگار شربت آبی بطلبد
میسر نمی شد و آن روز که او را خواهش طعام شد حاضر کردن نمی توانستم زیرا که آنچه داشتم
صرف شده و چیزے که رهن و بیع توان نمود نمانده بود از خجالت سر زیر افگندم و هیچا با اشک از چشم

روان شد آن نگار بقرینه فهمید که خرچے ندارد از روے ملاطفت درمن نگرید و به تبسم متکلم گردید و گفت اے عزیز بجهت قلت خرچے درہم مباش کاغذ و قلم ہمرسان گریان و پریشان خاطر بیرون رفتم و اشیاء مذکوره را تحصیل کردم و بخدمتش بردم دلداری من نموده دو کلمه رقعهٔ بنوشت و بمن داد و گفت در سر چہار سوئے شہر دوکان جواہر فروشی ہست مردے محاسن سفید صاحب نسب و نشانی این نوشته را بدو رسان و ہرچه دہد بستان من آن رقعه را بسبب آزردگی و خجلت بے چیزگی نخواندم و چوں بخدمت آنمرد رسیدم و رقعه را رسانیدم بعد از مطالعه آنمرد رقعه را بوسیده بر دیده مالید و از دوکان بزیر دوید و دست مرا گرفته بخانهٔ خود روان گردید و در راه مهربانی بسیار نسبت به این خاکسار دلفگار میکرد چوں داخل خانه شدیم در عمارت مهمانخانه مرا نشانید و خود به خلوت خانه رفته بعد لمحه بیرون آمد غلامی ہمراه خوانی سرپوش کرده و در دستر خوان زربفتی پیچیده بر سر آن غلام و آن مرد باوقار از در اعتذار در آمده بغلام گفت ہر جاکه این جوان گوید این را بسپار و بر گرد من از دیدن آن بسیار بیدماغ شدم نزدیک بود که از غصه ہلاک شوم و باخود میگفتم خاکت بر سر از تیرگی بخت و زبونی طالع کارت بجائے رسید که بجهت قاب طعامے عریضه دادی و ہمه راه بافلک در جنگ و با بخت در پرخاش بودم و زبان حالم بدین مضمون گویا رباعی

از خصمی روزگار زیر و زبرم | خواہی چکنی فلک ازیں بیشترم
یا فرش زمین زنز یر پایم برچین | یا چتر فلک ببر ز بالائے سرم

چوں بکاروانسرائے رفتم بغلام گفتم تا دستر خوان را بدر حجره گذارد و برفت و اشک از روئے خود پاک کردم و از روی قہر سفره را برگرفتم او بسیار سنگین بود شگفتم آمد که گرانی

این از بهر چیست چون بدر حجره بردم آن نازنین عذرخواهی نموده گفت بگشا تا ببینم
آن کیدی چه فرستاده است حیرتِ من زیاده از شمار او شد چون سر دستر خوان را
باز کردم لنگری غوری و سرپوش نقره دیدم چون سرپوش را برگرفتم از هر طرف زرطلا
فرو ریخت چون آن بدیدم عقدهٔ دیگر در دلم بهم رسید که آیا این سرو روان از کدام دودما
ست که برقعهٔ بی مهر و اعتبار این قدر زر وافر از مرد تجار داد و عجب تر آنکه احوال او هم
نه پرسید و بغیر از معذرت خواستن با من متکلم نگردید بعد ازان آن سرو سیم تن از روئی
تلطف با من گفت فلانے از بیخرچی هیچ دغدغه مکن من میدانم که تو سرمایهٔ تجارت
خود را در سرکار من صرف کردی و آنچه تو در بارهٔ من بجا آوردی منت آن تا بروز قیامت
بر من است و تا زنده ام ترا بنده ام اگر خدا خواهد و مرگ امانم دهد از خجالت تو بدر
آیم و تلافی بکیسهای تو نمایم مصرعه بپابوس سگانت میرسم گر زندگی باشد * بر پایش
افتادم و زبان بدعا کشودم و گفتم بیت یارب آسیب زمان باد ز احوالت دور
که مرا سایهٔ لطف تو همین است ضرور * بعد ازان گفت الحال طعامی بیار من
ببازار دویده قاب طعامی مهیا کردم بعد از حرف و حکایت گفت فلانی اگر در دعوی
محبت صادقی باید که از گفتهٔ من ورنگذری و خلاف سخن من نکنی گفتم آنچه گوئی آنچه فرمائی
سر نه پیچم پس ازان گفت میباید که ببازار روی و دو دست لباس فاخره بجهت
خود بخری من اندک تحمل کردم گفت فی الحال نقص عهد من میکنی پس میان ما و تو
چگونه بسر خواهد رفت بجان عزیز خود قسم خورد که اگر آنچه گویم خلاف آن کنی از تو بجان می
رنجم بارے امرش را جز نامور شدن چاره ندیدم ببازار رفته دو دست لباس خریدم
و بخدمتش آوردم بعضی که اندک کم بها بود نخرید و نه پسندید چند مرتبه ببازار رفته
یک بیک معاوضه میکردم تا همه خاطرخواه آن رشک افزائے مهر و ماه گردید بعد
ازان حسب الفرمان آن یگانهٔ دوران و سرآمد خوبان بحمام رفتم و تغییر لباس

نمودم چون بحجره در آمدم بغل باز کرده مرا در برکشید و در پهلوئے خود نشانید
من از نهایت شوق و غایت ذوق میگریستم و او به آستین مرحمت اشک از رویم پاک
میکرد درویشان لذتے که از زندگی بر دم آندم بود آنقدر مهربانی نسبت باین بیدل
و دین نمود که میخواستم جان فدایش کنم و هم سر خود را فرش خاک پایش کنم بعد ازاں
گفت فلانی ترا باید بعد ازین بقهوه خانه رفتن و با معماران طرح مصاحبت افگندن
و از ایشان طلب کارخانه نمودن و هر خانه که ببینی و بپسندی صورت آنرا نوشتن
و بمن عرض کردن تا من هم بنظر به سنجم که مبادا در قیمت آن دغا نخوری و بخری و بدانجا
نقل کنم من نیز از دل و جان اطاعت فرمان آن یگانه دوران نموده در یک ماه تمام
هر صبح و شام بنا کام از خدمت آن گل اندام بمهمان خانه درویشان یعنی قهوه خانه میرفتم
و تا باز گشتن ملازمت سیمتن بر من سالے میگذشت تا آنکه خانه اکابرانه بهم رسید
و آن نازنین نقشهٔ آنرا دید و پسندید و بهزار تومان خریدم بعد ازان گفت حالا چادر
بجهت من بیار چون چادر خریده آوردم آن سرو قد خورشید خار درون چادر را
بنور شمع قامت خود مثل حجلهٔ فانوس مزین و منور ساخت و فرمود چند دینار
بکار و انسرادار بده من بفرمودهٔ او عمل نمودم اسباب درویشانه که با خود داشتم
برداشته بخانه نقل نمودیم و چون آنمهر سپهر عز و اقبال به بیت الشرف نزول اجلال
نمود و بعزم سیر در تمام خانه گردید و پسندید و فرشے که مقدور بود در اوطاق گسترد
آنجا منزل کرد و گفت الحال مرا هم لباسی میباید که ازین کثافت بجان رسیدم
ازین سخن خشنود گردیدم و از سر و دیده قدم ساخته بیرون دویدم تبسم نموده
گفت هیچ میدانی که لباس دوخته آماده فراخور ما کجا است گفتم فرد

کے لباس این جهان قدر ترا در خور بود — هم مگر استبرق و سندس بیارم از بهشت

گفت درمیان سرائے شاهی که قصر شاه شام است دوکان طوقی هست بیخواجه است

که کراق شاه شام است و او همیشه لباس اکابر پسند آماده میدارد اگر آنجا روی گمان دارم که هرچه خواهی داشته باشد پس بذوق تمام و شوق لا کلام روانهٔ قیصریه شدم چون بدانجا رسیدم در وسط حقیقی دوکانے طلا و لاجورد بسیار بر سقف و دیواران صرف نموده چه دوکان وسیعی بسیار رفیعی و از هر جنس متاع و کالا از خز و دیبا و زربفت و خارا و اطلس و کمخاب دریا دریا بر سر هم ریخته و جوانی در سن بیست و دو سالگی بازوی چون آفتاب و موی چون مشکناب **بیت**

نوجوانی بسان خرمن گل + عارضش لاله گون خطش سنبل

هالهٔ خط شبرنگ بگرد عارض گلرنگ دمیده و حقا که دیدهٔ هیچ آفریده مثلش ندیده غلامان متعدد و مقطع از رومی و هندی و خطائی و حبشی کمرهائے زر بر میان بسته چون آن حسن و جمال و وفور مال دیدم حیران وضع و احوالِ آن جوان صاحب جمال و کمال گردیدم پیش رفته سلام گفتم و جواب رسیدم بلطافتی و نظافتے که نزدیک بود آب شوم صندلی از عاج در پائے دوکان دیدم بر بالائے آن نشستم و دم از حیرت فرو بستم آن جوان از روے لطفے و مهربانی و تعطف و میزبانی بشگر فشانی در آمده با من بنوعی متکلم شد که گویا سابقهٔ عظیم و رابطهٔ قدیم درمیان بود بعد از دلجوئی و خوشخوئی گفت اگر خدمتے باشد بفرما گفتم بلے سرپوشیده دارم لباسی بجهت او میخواهم فی الحال حسب الارشاد او غلامان جلد چابک جرّاره دیده بقچه و تخته بسیار پیش کشیده سر کشودند و از هر جنس اعلیٰ و اوسط بمن نمودند آنچه بنظر خوبتر آمدند و نفیس تر بودند جدا کردم در دم بقچه آوردند و رخوت را در آن بستند و در نزد من گذاشتند تیانگی شیفتهٔ آن وضع و اطوار شدم بعد از ان گفت برادر خدمت دیگر باشد بفرما دعایش کرده از قیمت اشیا پرسیدم گفت سی تومان مرا شرم آمد که در انباب

کوشش کنم سی تومان را از زر طلا شمردم و یکی از غلامانش سپردم و دوسه اشرفی
بغلامان تواضع کردم آنجوان چون این قسم خریداری من بدید بچشم خریداری در من
نگرید زیراکه چنان مشهوراست و مردم را در معاملات دستوراست که اگر جنسی راکه بدان
قیمت نمانید بعداز کوشش بسیار از طرفین بشش هفت انفصال بیابد بدرویشان
آن جوان بعداز لمحهٔ تفکر از احوال من گفت برادر مردم کدام بلادی گفتم تولد از خاک
یمن است گفت برادر آرزو دارم که شبی در خدمت بروز آرم بنده در عذر
خواهی در آمدم و گفتم ای نخل برومند گلستان مروت اگر قسمت است بملازمت
خواهم رسید اما چون رفیق سرپوشیده دارم که بجای نمیتواند آمد و هنوز درین دیار غریبیم
تنها گذاشتن او بیرون از خدا انصاف است انشاء الله تعالی اگر زندگی باشد از
در دو سر خالی نخواهم گذاشت گفت برادر بی آنکه بهانه آری میخواهم که امشب مرا از خاک
بردار ای قدم بر چشم گذاری و قسمهای شداد و غلاظ میداد تا آنکه شرط کردم که از خانه گردم چون
بدر خانه رسیدم و دست بر در زدم آن یگانهٔ آفاق و آن در طریق دلبری طاق در
را کشود و بقچهٔ رخوت از دست من در ربود و همه را پسندید و از احوال حالت استبیاع
پرسید آنچه از مهربانی و طلبیدن بمهمانی و ابرام سماجت آن جوان دیده بودم و در آخر
بوعدهٔ و رفع گریبان خود را خلاص کردن همه پیش او نقل کردم گفت فلانی اگر رضای دل
من می طلبی باید که بروی و خلاف وعده نکنی که خلاف وعده از مردمان ناپسند است من
گفتم جان غمزدهٔ بنده همین خدمت ترا خادم ام دیگر رجوعی بکسی ندارم بلکه موجوده
نمی شمارم گفت اگر میخواهی من از تو راضی باشم باید که بروی و خلاف وعده نکنی که
مرا خوش نمی آید و اگر از تنهائی من اندیشه ناکی باکی نیست و همچنین تا قریب بغروب
آفتاب آنماه تمام ابرام می نمود و مرا دل نمیداد که اورا تنها گذارم تا آنکه قسم خورد که
اگر نروی از تو برنجم درویشان در مذهب عشاق رضای معشوق فرض عین است

بادل دردآلود بدوکان آن جوان روان گردیدم وچون بدان محل رسیدم در دوکان رابسته دیدم وآن جوان بر بالای صندلی بر در پیش دوکان نشسته در انتظار چون نظرش برمن افتاد لب بتواضع کشاد و داد عذر خواهی داد و دست من گرفته رو بخانۂ نهاد چون داخل بخانه اش شدم باغے دیدم بهشت آسا و عمارت عالی بنا فرش ملوکانه گسترده و اسباب عیش وطرب آماده کرده در پیش تالاب برلب دریاچه بساط افگنده ونقل ومرغ ومی ومزه بسیار مهیا کرده تختی در صدر مجلس گذارده دوشک مخمل وپراگند بر بالاے آن من بهن کرده آن جوان بخت فی الحال رخت از بدر کرده آستین پیراهن ببالا کرده بنده گریبان کشوده مانند شعلهٔ شمع کافوری در فانوس پیراهن جلوه گر چاک گریبان دیدم که دیوانه شیفته گردیدم فرد

بزیر پیرهنش هر که دید عریانش چه کرد خانه خرابي که دید عریانش

درویشان مرا هم برهنه کرده بالائے تخت نشانید وصراحی پر کرده جامی بر گرفته نوشید وبتکلیف تمام بمن نیز نوشانید ودر پهلوی من نشسته بنیاد گرمی ومهربانی نمود همینکه دوسه جامي نوشیدم دماغها سرشار گشت چهار نفر غلامان مزلف بشکل ماه سیماه بسیار حریف وظریف مقبول خاطر هر یک سازی در دست به مجلس درآمدند ودر حاشیهٔ بساط نشستند آن جوان برخاسته جامی چند بایشان داده سرشار شان کرد آن چهار نفر مغنیان نواساز ومطربان خوش آواز که لحن خوش ایشان آب از جریان وطیر از طیران بازمیداشت ودر هر ترکیب دوازده مقام وبیست وچهار شعله وچهل و هشت گوشه را بموقع میخواندند ودر فنون سازندگی که بنالهٔ نائے زنگ کدورت از دل حاضران میزدودند به آهنگ نوای جانفزای موسیقار هوش از وجود عشاق وحجاز عراق می ربودند وبشعلهٔ آواز آتش کاری دف نموده سازدو ازدهم راست کرده در مقام راست این غزل برخواندند مطلع

خوشتر ز عیش و صحبت باغ بهار چیست ساقی بیار می سبب انتظار چیست

درویشان از بسیاری دلداری آن یار دل نواز و کیفیت باده و نغمهٔ ساز و شعلهٔ آواز آن مطربان فرشته لقا و خوش نوا از دست رفته مدهوش گشتم و از فکر آن صنم که سرمایهٔ عیش و زندگانی من بود بدر رفتم و در اثنای صحبت عیش و مستی آن جوان را دیدم گریان است و در فکر دریدن گریبان مهربانه دست در گردنش در آوردم و بقربان و صدقه اشک از رخسارهٔ گلنارش پاک کردم و جبینش را برادرانه بوسیدم و از سبب گریه و اضطراب پرسیدم درویشان **بیت**

بیحضوری نخیزد شرم خوبان از میان نشهٔ می را حریفان خوب پیدا کرده اند

آن جوان بعد از ساعتی تفکر سر بر آورده گفت خوب از برادران ذخیرهٔ خاطر پنهان داشتن علامت نفاق است این بگفت و سپند آسا از جا برجست و از مجلس بیرون رفت و بعد از لمحهٔ باز آمد نازنین صنمی در دنبالش که تمام آن مجلس از نور جمالش منور گشت من چون آن حوروش را دیدم بیکبارگی مست و مدهوش گردیدم باشارهٔ آن جوان آن نادرهٔ دوران دست بگردن مینا در آورد و جامی پر کرده بمن داد نوشیدم و آن جوان خود مزه فرا پیش داشته گرفتم و دستش را گرفته بوسیدم و گفتم **بیت**

ای مملکت مردمی مسلم بر تو وی سیرت آدمی مسلم بر تو

بعد ازان بمهربانی و میزبانی در پیوست بعد از ساعتے آن جوان گفت اے جان جهان چه شود اگر برادر مرا از نواختن فصل ساز بنوازی و اشاره کرد تا چنگ حاضر کردند و آن زهرهٔ آسمان نکوئی از جا جسته در کنار بساط با فرح و انبساط نشسته چنگ را در کنار گرفته مضراب بدو آشنا کرد و فصلے نواخت بآئینی که زهره را هوش دست بوهش شد و به آهنگ چنگ گلبانگ سیر آهنگ برکشید و این غزل برخواند **قطعه**

اگرچه باده فرح بخش و جام گل پر است | ببانگ چنگ مخوری که محتسب تیز است
صراحی و حریفی گرت بچنگ افتد | بعیش کوش که ایام فتنه انگیز است

حضار از نغمه ساز و شعلهٔ آواز آن دلجوئی دل ساز بوجد در آمدند و من خود بیکبار از دست رفتم و از پای در آمدم آن جوان چون مرا مست دید رهنموں استراحت گردید و فرش خوابی آورد و بر بالاے کٹ خاتم بندی از عاج و آبنوس گذارده درخت فراخور آں گسترده شمع کافوری در لگن نقره میسوخت مرا بران کٹ خوابانید چوں سحر بهوش آمدم و چشم کشودم دیدم که آن جوان نیکو سرشت با آن رشک فرمائی حوران بهشت در پای نشسته در آمد و شد بر غیر بسته مینا و جامی و خوان مزه در پیش و صحبت خالی داشتند ترک ادب دانستم که من خوابیده باشم و ایشان بیدار باشند سپند آسا از جا جستم و نزد ایشان نشستم آن جوان مرا در آغوش کشید و آن دلارام به ادب تمام جامی بمن داد بلا تکلف جرعه در کشیدم و بصحبت مشغول گردیدم و باز آن دو دلنواز آن قدر مهربانی با من کردند که حد بشر نمود و همینکه صبح طلوع نمود دماغها چنان چاق چاق بود که سر از پا نشناختم سخن مختصر آن روز و آن شب و روز دیگر و شب دیگر مدامست ولا یعقل بودیم بیت

چنان سرگرم عیش و نوش بودیم | که چوں چشم من اندر جوش بودیم

شب چهارم که چون چراغ ها روشن شد مرا خواب ربود نیم شب هوشیار و بیدار نشسته بیاد آن نازنین از پا در افتادم که در خانه تنها مانده بود دلم فرو ریخت که دیدی که چه کردی چه بلا بر سر خود آوردی حالا سه روز شب که درینجا بعیش گرفتاری و از او نوش لب خبر نداری همچنین خود را ملامت میکردم که باز آن دو همدم همان دم بدرون آمدند و بدستور ندکور بصحبت نشستند خود را بخواب انداختم و با ایشان نپرداختم و ایشان هر چند خواستند که من برخیزم و بصحبت بنشینم برنخاستم تا بحوالی طلوع فجر آن جوان

بامعشوقه اش گفت برخیز برویم که گویا از اختلاط دلگیر شده اند دست همدیگر را گرفته
بیرون رفتند من آنرا غنیمت شمردم و لحظهٔ صبر کردم پس برخاسته رخت خود از خدمه گرفته
پوشیدم و بیرون آمده بحمام رفتم و سر و تن را از آلایش شراب بشستم و بخانه روان شدم و
در راه با خود میگفتم که اگر آن یار مهربان آزار کند چه عذر گناه گوئی و از خجالت چسان بروی
او نگاه کنی دیدی که آن همه رنج و تعب که در مدت مدید و دیدی و کشیدی بیک حرکت
ناشایسته فاسد و تباه شد و روزگارت سیاه چون بدر خانه رسیدم در را کو بیدم
آن دلبر دل نواز در را کشاد چون مضطربم دید تبسم نمود بر پایش افتادم و زمین را
بوسه دادم و زبان بعذر خواهی کشودم گفت ایجاهل این اضطراب چیست ظاهر است
که بخانه مردم رفتن بدست خود است و بیرون آمدن برضاے میزبان و من خود مهمانی ترا
نسبت بخود میدانم تا چه حاجت و در رفتن نیز مجبور بودی چندان اظهار خوشنودی
نمود و بمهربانی دست فراز کرده دلم گرفت که در بناء خجالتم شکست و بعد از آن گفت
الحال بیان کن که درین دو روز چه دیدی و چه شنیدی من آنچه از مهربانی و مروت
و حسن سلوک آن جوان و معشوق او دیده بودم و اسباب مجلس و اجزای طرب آنچه بنظر رسیده
بود همه را بیان نمودم بعد از آن آن شمع شبستان نکته دانی بشکرفشانی در آمده گفت
فلانی هیچ میدانی که رندان قاعده دان نان مردان در شکم مردان قرض میدادند
من از خجالت سر بزیر افگنده با خود گفتم که حالا بکنایه آنرا خبر دارمی گفتند که هرگاه میدانستی
که نمیتوانی در تلافی و تدارک کوشید و در برابر عیوض آن نمیتوان کرد و چنین میهمانی چرا
بمانی گفتم ای مهربان و ای نگار قدردان خجالت تقصیر را کفایت است چه احتیاط
بکنایت است گفت فلانی سخن مرا کنایه مپندار و طعنه مشمار بلکه مطلب من آنست
که تو هم چشم نپوشی و در تلافی کوشی من بگریه در آمدم و گفتم جان عمر من اول مرتبه عذر تقصیر
طلبیدم و گفتم این خطائیکه از من صادر شده بی اختیار بوده ام آن نازنین گفت گه و الله

بکنایہ نمیگویم دلم چنان میخواہد کہ تو ہم میہمانی کنی و شرمندہ احسان آن جوان نباشی گفتم گیرم
کہ چنین باشد در خانہ ما تبارک اللہ سامان سقف است و زمین و چار دیواری و در کمی من
بکدام اسباب آمادہ ضیافت گردم فرو خندید و گفت ازین رہگذر بدل ہیچ غم مدار و کار
خود را بخدا واگذار درویشان بعد گفتگوی چون دیدم کہ آن نگار بر قول خود اصرار
دارد با خود گفتم جہت تسکین دل آن نازنین بہ بازار میباید رفت و چون بے خبر از
خانہ آن جوان بیرون آمدی بخدمتش باید رسید و عذر خود طلبید گفتم ای قبلہ دل و جان آنچہ
فرمائی بدل گردن نہم گفت مبادا او را از شرمندگی نیاری کہ در انتظار ہستم درویشان
ہر چند فکر کردم راہ بہ منشاء سخن آن پستہ دہن نبردم باری از خانہ بیرون آمدم بدان خیال
کہ چون بخدمت آن جوان برسم برای رفع قسم ہای صنم او را تکلیف دہم اما نوعی کہ قبول کند
چراکہ قسم ہای غلاظ و شداد بہ محبت دو او اد و الفت و اتحاد دادہ بود و ہمہ راہ با خود
مشق جنونی میکردم تا قدم بقیصریہ گذاشتم ہمینکہ مرا دید بتواضع برخاست و مشفقانہ و مشتاقانہ
در بر کشید و بالا بردہ در پہلوی خود نشانیدہ و از چگونگی احوالم پرسید من نیز عذر بی ادبی
و بے ادائی خود خواستم و بہ او بصحبت نشستم آن جوان شربتی را بغلامی اشارہ کرد کوزہ لولہ
دار چینی با سرپوشی طلا و دستی نقرہ پیش آورد آن جوان جرعہ از آن نوشید و بمن داد آب
پنداشتم چون خمار شبینہ داشتم لب برلب کوزہ گذاشتم دلا جرعہ کشیدم شربتے بود بسیار خوش
طعم و معطر از آن باز استفسار نمودم کہ این چہ بود و در وی چہ فایدہ دیدہ گفت بجہت رفع
خمار و صداع و ترتیب دماغ و قوت دل حکیمی ترکیب تجویز نمودہ و اجزای آن عرق
صندل و عرق بید مشک و عرق شکر و آب لیمو و قند و عنبر است درویشان چون دمی
از آن بگذشت کیفیت قوتی مرا روی نمود باز آن شربت را طلبیدم و نوشیدم و
ہمچنیں بار دیگر بار دیگر تا آنکہ دماغم چنان گرم شد کہ بیخود شدم و در عالم مستی بآن جوان
گفتم کہ کمینہ از مخلصانم و آرزو میدارم کہ بے تکلف کلبہ محقر این بندہ را بنور قدوم بجہت

لزوم خود منور سازی بی آنکه عذر گوید یا بهانه جوید ابرام و اصرار در تکرار تکلیف مینمود و میگفت برادر چنین باشد میان دوستان جدائی نیست هرگاه که تو میخواهی بجان منت دارم و تا عصر به این طریق گذشت همینکه دو کان برچیدند من چنان مست و مدهوش بودم که سر از پا نمی شناختم و در عالم بیخودی روانه بخانهٔ خود گردیدم آن جوان چون مست و پریشان یافت دست بکمر من در داده من نیز دستی بگردنش تکیه داده میرفتم تا نزدیک خانه رسیدم اندکی هوشیار شدم وضع بے سامانی خود بیاد آمد در صبح آن همه مضایقه داشتن گشتن و الحال بدینحال بے خبر مهمانی چنین بخانه بردن بخاطر رسید کیف از سرم پرید و پایم از رفتار ماند و دلم طپیدن آغاز کرد بسر در آمدم آن جوان بگمان آنکه مرا کیف می برد و من در خیال آنکه شاید وقت شام در آید این رشته را توانم گسیخت و بگوشه گریخت از قضا بجائی رسیده بودم که کوچه را گریزی نداشت و او مرا بدست داشت و نمیگذاشت و میگفت بجای که در میان راه افتادن قبیح است لاعلاج چشم کشودم و براه افتادم خیابان خانه در خود را دیدم که آب و جاروب تازه زده و خلقی انبوه در تردد اند بعضی بوضع یسادلان چوکیدار و پشکچیان و فراشان و سقایان و طباخان و سرکار داران با خود جزم کردم که راه را از فرط بیخودی غلط کردم و چون نیک ملاحظه کردم همان کوچه و خانه خود بود و آن جماعت دربان بسان خادمان که رعایت ادب در خدمت مخدوم کنند همگین از تردد باز ماندند و راه بکوچه میدادند و در عقب ما می آمدند و همینکه بدر خانه رسیدم دو غلام بچه هند و شکل مقبول طبع لبس بلباس ظریفانه از خانه بیرون آمدند در دست یک بطک مرصع پر از عرق شکر و جامی بلورین و در دست دیگری بستی طلائی مملو از مقلات بجهت خمره گردن تسلیم نموده پیاله را پر کرده بمن داد آن قدر مست بودم که پروای شرم نبود آنجوان گرفته نوشید و مزه گرفته داخل خانه شدیم چه خانه بهشت برین از شعاع شمع و چراغ و قندیل چون صبح نوروز منور بود و مزین و با صفا حجره ولها مملو از آب و دریائے هر درخت

و گل میناۓ با بطکی از شراب لعل رنگ مملو گذارده و شمع کافوری در عقب آن روشن
و قفسهاے مرغان خوش الحان چون مینا و طوطی و شارک و بلبل و قمری و تدرو و غیره
از شاخسار اشجار پنجه آویزان و آن جانوران از شعلهٔ شمع عطر و ریحان بسخن در آمده
و غلغله و شور دران بستان افگنده چون بعمارت در آمدم فرش ہای ملوکانہ گسترده و
دسترخوان ہای اطلس و زربفت کشیده و اسباب عشرت و الوان نعمت و بادهٔ لعلی
در مینا و صراحی و بطک و جولان و تنگہاۓ بلور و نقره و طلا و مرصع جابجا چیده شمعہاے
کافوری با شمعدان ہاۓ و فتیلہ سوز ہاۓ طلا و نقره متعدد و مطربان مشکل
و ماه سیما مطبوع شوخ و شنگ و خوش نوا و صاحب ترنگ در حاشیہ مجلس قرار
گرفتہ و ساقیان معقول بر پا ایستاده و پیش خدمتگاران زرین کلاه مرصع کمر و
فراشان جلد و چابک از ہمہ جا باخبر و برابر صف زده ان جوان داخل مجلس باین طمطراق
گردید و آن وضع بزرگانہ دیده متحیر گردید و از وضع ضیافت خوش خجالت میکشید اما
حیرتم از و بیش بود چرا کہ من در وقتیکہ از خانہ بیرون رفتم اثری ہیچ یک از آنہا پیدا
نبود بارے آن جوان را نشانیدم و خود بجست و جوئی آن بحر مقصود بہر طرف میشتافتم
و او را در جای خود ندیدم با خود گفتم البتہ این نقوش غریب در عالم خواب یا در نشۂ
شراب بنظرم جلوه گر است و یہ خاطر مصور است سراسیمہ از عمارت بجانب
بیوتات و کارخانجات روانہ گردیدم و بے تابانہ بہر طرف دویدم سی و شش
کارخانہ کہ ملوکانرا می باشد از جواہر خانہ و فراشخانہ و شربت خانہ و غیره ہمہ را
گردیدم تا بمطبخ خانہ رسیدم مطبخیان کارداران در کار و اقسام مطبوخات در بار
در کار سخن مختصر ہمہ چیز در ہمہ جا بموقع و بر قرار دیدم اثرے ازان طرفہ نگار ندیدم
در آخر در کنج مطبخ خانہ تنوری را دیدم کہ شعلہ آتش ازان بلند میشود پیش دویدم
دیدم کہ کباب گوشت اقسام طیور و بره و آہو بسیخہا کشیده کباب میکنند و آن سرو

جوئبار زندگی کارداری کباب بجهت مزه میکرد چون او را بدان حال دیدم بر گردش گردیدم و دستش را بوسیدم و از کیفیت آن قال مقال را پرسیدم بانگ بر من زده گفت و گوشمال قایمی داد که ای جوان رسم آدمی زادگان نیست که مهمان را تنها گذارند و خود بگوشه و کنار گردند گفتم فدای سراپای تو گردم از هجران جمال تو و دیدن نقشهای بدیع دیوانه وار از عقل و خرد بیگانه گردیدم فرد

مکن منع من از آشفتگی جانان که جز لیلی
نکرده خاطر مجنون به خوبان جهان میلی

ازین سخن خندید و گفت وقت این حکایت نیست زود تر برو و در میزبانی بکوش و اگر خوشنودی من میخواهی بیا بیاد آنچه لازمه بزرگی و اکابری بلا زمان است فرو نگذاری از بخشش درم و دینار و خلعت وزدن و بستن و امر فرمودن بر اهل و طرب بالملازمان آنچه باید و شاید بجا آری و مبادا در خدمه بخاطر رسانی که من مخدوم نیستم برای شان چگونه حکم برانیم و آنچه توانی بکن که معشوق آن جوان را نیز حاضر کنی تا مهمان را حظی از ضیافت او حاصل شود چراکه باده بی معشوق خوردن خون عشرت خوردن است و درویشان ازین سخنها خاطر جمع شد بمجلس رفتم و خدا را شکر گفتم که اگر چند روزی رنج کشیدی مدام آخر بچنین گنجی رسیدی تا پریشان نشود کار بسامان نرسد و همچنین خورم و خندان بعیش نشستم و ساقیان و مطربان و مغنیان را بگرم کردن هنگامه عشرت امر فرمودم بیت

رنگ ساقی ز باده گل گل شد
غلغل شیشه صوت بلبل شد

و من بیدل از نیرنگ روزگار کجدار غافل سرگرم بادهٔ عشرت با میهمان طریق محبت میسپردم و در اثنای صحبت باو گفتم چون مخلص کمینه تو ام و خانه این بنده خانهٔ تست خوب است که آن یگانه دوران و سرآمد خوبان نیز تشریف شریف ارزانی فرمایند تا در خدمت او صحبت را خالی از کدورت بداریم غلامان جوان باحضار او رفته او را آوردند بعد از آن گرم نائے و نوش شدیم

تا سه شبانه روز آن چنان صحبتی میداشتیم و تخم خوش دلی میکاشتیم که کس بیاد ندارد و هر زمان بدین مضمون رباعی بر زبان جاری بود رباعی

صد شکر که ایام بکام است مرا وز دولت جام جم غلام است مرا
معشوق در آغوش و می اندر ساغر من بعد غم و غصه حرام است مرا

درویشان در شب چهارم همینکه از اول شب بگذشت از پای در آمدیم فرد

مرا می دگر باره از دست برد بمن باز بنمود می دست برد

وقتی از خواب مستی بخود آمدم که دو نیزه آفتاب بلند شده بود از جا جستم و بهر طرف نگه کردم مصرع لیس فی الدار نا غیرنا دیار :. از آن همه خلق و اسباب اثری ندیدم سراسیمه و مضطرب گردیدم و بهر طرفی دویدم هیچ اثری از آن عیش و سرور نبود الا در کنج طاقی گلیمی را دیدم که بطریق طومار پیچیده بود چون آن را گشودم چشم هیچ آفرینده نه بیند آن جوان را دیدم با معشوقه اش سر بریده و بخاک و خون آغشته و در آن گلیم پیچیده چون آنحالت دیدم از خوف بیهوش شدم چون بهوش آمدم به فغان و خروش در آمدم و ندانستم چکنم و چسان خود را از غرقاب بلا بکنار کشم درویشان اعظم مصیبت و بلا آنکه عاشق و شیدا بودم و از آن شبیکه به شام وارد شده بودم تا آن روز چیزی چند بمن رسیده بود که هر یک عقدهٔ بود که حل آن بسی مشکل و لهذا حیران و پریشان و نالان و گریان بهر طرف می دویدم ناگاه شخصی از در خانه بدرون آمده متوجه بعمارت شد گفتم شاید که از پرستاران آن جوان باشد همان بهتر که بگذاری برون رود و خبر برد تا آنکه شب شود خود را از این ورطه برهانی لهذا خود را میان باغچه انداختم و از عقب درختان با احتیاط تمام میرفتم تا بدر خانه رسیدم و در را بسته هموار آن از عقب او در آمده قفل بر وزده از جایش بر کندم و بر زمین افگندم چون نیک نظر کردم یکی از غلامان بهار بود که در آن چند روز و شب خدمت می کرد

گفتم راست بگو آن ساحرهٔ نار زعنا چه شد و تو کجا بودی و برای چه آمدی گفت تو اورا ناهزامیگوئی و او در فکر تست و تو از و ملولی گفتم حالا کجا است و چه کار دارد که دلم از دوری او فگار است گفت بیا تا ترا بخدمت او برم من از استماع مژدهٔ وصل از مقدمهٔ مذکوره فراموش کرده با ذوق تمام از پئے غلام روان شدم اما از خود خبر نبود و او نیز دلدار یم می نبود بعد از قطع مسافتی بعرصهٔ وسیعی رسیدم و دیک حدلو حصار سنی بود و در برابر آن دیوار نصب بود که از قرینه مفهوم می شد که دروازهٔ خانهٔ بزرگی است و دریک برابر آن حصار مسجد وسیعی بود و بر در مسجد نهر عظیمی جاری و درختان سایه گستر برلب نهر واقع آن غلام مرا برلب درختان باز داشت و رو بجانب اندر گذاشت و بدرون آن خانه رفته بعد از لمحهٔ خود خواجه سرائے با او بیرون بر آمد و بر در خانه ایستاد و غلام بچه نزد من آمد و گفت فلانی امروز را در کنج این مسجد بسر بر و شب بیا نزدیک این در تا خواجه سرا ترا بخدمت ملکه رهنمون گردد در ویشان با چشم خون فشان و خاطر پریشان به کنج خانه خزیدم و روے از خلق پوشیدم و روز را بشب رسانیدم پاسی از شب بگذشت و کمتر تردد خلق گشت به در آن خانه رفتم و به جاروب مژه خاک از آستانه رفتم و این بیت عاشقانه گفتم

رباعی

کسی را در شب هجران بجود همدم نمی بینم ... به مرگ خویش راضی گشتم و آن هم نمی بینم
مگر گویم دران عالم ز مجنون شرح درد خود ... و گرنه هیچ همدردی درین عالم نمی بینم

که ناگاه در باز شد و خواجه سرا مرا بدرون طلبید باغ وسیعی دیدم مشجر با شجار میوه دار و چمنی مرتب بگلها و اشمار و نهر عظیمی در وسط آن جاری و در کنار جوے قالیچهٔ ابریشمی گسترده و شمعے کافوری در شمعدان طلا روشن خواجه مرا به نشستن امر کرده چشم براه آن ماه بستم و منتظر نشستم که آیا آن خورشید اوج شرف از کدام

طرف طالع گردد و بعد از ساعتے آن ماه تمام بصد اعزاز و احترام نمودار شد از دیدنش عشقم یکے از هزار شد بار وے چون آفتاب جهانتاب و گیسوے چون مشک ناب و زلفین پیچ و تاب **بیت**

چشمی و هزار ناز با او	صدگونه کرشمه اش در ابرو

بیت میخرامید آن بت طناز | باهزاران هزار عشوه و ناز

لباس فاخره در بر و نیم تاج مکلل بر سر و جیغه مرصع بر گوشه سر بند کمر و خرامان و دامن کشان در رسید و بنظر ملاطفت جانب من دید و از پریشانی احوالم پرسید و بشیرین مقالی نمکپاش زخم ناسور دل شورم گردید و بتازگی گرفتار و بیصبر و قرارم ساخت من بیچاره مدهوش یارای نفس زدن نداشتم بعد از ملاطفت بسیار و مهربانی بیشمار بیش از پیش گفت فلانی **مصرعه** عذر تقصیرات ما چندانکه تقصیرات ماست ٭ مارا بحل کن که آزار بسیار براے ما کشیدی مدتے در تحصیل رضاے ما کوشیدی از دمی که ما دیدی دمی بفراغت نگذرانیدی و روی آسایش ندیدی و به شادی نگذرانیدی امید که بدروزگار بکارت مرساد و خدایت جزای خیر دهاد باری سرمایه خود که بامید تجارت از ولایت خود بتوقع سود آورده بودی در من صرف نمودی قلیل چرخ راهی هست قبول و فرما و گستاخی مرا درگذار و از دعا فراموش نکن خواجه بادشاه آن دلربا دو کیسه زر طلا آورده نزد من گذاشت و باز گفت که فلان مادیان را هم باو دهید که هم امشب سوار شود و از شهر بدر رود این بگفت و برخاست من چون دیدم که از دست میرود دست در انداخته در اثناے راه دامنش را گرفتم و گفتم **فرد**

ای سرو خوشخرام که خوش میروی بناز	عشاق را بناز تو هر لحظه صد نیاز

دو کلمه موصیت هم ازین غمزده دلشده گوش کن تبسم نموده بایستاد و گفت بفرما

تا چه وصیت داری گفتم ای مایه ناز بغم دراز بخاطر شریف خواهد بود که دران شب میفرمودی که ای جوان غریب را بضربتی هلاک کن و در گوشه بخاک کن وازین راز کسی را مطلع مساز باری اگر بی ادبی نمودم وسخن ترا نشنودم تو بموجب وصیت من عمل نمای ومرا بدین مکافات مفرما فرد

من بد کنم وتو بد مکافات دهی پس فرق میان من وتو چیست بگو

واگر نیکی کرده ام تو چرا در برابر آن بدی میکنی بیت

عوض نیک مکن بد اگر از نیکانی که چنین شیوه نه نیکوست الا نادانی

گفت چه باید کرد گفتم اے سرمایه زندگانی مرا بی تو زندگانی حرام است با من یکی از دو کار کن یا در سلک ملازمانت منسلک ساز یا بفرما یکی از ملازمانت تا مرا بضربت از دست غم وغصه وا رهاند ودر جائیکه گذرگاه تو باشد دفن کند تا شاید گاهی بنور قدوم بهجت لزوم تو مرا در لحد آسایشی وآرامشی رو نماید رباعی

یا فکر دل فگار مے باید کرد یا کشتنم اختیار مے باید کرد
القصه ازین عمر ندارم هوسی یک کار ازین دو کار می باید کرد

چون این شنید تبسم گردید گفت فلانی خود را آزار ده که از عقل دور است و ازین عاقل رانفور است وانچه در بنیاب بخاطر میرسد صورت نمی بندد وخرد نمی پسندد گفتم پس بیان کن که این همه نقوش غریب صورت عجیب که مشاهده من شده فاعل او که بوده وباعثش چه بود گفت این هم صورت ندارد فرد

پردهٔ خویش دریدن نه ز عقل است وشعور شمع در پردهٔ فانوس دهد بهتر نور

این گفته روانه شد هر چند خواستم سخنی گویم خواجه وکنیزان مانع آمدند وآن نازنین از نظر غایب شد ومرا از خانه بیرون کردند هر چند دینار ودر شاهوار دادند قبول نکردم لاعلاج گردیده در راه بستند درفتند ومن با دل کباب وچشم پر آب خلوتی

ازاں مسجد را مقام ساختم و بہیچکس نپرداختم روزہا بگوشہ می نشستم و لب از نالہ و فغاں نمی بستم و شب تا روز نمی خفتم و گوہر اشک بنوک مژہ می سفتم و مضمون این مقال وصف حال پریشان پرملال میگفتم بیت

دیدی کہ فلک با من مسکین چہ جفا کرد کز کام دلم باز بنا کام جدا کرد

و گاہ میگفتم بیت

دیدی کہ یار جز سر جور و ستم نداشت بشکست عہد و از غم ما ہیچ غم نداشت

تا ششماہ احوال بدین منوال میگذشت تا آنکہ از غم و غصہ بسیار بیمار شدم و چنان ضعیف و نزار شدم ہر کس کہ بدین حال مین نگریست می گفت بیت

یارب این مبتلای محزون کیست حیف صد حیف این نخواہد زیست

و تا چہل روز مدت بیماری من کشید و روز بروز حالم بدتر میشد تا آنکہ بشدتی رسید کہ سہ روز بی خود شدم و عنان اختیار از دست دادم مردمان کہ بہ مسجد می آمدند بر جوانی من تاسف خوردند از قضا در روز آخر خواجہ سرا کہ از مقدمہ آنشب خبر دار بود مسجد می آید و جمعیت مردم را بر سر من می بیند کہ ہمہ مردم از جوانی و غریبی من میگفتند و در اشک می سفتند ببالین من می آید و بدیدہ بصیرت مشاہدہ می نماید و با آن حال مرا می شناسد گریہ کنان و تاسف خوران بحرم میرود و بخدمت آن بادشاہ بخوبی و ملکۂ آفاق محبوبی عرض میکند دلدار را بر من بیدل رحم می آید و بخواجہ سرا میفرماید کہ برو بہ بالین آنغریب حزین بنشین اگر در گذرد بہ اعزاز و احترام تمام تجہیز و تکفین نمودہ در شب چنانکہ کسے را خبر نشود در باغچہ حرم در پای فلان درختی و فنش کن تا بوصیت او عمل کردہ باشم و اگر حیاتش باقی باشد ہم در شب بحرم بیارش کہ شاید معالجہ مرضش نمایم و اگر اجلش فرا رسد شاید فوتی بہوش آید بخجلت از و بخواہم و خواجہ بفرمودہ مخدومہ خود ازاں روز ببالین من نشستہ شربتی مقوی در گلوی من می چکاند و در شب

مرا بباغ حرم می برد دلدار وفادار مرچوں بہ آن حال می بیند ترحم نموده بر بالین مے
نشیند وطبیب سرکار خود را طلبیده بمعالجه من مقرر میفرماید وآن حکیم حاذق چوں
سوای ضعف مرض بدور من نمی بیند علاج ضعف را منحصر بشربتهاے مقوی و
غذای لطیف میداوند بعد از آنکه سه روز بتدریج دوا و غذا بمن میخوراند در شب
چهارم بهوش آمدم در وقتیکه آن زلیخای عصر بر بالین من نشسته سرشک بر رخسار
گلنار خود رواں کرده بدست خود شربت در حلق من میریخت درویشان همان
مثل است که بیت

دردِ عاشق را دوائی بهتر از معشوق نیست شربت بیماری فرهاد شیریں کرده اند

چوں دیده رمد رسیده هجران کشیده ام بکحل الجواهر نرگس سرمه سایش مکحل گردید بی محابا
خون دل از چشم بر ویم دوید بعد از گریه بسیار ونوازشات بیشمار مشفقانه آن دلدار تن
بیمار را شفا و دل آزار را تسکین وجان فگار را قراری حاصل شد بداں عطیه عظمی
بکلی از رنج وغبار ستم وباز از سر نو دل به زندگانی دنیا بستم روز بروز از ضعف
بیروں می آمدم تا بعد از بیست روز بحال خود شدم و دراں مدت همه شب
تا بروز آن ماه مهراندوز بدلجوئی من اشتغال داشت ودقیقه از بنده نوازی فرد
نمیگذاشت شبے در اثنائے صحبت گفت فلانی مطلب چیست وچه مدعا داری
ازیں همه زاری وبیقراری گفتم فدایت گردم ابیات

دردی که دلم نهفته دارد پیوند به بخت خفته دارد
چوں طره دوست نخل آهم صد غنچه ناشگفته دارد

مقصود دلم همه آنست که جان در قدمت بازم وخاک راهت را توتیای چشم
تر سازم واز روزی که بملازمت مشرف شده ام تا از روزی که از خدمت
محروم گشته ام چند چیزے دیده وشنیده ام که هر یک در دلم عقده ایست چون

سخن شنید آه سرد بر کشید و گفت فلانی چکنم ترا حق بر من بسیار است می ترسم که در
روز جزا از عهدهٔ آنها بیرون نتوانم آمد خوب اگر تو یک چند اوقات خود را صرف
من کردی من هم بعد ازین رضای تو جویم و در طریق صلاح تو می پویم ای جوان بدانکه
من دختر شاه شامم و پدر من جز من فرزندی نداشت لهذا مرا بسیار دوست میداشت
و تا من خود را شناخته ام بعشرت و صحبت پرداخته ام و بی بادهٔ جام و عیش مدام
نساخته ام و همیشه گلعذاران از بزرگ زادگان و دختران اکابران و اعیان
شام که صاحب حسن و جمال و قابلیت و کمال بودند از ملازمتم خوشحال بودند کنیزان
مغنیه بسیار داشتم قصه مختصر اسباب طرب مهیا و حکم روا داشتم زر وافر و شراب و
طعام حاضر و آماده و از لعب بازی چرخ دغا غافل و بلهو و لعب مایل عمر میگذرانیدم
از قضا ایام حرمت پیش آمد ظاهرا ماده ذالحجه بود دران ایام ترک شراب لازم
دانستم اما چون سکری بودم در روزهای اول از خمار دراز ربودم دلم می طپید
و دست و پایم میلرزید حالی که مبادا دشمنان را بر من میگذشت خواجه سرای پیری
که من بود و کوکنار میخورد چون حال مرا دگرگون دید بعرض رسانید که اگر ملکه اندکی کوکنار
بخود بحال آید من نام کوکنار هم هرگز نشنیده بودم گفتم حاضر کنید خواجه بطلب
کوکنار رفت چون باز آمد کچلی در سن هشت سالگی با او همراه بدرون آمد قبائی ژنده
در بر داشت و از بس شیرهٔ کوکنار بران ریخته بود تشخیص رنگ و قماش آن نمی شد
و کلاه نمد کوچکی بر سر و تنبان کبود کوتاهی در پا و رشته پر گرهی در کمر و سبوئی کوکنار در
دست داشت فلانی ندانستم مطلب خواجه از آوردن او چه بود همانا بدین وسیله
روزگار دون میخواست رنگ فتنه بریزد و شعبده باز گردون نیرنگی انگیز دور
بارے من از رویت آن خمیر مایهٔ نکبت دل بهم برآمدم و با خواجه پاره عتاب
کردم خواجه تبسم کرده گفت سلامت باش بنظر حقارت بر خلق خدا نظر کردن

خوب نیست ہمہ بندۂ یک درگاہ ہستیم و سالک یکراہ ایم فلانی گویا اختر در گذر بود و گفتۂ آن زبان بریدہ اثر نمود باری قدحی آوردند و کوکنار در آن بر آوردند خواجہ ساقی گردیدہ بہر یک از دختران قدرے خورانید و بہ تکلیف ایشان من ہم اندکی نوشیدم چوں لمحہ بگذشت کیف کوکنار رفع خمار نمودہ از صداع نجات یافتم و بسیار محظوظ شدم و بحال آمدم از قضا کنیزان در بیرون عمارت بر سر کجل جمعیت نمودہ با ہزل و مطائبہ آزارش میکردند کجل ہا از دست ایشان بجان آمدہ فریاد بر آورد پرسیدم کہ این بی ادب کیست و فریادش از بہر چیست خواجہ گفت این کجل مسخرہ است گفتم با این صغر سن چہ وقوف از مسخرگی دارد گفت عمرت دراز باد این حرام توشہ ہمہ روز در کوکنار خانہ ندیم یاران است گفتم اورا بطلب بہ بینم چونست خواجہ اورا پیش کشیدہ از راہ شوخی باو بگفتگو در آید او نیز با زبان کوچک و شیرین با خواجہ سخنہای تلخ و درشت میگفت و دشنام میداد الحق داد مسخرگی میداد یارہ از طور و تکلم و وضع اختلاط او خندان شدیم آخر الامر فرمودیم تا کوزہ کوکنار پر زر کردہ باو دادند و فرمودیم ہمہ روز کنار بیارد او ہر روز می آمد و کوکنار می آورد و پارہ خواجہ و دایہ با او کاوش میکردند و ہمچنیں کوزہ را پر زر کردہ باو میدادند چوں ایام حرمت گذشت شروع بشراب خوردن کردم باز وقت کوکنار کہ میرسید دلہا میطلبید و از چشم و دماغہا آب میچکید میخواستم سیر صحبت کجل ہم بکنم مقرر داشتم کہ بدستور سابق کوکنار را برقرار بیاورد تا ششماہ آن قاعدہ برقرار بود گاہے شرابی ہم کجل را میدادیم و در مجلس می نشانیدیم بجہتہ سیرا ماہمان قبای کہنہ و کلاہ نمد او تغیر نیافتہ بود چنان پنداشتم کہ زری کہ از سرکار مقرر است بہای کوکنار میدہد کفاف او نیست فرمودم کہ بعد ازین کوزہ اش از زر طلا پر کنند تا ششماہ دیگر ہم بد انسان بود باز لباس او ہمان بود روزی بدو گفتم چرا لباس خود را نمی گردانی و این ہمہ درم و دینار کہ وکلای سرکار بدو دادند چہ

کرد می اوّل بگریه در آمد و گفت ملکه همراه استادم طفلی یتیم و بیکسیم و استادم را به اجاره گرفته سالی و سالی یک دینار و همین نانی بمن میدهد و هرچه بمن بهم میرسد مال اوست پس مرا از بی مروتی آن نامرد بد آمد که بوسیلهٔ این طفل سرمایه بهم رسانیده بود آن مرد جوهری است که دران روز لنگری زر فرستاد از تجل پرسیدم که کوکنار گرفتن میدانی و در رزه دمامی مانی گفت سگان آستان شمارا بجان و دل خدمت میکنم اگر قبول افتد بخواجه امر کردم که او را نگاهدارد و اسباب کوکنارگری بجهت او مهیا دارد و متکفل او باشد و همچنین چند دست لباس فاخره بجهت او ترتیب فرمودیم و معالجه سر کچلش کردیم و او چون ازان کثافت خودرا بری دید و لباس فاخره پوشید و طعام و شراب لذیذ نوشید روز بروز احوالش در ترقی بود و بر حسن و جمالش می افزود و شوخ و ندیم و مطبوع و ظریف و معشوق گردید بحیثیتی که از صحبتش حریفان را حظی تمام و از کلام شیرینش معاشران را ذوقی مالا کلام حاصل بود رفته رفته کار بجائی رسید که شوق دیدنش در دیده ام جا گرفت و سلطان محبتش در دلم ماوا گرفت و دمی اگر نمیدیدم و بزلال وصال جمالش نمیرسیدم دل در تنگنای سینه ام میطلبید و هوش از سرم می پرید و سرشک خونین از دیده ام میچکید و بروبم میدوید و چون بنظر میرسید دست و پایم می لرزید و رنگ رویم را می رشکست و بینی ام تیغ می کشید بحالتی که خصار را عشق من یقین می شد بیت

از پریدنهای رنگ و از طپیدنهای دل ‌‌‌‌‌‌ عاشق بیچاره هر جا هست رسوا میشود

تا سه سال بدین منوال با و عشق میباختم و بهر طریق به هجر و وصل میساختم بعد از سه سال دایه مهربان مصلحت چنان دید که دیگر او را در حضور مردم بحرم نیارند که باعث ملامت میشود و نهان از مردم ملاقات واقع شود و قرار بان دادند که خدمتی باو رجوع میکنم که در سلک معتمدان و وکلا منسلک باشد و نفع تمامی باو عائد گردد لهذا فرمودیم

که دو هزار تومان را بجهت او متاعی خریدند و دوکان طوق در چهار شوق چنانکه
دیدی بجهت او ترتیب نمودند و از هر جانب برای خاطر ما رعایت میکردند و آنچه در
سرکار پدرم هم ضرور می بود وکلای سرکار چون او را منسوب بمن میدانستند باو رجوع
میکردند و خانه هم در حوالی خانه خود برای او خریدم و غلام کنیزک و همه اسباب
خانه از همه چیز بقدر ضرور در سرکار خود فرستادم و نقبی از باغچه حرم بی خبر از خدم
بخانه او فرمودم بر دند و همین دایه و دختر دایه و خواجه ازان را که محرم بودند همینکه در
شب مردم بخواب می رفتند محرمان او را بخدمت من حاضر میکردند تا صبح کاذب صحبت
جانی میداشتیم و همین سال مدتی دل خوش بودیم و این طور مرا دیوانه داشت که در
اثنای ملاعبت غرق غرق میشد و چشم از زمین بر نمیداشت و چون ملازمان طریق
ادب مسلوک داشتی تا آنکه شبی آن غنچه باغ حیا را درهم و پریشان دیدم از سبب آن پرسیدم
گفت باغی در کنار شهر بمعرض بیع در آمده که درین ولایت باغی بدان خوبی و
صفا و لطف و هوا نیست و با آنکه بسه هزار تومان خوب می ارزد بهزار تومان
میفروشد و من زر حاضر ندارم با آنکه میدانستم که احتیاج بر زندار در رضا و جستهٔ
دلداریش نمودم و قیمت باغ را هم بهم سازی فرمودم چون باغ را خریدم شبی
بعزم سیر با او بباغ رفتم الحق که جای عیش و نشاط و محل خرمی و انبساط بود باغی
بود چون بهشت برین و نهرے بسیار وسیع در وسط آن واقع و در هر حد نشیمن
گلزاری معین مزین بگلهاے رنگین و مرتب بجداول او نهر شیرین الحاصل سخن آنکه
رضای می جستم و دمی آن بی رضائی او نمیخوردم و همین دل خوش بودم که او خوش دل است
بلی رضای معشوق در مذهب عشاق فرض عین است و مدتی بران هم گذشت
باز شبی اثر ملال از جبهه احوالش ظاهر بود چون سببش استفسار کردم گفت کنیزکی
مغنیه رومیه می فروشند بسیار چنگ را خوب مینوازد و خوش میخواند و در

علم موسیقی مهارت تمام دارد و در آداب خدمت بے نظیر است و چناں میدانم که خدمت ملکه درخواست اگر رخصت فرمائی او را بجهت ملازمت سرکار بخرم چوں دانستم که رضاے دلم میخواهد رضا دادم و از قیمت پرسیدم دولیست تومان گفت وجه آنرا تیر مهم سازی کردم و مقرر فرمودم که در خدمت او باشد چوں کنیز را بخانه آورد شبے بخانه او رفته به صحبت نشستم الحق بهمه جهت و حیثیت قابل و تمام عیار بود جمله حلیه و حلی و زیور بسیارش بخشیدم و مجلس چند شب او صحبتش فایز و مستفیض بودیم تا آنکه ماهی بر آن گذشت شبے خواجه بطلب آن جوان رفته بود باز آمد و پیغام آورد که ملکه تقصیرات مرا عفو کند که امشب مرا صداعی بهم رسیده و نمی توانم نشست چون شنیدم که آزار دارد خود بدیدنش رفتم وقتے رسیدم که سر بدامن کنیز لذارده در روے او محو بود من چوں عاجز نگاهی او را دیدم نهمیدم که میل بهم رسیده است اگرچه غیرت بر من مستولی شده لرزه بر دست و پایم افتاد خودداری نمودم و ایشان چوں مرا دیدند مضطرب گردیدند فی الحال از جای جستند و هر یک بگوشه نشستند و من بروی ایشان نیاوردم و مهربانانه پرستاریش کردم و او اظهار آزاری می نمود و در اضطراب می افزود و می نالید و بر خود می پیچید حاصل آنکه بعد از اں آن جوان بحال اول نبود و از اختلاط من کناره می نمود و من دیگر روی فراغت ندیدم و اکثر شبها فراق می کشیدم چوں چندی بگذشت شبی هم آن جوان نیامد و من بیتاب شده آدم بطلبش فرستادم خبر آوردند که در خانه نیست آتش رشک در کانون سینه ام زود مشتعل گردید خود را بخواب انداختم همینکه خواص بخواب رفتند از جا جسته و یکی از کنیز بچهاء او را بکنار کشیدم و از کیفیت حال پرسیدم گفت با آن کنیز میل تمام دارد و امشب بباغ رفته است که بے تشویش و تفرقه صحبت بدارد چوں این سخن شنیدم برافروخته گردیدم دست

و پایم از کار شده و عالم در نظرم تیره و تار شد و از آن جایگه تنها روانه باغ گردیدم و چون رسیدم در را بسته دیدم بمشقت تمام از دیوار داخل شدم و آن شب چاردهم ماه بود و ماه بر سمت الراس شده بود بسمت ماهتابی شتافتم هر دو را مشتاق در یک پیرهن یافتم چون شیر و شکر بهم آمیخته بدستبازی و بوسه و کنار گرفتار بودند از دیدن این از کار شدم ودسپائی گلبنی فرو نشستم و زبانم از گفتار و پایم از رفتار فرو ماند و چون ایشان از ملاعبه به تنگ آمدند روی بر روی یکدیگر نشستند و صراحی جام بر گرفتند از قضا روی کنیز برروی من بود و آن جوان را پشتش بدین طرف بود من بی اختیار این رباعی برخواندم

رباعی

چه کرده ام که فلک بیوسیله داغ منست   اجل دواسپه شب و روز در سراغ منست
سیاه بختی ازین بیشتر نمی باشد   که مجلس دگری روشن از چراغ منست

کنیز از لغزش آواز مرا بشناخت جام را بدور انداخت و دست بجانب آن جوان فشاند وگفت چرا عبث مرا خود را آزاری پسر چون مرا دید گفت ملکه خدا ترا نگهدارد تو پنداری اسپ و شتری بما فروخته یا مرا خریده ما ترک خانمان کردیم تو ترک امی کنی گفتم آری اینها چیست چه شود من هم سیر صحبت شما کنم گفت من تا خود را نمیکشم دلت ساکن نمیشود و کنیز فتنه انگیز بخنده و طعنه آمیز آتش او را تیز میکرد تا آنکه پسر از میان رخوت خود خنجری را که من بمبلغ خود بجهت او خریده بودم برداشت و خواست که بر خود زند پیش دویده بر دستش چسپیدم و بر پایش افتادم و بوسیدم و گفتم که قربانت شوم مرا بکش که کشتنی منم او هم از قهر خنجر را بر پشت و پهلو و دست و بازوی من میزد تا آنکه بیخود شدم و ندانستم که دیگر چه شد تا وقتیکه بهوش آمدم خود را در صندوق و ترا در بالین خود دیدم و چنان میدانم که چون آن باغ که حدش باردی شهر است مرا در صندوق کرده بودند و میخواستند که به خندق اندازند تا کسی نداند چون

ایام عمر باقی بود صندوق در خاک ریز بند شده بود خدا تعالیٰ ترا وسیلهٔ حیات من
بیجان گردانید **بیت**

اگر تیغ عالم بجنبد ز جائے — نه بُرّد رگی تا نه بُرد خدائے

آن بود که من عوض خون خود آن دریده را با آن گیسو بریده بقصاص رسانیدم
کسی را که ازاں مرتبه بآں پایه اعلی رسانیده بودم با من آن کرد که شنیدی من بآن
چنین کردم که دیدی درویشان بر غیرت و مردانگی آن تحسین و آفرین کردم
باز گفتم که آیا درین نیم روز این همه اسباب و آلات از کجا آوردی و دران نیم شب
بکجا بودی گفت از سرکار پدرم بود گفتم چگونه بخانه رفتی و عذر ایام غیبت را چه
گفتی و چون بود دران مدت که تفحص حال تو نمیشد گفت فلانی نمیدانی که پادشاهان شام
را قاعده ایست که شش ماه در مقر حکومت خود باشند و شش ماه در دیار از تقدیر
الٰهی درین ایام پدرم در شام نبود مادرم از دور اندیشی و عقل کیشی بآواز بلند
نکرد و خفیه در جستجوی من می بودند چون تو بطلب آن جوان رفتی من چادر پوشیده بخانه
رفتم و مادر چون مرا بسلامت دید از احوالم پرسید گفتم بخدای که در ذاتش خلل نیست
که باختیار خود غایب نشده بودم و اگر از قضائے خطا واقع شده الحمد لله
که رخنهٔ در ناموس نکرده ام مادر اگرچه قبول نمیکرد تا آنکه خود احتیاط نموده امتحان
کرد چون امانت بجاے دید خدا را شکر کرد و خوشحال گردید بعد ازاں بر دست و
پایش افتادم و بوسه دادم و جزع بسیار کردم که ۳ سه روز دیگر هم رخصت میخواهم و چیزے مهمات
چند هم ضرور دارم بفرما از سرکار بدهند انشاء الله تعالیٰ چون این ۳ سه روز بگذرد بخدمت
می آیم و از گذشته نقل میکنم مادر بعلت آنکه مرا دوست میداشت و بشکرانه آنکه بسلامتم
دریافت و رسوائی شایع نشده بود فی الحال مقرر فرمود از سی و ۳ سه کارخانه آنچه می
بایست بدان خانه کشیدند و بعد از آنکه باز خواست خون خود کردم آن دو

نمک حرام را بسر آورده دم و در همان شب بخانه آمدم و ملازمان هر اسباب را بجای خود نقل نمودند درویشان آن شکرلب پسته دهان نقل میکرد و میگریست من نیز اشک خونین می باریدم بعد از اتمام سرگذشت عجیبه خود گفت فلانی حالا راضی شدی گفتم ای مهر سپهر وفاداری حالا خاطرم جمع شد که از حال دلم با خبری فدا تو گردم مرا همین خوش کردی که بدل سوختگان همدردی چون این شنید بعد از تفکر بسیار چون عجز و انکسار مرا دید طوطی شکر بارش بدین ترانه گویا گردید و گفت فرد

ما که داریم دل و دیده بطوفان بلا گو بیا سیل غم و خانه بنیاد ببر

علاجی جز این ندارم که باز ننگ و ناموس را بر سر تو گذارم و درین شهر بودن در رضائی تو جستن صورت ندارد ترک این دیار می باید کرد و صحرا نوردی شعار می باید نمود ظاهر از ازل قلم تقدیر بدین گونه جاری شده خوب منتظر وقت باش تا به بینیم خدا چه کند درویشان ازین سخن خاطر پریشان را جمعیتے حاصل شد و چند روزی هم در کشلخانه خواجه می بودم از قضا شبی بیدار شدم و دیده در انتظار آن دلدار دوخته بودم آن سرو سهی سر کرده وفاداران چون آبحیوان در سیاهی نهان شده و سلاح بر تن راست کرده در آمد و گفت برخیز که وقت از دست میرود و از جا جستم و از عقب او روان شدم بطویله خاص در آمده دو راس مادیان شاهی را هوا رو براق و مرصع نگار بیرون آورده و بمن داد و بحرم رفته دو خورجین پر نعمت و مال و دست سلاح آورده من نیز بفرموده او اسلحه را بر کردم و بیرون آمده سوار شدیم و از شهر بیرون آمدیم و شب و روز در بیابانها براه اسپ می تاختیم و روز ها بکنار فرود می آمدیم و مرکب را بچرا باز میداشتیم و خود لقمه نانی با کبابی از گوشت شکار میخوردیم و آسائش میکردیم و باز روانه میشدیم در اثناء راه آن ماه مهر آئین چند نوبت تکرار این

سخن نمود که فلانی من خود ننگ و ناموس و عرض و مال و دیار و دیار خویش و تبار را
بر سر تو گذاشتم آیا تو مثل آن ستمگار بیوفائی کنی یا در طریق وفا ثابت قدم باشی من از شیوه
ذمیمه استبعاد میکردم تا آنکه بعد از یکماه مسافت شبی راه گم کردیم و تا چاشتگاه بی راه
در بیابان مرکب تاختیم و هوا بسیار گرم بود ناگاه رودخانه وسیعی عمیق تندی در برابر
پدید شد و گذاری نبود که توان از ان عبور نمود و از حدت هوا خود از کار و مرکبان
از رفتار مانده درخت سال خورده در کنار رودخانه بود بآن سالک طریق وفا
گفتم فدایت شوم لمحه در سایهٔ این درخت بیاسا تا من معبری یا رهگذری بیابم
آن آرام جان دران مکان بیارامید و من پاره سر بالا و سر زیر رودخانه مرکب
تاختم و در وقت مراجعت خبری و اثری از آن گوهر بحر سروری در هیچ بحر و بر نیافتم
گفتم شاید طراری تعاقب نموده او را ازین جا دیده به شام گردانیده باشد تغیر
لباس نموده به شام رفتم در آنجا بوی خبری بمشامم نرسید و همچنین به طلب آن
ماه چین بدمشق درویشان بچشم خون فشان در اقصای بلاد جهان گردیدم و از کسی خبری نه
شنیدم با خود گفتم ای دل شرط وفا آنست که بی دوست زندگانی نکنی **بیت**

زندگی بهر دیدن یار است یار چون نیست زندگی عار است

و ظاهر است اگر آن حیات زندگانی در حیات می بود درین مدت سیاحت او را
میدیدی یا خبری از و می شنیدی عزم با خود مصمم کردم که خود را هلاک کنم بدامن
کوهی رسیدم و خود را بکمرش کشیدم به قصد آنکه خود را بزیر کوه اندازم و از ان مرگ
بنام زندگی خلاص یابم و در فراق جانان جان دربازم و از غم و غصه وا پردازم
در قله کوهی مرد زاهدی دیدم سجادهٔ عبادت بر لب چشمه و پائی درختی چند مصلای گسترده
و بتلاوت یکی از صفحه بمصاحف آسمانی مشغول بود چون مرا از دور دید و از پریشانی
احوالم پرسید مجمل این حکایت پیش آن خضر راه هدایت نقل کردم و از ارادهٔ خود نیز او را

خبر دادم آن مرد از مصحف احوال مرا تفاول نموده لب بخنده کشود و گفت خاطر جمعدار
که گم شده ات موجود است و به صحت و سلامتی خواهی دید و بوصالش خواهی رسید و
به قسطنطنیه دوراه سه نفر درویش با تو رفیق خواهند شد هر یک صاحب مطالب
عظیم است وظن غالب آنکه بادشاه آن ولایت نیز مطلبی در دل داشته باشد و شما
در روز اول که وارد آن شهر شوید بخدمت آن ملک معظم مشرف شوید و بعد از حصول
مقصود او مطالب شما وصول می نماید چون مژدهٔ دیدار و وعدهٔ وصل دلدار را
از ان مرد پاکیزه اطوار شنیدم از روی شوق روانه این صوب گردیدم امروز
بخدمت شما رسیدم و یک حکم آن مرد راست دیدم تا دیگر روز چه رنگ بر کند و
غربال فلک چه حاکم بر سر کند الحال خوش باشید هر کدام که از شما که دماغ وفا کند و طبع
تقاضا می کند از سرگذشت خود بگوئید ازاد بخت را بران کار افتاده و دل بسوخت
واز روی رفت و سوز بدرگاه قاضی الحاجات مشغول گشته گفت قطعه

احدا سامع المناجاتی		صمدا کافی المهماتی	قطعه
هیچ پوشید بر تو پنهان نیست		عالم السر و الخفیاتی	
بزرگوار خدایا بحق شاه عرب		بحق حضرت حیدر حسن حسین و بتول	
تو حاجت همه مومناں روا گرداں		بحرمت شرف و عزت شه مقبول	

درین اثنا درویش دویم بر سر سخن آمد و غنچهٔ رازش بشگفتن در آمد و گفت

بیان سرگذشت درویش دوم

عزیزا نیکه در سر هوش دارند	یکی ساعت بجرفم گوش دارند

درویشان و عزیزان بدانید که بندهٔ شما بادشاهزاده ام از ولایت عجم و پدرم از جنس
فرزند همین مراد داشت بامید آنکه جانشین او باشم در حین حیات خود بنده را ولیعهد
خود گردانیده امور مملکت را بکف کفایت من گذاشت و بنده نیز باصغر سن بتوفیق
ذوالمنن تمام امور ملکی را براه میبردم بعیش عشرت بی تعب و محنت فرمان فرمائی می
کردم و ازانجاکه تقاضائے عین شباب است از جمله لهو و لعب بسیر و شکار مشغول و
مایل بودم نوبتی عزم شکار چهل روزه نمودم امر فرمودم تا میر شکاران الات خارجه
از یور و باز و شاهین و شنقار و قرجغای و ترمتای و چراغ و توله تازی و کمند و دام
تهیه نمایند و رغبت بر آمدن شکار و گرد آوردن جرکه جمع شدند و خود بساعت
سعید بصحرا رفتم روزیکه بعزم شکار سوار شدم امیرزادگان عالی قدر و غازیان
بسیر و شکار بصید افگنی مشغول شدند و خود سوار شده بر بلندی ایستاده تفرج
میکردم که ناگاه درمیان جرکه آهوی بنظرم درآمد که زبان از تعریف او قاصر است
قلادهٔ مرصع در گردن و جلاجل طلائی در دست و شاخهای او بزر طلا برگرفته و بدُر
دانهائی قیمتی مرصع کرده و آن طرفه غزال بخلاف وحشیان دیگر باکمال اطمینان
بهر طرف در جولان بود سیرکنان میخرامید و وحشت نمی نمود مرا میل زنده گرفتن او
در دل متمکن شد غافل ازانکه دام بلاست بگرفتن او امر کردم دلاوران کمندها بر سر
دست مرکب بجانب او تاختند و چند کمند بیکبار بقصد تسخیر او انداختند از قضا هیچ
یک در دست نیفتاد و آن غزال از ایشان جدا شده بطرف من رو کرد من نیز
کمند بر و انداختم او از من نیز گردان شد و بطرف بیابان چون آب روان شد
گفتم کسی را باو کاری نباشد که خود بگرفتن او میروم و کسی از پی من نیاید که از ازدحام
عالم رام می نماید و از دست من شاید این کار کشاید کمند در بازو و از دنبال بلا جو تیز تک
تگاپو در آمدم و آن راه نمای وحشی خواهین که مراد در رمید بچرا مشغول میگردید چون

نزدیک می شدم وکمندی می انداختم از پیش بدر میرفت واز وقت چاشت تا حوالی
غروب آفتاب بهمین طریق از پئ او دشت وکوه می پیمودم تا آنکه مرکبم از رفتار ماند و
خود هم بیتاب شدم وقهر برمن مستولی شد کمند را بدور افگندم دست بقربانی کرده
کمانی برآوردم وتیر عقاب پری بزه کمان پیوستم وچپ را بآن فتنه جور راست کرده
گوش تا بگوش کشیدم وبجانب شست کشادم آن تیر بیاری قاعده تقدیر بران
آهو ترازو شد واز تگ وتاز ماندم کوه رفیعی دران نزدیکی بود بدانسو رو نمود
وهمینکه قدری دوید ناپدید گردید باخود گفتم البته از پا در آمده باشد پیاده شده
بجستن او مشغول گردیدم بسیار تفحص کرده او را ندیدم وشب آمد ونزدیک شد که جهان
تاریک شود که در کمر کوه گنبدی ودرختی چند دیدم روانه بدانسو شدم بعزم آنکه شب
را بدان مکان بروز آوردم چون نزدیک رسیدم چشمهٔ آبی دیدم که یاد از زلال اخضر
میداد برکنار آن چشمهٔ بنشستم ودست وروی بشستم ومستغرق بحر تفکر گردیدم که
ناگاه آواز شخصے از درون گنبدم شنیدم که برقت تمام میگفت اے رفیق همدم
وای انیس دل پرغم آیا کدام ظالم این ظلم بر تو پسندیده واز خدا واز روز جزا نه اندیشیده
که بهره از رفیقان ومصاحبان نه بیند وعنقریب بروز من زار حزین نشیند مرا ازین
فقره رقت شد قدم بدرون گذاشتم مرد محاسن سفید دیدم نشسته وآهو را در آغوش
کشیده می بوسید ومیگریست اما آنمرد صاحب درو مانند کسوت رهبانان سراپا
سیاه بود برآنمرد سلام دادم وجواب گرفتم خواست از پئ استقبال من برخیزد وعذر
خواستم فرو نشستم وگفتم ای مرد اهل درد این خطا از من سرزده اما در حالیکه از خود
بیخبر بودم باری تقصیرات مرا امید عفو هست گفت اے جوان خدا تقصیرات
ترا وهمه بندگان را عفو فرماید درویشان برفاقت پیر تیر را از جسد آهو برآوردیم
وجراحتش را ببستیم وفرض عشا بجا آوردیم وبصحبت نشستیم آن مرد طعامی که داشت

حاضر کرد و چون تناول نمودیم خواب بر من غالب آمد تکیه نمودیم و براحت غنودم درویشان
اندرون گنبد چهار صفحه داشت پرده از پیش یکی از صفحه ها کشیده بود نیم شب بیدار شدم
آواز نوحه و گریه آمد در اا زعقب پرده شنیدم چون مستمع کردم بناله حزین میگفت
ومیگریست **ابیات**

ای فلک تا بچند خون بارم — رحم اور بدین دل زارم
روزم از غصه گشت چون شب تار — کارم از دست رفت و دست از کار
ناله ام نیست با اثر چکنم — سوختم سوختم دگر چکنم
آخر اے سنگدل بکن رحمی — شوخ پیمان گسل بکن رحمی
دل ز تیغ تغافلت خون شد — دیده ام همچون رود جیحون باشد
یک سخن زان دهن هوس دارم — گر به بوسه نه دسترس دارم

و باز میگفت **فرد**

ناله هر چند با اثر باشد — چه کند با دلی که سنگین است

مرا از حال و مقال آن تعجب آمد به عقب پرده رو گذاشتم و دامن پرده را برداشتم
و نظر بدرون گذاشتم تختی دیدم در صدر صف زده و بر فراز تخت رخت گسترده
نازنین بر فراز تخت و رخت نشسته و لباس بروش خوبان فرنگ دربر و کلاه
شمسهٔ فرنگی با جیغه نو مرصع بر سر و پای را دراز کشیده و آن پیر بیچاره فقیر روی
بر پای آن خورشید سیمای مالید و با کمال عجز می نالید و آن نازنین صنم از غرور حسن
بجانب او ملتفت نمیگردید درویشان در نظر اول عقل و خردم بتاراج رفت **نظم**

دل و دو نیم برده طاقت و هوش — بت سنگین دل و سیمین بناگوش
نگاری چابکی شوخی دلیری — پری وش ماه رو رندی قباپوش
ز تاب آتش سودائی عشقش — بسان دیگ دایم میزنم جوش

اگر پوسیده گردد استخوانم | نگردد مهرش از خاطر فراموش
چو پیراهن دمی آسوده گردم | که گیرم چون قبا تنگش در آغوش
دل دو نیم دل دو نیم به برداشت | لب دوشش لب دوشش بر دوش
دوائی تو دوائی تست حافظ | لب نوششش لب نوششش لب نوش

بی اختیار نعره زده بیهوش شدم وقتی بخودم آمدم که آنمرد آب سرد بر رویم می ریزد می گریست و میگفت **فرد**

هر بیدلی که گشت چو من مبتلائی عشق | بیچاره تر زماست برو رحم واجب است

گفتم ای پیر پر از مکر و تزویر این طرفه صنم کیست و نام نسبش چیست این گل از کدام گلزار است و این سرو از کدام جویبار است و بکدام دودمان شکست داده می و این حوروش را چسان بدست آورده گفت از خودش پرس سر برهنه کرده پیش رفتم و سلام گفتم **بیت**

برهنه پیش تو آیم برسم و راه فرنگی | که من گدائی فرنگم تو بادشاه فرنگی

و سلام کردم ملتفت نشد و جواب گفتم ای ماه زهره جبین و ای گلعذار نازنین تغافل اگرچه رسم گلرخان است اما نه چندان که از حد بگذرد آخر جواب سلام خود امر واجب است فدایت شوم اگر از پیر از ردگی داری اشاره بفرما تا او را سزا دهم هیچ جواب نداد هر چند جزع کردم قبول نیفتاد بے تابانش رفتم و سر بر پایش نهادم سرم بدر آمد چون نیکو لاحظه نمودم آن نازنین پیکر را از سنگ تراشیده بودند و نقاشان مانی قلم مشکین رقم چهره کشائی نموده آه از دل برکشیدم که دیدی آخر دل بچه سنگدلی دادی و ابواب محنت و مشقت بروی خود کشادی روے به پیر آوردم و گفتم اے جاهل گمراه و ای پیر دل سیاه ای شیخ شعبده باز و اے نیرنگ فروش فسون ساز که این همه نقش عجیب و غریب ساخته و پرداخته

این چه دام بلاست که انداختهٔ و بیچارگان را با این وسیله میربائی و صنم پرستی راه می نمائی آمرد تبسم نمود و در جواب فرمود ای جوان تندخو کاش ترا گذرت بدین مکان نمی افتاد می کی راضیم که کسی با من شریک باشد گفتم بلے الحال که مقید بدام تزویر شده ام بیت

دیدار می نمائی و پرهیز میکنی　بازار خویش و آتش ما تیز میکنی

همانا دعائی که در شب اول کردی موثر افتاد میگفتی که الٰهی بروز من نشینی الحال فکر دل زار من کن و چارهٔ جان فگارم نما اول بگو که صاحب این صورت را کجا دیدهٔ و کیست و ازین صورت پرستی چه دیدهٔ و مطلب از کناره جوئی خلق چیست و ترا چه نام است و ازین صنم چه کام است گفت فرزند این حکایت نه گفتنی است و نه شنیدنی آن اولی که ازین ماجرا در گذری و رنج بیهوده نبری این صورت را نا دیده انگار و چنان پندار که خوابی دیده میگفتم صورت ندارد که تحقیق این صورت بکنم از سر آن در نگذرم گفت چه مطلب است گفتم بیت

مکن ای دوست نصیحت که نجو کام از آن　که بود مذهب ما این نتوان گشت ز مذهب

وَ اِلٰی رَبِّکَ فَارْغَبْ عبث خود را میازار و بهانه میار که تا خصر آن بجانب مدعا رهنمائی و سست از دامنت بد ندارم گفت ایجوان اگر من نمیگویم تو میرنجی گفتم تو بگو بعد از آن مرا بمن بگذار گفت اے فرزند مرا نعمان سیاح میگویند و مولدم عراق عرب است و از پدر مال وافر میراث یافتم و در اول شباب بسفر شتافتم و تمامی عمر در تجارت می پیمودم اما در هیچ ولایتی بیش از چند روز توقف نمیکردم و در هفت اقلیم اوقات صرف می نمودم تا بحدیکه بسیاحی مشهور شدم از قضا نوبتی گذارم بملک فرنگ افتاد بشهریکه آن را از ژنگ دنیا می نامند صفتش آنکه دو معمور وسیع در کنار دریا واقع است و رود خانه عظیمے با این آن

دو معموره جاری و در هر ایک از آں دو معموره بادشاهی فرمان فرمای علیحده و
آن رو و حد و سد قلمرو ایشان بود یکی از ایشان دو شهر که در وسعت از ال
دیگر ممتاز است نزول نمودیم چند روز که گذشت آوازهٔ در دو سوداگران در ال
ولایت منتشر گشت روزے در اول صباح در حجره نشسته و دل بکرم کریم کارساز
بسته بودم که خواجه سرائی مقطع با پیر زنی و چند نفر ملازم داخل کاروانسرا گردیده
خواستگار کالا شدند سوداگران ایشان را بمن دلالت کردند بدر حجرهٔ من در آمدند
از وضع ایشان دریافتم که خدمه بزرگانند اکرام ایشان نمودم و از مطلب ایشان
پرسیدم خواجه گفت ملکهٔ آفاق متاع و قماش طلبیده از هر جنس متاع نفیسے که
داری قدری با خود برداری تا بخدمت ملکهٔ مشرف شوی متاع بسیار چه از
خود و چه از تجار دیگر برگرفتم و با ایشان رفتم تا بخانه بادشاه رسیدیم مرا بدرون
بردند چوں بحرم داخل گردیدم عمارت عالی دیدم مملو از نازنین صنمان فرنگی همه خورشید
لقا ماه پیکر همه نازک اندام و سیمین بر همه زهره جبین و رشک قمر نازنین دلارامی
گلعذاری نازک اندامی ماه رخساری آهو نگاهی مژگان سیاهی پسته لبی سیمین غبغبی مشکین
موی کمند گیسوی غنچه دهانی شیرین کلامی تمام ناز عشوه پردازی **بیت**

برخ چو ماه تمام و بقد نهال ارم　　بزلف دام دل و چشم خوش نهال حرم

چوں آب حیات در سیاهی نهاں گشته و چوں اهل تعزیت از الوان گذشت
بر فراز نیم تختی و دیگر مه پیکران مانند اختران برگردش صف بسته و آن بادشاه صورت
و معنی در عین بیدماغی سر بزیر افگنده و اثر ملال از ناصیهٔ حالش ساطع بود و چون
جمع حورو پری و آن قطب فلک دلبری نظر افتاد دل از دستم برفت و تیر عشق
در سینه ام تا پر نشسته متاع صبر از کف دادم و بدام غم افتادم **بیت**

بسر زلف درازش نه دل شیدا رفت　　جان و سر نیز همه در سر این کارم رفت

درویشان محو جمال خورشید مثال گردیدم نزدیک بآن رسید که گریبان پاره کنم باز خودداری کردم اما **بیت**

از محبت چون شوم مانع دل دیوانه را — کی تواند منع کرد از سوختن پروانه را

درویشان محو جمال خورشید تمثال آن بلند اختر اوج عز و اقبال شده یارای گفتار و قوت رفتارم نماند بر جا خشک شدم بعد لمحهٔ آن سر آمد خوبان سر بر آورد و بجانب من نظر کرد و لب به تبسم کشود و مضمون این بیت ادا نمود **بیت**

بدام غم چه فرو مانده چو بو تیمار — ازین درخت چو بلبل بآن درخت نشین

مسلمی پیش بیا و متاع خود را بکشا چون نگاه لطف آمیز عشوه انگیز دیدم پیش دویدم و بدین مضمون مترنم گردیدم **بیت**

ای بر دیتو چشم جان روشن — وز فروغ رخت جهان روشن

و متاع خود را پیش بردم اما اول نقد جان پیشکش کردم بعد از ملاحظه و باز دید چند جواهر و چند طاقه متاع پسندید و گفت مسلمی اینها باشند فردا بیا و بهای شان بگیر من پنداشتم که یکبار دیده ام بنور جمال آن فرشته خصال منور میشود لهذا زبان بدعا کشودم **بیت**

دارم امید که نخل کرمت خم نشود — سایهٔ مرحمتت از سر ما کم نشود

و از ان مجلس بهشت آئین با دل حزین و جان غمگین بیرون آمدم و چون بحجره آمدم بگوشه سوگوار نشستم و در بروی خود بستم و بگریه و ناله در پیوستم فغان و زاری و ناله و بیقراری آغاز کردم و ابواب رنج و الم بروی غم توام باز کردم گاه خود را ملامت کرده میگفتم ای دل بیحاصل این چه بیخردی است بر ظاهر است که وصال آن سیمبر ترا میسر نخواهد شد بسا خون که از جام فراق خوردی و بسا ایام که در وادی افتراق بری و بسا که در بوتهٔ احتراق بگذاری و ظن غالب

آنکه جان شیرین بیاد آن لعل شیرین در بازی دیدی که چه کردی و چه بلا بر سر خود آوردی چه خواهی کرد با دل فگار خود و چون پسر خواهی برد گاه دور از نگار خود میگفتم خوشحالت اگر بزودی جان فدا کنی و در معرکهٔ وفاداران نشو و نما کنی زیرا که بیت

زندگی بهر دیدن یار است　　دور از یار زندگی عار است

و همچنین هر نفس عهد از سر نو با خود می بستم و در انتظار صبح دیگر می بودم تا آنکه آن روز و شب بصد گونه تعب گذشت روز دیگر در برابر بر آمدن آفتاب با دل بیتاب متوجه دولت سرای آن خورشید لقا گردیدم پس بتعجیل تمام داخل حرم گردیدم چون آن حور نظیر را نظر بر من افتاد که مضطربم مهربانی نموده به نشستن امر فرمود و از قیمت اجناس پرسید عرض کردم که عمرت دراز باد اینها را قدری نیست آنچه لطف خدام باشد خوب است تبسم شیرین کرده اشاره بخدمه فرمود تا کیسه زری آوردند و در پیش من گذاردند سر بزیر افگنده از خجالت دیده پوشیدم و بملامت خود کشیدم و هزار حسرت و افسوس نوشیدم که ای وای بعد ازین چه کنم و خواستم برخیزم گفت مسلمی بنشین که رجوعی بتو دارم ازین حرف خوش وقت شده نشستم و خدمه حسب الامر او شیرینی و شربت آوردند و آن فتنه انگیز بلا جو هر لحظه نگاه لطف آمیز میکرد و بدین وسیله آتش عشق مرا تیز میکرد و زیر لب میگفتم بیت

حیران چشم کم نگه برفنت شوم　　مفتون آهوانه نگه کردنت شوم

همین که شیلان چاشت آوردند و خوان گستردند آن لالهٔ عذار بی اختیار مانند ابر بهار هر شک خونین در شاهوار بر صفحهٔ رخسار فرو ریخت بیت

ژاله از نرگس فرو بارید گل را آب داد　　و ز تگرگ روح پرور مالش عناب داد

بعد از ناله و آه چند لقمه بصد اکراه تناول فرمود چون خوان برداشته شد دستها از آلایش طعام پاک نمود و از هر یک پرستاران بطرفی رفتند و مجلس برطرف شد رو بجانب

من کرده گفت مسلمی سرمایه تجارت چنداست گفتم فدایتو گردم ده هزار تومانم میرسد
گفت در سالی چند منافع ازاں برمیگیری گفتم آنچه خدا بدهد گفت ازین
سفر فرنگ چه نفع میخواهی گفتم آنچه خدا بدهد گفت خوب هزار تومان آیا دریں
سفر نفعت میرسد گفتم متاع چند دارم اگر فروخته شود شاید برسد گفت اگر
توانی یک خدمت بتو رجوع میکنم بتقدیم رسانی گفتم **بیت**

ای سرکوی غمت کعبهٔ ارباب نجات　　سنگ بر سینه زنان بر سر کویت عرفات

دست ما و هوس حلقه مو یت حاشا　　پای ما و طلب کعبهٔ کویت هیهات

بیت بدین مژده گر جاں فشانم رواست　　که این مژده آسایش جان ماست

مصرعه از دست یک اشاره و ز ما بسر دویدن

گفت اگر چنانچه دریں باب سعی بلیغ بکار بری اجر جمیل حاصل شود گفتم اجر من توجه تست
و بس گفت اگر تر امژد خدمت نمیباید مارا هم خدمت بلا مزد نمیشاید گفتم رضای و صلاح
بندگان شماست معین خدمت فرمائید گفت مسلمی کاغذ را بتو میدهم باید که بجائیکه گویم
ببری و جواب آن گرفته بیاری اما بنوعی که کسی را خبر نشود که موجب ضرر است
بلکه ضرر جانست و در تلف است گفتم **بیت**

سرکه نه در راه عزیزان بود　　بار گراں است کشیدن بدوش

گفت مسلمی حزم و احتیاط شرط است فی الحال کیسه زر طلائی پانصد تومان بمن
داد و گفت مسلمی این را ببر دا اگر توانی حال و امتعه خود را از رودخانه که حد قلمرو
پدرم که از عذابی خبر است بگذران و بیاد خدمت رجوع خود را بتقدیم رسان
که اگر معاندی را خبر شود رجوعی دریں طرف نداشته باشی شاید توانی جای خود را
از مهلکه بکنار کشی مرا از احتیاط او عجب آمد باخود گفتم آیا چگونه مقدمه باشد که این
همه در اخفاء آن اشارت میکند بارے زر را بر داشتم و قدم بحجره گذاشتم

دبر فیقان گفتم که بودن ما درین بلده ظلم است برخود کردن زیراکه حاکم این دیار را ظالم میخوانند و عامل آن معموره را عادل میدانند پس رفتن ما بدانطرف اولی وا نسب است سوداگران را رای من موافق طبع افتاد فی الحال امتعه و اموال خود بکنار رود نقل کردیم و بزورق درآوردیم وازآنجا گذشتیم و دران معموره در سرائی ساکن گشتیم و شب را بیاد آن نوش لب بصد رنج و تعب بروز رسانیدم و هر لحظه دود دل بدماغم شعله می کشد که آیا فردا مقدمه بکجا خواهد انجامید و آن حال من در فراق آن سیمین تن بکجا خواهد رسید قضاکه اگر کشته شوم زندگی جاوید یابم وخوشا حال عاشقی که جان در رضای معشوق فداکند اگر زنده بمانم ندانم چه سان گذرانم و در از مال آن همایون فال دیگدانه گوهر بحر عز و اقبال و اجلال احوال پر ملال بچه منوال گذارم باری چون صبح دم از صدق دم زد بعد از دوگانه فریضه روانه بخدمت آن یگانه شدم رفیقان گفتند کجا و چرا میروی گفتم باخذ قیمت متاعیکه بسرکار ملکه داده ام میروم چون از آب گذشته بخدمت آن قبله آفتاب پرستان فایز شدم مرا بخلوت طلبیده مهربانی بیش از پیش کرده گفت شرط آنست که تاتوانی چنان کنی که کسی را خبر نشود وکاغذی سر بمهری در رومال زرتاری انگشتری که نام او درو نقش بود بمن داد و گفت بجانب شمالی از شهر بیرون در یک فرسخی شهر باغی است و بر در آن باغ جمعی بحراست مشغول اند و سرکردهٔ ایشان که نام او کیخسرو است این انگشتری را به نشانی باو بنما و بهر کس که او بگوید کاغذ و رومال را بده و بسیار و جواب گرفته بیار چون نزد آن غریب مظلوم برسی بگو **نظم**

سلامت میرساند ناتوانی	خزینی مبتلائی خسته جانی
که ای یار عزیز مهربانم	تمنائی دل و آرام جانم

مرا خود دل ز حسرت غرق خون است جگر خاکستر از سوز درون است

زمین بوسیدم و روانه گردیدم و از راهی که گفته بود میرفتم تا بدر آن باغ رسیدم جوانی شیر صولتی دیدم بر فراز صندلی زر نشسته و قریب صد نفر مسلح در خدمتش صف بسته چون مرا دید پیش طلبید و از احوالم پرسید گفتم راه گم کرده ام گفت مسلمی تاجر بینمائی گفتم درست میفرمائی گفت چیزی همراه داری فرصت دانسته آن انگشتری ر بدستش دادم و بکنار ایستادم چون انگشتری را دید افروخته گردید و برخاسته بطرف باغ رفت و مرا طلبیده پنهانی پرسید که این را از کجا آورده گفتم صاحبش به نشانی داده بخدمت تو فرستاده گفت دیگر چه داری گفتم رومال زر تاری دارم میخواهم بصاحبش بسپارم گفت برو میان باغ هر که را بینی باو بده زود بسپار و بیرون آی این بگفت و بیرون رفت و بر در باغ نشست من چون میان باغ رسیدم در زیر درخت بیدی قفس فولادی دیدم جوانی در سن بیست سالگی خطش چون مشک ناب بر گرد عارض چون آفتابش نو دمیده

بیت

سرو قدش که از چمن جان بر آمده شاخ گلی بصورت انسان بر آمده

چون مرغ بال بسته در اندرون قفس نشسته سر بزیر زانوی تفکر و مستغرق بحر تحیر مرا بر حال او تعجب آمد پیش رفته سلام کردم سر بر آورده مرا گفت ای مرد تو کیستی که سلام بمن میکنی مگر نمیدانی که سلامت از من دور است گفتم قاصدم و نامه از محب و مشتاق دارم گفت کدام دوست و چه نامه و چه پیغام داری من نامه و رومال را از رخنه قفس باو رسانیدم و پیغام زبانی را نیز باو گفتم سرشک گلگون از صفحه رخسار فرو بارید و بعد از مطالعه مضمون نامه سر جنبانید و گفت امیر داهل درد بآن یار وفادار بگو که مسبب الاسباب

سببی سازد که این خار از این رهگذر برخیزد وگرنه تدبیرها همه هیچ است و این را هم بگو که فدای تو گردم هرچند میدانم که وصال روزی نخواهد شد اما آرزو دارم که یکبار ترا به بینم و جان بسپارم و نیز بگو که نامه و پیغام را بس کن که مبادا مورث فتنه و فساد گردد اینها میگفت و میگریست و من متحیر احوال و افعال او بودم که ناگاه غلغله و آشوب عظیمی شنیدم و جمعی از قورچیان غضب بادشاه از دروازهٔ باغ بدرون درآمدند هریک حربه در دست او چند حرامزاده حبشی سیاهی قوی هیکل با شمشیر پیش پیش ایشان میدویدند چون بمن رسیدند حربه را بر فرق من زدند که دو پران بر فرق من جا کرد درویشان آن مرد به سر خود کشود در طرف چپ سرش زخم آن شمشیر نمود که به شده بود در آنجا لیموی جا میگرفت گفت این زخم آن شمشیر پراست چون آن زخم خوردم بیخود گردیدم و از پا بر آمدم دیگر ندانستم قضیه آن چون گذشت وقتیکه بهوش آمدم جهان را بر خود تاریک دیدم و خود را بر دوش شخصی یافتم که براه میرفت و رفیق خود میگفت عجب که به سبب این بدبخت شوم سیر از درخت ما بدر رفت آن دیگری گفت این مرد را از دوش برافگنیم و بجست و جوی تماشا بسر پردازیم اول شخص باز گفت میخواهی که آن دیوانه هردو را سیاست فرماید اما حیف صد حیف که شهزاده به بیگناه کشته میشود من گفتم یاران این چه قسم سیر است که بر فوت آن تاسف میخورید و چه شود که مرا هم همراه خود برید گفت چه سیری طرفه تر خواهد شد که عاشق معشوق را خواهد کشت گفتم یاران من درین حال این معما نفهم بفرمائید که عاشق کیست و معشوق و باعث قتل معشوق چیست گفتند عاشق دختر بادشاه و معشوق پسر عموی که تو نامه برای او بردی و این فتنه را برپا کردی گفتم چرا او را میکشند گفتند شرح آن طولی دارد گفتم مرا هم

باخود ببرید که بتوجه شما این سیر را به بینم ایشان چون آرزوی مراد را یافتند باز گردیده
داخل خانهٔ بادشاهی شدند اگرچه مطلب آن بود که بار دیگر دیده را بدیدار او
منور سازم و شاید که از حضور او جان شیرین در بیابم داخل باغ خلوتخانه بادشاه
شدند و مرا بر زمین گذاردند و خود زیر درختان بسیر ایستادند چون نظر کردم
درمیان وسط باغ دریافته بود برلب دریاچه بادشاه بر کرسی زر نشسته و چند مشعل
باطراف میسوخت ناگاه خیابان بر یکدیگر خورد و آن نازنین دلربائی باسر نهان
در زر و زیور نمودار شد چون بخدمت پدر رسید زمین خدمت بلب ادب بوسید
بادشاه در کشید و در پهلوی خود نشانید و مهربانی بسیار نسبت بآن گلعذار
فرمود من از آن نفر که حامل بودند پرسیدم که یارا این چه رمز است گفتند آن
جوان پسر بادشاه بزرگ ما بود که برادر زاده این بادشاه باشد هنوز آن طفل بود
که پدرش را اجل فرا رسید برادر خود را نائب و وکیل سلطنت پسر خود نمود و عهد
از و گرفت که چون این پسر بسر حد رشد رسد تخت و نگین را به او سپارد و دختر خود
را که هم سال اوست بزنی باو واگذارد خود بگوشه فراغت بنشین تا بادشاهی
از دودمان بدر نرود و چون او ازین سرای فانی بار بربست و برادر بر تخت بادشاهی
بنشست و لذت فرمانروائی چشید و شهد کامرانی شهید وصیت برادر را
فراموش کرد و جام شراب غرور و غفلت نوش کرد چون این هر دو عم زاده
نامرد باهم بزرگ شدند شیفته محبت و فریفتهٔ الفت هم گشته عشق می درزیدند
چون پسر بسر حد رشد و بلوغ رسید آثار قابلیت از جبینش پیدا و هویدا گردید
بادشاه باوزیر شریر خود مشورت درباب دفع و مضرت آن پسر نمود او مصلحت
چنان دید که او را بدیوانگی متهم سازند و در حبس نگاهدارند تا مردم بدو رغبت
نه نمایند بادشاه نیز مصلحت او را اصلاح دولت دانسته پسر را بند فرمود و خبر

جنون پسر منتشر گشت دختر برین مقدمه مطلع شده در دفع آن کوشید وخفیه بعضی
از دوستان او را ازین راز آگاه ساخت معاندان فتنه انگیزان بپادشاه خبر دادند
و از بیم آنکه مبادا پسر را از بند بدر آرند و پادشاه را بلای بر سر آید بمشاورت
وزیر بحکماء آموختند تا در حضور خاص و عام بمبالغه تمام گفتند که بودن این پسر
در خانه محقر مناسب نیست همان بهتر که در باغی باشد که گل وریحان و آب وهوائی
آن و ناله مرغان خوش الحان وخالی از مردمان باشد بجهت آنکه حرکت نامعقولی
نکند باید قفسی بسازند از فولاد و او را دران قفس کنند تا بدین وسیله شاید دماغش
بحال آید لهذا او را در قفس کردند و بدان باغ بردند که در استحکام ثانی ندارد
و کیخسرو را که یکی از غلامان پادشاه است با صد نفر از ملازمان معتمد بحراست
آن باغ مامور فرمودند و بدنیت که همه روزه غذای و دوای نامناسب
بلکه قاتل بدو میخورانند که شاید بمیرد و مقصد ایشان سرانجام پذیرد و در
ظاهر گزندی باو نمیرسانند از خوف سپاه و رعیت باز دختر بدفع آن فتنه کوشید
و بلطایف الحیل کیخسرو را رام خود ساخته ابواب مراسله و پیغام میانه باز کرد و همین نامه
که تو بردی مضمونش این بود که دل خوش دار که ایام هجران بسر رسیده بهر حیله که باشد
ما پدر را میکشیم و خود را و ترا از حرمان میرهانیم مفسدی این خبر را بپدرش رساند
و او نیز میفرماید که قورچیان قاصد را سر و دست شکسته با قفس پسر و کیخسرو را
بدرگاه او حاضر گردانند چون بفرموده او عمل کردند شمار آوردند تو زخم منکر
بر سر برداشتی و بیهوش شدی بتو نپرداختند و بر سر راه انداختند پادشاه
با وزیر دل سیاه در باب قتل آن جوان بیگناه مشورت کرد او گفت مرا
چنین بخاطر میرسد که ملکه را بران داریم که او را بکشد تا مردم از شما ندانند و
بگویند که دختر از برای دفع بدنامی او را کشته پادشاه گفت اگر این گیسو بریده راضی

شود وزیر بخدمت دختر آمده در گنجینه بگردتر دیر باز داشته ملامت آغاز کرد تا آنکه
سخن بدانجا رسید که عجب از شعور صاحبزادی که این ننگ را بر خود پسند د که مردم
گویند دختر بادشاه عاشق جوانی شده است دختر بمصلحت وقت منکر شد
بعدازاں وزیر گفت اگر تو راست میگوئی و میخواهی که زبان بدگویاں بسته
شود و پدرت از تو خشنود گردد باید که پدر را از خود راضی سازی و تقبل پسر
خاطر همگناں را فارغ سازی دختر گفت چه مضایقه دارم و بشب وعده کرد
وزیر بخدمت بادشاه رفته عرض نمود چوں شب در آمد وزیر به خدمت دختر آمد
گفت که اَلْكَرِيمُ اِذَا وَعَدَ وَفَا دختر بے مضایقه با او بخدمت پدر روانه
گردید و ترا همچناں بر سر راه افتاده دید گفت این بیچاره را بکنار برند چوں
ترا حرکت دادیم ناله کردی و نفسی بر آوردی چوں دانست حیات داری بما دو نفر
فرمود که زود ترا از ره بگذرانیم و برفیقانت رسانیم و قبض بگیریم و چند اشرفی
بجهت معالجه تو داده گفتیم آن شمار احلال باشد که ناگاه آن جواں را از قفس بر
آورده از دور بداشتند و آن خورشید آسمان وفاداری از جا جسته تیغ بُران بر کشید
و به قتل آن جوان روان گردید و چوں رعد خروشان شد چوں نزدیک او رسید
تیغ را بکنار انداخت و پیش تاخته خود را در پای دلدار خویش انداخت و این
ابیات را در زبان خویش ساخت **ابیات**

ساقی بیا بیا و شراب تو سوختیم | با آنکه آتشیم ز آب تو سوختیم
در شب گذشت عمر و ندیدیم صبح وصل | از بخت در گرانی خواب تو سوختیم

بلا گردانت شوم مطلب ازیں بی ادبی ایں بود که یکبار دیگر دیده بدیدارت روشن
گردد این بگفت و بیهوش شد بادشاه را ایں ادا بر جگر خلید فرمود دختر را بکناره
کشیدند و بر وزیر عتاب بسیار فرموده گفت مطلب این بود که معائنه ادای این

گیسو بریده به بینم حالا بزن گردن این پسر را که دیگر تاب شنیدن این حکایت ندارم و بیش ازین طاقت نیارم وزیر را از غضب بادشاه هولی در دل پیدا شد تیغ کشیده بقتل پسر شتافت و همین که خواست که تیغ بکار برد از میان درختان تیرے از دست قضا بر سینه اش نشست که صاف از پشتش بدر رفت آهی کشیده غلطید فتنه و غوغا بلند گردید بادشاه نیز از جان خود ترسیده روانه حرم گردید و صدای بگیر بگیر بر فلک پیر شد و من از دهشت دواهمه بیهوش شدم وقتی بهوش آمدم که خود را در حجرهٔ جراح فرنگی دیدم که زخم رامی بست ایجوان چون مدت عمرم باقی بود جراحتم بهبود یافت اما روز بر در زخم دلم ناسور تر میشد و هنوز از ضعف و بیماری بقیه بجا بود که رفقا عزم حرکت کردند مرا هم باخود بیرون آوردند و این ظاهر بود که وصل آن گوهر یک دانه نصیب من نبود اما خیالش با جانم قریب بود **بیت**

گرچه تن از درگه او دور ماند　　شمع جان از فرقتش بی نور ماند

تا کار بجائی رسید که از اختلاط مردم بر نج بودم و دل از کار عالم سرد و بیکار شد و بخواندن این مضمون مدار شد **نظم**

موئی شدم از غم میانت　　مردیم ز چشم ناتوانت

جانم بلب آمد و ندیدم　　کامی ز لب شکر فشانت

بنشینم و با غم تو سازم　　پنهان ز تو با تو عشقبازم

در اثناء سفرم گذر بدین مکان افتاد با خود گفتم اے دل **بیت**

چوں نیست امید وصل دلبر　　از خلق جہاں کنارہ خوشتر

لهذا رحل اقامت افگنده و معماران هو سنگتراشان و نقاشان صاحب وقوف چابک دست مانی قلم را از ولایت عالم گرد آوردم و مبلغ خطیر صرف این صورت

وصومعہ نمودم وتمام کردم وباقی اموال خودرا بوارثان قسمت نمودم الا ہزار تومان
کہ از ویک قطار بغلام آزاد کردۂ خود کہ امین ومعتبر بود دادہ واو بآن زر تجارت
میکند وسال بسال آذوقہ مرا بقدر کفاف می آورد واز آں زماں دریں گوشہ کوہسار
باتمثال آں زیبا نگار عشق میبازم وخود را ہمیں سبب تسلی می سازم **بیت**

چوں دست نمید ہد وصالش دست من ودامن خیالش

درویشان کمینہ وصف حسن وجمال وخلق وکمال آن آفتاب جاہ وجلال بدیں
منوال شنیدم یکبار فریفتہ وپریشان گردیدم بنوعیکہ خودرا درمیان ندیدم واز ہما
بنجا دست آن مرد اہل درد را بوسیدم وگفتم اے خواجہ راہ آشنائی ہمت ومہربانی
دریغ مدار کہ دل دو نیم بقید فرنگ گرفتار شد **بیت**

ہجوم آورد بردل بار عشق بی محابائی بجوش آورد مغز وطاقتم را شور وسوائی

آن مرد از اضطراب من متحیر ومتاثر گردید وگفت اے پسر **بیت**

عشق حقیقی است مجازی مگیر این دم شیریست ببازی مگیر

گفتم اے مرد آگاہ محبت گواہ است کہ تا سر دریں راہ دریغ نخواہم کرد تا کام
نگیرم آرام نگیرم یا بدستش آرم یا جان در طلبش سپارم **مصرعہ**

یا تن رسد بجانان یا جاں زتن برآید

وآنقدر تضرع کردم کہ اورا بر سر رحم آوردم بعد از نصیحت بسیار نشان راہ وروش وآداب
تجرد وسلوک طریق عشق بمن آموخت ودعای بی ریا درحق من مستحق کردہ مشتی درم
ودینار آن مرد پاکیزہ اطوار بمن عطا فرمود وتغییر لباس کردہ شرط وداع بجا آوردیم واز آں
کوہ باول پراندوہ سیلاب وار بزیر آمدم ونوردیدہ وشت وہامون گردیدم وشب وروز
باگریہ وسوز در بیابان میدویدم ودر ہیچ جائی نیارمیدم وعجائب وغرائب
بسیار دیدم وزحمت ومشقت بیحد وبیشمار کشیدم وبعد ودوام لا کلام رسیدم

واز بعضے ایشانرا مجروح واکثری را در خاک خوابانیدم وہر دم شعلہ وافغان و
نوحہ بفلک میرسانیدم ومضمون این بیت بکام جان می چشانیدم **بیت**

ای دیدہ بر دو اکش از و نیم نگاہی   ای اشک بدو بلکہ بگیران سر راہی

بعد از زحمت بسیار ومشقت بیشمار چوں بداں دیار رسیدم درحالیتکہ موئی ہرتا بکمر رسیدہ وبدن از ضعف مثال بال شدہ وہدف سنگ اطفال گردیدہ مدتے دران دیار بہ تجسس آن زیبا نگار وتفحص آن دُر شاہوار مجنوں کردار بہر گوشہٴ وکنار گردیدم واز ہیچ طرف بوی فیض ونسیم شفقتی نشمیدم لہذا شب تا بروز دود دل بہ فلک میرسانیدم ومی گفتم **بیت**

آرزوی دیدن دیدار یارم میکشد   یا دل پرور دو چشم اشکبارم میکشد

ہمچنین تا عرض یک سال در طلب دولت وصال آنخال من پریشان احوال بازیچہٴ اطفال آن حال مینمودم در آخر از اوضاع روزگار دلگیر واز حیات بے ثبات خود سیر گشتہ با گردش گردون دون وایام بوقلمون وزبونی بخت واژگون پرخاش مینمودم وبمضمون این دو بیت میرودم **ابیات**

ای فلک چند زبے سامانے   کو بکو در بدرم گردانے
چند نازی تو بدین حشمت وجاہ   بتو این جاہ وجلال ارزانے

تا اینکہ شبی از سوز جگر ودرد دل سحر کہ محل اثر است رو بر خاک مذلت مالیدم واز سر عجز ومسکینت نالیدم وگفتم **ابیات**

بار الہا بحق شاہ رسل   بحق حرمت شہ دلدل
بحسین شہید وعزت او   بحق شاہ دین وعطرت او
بصفائی خال محبوباں   بگل باغ عارض خوباں
بجگر ہاے سوختہ ز فراق   بمتاعیکہ بیدل عشاق

بغریبان از وطنها دور | بجدا ماندگان بزم حضور
بشب تیرهٔ فراق کشان | بصباح وصال ماه وشان
که شبم را بفضل خود کن روز | بیش ازینم بداغ هجر مسوز

تا صبح بگریهٔ وزاری وناله وبیقراری عرض حاجت بدرگاه باری میگذرانیدم وهمین که نیر عالم عطیه بخش عالم علم زر برافراخت وجهان را بنور جمال خود منور ساخت از گنج ویرانه بادل دیوانه بدر رو دیدم وبسر بازار روانه گردیدم چون بر سر چهار شوق شهر رسیدم عموم خلق را دیدم که گریزان وافتان وخیزان بربام وبلندیها بر می آمدند وبازار از مردم خالی شد واز یکطرف شیری جوان پر صولتی پلنگ طبیعتی وشیرهیتی ومریخ خصلتی باروی چون آفتاب انور ومحاسنی چون مشک از فرق مثال سرو صنوبر چشمان مثال طاؤس پر خون موی میانه بید مجنون خفتان چرم پوشیده وکمر مرصع بسته زنجیری سری بدور سر پیچیده تیغ الماس بنغل حمایل کرده ویک سپری بر روی پشت از غضب کف برلب آورده چون سیلاب بلاجوشان وخروشان می آمد واز پیٔ او دو غلام ماه طلعت خورشید تاب چون بدر در سن چهارده سالگی سراپا در در وگوهر غوطه زده تابوتی رابدوش غاشیه مشکین پوشیده وغلامان تابوت را بر سر داشتند چون بمیان چهار شوق رسیدند باشاره آنجوان تابوت را بر زمین گذاشتند آن جوان بر بالین آن تابوت آمده زانو راست کرده گلبانگ بر آورده باهنگ جگر سوز دلخراش این بیت برخواند **بیت**

اے بیتو زدیده خواب رفته | وز هر مژده خون ناب رفته

وبسان ابر نیسان بگریه وفغان در آمد به حیثیتی که شور از مردمان بر آمد واکثر مردم از تابش آتش جانسوز آواز هوش رفتند وخروش بر گرفتند وچندان

گریست وگریانید که بیطاقت گردید بعد ازان کف زنان وگریه کنان سه نوبت برگرد تابوت
گردیده روان گردید وغلامان تابوت را بر گرفته ورفتند درویشان بیت

محبت بادل غمدیده الفت بیشتر گیرد　　چراغی را که دودی نیست در سر زود تر گیرد

از دیدن آن حال وشنیدن آن مقال یکبار دیوانه زار از خود بیگانه شدم بعد از
اضطراب بسیار باخود اندیشیدم که بزرگان صاحب تجربه گفته اند که هر کسی را مهمی
یا عقده صعبی شدید پیش آید وبسر پنجهٔ تدبیر او نگشاید باید که بعاقل مدبری توسل جوید
ونسخهٔ معالجهٔ آن مرض را از مخزن رای صوابنمای او طلبید با دیوانه سرشار
تمسک جوید ودر وادی طلب قدم بقدم او پوید بلی بیت

کاریکه بعقل بر نیاید　　دیوانگئے بروبباید

واین مشکلی که تو داری برظاهر است که بدون یاری یارے ومددگاری تدبیر
پذیر نیست وهرچند گردیدی بخدمت مرشد کامل نرسیدی همان بهتر که بدر
دیوانگی روی دوست بدامن این گوهر فرزانگی بزنی که گفته اند بیت

دیوانگی کلید در رزق بوده است　　دیوانه شو که سنگ بدیوانگان زنند

وشاید که بدین وسیله این شام غم را صباحی واین در بسته را مفتاحی پدید آید لهذا
از عقب آن جوان روان شدم مردمان چون این دیدند بر گریبان من ناتوان
وزار به پیچیدند ودر منع من نم توام کوشیدند وبدینگونه مترنم گردیدند بیت

یاران حذر کنید که آن شوخ می کشد　　خاطرنشان بگیر بعاشق کناره را

اے غریب جاهل واے جوان غافل مگر از جان سیر واز حیات دلگیر شدهٔ این چه
خیال خام است چرا بپای خود تن خود را ببلای افگنی من نیز در دیوانگی زده
گوش به سخنان نمی کردم اما مرا بدست داشتند وبرفتن نمی گذاشتند درد مندی
دران جمع پیدا شد وخضر راه ماشد وگفت اے یاران دیوانه چون

دیوانہ را بہ بیند خوشش آید دست ازین مجذوب بدارید و دلش را بناخن ممانعت میازارید و بحال خودش واگذارید مردم چون دیدند کہ منع قبول نمیکند دست از من برداشتند از عقب آن جوان شتابان روان شدم و مردم از پیششم می گریختند و من از پیش میدویدم ہر کہ مرا بدان میدید دست تاسف بدندان میگزید آں جوان میرفت و اینہار لیعی شنید اما بہ عقب نمی نگرید تا بدرخانۂ عالی رسید و داخل گردید من در بیرون در متحیر ماندم بعد از لمحہ غلام بچہ بیرون دوید و مرا بدرون طلبید چون بدرون رفتم خدای را شکر کردم باغی باصفا و عمارت عالی بنا دیدم چون بعمارت داخل گردیدم آن مرد مردانہ بر صدر نشستہ بود و در پائی تخت کہ آن تابوت را بر بالای آن تخت گذاردہ بودند و شمع کافوری بر بالینش میسوخت آن جوان ہماششش پر ور دست داشت و سر در پیش افگندہ بود و با خود خیالی داشت چون قدم بدرون گذاشتم زبان بدعا بر کشادم و بر جمال آن مرد صاحب کمال سلام دادم سپند آسا از جا بر جست و گفت اے ابلہ ترا بر من چہ داشتہ کہ سر در پی آن کنی و ششش پر را حوالہ تارک من کرد گردن تسلیم نمودم و دل بمرگ بستہ زبان کشودم و گفتم اے جوان بدینی کہ داری مرا خلاص کن کہ زندگانی بر من تلخست از شنیدن این سخن دست باز داشت و ششش پر را از دست گذاشت اما آنچنان سیلی بر بناگوش من کشید کہ بسر در آمدم و از خود رفتم بعد از آنکہ بہوش آمدم سر خود را بر کنار آنمرد دیدم رعایت ادب نمودہ از جا جستم و در برابرش نشستم باز چشم بجانب من از روی خشم گردانید و گفت اے بیعقل بی چارہ چہ داری کہ بکلی سر رشتۂ عقل از الفت بیرون رفتہ و چہ قضای مبرم بجانت خوردہ است کہ کارت از دست و کارد باستخوان رسیدہ و از جاے خود سیر و از زندگانی دلگیر شدہ

که هرگز کسی نبود که از من نگریخته مگر تو که در من آویخته و زبون خود ساخته حالا باری
آنچه راست است پیش آر که مرا با تو رحم آمده گفتم ای جوانمرد **بیت**

چو طفلان شکوه جز گریه در عالم نمیدانم — نمیداند کسی درد من و من هم نمیدانم

قطعه چه گویم ز درد دل زار خود — چه گویم ز دوری دلدار خود
نمی بینم اندر جهان هیچکس — فرو مانده چون بنده در کار خود

و گریه بر من مستولی شد چندان گریه کردم که او را بگریه در آوردم بعد از گریه
بسیار گفت ای سوخته دل بس است حالا از احوال خود باز گو که خدا را بر من است
که هرچه مطلب تو باشد بکوشم و چشم نپوشم و آنچه لازمه یاریست و مددگاری بجا آرم
و خود را معاف ندارم بشرط آنکه از من چیزی پوشیده نداری من هم آنچه دیده بودم و
شنیده بودم آن صورت و آن پاکیزه لعبت فرنگی بیان کردم و از نام و نسب خود آنچه
در بیابانها دیده و کشیده بودم همه را بخیر تقریر در آوردم آن جوان متفکر رفته سر بر آورد
و گفت العظمة لله این گیسو بریده چه فتنها که از سر او بر سر مردم نیامده آن جوان مظلوم
که خاکش بخون پدر او برابر بود بزهر ستم کشته شد و چندین نفس دیگر به غیر حق کشته شد
ای جوان شخصی که در آن دار و گیر وزیر را به تیر زده منم و این تابوت نعش آن بادشاه
زاده مظلوم است و من واده اویم باری روزگار کجدار با ما آنچه شنیده کرده است
و من از فراق آن شهید زهر افتراق برین صفت دیوانه و از خود بیگانه شده ام مدتی
سر و پا برهنه در کوچه و بازار میگردیدم و بغیر از بادشاه هر کس که ایذا داده بود بسزا
رسانیدم بادشاه چون بظاهر سوگوار بود مزاحمت بحال او نرسانیدم و از آن روز
در هر ماه یکبار نعش او را در کوچه و بازار میگردانم و رسم تعزیت را تازه می کنم و مردم
مرا هم دیوانه می پندارند و دست از من دارند و من هم در قتل کفار و ظلمه تقصیر نمیکنم
الحال چون تو آزار بسیار در راه آن گلعذار کشیده من رسیده و تحقیق پیوست که تو مستحقی زیرا

که کسے دیگر را اینکار خبر من میسر نیست اما بشرطآنکه باز اول که اورا به بینی حوصله ورزی وآه وزاری وبی قراری نکنی که مصلحت نیست وخدا داناست **ابیات**

عاشق دلشده کی صبر وتحمل دارد | ورنه هر ناز که بی جاست تغافل دارد
لیک در جا کنف فرهمای دارم | که سعادت همه در سایهٔ کاکل دارم

آن جوان تبسم نموده گفت شرط یکی است باری آن روز را شب کردیم و روز دیگر وقت طلوع آفتاب آن جوان تکمل شده اشاره نمود تا دست لباس فاخره آوردند و در بر من کردند و یکسر آن تابوت را بمن داد و سر دیگر را بسر غلام دیگر داده روانه شد و همه جا آن جوان پیش میرفت و ما از عقب تا آنکه مسافتی دور قطع شد ناگاه بدر باغ رسیدم جماعتی که در باغ بودند فرار نمودند و او داخل باغ گردید همینکه میان باغ رسیدیم دریاچه وسیعی و در چهار ضلع آن چهار چنار واقع شده بود اشاره کرد تابوت را بر لب دریاچه بر زمین گذاردیم و بگوشهٔ نشستیم وآن دلاور نعرهٔ از جگر برکشید تمام آن باغ بلرزید. وآنگاه گلبانگ برآورد و این غزل بنیاد کرد **غزل**

بی تو ای سرو روان با گل و گلشن چکنم | زلف سنبل چه کشم عارض سوسن چکنم
آه کز طعنهٔ بدخواه ندیدم رویت | نیست چون آئینه ام روی ز آهن چکنم
حافظا خلد برین خانهٔ موروث من است | اندرین منزل ویرانه نشیمن چکنم

وهمچون ابر نیسان دران صحن بستان سرشک از چشمان می بارید و من از شوق وعدهٔ دیدار مست و سرشار و منتظر وقت مقدم آن زیبا نگار نگران بهر گوشه و کنار بودم که ناگاه بفضل الٰهی بخت یار شد و طالع مددگار از یک طرف ان مهر برج شرف طالع و نمودار شد **قطعه**

از شراب شبانه آن دلدار | نیمهٔ مست و نیمهٔ هشیار

نرگسِ مست او بنام ایزد مست تر میشود بوقت خمار
اشک همچوں گلاب می بارید بر گل عارض و مه رخسار
چوں بدیدم خرام تمکینش خرد و هوش شد ز من بیزار

درویشان عزیزان برادران فرد
خاره خار سینه باز م باز آں نظاره شد بخیه های چاک دل از زخم ناخن پاره شد

لهذا هر روے دست گرفتم و از خود رفتم وقتی با خود آمدم و چشم باز کردم آن سرو ناز را بنظر در آوردم که مانند آبحیات در سیاهی نهان بود و رومال نه تاری در دست در برابر آن دلاور بر کرسی زر نشسته و آن یگانه گوهر بحر مردانگی نقل میکرد و او بسمع رضامی شنید در آن وقت سخن بجائی رسید که آن گلعذار بزاری زار چوں ابر بهار بگریه در آمد چوں رقت او را دیدم بیخود گردیدم و بر خود پیچیدم نزدیک شد که فریاد بر آرم و جامه بدرم که آن شیر مرد از روی خشم چنان زهر چشمی در کام جانم ریخت که از واهمه بیخود شدم رباعی

گیرم نشاند بخت به پهلوی او مرا کو طاقت مشاهده بر روی او مرا
بگذار ای نسیم که چشم بر و فتد یکبار بیخبر نکن از روے او مرا

باز چوں بهوش آمدم همان نقل در میان بود که ناگاه در اثنا، استماع آئینه آفتاب شعاع انگشت قبول بر دیده گذارد و تمکینی که از ذوق آن باز غش کردم وقتی هوشیار گردیدم که آن مایهٔ ناز رفته بود و آن جوان برپا خاسته روان شد بے محابا دیده ام گریاں شد و دلم خون چکان شد و این ابیاتم ورد زبان نوحه ترجمان شد ابیات

می نماید طپش دل ره پرواز بمن میروم تا چکند طالع ناساز بمن
آشیانم چه شد از آنکه بلند افتاد است کافت جان شده کوتاهی پرواز بمن
درد را سینهٔ آزاده من قانون است شیون آغاز کنم چنگ بیند از بمن

بست گردوں مرا امید بروبم شاد کرد مگر از غیب دری باز شود باز بمن

و در عرض راه زیر لب نوحه کنان و آه کشان بودم چون داخل بخانه آنمرد گردیدم بخلوت خزیدم و تنهائی گزیدم و دست حیرت میگزیدم و میگفتم ابیات

زدیده قطره اشک روان نمی آید که یکدو لخت جگر در میان نمی آید

خلاصیم زغم روزگار ممکن نیست از انکه پای اجل در میان نمی آید

زسوز ہجر میندیش غیرتی و بساز که یارت از جہت امتحان نمی آید

درویشان بعد از آنکه آن جوان ساعتے خواب کرده مرا طلبیده از کیفیت لحوالم پرسید گفتم بسرت گردم چہ می پرسی ز حالم رخ کاہیم بین و اشک و آہم گفت فرزند الحمد للہ والمنت که کوکب طالع از نحوست برآمده و مدت ہجرانت بسر آمده بخت بلندت یار شد و نخل امیدت پر بار شد بیت

گفتم کی این گمان بود از بخت بد مرا کز نخل آرزو ثمری بر دہید مرا

گفت خاطر جمعدار که کار برآمد است ہیچ دانستی که درباره تو چہا گفتم گفتم خدا دانا است که جز عالم بی خبری از عالم نداشتم بلی دو بار از خود خبر شدم نوبت اول وقتی بود که آن نازنین رقت نمود و بار دویم دیدم که انگشت قبول بر دیده نهاد گفت بلی آن هر دو سببی داشت من از احوال تو میگفتم تا آنکه احوال ترا بوسیله مفصل بیان کردم و گفتم این جوان از خاندان بزرگست و از دست تو چنین پریشان و در طلب تو از وطن دور گردیده و مدتی دریا با نهاد دیده و آزار بسیار در آرزوی دیدار تو کشیده تا خود را بدینوسیله بدین دیار رسانیده و بیکس و بے یار مدتے بہر گوشه و کنار بسر برده و ترک محبت تو نکرده تا الحال که التجا بمن آورده بیت

روا مدار جوانی بمیرد از غم تو تو هم جوانی و با خود امیدها داری

ومیدانی کہ بر سر تو خون بسیار ریختہ شدہ امید وارم کہ اگر دل جوئی این دل از
دست دادہ کنی کہ بجہت تو یار و دیار خود گذاشت و من نیز ممنون احسان میشوم
گفت چگونہ از چشم بدان رہائی یابم گفتم آن بر من است کہ شمارا از سر ہر کس محافظت
نمایم چون این شنید ساکت گردید گفتم من شب اورا می فرستم بہ خدمت تو
حاضر خواہد شد خاطر از ہمہ رہگذر جمع دار و ہاو قدم بخانۂ من گذران بود
کہ انگشت قبول بر دیدہ گذاشت الحال می باید کہ تو در شب بروے بر در باغ
داور ابیاوری اما در عرض راہ احتیاط خود نگاہدارے بعد ازاں ہرچہ شود
بامن گذاری بر شدگانی دستش رابوسہ دادم و توفیقش از خدا طلبیدم و آن
روز بشادمانی گذرانیدم و ہمینکہ شب در رسیدم غلامی از غلامان خود را
طلبیدہ بامن رفیق گردانید و باو سفارش نمود کہ این پسر غریب است و
رہ بجامی نمے برد اورا ہبر بدر باغ دختر و خود را در کناری گذار کہ کسی ترا نہ
بیند و در وقت بازگشتن نیز در پیش باش و واقف خویش باش کہ اگر بر
خود رو ترا باد گمان نبرد درویشان ازان جوان ہمت طلبیدم و روانہ
گردیدم چون اندک راہی رفتم ندانستم غلام چہ مرض داشت کوچہ را بمن نمودہ
گفت کہ راہ راست بباغ میرود و من درین حوالی کاری دارم تو در وقت
مراجعت ہمین جا باش و انتظار مرابکش این بگفت و براہ دیگر رفت از آنجا کہ
جذبۂ محبت است بے الی و تشویشی بدر باغ رسیدم و خاک آستان را
مثال توتیا کشیدم و گوہر اشک بنوک مژہ سفتم و این ابیات را مناسب
مقام خواندم بیت

خویش را باز بجال گذری دوختہ ام خلقۂ دیدۂ خود را بدری دوختہ ام

چون لمحہ بر آمد صدائی در آمد و عمرم بسر آمد چون دران شب دیدہ بخورشید

جمال آن شکر لب سیم غبغب روشن کردم بشکرانهٔ آن موهبت حمد واهب العطیه بجا آوردم و گفتم **بیت**

منم که دیده بدیدار دوست کردم باز   چه شکر گویمت ای کارساز بنده نواز

و از شادی بر زمین افتادم و بوسه بر قدم آن نازنین دادم و زبان بخواندن این شعر رنگین کشادم **فرد**

هم غم که نصیب انتظار است   با وعدهٔ وصل خوشگوار است

گفت ای جاهل جای ایستادن و محل سخن کردن نیست پیش باش من براه افتادم و آن قبلهٔ آفتاب پرستان از پی من روان شد درویشان از نشاط دیدن یار بیکبار شعور از سرم دور شده خانهٔ آن مرد مردانه و شیر فرزانه گم کردم تا صبح مضطر در آن شهر بند بگرد محلات سرگردان بودم و راه بجای نمی بردم و آن خورشید رو شعله خو هردم اعتراض می فرمود که ای سرگشته بخت برگشته مگر خانه ویرانه تو در کجاست همین که روز میشود بدست دشمن گرفتار شده سواد بدنام و تبه کار می شویم و مرا زبان جواب نبود بهر طرف سراسیمه میدویدم و از درد دل بدرگاه کافی المهمات می نالیدم و می گفتم **رباعی**

بزرگوار خدایا بحق ذات قدیمت   بکبریا و جلال و بحق عرش عظیمت
که بر کشا گره از کار این ضعیف بلاکش   بعزت شرف عترت رسول کریمت

خداوندا می بینید که دردمند بعد از آن همه مشقت که دامن مواصلت بدست من آمده بدین وسیله الحال چنگم رها شود و دیگر باره دل صد پاره ام ببلای هجران مبتلا شود درویشان از همه صعب تر خجالت آن سیمبر که از قضای ملک وهاب محل طلوع آفتاب بکوچه افتادم عنان اختیار از دست دادم خواستم که خود را بکشم و پیش از این خجالت نکشم که در سر کنج کوچه در خانه عالی را از بیرون مقفل دیدم دست

بر دست زده پشت دست بدندان گزیدم و ایستادم آن یگانه آفاق بانگ
برمن زد که ای بی خبر در چه خیالی گفتم فدایت شوم نمی دانم این چه حالتست
که مرا پیش آمده و روزگار در چه کار است غلامی باخود آورده ام که محل اعتبار
است همین که بنده بملازمت شما آمده ام در خانه را قفل زده نمیدانم بکجا و چرا
رفته است دوستی بجانب من افشاند که گویا عقلت زایل شده قفلی خود
بیش نیست این بگفت و سنگ گرانی برگرفت و بر قفل زد ند بشکست
و دست و پای من میلرزید و باخود گفتم که ای وای به نشد به تر شد همین فضیحت
و رسوائی بس که صاحب خانه بیاید و خشونت نماید و آن نازنین در را باز کرده
بدرون رفت من نیز لاعلاج از دنبال او رفتم و از پریشانی خاطر در وانه بستم چه خانه
ثانی فردوس اعلی درختان سر و بیری و گرم سیری از سرو صنوبر و شمشاد و عرعر و ناروه
اقسام اشجار میوه دار سر بفلک کشیده گلبانگ الوان در هر طرف فراوان و جداول
انهار در برکنار روان غنچه گل سُرخ بر بیوفائی موسم بهار تبسم و مرغان خوش الحان در
شاخسار هر اشجار بذکر خالق لبل و نهار مترنم و در عمارت فرش ملوکانه گسترده اسباب
مجلس تمام نقره و طلاها بجا آماده و مهیا و در هر طرف یکنوعه مجلس خاص از نعمت پیراسته
آن گل اندام عمارت را تمام گردیده مشغول و خندان بر سر مسندی که نرم پیچیده
بود بنشست و دستر خوان سر بسته گذارده چو سر انرا کشودم نان میده لطیف
و چند مرغ بریان بود تبسم نمود و گفت العزیز اگر غلامت رفته است تهیه عیش
کرده رفته است و خود دست در گردن مینا در آورده پیش کشید و جامی پر کرده نوشید
و مرا هم پیش طلبید و جامی داد سخنش بجان گوش کردم و از گذشته و آینده فراموش
کردم همین که آنماه تمام دو سه جام نوشید دماغش سرشار گردید بهوای سیر گلزار برآمد
و در گوشهٔ تالاب نشست سر در قدمش نهادم چون جامی خورد میل مزه کرد

بدرون دویدم و دستر خوان راپیش کشیدم و بعد ازاں آن یار جانی گاہی لقمۂ مرغ بجہت تغیر ذائقہ می یک و دو بندہ شما مست و سرشار و غافل از نیرنگی روزگار بوقار محو جمال فرخندہ فال آن مہر سپہر عزو اقبال مضمون این مقال بزبان حال میگفتم

رباعی

کو بگو آنرا کہ می جستم بداماں یافتم ہمچو صبح این دولت از چاک گریبان یافتم

دیدہ لبریز از نگاہ و دل ز طالع عذرخواہ عرفی را آخر از وصلش بساماں یافتم

وازان جانب چوں پرستان آن قبلہ صنم پرستان از غیبت او خبر دار می شوند از بیم جان خود بخدمت بادشاہ میروند و او را خبر میکنند در حال بادشاہ بتفحص آنسر و گلرخسار باطراف دیار میفرستد در تمام مستحفظاں مینویسد کہ باخبر باشند و چہل زن مکارہ محتالہ را در شہر مقرر میکند کہ گرد محلات برآیند و بخانہ ہای مردم در آیند و تجسس نمائید شاید آن گل روے مشک بوی عنبر مو را بجویند از قضا یکے از پیر زالاں باقد دو تاہ و تسبیح و عصا بداں کوچہ گذر می کند چون در خانہ را باز می بیند بدرون می آید اما وقتے خبر دار شدم از برابر عصا زنان و دعا گویان در رسید و گفت الٰہی با جوانی و کامرانی از یک دیگر ارزانی باشید الٰہی بدی بپیش تاں نیاید و دشمنان فنا شوند و بدخواہ تاں گرفتار بلا شوند و بحالتی جزع میکرد کہ دل ما برو بسوخت دختر پرسید کہ اے مادر از کجائی و پریشان و گریان چرائی گفت جانم بلاگردانت شوم درین ہمسایگی کلبۂ مختصری دارم و در سایۂ دولت شکر گذارم و لقمۂ و خرقہ ساختہ ام دختری دارم بار حمل دارد و دو روز شد کہ درد می کشد و وضع حملش نمی شود و قابلہ میگوید کہ اگر چند برگ کباب بخورد قوتی بیابد و بار حمل بگذارد چوں دست رس بخریدن کباب نداشتم قدم بدولت خانۂ شما گذاردم کہ شاید بتصدق سر آقا ترحمی برین پیر کنیز خود نمودہ چیزی بمن کرم کنید دختر او را

طلبیده یک دو مرغ بریان با چند نان باو داد و جامۂ خود را هم از بر در آورده باو
انعام کرده گفت مادری گاهگاهی بیاکه چیزی بتو بدہم و حالا زود برو که دختر ت
آزار دارد آن عجوزه دعائی بسیار در بارۂ آن گلعذار گفته رفت و دختر بفکر آن پیر
زن بخواب رفت و من در فکر مآل خود متحیر بودم که گاه آواز بستن در بر آمد رفارف
سم مرکبی نیز بگوشم رسید چشم بطرف در خانه بر گماشتم کسی پیدا نشد که لمحه ازان گذشت
آواز جزع ثانی آن پیر زن شنیدم مضطرب از عمارت دویدم میان باغ رفتم
و در پائے گلبنی جا گرفتم و نظر کردم جوانی دیدم ہمچون شیر ژیان و بر دمان بازو مانند
شاخسار چنار یا شمشاد عارضش مشابه قرص قمر محاسنش رشک مشک اذفر اچکن
مخمل مشکین در بر کلاه برۂ خراسانی بر سر سدۂ زرتار بجر قراتانه بر دو کلاه پیچیده
و بکره رانقی هانشانه پهلوانی بر گوش سر بند کرده کمر بند مرصعی بر میان بسته کمند شصت
خشمی بفتراک و شمشیر و کمر و خنجر مرصع بکمر و شمشیر دیگر حمایل و جبیه بر تیر و قربان با کمان
در میان و سپر گرگ فراخ دامنی بر پشت و هر دو جانب دامن بر گردانید و بر کمر بند پردلی
بنده کرده و دستہ مرصع بر بند دست افگنده رنگ در در بر آفروخته آهوی
بفتراک بسته و در دستی نیزه و دستی گریبان آن عجوزه بر کمر ره نوردی سوار فی الحال
از مرکب بزیر جست و پیر زال را بر زمین زد که نقش بست و نیزه را بدو سانا خت
و بر سر پیر زال تاخت و یک پای وی از درختے آویخت و پای بدست گرفته
تا بحلق بدو شق کرد و سجدۂ شکر بجا آورد و آهو از فتراک کشود و سلاحی نمود من
چون سفاکی و بیباکی آن تند خورا دیدم بر خود بلرزیدم و طمع از جان بریدم و
یقینم شد که از دست آن پلنگ مریخ صولت جان بسلامت نخواهم برد و رعشه
بر دست و پایم مستولی گشت چنانکه نتوانستم محافظت خود نمود و از قضا او خود مرا
دیده بود و دران اثنا صدا گفت که اے جوان آدمی پیش بیا لا علاج لا حول گویان پیش

رفتم او گفت اے بیدولت بیفکر مردم کارہائے چنین را ہمچو تو میکنند چه فایده اگر
مهمان نمی بودی چنان حلقه ورگوشت میکردم که تمام جاهلان را تنبیه می شد چون
این سخن شنیدم جرأت رسانیده پیش دویدم که برپائیش بیافتم بغل کشوده در برم
کشید و جبینم را بوسید و بخندید وگفت اے ظالم کسی ہمچو کار بزرگ در پیش گیرد
و چنین لاقید نشنید که در راهم نه بند و آنوقت بیادم آدم که در راچرا نه بسته
بودم دانستم که حق بجانب اوست دهان بعذر کشودم و دستش بوسیدم وگفت
اندیش گشته را میشناسی گفتم بلی او را می پیش ازین دیدم گفت سبب قتلش چیست
گفتم خدا دانائی نهان و آشکار است گفت برادر خدا یار و بخت مددگار تو بود
که من دران وقت رسیدم و این معامله را دیدم وگرنه همین دم بخواری تمام بجهت
عبرت خاص و عام بردار سیاست بودے این مکاره یکے از جاسوسان بود
که به طلب شما گرد محله ها میگردید آتشی درین شهر میسوزد که شرح آن نتوان کرد من
درین صبحدم از شکار برگردیدم و او را دیدم چون بشهر رسیدم این خبر را شنیدم
و داخل بدین کوچه گردیدم او را دیدم که مرغ هارا بدور انداخت و میگفت همین
جامه برائی نشانی کافیست با خود اندیشیدم که درین کوچه سوای خانهٔ تو خانهٔ نیست
و این مرغ بریان کردهٔ تست او را پیش طلبیدم و از حالش پرسید گفت
دختر را وضع حمل نزدیک شده ازار میکشید باین خانه رفتم آقا و جانم که خدا عمر
دراز باشان دهد انبهار این وادندمرا یقین حاصل شده باد گفتم باور بیا که ازین
گوشت شکاری هم بتو قدری دهم تا کباب کنی بهتر است پیرزن گفت خدای
خیر دهد که وقت میگذرد و خواست که بدر رود از عقبش تاختم و او را گرفته بخانه
آوردم و به قفایش گردیدم الحال دلخوش باش و بخاطر جمع بنشین که اگر صدسال دربخانه
باشی ایمن از هر آشنا و بیگانه باشی اے فرزند مرا بهزاد خان حرامی میگویند که

بادشاهان فرنگ از بیم من واز ضرب شمشیر من خواب راحت نمیکنند من چندی قبل
ازین ملازم عموی دختر بمنزل خود مستقل بودم تاآنکه برادر زاده اش راکفی الحقیقت
بادشاه او بود کشت ترک منصب خود گرفتم وطریقه قزاقان پیش گرفتم غارت و تاراج
مملکت پیش گرفتم وبر قلاع وبقاع میتاختم وبر سر راهها میرفتم ویکه وتنها بر خلقی میزدم
ومیکشتم وبادشاه وسپاه با من بر نیامدند آخر در مصالح درآمدند شبی در عالم واقعه جمال با
کمال حضرت امیر المؤمنین امام المتقین اسد الله الغالب علی ابن ابی طالب صلوٰة الله علیه
رابخواب دیدم وآنجناب مرا در قطاع الطریقی اجتناب وتوبه می فرمود
ازان وقت باز درین خانه تنها بعبادت مشغول ام وهرگاه بیدماغ میشوم
بشکار میروم وباکسی مصاحب نمیشوم الحال تو باز گوکه کیفیت احوالت چیست وچه
سان بدینمکان رسیدی ودر راچه سبب کشادی درویشان **بیت**

استی از تو ظفر از کردگار　　　پرستی آور که شوی رستگار

آنچه برمن گذشته بود من اولی آلی آخره بیان کردم تا اینکه بدرخانه رسیدن ودست
تاسف بدندان گزیدن وتهمت غلام بستن وقفل راشکستن وداخل شدن ولا
قید نشستن همه را بیان کردم آن جوان باکمال از شنیدن این مقال خوشحال گردید
دبار دیگر چشم را پدر وار بوسه داد وگفت رحمت خدا بر تو باد که خوب کرده مطابق
خواهش من سخن گفتهٔ وهمان متوقع ام که آنچه آداب بزرگ منشان است بجا
آری وهمان به که مرا بغلامی خطاب کنی تا از تو شاکر باشم وبجان ودل خدمت
کنم سرخجالت درپیش افگندم وشکر نعمتش گفتم گفت اے برادر بجاے خود
نشیں وغم مدار که بتوفیق الله تعالےٰ همه چیز مقدور دارم ولطف خدا شامل
حال است از بسیاری دلدار ے آن جوان شرمنده وسرافگنده بعمارت رفتم
وآن شیر صولت آهوار از پوست پر آورده درسیخی گذارده بامنقل آتشین

ونیز کباب و اسباب تالار حاضر کرد و دست ادب بسته برپا ایستاده و تا دختر بیدار
شد و از آمدن او خبردار شد و درشت گفتن و اعتراض کردن آغاز کرد آن جوان
قاعده دان مانند غلامان در برابر ایستاده سر خجالت بزیر افگنده میگفت ای ملکهٔ
جهان مطاع تقصیر این حقیر بیش از آن است که باعث تنبیه و تعذیر باشد
اما بکرم عمیم بندگان ایشان امید عفو هست و در وقتیکه قبله گاهیم بخدمت
ملازمان تشریف آوردند فقیر را بخاطر رسید که حیف صد حیف که تحفه بجهت پیشکش
ندارم لهذا همت بران گماشتیم و قدم بصحرا گذاشتیم و شکاری نموده آوردیم دیگر
اختیار با ولی نعمت است. درویشان آن جوانمرد اهل درد بنوعی فروتنی کرد که
از خجالت او مشرف بر هلاک شدم و او در دم مینای می دیگر حاضر ساخت و
بساطی تازه از نقل و می و مرغ مزه پیش انداخت و با ادب تمام جام بگل اندام داد
و برودی زود کباب شکاری رسانید آن ماه طلعت از خدمت و قابلیت او محظوظ گردیده
پیش طلبید و جامی بدو بخشید او گرفته زمین خدمت بوسید و گفت عمرت با کامرانی
و روزگار با شادمانی باد و پس لاجرعه درکشید و به خدمت مشغول گردید درویشان
قصه کوتاه آن مرد آگاه درگاه و بیگاه کمر خدمت برمیان بسته داشت و هیچ دقیقه
از مراسم جد و اهتمام فرو نمی گذاشت بعد از انقضای آن مدت شبی در خلوت بمن
مصلحت کرد که برادر تا صد سال اگر در خانه بنده باشی و مرگ امانم بدهد
بندگیت میکنم چیزی به خاطر خود مرسان اما اگر خواهی که بولایت خود روی هم در
خدمت جانفشانم تا بتوفیق الهی ترا و معشوقت را بمنزل مقصود رسانم گفتم از جوانمردی
و مردمیت بعید نیست و عین لطف یاریست میدانم که پدر پیرم را از احوال حقیر
خبری نیست چون این سخن شنید عازم سفر گردید و روز دیگر این مصلحت را
از آن سیمبر گفت او نیز رای او پسندید و روز دیگر آن مرد مردانه شیر فرزانه

سه راس اسپ راهوار ولباس سپاهانه ازکمند وکمان وتیغ وسنان وزره وخفتان وسایر اسلحه مردان وسه خورجین پر از زر وگوهر وتوشه سفر مهیا ساخت ومرکبان را بزیر زین خدنگ وغاشیه پوست پلنگ کشیدم وخود مسلح وتکمل گردیدم وخورجین ها بر پشت مرکب انداخته سوار شدیم ودر خانه را بقاعده سابق مقفل ساخت ورو بدروازه شهر ساخت بعزم آنکه همه از جا از راه صحرا خالی از تشویش ومخاطر دریا بعجم ایم از قضا همه جا از شبی که دختر غایب شده بود بادشاه حکم فرمود تا پاسبانان در شهها بر سر راه باشند ودروازه ها را ببندند ونگذارند که کسی بیرون رود ومردی که اراده سفر کند باید که بادشاه را از حال ایشان خبر کنید وما ازین مقدمه بی خبر چون بدروازه رسیدیم بانگ بر آورد ودربان را بیدار کرد وگفت ایمردک در را بگشا دربان که ما را دید بر خود بلرزید وگفت شما چکسانید که از حکم بادشاه بی خبرید آن جوان فرو خندید گفت ای قلبتان مگر کوری که من بهزاد خانم واین جوان داماد بادشاه است وآن دیگر دختر بادشاه وعزم ولایت عجم کرده ایم واز مرکب بزیر جست وقفل دروازه را بشکست وبدربان گفت ای سگ مردود چه فایده میخواهم گیدی آفات بداند که با نصرت شمشیر دختر میبرم ونگوید که گریخته ام والا یکدست شمشیر بر فرقت میزدم که تا جگرگاهت میدرید باری با آن ظالم خبر ده که همت کم مکن وفوجی از عقب ما بفرست وبتازگی خود را بیازمای از سخنان شجاعت وتهور آمیز او تعجب بر من آمد اما بند بند میلرزید بارے اول ما را از شهر بیرون کرد پس خود از عقب آمد ونهیب بر مرکبان داده بایلغار روان گردیدم وتا صبح راه بریدم محل طلوع آفتاب روے عظیمی دیدیم پلی بر سر آن بسته وجمعی از سپاهان بر سر پل نشسته چون ما را دیدند احوال پرسیدند بهزاد خان همان گفت که بدربان گفته بود همگی یکبار از جا جستند

در مرکبان نشستند و سر راه بهابستند آن شیر دل مانند هژبر دمان عرش کنان
دست بر قبضهٔ تیغ بر آن حمله بر ایشان آورده و در لمحه جمعیت ایشان را پریشان
ساخت چند کس را مجروح و بی روح گرد و راه از ایشان پرداخت و
گفت عزیزان بکنند ید چون فرسخی راه رفتیم گرد لشکری از عقب نمودار شد
بنوعیکه هوا تیره و تار شد بهزاد خان گفت عزیزان ظاهر این البته لشکر بگرفتن
من فرستاده است خوب شما مرکبها تازید و به آن پلی که در یا مینماید مقام سازید
و سیر قدرت خدا بکنید تا من جواب ایشان گفته بخدمت بیایم این بگفت و
خورجین خود را نیز بمن داد و از مرکب بزیر جست و تنگ مرکب را تنگ
بست بر و چون شاهین تیز پر بر جست و بر زین تکاور نشست و بمهمیز خار
انگیز مرکب به جست و خیز در آورد و حمله بدان لشکر آورد و در حوالی همان رودخانه
آن پل تیکانه بمقدمهٔ سپاه فرنگ رسید و چون پلنگ تیز جنگ بغرید و خدا را
بمدد طلبید و دست به تیغ بارید و بر ایشان حمله آورد و بهر طرف که میکرد
خلقی را تلف میکرد و بهر سو که مرکب میتاخت مردی بسیار از مرکب
می انداخت و بهر جانب که جولان مینمود جمعیت جماعتی را پریشان میکرد و
همچنین بیکار میفرمود و نعره میزد و میگفت الخاص بنیت الغزا ای کافران
و غاخون شما بگردن شما و میگفت منم کیست که بحرب من آید و رو بپای علم میرفت
تا اینکه بسردار سپاه کفار رسید و با هم حمله کردند او نیز یکی از دلاوران
نامی بود در ممالک فرنگ در روز جنگ با صد جوان برابر میگرفتند دلیرانه
حملهٔ او را میگرفت و ضرب او را رد میکرد و عاقبت بهزاد خان در اثنای
مقابله نعره برکشید و خدائی را بعظمت و بزرگی یاد کرد و بیا و رے طلبید
و همچنان شمشیری بر تارک نامبارک آن گبر فرود آورد که سر را شگافته

تا جگرش بند نگردید و بهمان شمشیر بعد از قتل آن دلیر علم را با علم دار قلم دار بچہار پاره کرد در و بسپاهیان دیگر باره کرد و لشکریان چون سردار را کشته و علم را نگونسار گشته دیدند روباه دار از پیش آن شیر صولت رمیدند و قرار بر فرار کردند تا بقریب نیم فرسخ از عقب ایشان میتاخت و میکشت و می انداخت بعد ازان برگردید و بر کنار همان رود چنگ و چنگال از خون خصم شسته از انجا بر مرکب نشسته بپای پل آمد و شروع بعذر خواهی کرد و گفت عزیزان امروز آزار بسیار کشیدید بکرم خود بر بنده به بخشید بمردانگی آن شیر عزین تحسین و آفرین کرده سوار شدیم و روانه گردیدم و آن شب تیره را بر یدیم روز دیگر بمرغزاری رسیدیم و فرود آمدیم و از مرکبها پیاده گردیدم و مرکبها را بچرا باز داشتیم و خود اطعمه خوردیم و استراحتی کردیم و رو براه آوردیم و بعد ازان مدتی بهمین عنوان قطع بیابان می نمودیم تا آنکه از سرحد فرنگ گذشتیم و برنده منزل گشتیم از حصه مقصد خوشدل و از مآل کار غافل قطع منازل و طی مراحل میکردیم تا آنکه بعد از نه ماه قدم بولایت عجم نهادیم و عریضه بخدمت پدر فرستادیم آن پیر فراق کشیده چون ازان حال خبر یافت با خواص بارگاه و خدام درگاه و رعیت و سپاه باستقلال باستقبال شتافت از قضا در پنج فرسخ شهر رود خانهٔ عظیمے بود تا وقتیکه بکنار رود رسیدیم دیدیم که پدرم دران طرف جلوه کشیده منتظر بود چون او را دیدم از همان جا مرکب در آب انداختم بلکه شیطان مرا در آب راند با صد گونه تعب ازان لجهٔ فنا مرکب را بکنار آورده چون بخدمت پدر رسیدم پیاده شده رکابش می بوسیدیم که ناگاه غلغله و غوغا بلند شد چون به عقب نگریستم آن شیر بیشه مردی و مروت را بان در صدف عزو شرف درمیانه رود خانه غریق بحر اضطراب دیدم و باعث این بود

که من بر و سوار بودم کره بود و مادیان در زیر آن دختر بود دیان که خود را در میان آب در اضطراب می بیند سرکش شده خود را در میان آب می اندازد و همینکه میانهٔ رود خانه میرسد آب او را می بیچاند بهزاد خان که این را می بیند در آب اسپ می ستازد و بجهة تخلیص دختر و محافظت یگانه گوهر خود را در آب می اندازد و آب او را نیز می غلطاند و آن زمان خبردار شدیم که هر دو را کار از دست رفته بود و دست و پا از کار مانده به ضربت تازیانه موج گاه در حضیض وگاه در اوج می بودند آب بازان و شناوران و غواصان خود را در آب انداختند هر چند به جست وجوی پرداختند چندانکه بهر طرف شتافتند از ایشان اثری نیافتند درویشان من سرگشته و پریشان آن همه تعب و آزار کشیده و رنج سفر و محنت روزگار دیده تا آنکه بوصل چنین معشوقی رسیده و ناگاه آن ماه در قبضه چنان بلا مبتلا گردیده و جگر سوز تر از ین هلاک آن جوان مرد پاک دین که آن همه جانفشانی در راه ما کرده آخر روزگارش آن بلا بر سر آورده لهذا گریبان پاره کردم و سر و پا برهنه بیابان بریدم تا اینکه از زندگانی سیر گردیدم و عزم نمودم که خود را هلاک کنم و جامه جان در هجران دو یار عزیز چاک کنم از قضا من هم دران قله کوه رسیدم و آن سیر روشن ضمیر را دیدم و مستقبل احوال خود به طریق این برادر شنیدم و به اُمید حصول مطلب بدین صوب روانه گردیدم الحمد لله که به خدمت برادران رسیدم و بشرف نشانی او مشرف شدم تا به بینم آخر کار به کجا انجامد

بیان حقیقت سرگذشت آزاد بخت بادشاه

روم که بجهت رفع حجاب درویشان بیان نمود متضمن بر بیان احوال خواجه سگ پرست

راوی گوید که چون درویش دویم سرگذشت خود را تمام کرد مؤذن بانگ نماز صبح بر آورد آزاد بخت بادل پر شوق روانه دولت خانهٔ گردید همینکه بمنزل همایون رسید فریضهٔ حق بجا آورده تغیر لباس کرده بارگاه بفر قدوم میمنت لزوم مشرف نمود ودر روم دو یساول را به طلب درویشان امر فرموده خود بر تخت دولت نشست و باخواص حضرت به صحبت در پیوست وازان جانب درویشان چون از ادای فریضهٔ حق فارغ شدند منتظر بودند که آیا چه کنند که یساولان دررسیدند و مژدهٔ استحضار رسانیدند درویشان بشکرانه حمد خالق انس وجان رطب اللسان شدند و بتعجیل تمام روانه شدند چون بدرگاه خلایق پناه بادشاه رسیدند بعد از رخصت بفر زمین بوس فایز گردیدند زبان بدعا کشاده گفتند قطعه

الهی دولتت پاینده بادا | فروزان اخترت تابنده بادا
سعادت یار بادا دوستت را | عدویت را سر از تن کنده بادا
بود چرخ کمینه چاکر از جان | زحل اندر رکابت بنده بادا

بعد از ادای ثنا در مقام رضا ایستادند آن بادشاه درویش سیرت از روی لاطفت ایشان را پیش خواند و سبزی و ملایمت از چگونگی احوال شان پرسید وگفت ای بادشاهان کسوت فقر و فنا خوش آمدید و صفا آوردید از کجا می آیند و بکجا میروید غمگین چرائید بعرض رسانیدند که بخت جوان و دولت

بی پایان باد درویشان ایم آواره وطن و بیچاره از تنعم جهان گذشته و سالکِ
طریق تجرد گشته و ممالک جهان گردیده و جور هجران بی پایان کشیده و بهر جام
فراوان نوشیده و بحر و بر بیحد پیموده یک زمان در هیچ مکان نیارمیده **بیت**

جان بدر ده غم جهان یکرو   عمر بر باد رفت در تک و دو

آزاد بخت گفت درویشان ازین عیان تر بیان کنید گفتند شهریارا عمرت
دراز باد نه مارا قوت گفتن و نه کسی را طاقت شنیدن احوال ما پر ملال است
آزاد بخت چون گل فرخنده شگفت و گفت درویشان این سخن حق و صدق
است چرا که من سرگذشت دو نفر شمارا در شب گذشته شنیدم و میخواهم
دو دیگر پرده از روی کار خود باز کنید و به ترتیب سرگذشت خود آغاز کنید
درویشان از سطوت و عظمت بادشاهی لرزان و ترسان صُم و بکم ماندند
چون آزاد بخت دید که درویشان را حالت سوال و قوت مقال نیست ایشانرا
بشرف مجالست حکم فرمود و باشارهٔ غبار اغیار از اطراف مجلس زدود
و سر درج موافقت باز کرد و اطمینان خاطر درویشانرا سرگذشت خود آغاز
کرد و گفت درویشان الحال که شمارا حیا مانع گفتار است سرگذشتی را مرا
پیش آمده و بچندی قبل ازین بچشم خود دیده و بحقیقت آن رسیده ام شما نیز
بشنوید تا پاره مطمئن شوید زمین بوسیده گفتند شفقت شاهانه بحال گدایان بر
مزید باد هرچه رائی در آفاق است عین مرحمت و اشفاق ست گفت درویشان
بتوفیق سبحانی و تائید یزدانی در بدو جوانی بعد از انتقال پدر از عالم فانی بملک
جاودانی بر فراز تخت سلطانی و مسند کامرانی بر آمدیم و ملک روم مانند موم
در زیر نگین در آوردیم بعد از اندک زمانی تاجر بدخشانی وارد این ولایت
گردید که مال بی نهایت و جواهر افر و قماش بیحد و غایت داشت و چون

آوازۂ او در ولایت منتشر شد و بسمع ما رسید باحضار او امر فرمودیم و مطلب
ازین طلب آن بود که بوسیلہ احضار او بر سلوک ملوک ہر دیار و سیرت و صفت
سلاطین ذوی الاقتدار و خواقین رفیع المقدار و نیک روزگار اطلاع بہم
رسانم چون آن مرد آگاہ بارگاہ ما حاضر شد درجی برسم ارمغان پیشکش بندگان
ما کرد چون درج را کشودم دانہ لعلی مشاہدہ کردم بسیار خوش آب برابر مثقال
سنگ کہ نہ مثلش را در خزانہ پدر دیدہ بودم و نہ از کس شنیدہ بودم لہذا بسیار
خوش حال شدم و بہ فال نیکو گرفتم و آن مرد را اعزاز و احترام بجا آوردم و انعام و
اکرام کردم و خلعت فاخرہ شفقت نمودم و رقم معافی بدو ارزانی فرمودیم کہ در
قلمرو من بعلت باج و خراج معمولی تعرض بہ احوال و اموال او نرسانند و
دیناری بہیچ وجہ از و نستانند و مدتے در خدمت ما بود الحق مرد جہاندیدہ و
نیک و بد مردمان رسیدہ بسیار چرب زبان و قاعدہ دان بود آنچہ از احضار او توقع
داشتیم معہ شیٔ زاید یافتیم خلاصہ حکایت آنکہ از بسکہ بدان لعل خط تمام داشتم و بی نظیر
پنداشتم اکثر ایام در حضور خواص و عام مجلس مے طلبیدم و بدان مینازیدم و ہر کس
را کہ میدیدم در تعریفش می کوشیدم تا آنکہ روزی ایلچی بسیار از ہر دیار بہر تہذیب
جلوس بدرگاہ ما آمدہ بودند و بر روئے ایشان مجلسے می آراستم و امرای دولت و
اعیان حضرت جابجا نشستہ و خدم و حشم دور و نزدیک صف بستہ و بزم
شاہانہ ترتیب دادہ ابواب عیش کشادہ و بنا بر عادت درج لعل را بوسیلہ
طلبیدم و در تعریفش کوشیدم ایلچی فرنگ کوشش مرا دیدہ تبسم گردید مرا وزیری
بود صاحب تدبیر کہ وزارت پدرم کردہ بود و خدمات لایق بجا آوردہ بعد از
دارے و طایف ثنا گستری گفت واجب العرض دارم اگر رخصت فرماید
موقف عرض رسانم گفتم بگو گفت از بادشاہان عظیم الشان کہ سرور خلق جہان

اند بسیار بد نماست که پاره سنگی هر چند بمثل باشد در نظر آشنا و بیگانه این همه تعریف کنند و حال آنکه این سنگ را آن قدر و مرتبه است که مرد تاجری در شهر نیشاپور خراسان دوازده دانه آنرا که هر یک بوزن هفت مثقال است در قلاده سگی نصب کرده است مرا از سخنان درشت وے آتش غضب در التهاب آمد نقل تاجر خراسانی را دروغ گمان کردم و بر وزیر خشم نمودم و او را سیاست کرده اموالش را غارت فرمودم ایلچی بادشاه فرنگ بشفاعت برخاست و گفت التماس آن دارم که بادشاه ذی جاه بفرمانید که این مرد پیر چه تقصیر دارد. فرمودم که از دروغ بفروغ چه گناهے بدترے باشد گفت شهریارا دروغش از کجا بر شما ظاهر شد گفتم کی عقل باور کند که مرد بازاری که از پے دیناری سود جان در کف و سر در معرض تلف سالک کوه و دشت و گاه ببال کشتی به قلزم و عمان در سیر و گشت مے باشد دوازده دانه لعل هفت مثقال در قلاده سگی کند ایلچی زمین بوسیده گفت شهریارا دولتت مندام باد افراط و تفریط روزگار و فراز و نشیب لیل و نهار بحد بسیار است و هر حکایت که بشنوی احتمال صدق و کذب هر دو دارد شاید که این حکایت راست باشد و دروغ نماید و اگر هم بجهت مصلحت دروغی گفته باشد بیت

وزرا عقل بادشاهانند — در جهان هر چه هست ایشانند

و بعد از این همه از بزرگان دریغ مے نماید که بکلمهٔ که کذبش یقین نباشد بنده پیر دولت خواه خود را قتل کنند و حق خدمت قدیم او را اندازند شهریاران ماضی زندان را بدین جهت ساخته اند که هرگاه بر کسے خشم گیرند یا بر شخصے بد ظنه باشند چند روزی او را محبوس سازند تا آنکه خشم فرو نشیند و یا بے گناهے آن شخص مشخص گردد و بادشاه را خون ناحق دامنگیر نشود و همچنین آن مرد

عقول بوجه معقول از هر در در آمده سید ابواب غضب نموده مرا از کشتن او باز داشت گفتم الحال قتل او را بگفتن تو موقوف داشتم و تا یکسال او را مهلت دادم و بزنادانش فرستادم اگر صدق قولش ظاهر شود باعث نجات و سیلهٔ حیاتش خواهد شد والا دانم باو چه سازم ایلچی زمین بوسیده و ساکن گردید وزیر را بزندان بردند و محبوس گردند این خبر چون بخانهٔ او می‌رسد شیون و فغان در میان متعلقان او بلند میشود از قضا وزیر را دختری بود باعقل و فراست و فهم و در است و در سن چهارده سالگی صاحب خط و سواد و قابلیت و استعداد و وزیر صاحب خانه علیحده در جنب حرم خود بجهته او ساخته بود و کنیزان صاحب جمال در خدمتش باز داشت و اسباب عیش و عشرت اماده کرده در خواب طرف و لهو و لعب داده بود آن نادره در هر شب و روز با دیگر امیر زادگان بشرب مدام مشغول بوده در آن روز نیز آن سر آمد خوبان زمان بدستور مذکور بعیش و عشرت و سمه در اشتغال داشت که مادرش مو پریشان و چشم خونفشان سر و پا برهنه سینه کوبان و نوحه کنان بر سر او میرود و دو دستی بهر دو دست بر سر او میزند و می‌گوید که الهی دختر از مادر نزاید و اگر زاید مباد او به پایهٔ ننگ پدر دعا او چه خوش بودی که اگر بجای تو پسر کوری میداشتم دیگر چه غم میداشتم یقین که درین وقت زنگ کدورت از آئینهٔ احوال ما می‌زدود این عقده را بسر پنجهٔ تقدیر میکشود دختر بعد از دلداری مادر می‌پرسد آیا چه واقع شده باعث این اضطراب و گریه بیحساب چیست و آیا از پسر کور چه بر می‌آید که از من نمیشاید مادر در جواب میگوید که خاکت بر سر چه مصیبت ازین صعب تر تواند بود که پدرت را پادشاه حبس فرموده سببش آن بوده که گفته در نیشاپور خراسان مرد تاجری هست که دوازده دانه لعل هفت دانه مثقال وزن را در قلادهٔ سگی کرده

بادشاه این سخن دروغ یافته وبه قتلش شتافته وبعد از استفشاع ایلچی فرنگ نزه ترانش فرستاده و یک ساله را مهلت داده که شاید راستیش بظهور آید والا سیاست فرماید و در واقع اگر تو لپسر پیبوده درین واقعه چیلی منیموده بلکه باآن ولایت سفر میکردی وسوداگر را بخدمت بادشاهی می آوردی که آن پیرخلاص می شد و دختر میگوید مادر قول تو مطابع است اما تقدیر آلهی را تغیر نتوان کرد بلکه در بلا صبر باید کرد و رضائی خود بقضائے آلهی باید گذاشت تا روز نیکو شود واین گریه وزاری تو خوب نیست چه شاید که معاندان بنوعیکه خاطر خواه ایشان باشد به خدمت بادشاه عرض نمایند و بیشتر باعث خشم آنحضرت گردد بهر تقدیر بلا را چاره جز از صبر نیست وحدیث حضرت نبوی است الصبر مفتاح الفرج بلی نجات آن پیر در بند را از درگاه آله گاه و بیگاه باید کرد وزیرا که ما همه بنده و بنده زاده او ئیم پابنده هرچه خواهد بکند حق بدست اوست وهمچنین عاقله باتدبیر موعظه ولپذیر مادر را میفهماند وبساط عشرت رامے پیچید ودر گوشه خمول مے نشیند ودر شب دایه که لازم او وکفیل مهمات وناظر بیوتات او بوده به خلوت می طلبد و بلطائف الجبل وعهد و میثاق میگیرد وراز خود را بالاو درمیان می نهد که میخواهم بجهت تخلیص پدر وطعنه ٔ اور بیاری و مددگاری خدا وبه همراهی تو بعجم روم و مخصر معتبری بهمراهی اهالی خراسان وبزرگان واعیان نیشاپور درباب مقدمه معروضه بیادرم وپدر را از حبس وقتل براورم وایه لبعد از اباء وانکار بسیار چون اقرار دختر را برقرار می بیند بعد از مشاورت قرار بدان میدهد که دایه پنهان از مردان ستاع باب عجم وخراسان از جواهر نفیس وسایر اجناس جمع نماید وغلام ونفر بقدر ضرور بجز دو نفر دیگیر وسائر اسباب سفر مهیا نماید وبعد از انک بسعی آن نیک فرجام اشیای مذکوره سرانجام مے نماید آن عاقله فرزانه لباس مردانه

می پوشید و جواهر و متاع نفیس که در مدت حیات ذخیره داشته برداشته چنانکه
در شب تار غیر خبردار نشود و ملازمان صاحب اعتبار و اشتران راهوار باربردار
از خانه بیرون بوعده گاه می رود بفرمان آن خواجه کاروان غلامان جلد جرار پر
احمال و اثقال و امتعه و اقمشه کشیده روانه عجم میشوند مادر دختر بعد از شنیدن
این خبر از بیم رسوائی حرکت دختر را مخفی میداشت و ازین جانب خواجه زاده عملی
بهمراهی اقبال ازلی با حسن بلنظیر و سن هژده سالگی در علین وجاهت و صباحت
بصحت و سلامت بعد از مدت سیاحت بشهر نیشاپور میرسند و بسرای سوداگران
نزول میکنند و روزی و شبی استراحت می نمایند و وقت سحر بحمام میرود و در
شست و شو باحتیاط می کند و چون بیرون می آید لباس در بر میکند و باروی
چون خورشید باول پر امید بسیر بازار نیشاپور میرود و همه سیر کنان و دامن کشان
بر سر چارسوق بازار میرسد و در یک رکن دوکان جوهری می بیند که از هر جنس
جواهر بسیار بیرون از شمار تل تل غله وار ریخته مردی بس چهل سالگی بروش کد
خدایان معتبر بلباس فاخره در بر بر بالش دیبا تکیه زده و غلامان و چاکران زرین
کلاه مرصع کمر شعدود در برابر صف زده چند نفر از اکابر و اعیان در پیش دوکان
بر فراز صندلیها نشسته در صحبت اند پسر از آن وضع متعجب شده با خود میگوید
البته آن تاجر یکه پدرم گفته اینست از خدا طلب توفیق بجهت تحقیق مقدمه
مذکوره نموده متوجه میشود دوکانی دیگر که در برابر می بیند که تخته کشیده اند اما
چیزی از متاع در دوکان نیست مگر دو قفس فولادی که در هر یک یک نفر آدم محبوس
و از راحت و استراحت مایوس نشسته و موی سر و محاسن آنها تا بکمر رسیده
ناخنهای مثال چنگال سباع گردیده با روی زرد موی پر گرد و نفس سرد
دل پر درد و پوستی بر استخوانی کشیده و بدهیئت شده که روزگار جفا

کارش آن دوستم رسیده در روئے زمین تاریده وگوشہ گردون سفلہ پرور نشینده در ہائی قفسہائی مقفل ودو زنگی غلام عادی نزاو براینہا موکل پسر متحیر و متفکرلاحول گویان بسمت دیگر رو میکند ودکان دیگرے بیند کہ قالیچہ ابریشمی فرش کرده وصندلی مرصع وجل زرلفت وزنجیر طلاو سگی باقلاوه مرصعی بعل باجل وزنجیر مذکور برفراز صندلی خوابیده لگن طلائی پرآب درپای صندلی گذارده ودو غلام بچہ قمرطلعت فرنگی کمرخدمت آنسگ برمیان بستہ ویکے مروجہ طلائی دردست ودیگر رومال زرتاری کہ غبار از روئی اودور میکرد وبعد از نیکونہ ملاحظہ خواجہ زاده لعلہائی مذکور را در قلاوه آن سگ می بیند وشکر ایزد بجامی آرد ومتفکر میشود کہ آیا چگونہ سندی یا محضر تمام کند کہ بروم آورد کہ ہمگنان را قبول افتد و باعث نجات پدرش شود روای گوید کہ درچارسوق از فروغ شمع رخسار گلعذار خواجہ زاده آتش در دل وجان مترددین درمیگیرد وہر کس کہ نظرش آفتاب جمال باکمال آن اختراوج اقبال مے افتد ذره وار درہوائی سرچشمہ لقاء آن ماه سیماه حیران وپریشان شده خشک برجامی ماندو بتماشاء گلزار رخسار آن لالہ عذار مشغول میشوندواز دحام خلق راه آمدو شد را مسدود میسازد خواجہ جوہری وقتی ملتفت میشود کہ خلق بار ارمانند پرکار دور آن مرکز دل آرائی را در میان گرفتہ بودند غلامی از غلامان خودرا طلبیده بخدمت مے فرستد واستدعای حضور او میکند وآن سیمائی آسمان نیکوئی بدر دوکان خواجہ رومی کند درویشان از قضا ہمیں کہ چشم خواجہ بنور جمال خواجہ زاده عملی روشن میشود تیر عشقے از کمان خانہ ابروی آن کمان ابرو بہمراہی قاید قضا بر ہدف سینہ محبت سفینہ خواجہ بے چاره خورده نزار میشود بی اختیار آہی کشیده از دست میدہد رباعی

دو عالم سوختن نیرنگ عشق است شهادت ابتدائی جنگ عشقست
مگس را رغبت پروانگی سوخت وگرنه قتل عرفی ننگ عشقست

وخواجه زاده از پریشانی حال وتغیر حال خود را در می باید درویشان اے خوش آن عاشق که یارش احتیاج بعشق او میباشد خواجه زاده به عزم درست بشوق دست بوس از روئے شوق پیش میرود خواجه بغل کشاده او را چون جان شیرین در بر میکشد وجنبش را پدر وار میبوسد و در پہلوی خود مے نشاند و بعد از طی تکلیفات رسمی مے پرسد که گلی از گلستان کیستی و سرو از کدام چمنی در کدام صدفی و عازم کدام طرفے پسر در جواب میگوید که مولودم قسطنطنیه است و پدرے دارم که روزگار جوانی را در تجارت صرف کرده والحال که سن شریفش بهفتاد رسیده رمدی در چشمش جاری گردیده در خانه نشسته وده آمد و شد بر خود بسته لهذا امر اسفر کرده بنده چون از شورش وآشوب دریا متوهم بودم اراده ولایت عجم نموده و بعد از وصول بدین اقلیم آوازه حسن سیرت و پاکی طینت شما را شنیدم و بهوس ملاقات شریف بندگان شما عازم خراسان گردیدم للّٰه الحمد که بحسب دلخواه بدست بوس رسیدم همان مثل است فرد

گر ما بگرد دامن مردی نمیرسیم شاید که گرد دامن مردی بما رسد

روای گوید که آن چنان به سخنان دلربایانه داد افهمانه با خواجه در آمد که شورش در سر آمد و گفت فرزند گرم کردی و زحمتها کشیدی خوش باش که از آمدنت خوش وقت شدم بیت

گذر فتاد بسر وقت کشتگان غمت هزار جان گرامی فدای هر قدمت
رواق منظر چشم من آشیانهٔ تست کرم نما و فرود آکه خانه خانهٔ تست

فرزند منزل ملازمان کجا است به فرمائید به بندو خانه نقل فرمایند که بودن ایشان

در منزل غریبان صورت ندارد والحمدلله والمنة که به قدر اعتباری دارم و مردم این
دیار بنابر بذل و احسان این ذره بمقدار قدری رعایت میکنند و بدان سبب منسوبان
و دوستان فقیر فارغ هم از سطوت سلطان و فتنهٔ خلقان و شر مفسدان میباشند
هرگاه قدم بدیدگان و منت برجان بندگان گذارند البته مرفه الحال خواهید بود
خواجه زاده بعد از عذر خواهی بسیار رضا داده غلامان خود را امر فرموده تا
بهمراهی ملازمان خواجه اسباب او را از کاروان سرا بخانهٔ خواجه نقل نمودند
و خود تا آخر روز در بازار در خدمت خواجه تجار بدلربائی و فتح الباب
آشنائی اشتغال داشت بعد از آنکه روانه بخانه میشوند خواجه زاده مے بیند
که آن دو غلام بچه یکے سگ را در بغل و دیگری صندلی او را بر گرفته از پے
روانه شدند و خواجه از عقب ایشان و همین که بخانه داخل شوند در ایوان
عمارت خواجه مے نشینند و در پیش ایوان برکنار دریاچه قالیچه گسترده صندلی سگ
رامی گذارند و بدستور غلام بچه ها به تیمار مشغول میشوند و قفسها را نیز ایک طرف
میگذارند و به ولیکن خواجه بعد از عذر خواهی قدوم خواجه زاده مهربانی بیش از
پیش میکند بفرمان خواجه می بمجلس آوردند خواجه خود مے نوشد و به تکلیف
تمام به خواجه زاده نیز داده به صحبت مے نشینند بعد از آنکه دماغ یاران چاق
می شود طعام مے آورند به اشارهٔ خواجه قاب طعامی بجهت سگ مے برند و
دسترخوان زربفت در پای صندلی گسترند سگ از صندلی بزیر جسته بر سر قاب
نشسته به قدری که میخواهد میخورد و از لگن طلا آب نوشیده بر فراز صندلی جسته میخوابد
و غلام بچه ها به رومال دست و دهن او را پاک میکنند آن دو زنگی غلام لنگرے
و لگن را به نه و یک قفسها برده کلید از خواجه گرفته قفلها مے کشایند و فلاکزده
ها را بیرون می آرند و بضرب تازیانه آن سور سگ را بایشان میخورانند.

بازو رقفس شان کرده قفل میزنند و کلید ها را بخواجه تسلیم می کنند و بعد ازان میل
طعام میکنند خواجه زاده را این اطوار و ور از مروت و مردمی بر طبع گران می آید
و مذهب خواجه را غیر مذهب حق میداند و از سفرهٔ او کناره میکند هر چند خواجه الحاح
میکند قبول نمی افتد از سبب اکراه می پرسد خواجه زاده میگوید که مرا طعام تو گوارا
نیست اینچه وضع است که تو واری اولا سگ در همه مذهب نجس است مگر
بمذهب کفار فرنگ که از سگ نجس تر اند و ایشان نیز این همه پرستش
سگ نمی کنند و بندهٔ خدا را بدین نوع شب و روز در خدمت او باز داشته
ولمحه خود را از نظرش نگذاشتن و اکل و شرب بنابر بعد اکل او گذاشتن بس نیست
که بآن دو بندهٔ خدا این بشرعی میکنی و باحبس و زجر به این ستم سور سگ
را بایشان میدهی خود انصاف ده که اینها در کدام مذهب رواست اگرچه
سر هر چند با خداست به این افعال تر امسلمان کجا سزا است بلکه طریق
ایمان سستی و اذل حیوانات می پرستی خواجه بجواب میگوید که فرزند
قول تو مطاعست و من هم میدانم که اینها خوب نمی نماید اما چاره ندارم زیرا
که از تقاضاء دور زمان بر من لازم شد که چنین کنم و هر که از خلقان که عارف
این احوال نیند کاره این افعال اند مدتی که مرا به سگ پرستی شهرت داده
اند اما بعزت خدا لعنت بر جمیع مشرکان و کافران باد و کلمه طیبه و شهادت
بر زبان رانده خاطر او را باسلام فی الجمله تسلی میدهد خواجه زاده بعد ازان
باعث آن امر عجیب می پرسد خواجه میگوید فرزند بسگ پرستی ازاں اشتهار
یافته ام و بر خود لازم کرده ام که باعث این امر را باکسی نگویم و الحال مدت
مدیداست که درین شهر دو مال میدهم بلکه ده مال بجهت آنکه این سر نهان آشکارا
نشود و فرزند از دانستن این قصه غیر از غصه خوردن و دل خون شدن

فایده نیست تو هم از سر این مقدمه درگذر که ترا حاصلی نیست خواجه زاده بعد از استماع این فقرات چون مطلب اصلی خود را منحصر در ظاهر آن حال میداند از سر این مقدمه برخاسته بطعام خوردن می نشیند و تا مدت دو ماه آن عاقل نیک فرجام با خواجه بنوعی پدر فرزندانه سلوک می نماید و دل او را میربایند و به حسن ادب و جمال عجب او را فریفته و شیفته خود می سازد و حلیدت چندمی بازد که اگر لمحه او را نه بیند همانا که چراغ حیاتش فرو نشیند بعد از آن در پایان مستی گریه عجب میکند خواجه بعد از قربان و صدقه فراوان سبب گریه می پرسد میگوید ای پدر چگویم کاش به خدمت تو نرسیده بودم تا امروز مذلت مفارقت نمی بالیست کشید و زهر هجران نمی بالیست چشید زیرا که لازم شده که به ضرور دور از ملازمت تو باید رفت نمیدانم که حال آن پیر چیست که آیا زنده هانم و توفیق آن یابم که بار دیگر به ملازمت شما هم یا دست اجل دامنگیر حال خواهد شد و دل آرزومند به قید مرگ اسیر خواهد شد خواجه عاشق بیچاره بود دلشده که این سخنان میشنود بعد از گریه و زاری زبانش باین اشعار جاری می شود

اشعار

چو افتادم من بیچاره آخر در بلای تو | ممکن بیگانگی جانان که هستم آشنائی تو
آنروز که از شمع رخت دور شدم | دریاو فراق زنده در گور شدم

ایجان عزیز و ای نور چشم آیا چه واقع شده است که بدین زودی از بندهٔ پیر خود سیر شدهٔ و از حضور او دلگیر شدهٔ

رباعی

اول رخ خود بما بنالیست نمود | دل از من بیچاره بنالیست ربود
چون روی نمودی و ربودی دل من | ناچار بکام ما ت پلبا ید بود

فرزند محبت شاهد است **فرد**

تا دامنِ کفن نکشم زیر پائی خاک　　باور مکن که دست ز دامن بدارمت

نور دیدهٔ من این خیال محال از سر بدر کن این صورت ندارد که تا این پیر غلام
زندهٔ است بدر روے یکساعت بتو رضا ندهد عجم نیز ولایتی است خوش و آب و
هوا و در همه چیز کم از روم نیست اگر در فرنگ باز مانده را داری هر کدام از
ملازمان خود را که امین دانی با چند نفر از معتمدان بنده باوردن ایشان بفرستم
تا باندک فرصت به صحت و سلامت بدین ولات آیند فرزند بنده در روزگار
رنج بسیار کشیده ام و مانند اراجیف بی اختیار گرد بلاد و امصار گردیده ام
تا آنکه عمر خود را به پیری رسانیده ام و مال و منال بیحد و بسیار دارم و فرزند
و خویش و تبار ندارم که بعد از من فرض و سنت من بجای آرند میخواهم که تو بجائی
فرزند دلبند باشی و تا زنده ام نور چشم و متکفل رتق و فتق مهمات من باشی
و چوں امر حق در رسد از دست خود بخاکم سپاری و ضروریاتم بجای آری من
بعد اختیار داری خواجه زاده در جواب میگوید که اے پدر آن نیست و میخواهم که از
ملازمت مفارقت گزینم اما چوں رضائے والدین موجب خشنودی خدا و کاوائی در
این است ایشان پیر و عاجز اند مرا رخصت یکسال بیشتر نداده اند و چشم انتظار
در راه دارند می ترسم که عاق والدین مرا نویسند و تو هم روا مدار بلی اگر شفقت فرمودهٔ
بندهٔ خود را از خاک برداری و شرط پدری بجائی آری و قدم بخاک روم گذاری من
هم شرط میکنم که تا زنده باشم فرمانت را بنده باشم بعد از گفتگوئی بسیار خواجه بیچاره چوں
عاشق و مشغوف بود بجز همراهی او چاره دراهی نمیداند بلے **شعر**

هر کرا طاؤس باید رنج هندوستان کشد　　هر کرا محبوب باید محنت زندان کشد

و چوں عزم سفر روم میکند بعد از کارسازی سفر چون تجار خراسان و عراق می
شوند که خواجه سگ پرست عازم روم است جمعی کثیر ارادهٔ هم سفری او می کنند **و**

بوی گل و باد سحری بر سر راه اند　　　گر میروی از خود به ازین قافله نیست

خواجه سگ پرست از شهریاران عجم و سلطانان خراسان با طبل و علم معزز و محترم با گنج و گوهر بسیار و غلام چاکر بیشمار در ساعت سعید از بلده نیشاپور بیرون می آید و در بیرون شهر با سراپرده و بارگاه و سایر اسباب منزل میکند و تجاران دیگر هر یک فراخور احوال با متاع و اساس و مال و منال ملحق میشوند و چون جمعیت رومی نماید در سعادت سعید ملازمان خواجه صد شتر پر از قماش و صد پر از جواهر و صد اشتر پر از طلا و نقره در آورده و صد نفر نوجوان قبچاق سفرکش صاف شمشیر و پیر دل و با جرأت و جگر و غلامان ماه روی زرین کمر سوار میشوند و در پیش همه آن سپهر خوبی و ماه آسمان محبوبی در دریای در و گوهر غوطه زده با خواجه قریب و دیگر رفیقان اطراف و جوانب آن ماه روز هره جبین چو عقد پروین روان و تخت روانی بر شتر جوان کوه کوهان بسته و آن سگ بر فراز آن نشسته و سایه بانی بر سر او بر پا داشته و قفس آن دو بخت برگشته واژگون بر شتری بار کرده و در پیش پیش آن جوان در قطار کرده روان و دوان می شوند راوی گوید که در هر منزل پیش خانه بجهت خواجه می برند و چون خواجه و یاران داخل منزل میشوند من حیث المجموع بخیمه پیش خانه بر خوان طعام داخل میشوند و چون شیلان خواجه صرف میشود هر یک بخیمه میروند و بدین عنوان خواجه بشادی روی آن سرآمد خوبان در تمام راه خرچ همه سوداگران می کشد تا اینکه بیک منزل قسطنطنیه میرسند خواجه زاده رخصت از آن میطلبد که پیشتر بشهر رود و منزلی بجهت خواجه و یاران ترتیب دهد خواجه بعد از ابرام بیحد راضی میشود بشرط آنکه بیش از یک شب در شهر نماند و خواجه زاده چون یکه و تنها از انجا بشهر می آید و در شب بخانه میرود و داخل حرم میگردد و وزیر از جرأت

مرد بیگانہ بہم بر می آید و تعجب می نماید و او خود لاقید بخدمت مادر میرود و مادر بعد
از عتاب بیحد از حال او می پرسد دختر میگوید کہ اے مادر خدا دانا رست کہ این حرکت
کہ از من سرزدہ موجب خوشنودی خداست چرا کہ خاص بہ نیت خلاص پدر
این حرکت کردم المنۃ للہ کہ بتوفیق خداوند و دعائے شما آن مدعا بحسب دلخواہ
حاصل گردید و شام غم بروز شادی انجامید خواجہ تاجر را با سگ مع قلادہ
مرصع بروم آوردم و امانت معلومہ ہمان مہر و نشانست و استدعا آنست کہ
در روزے ہم مرا معاف داری تا این مہم را با تمام رسانم و پدر را از حبس و قتل
برہانم مادر از دیدن دختر و شنیدن این خبر مشغوف شدہ سجدات شکر بجا
می آرد و چون جانش در بر میکشد درویش را بوسیدہ دعاء خیر در حقش می کند
و رخصتش میدہد و آن سیمبر در ہمان سحر متوجہ خدمت خواجہ سوداگر میشود اما
از انجانب خواجہ ولدادہ تاب مفارقت خواجہ زادہ نیاوردہ در ہمان ساعت
کوچ می فرماید مصرعہ جلوہ گاہ دوست را بی دوست دیدن مشکلست ٭
و در یکفرسخ شہر بہم میرسند و در حوالی شہر بجہت تعین ساعت مکان قابل و
ہوادار انتخاب میکنند و خیمہ و سراپردہ میزنند و بہ استراحت مشغول میشوند
تا ہر وقت کہ ساعت اختیار نمایند بشہر درانید درویشان از قضا یکے از میر
شکاران مرا کہ از شکار گردیدہ بود وقت عصر گذر بران مکان افتاد خواجہ زادہ
و خواجہ و سایر تجار از خواب چاشت بیدار شدہ و بر در سراپردۂ خواجہ بر لب جوئی
بر فراز صد لیہا نشستہ صحبت میداشتند او را تعجب می آید کہ آیا ایشان کیانند
بادشاہ کسے امرا را بسفر نفرمودہ و ایلچی نیز بتازگی از طرفی نیامدہ پس شاطر خود را
بہ خبر گرفتن امر می کند شاطر چون یکبار باردوی تجار میرسد خواجہ او را پیش می طلبد
و از احوال مخدومش می پرسد و چون بر جاہ و منزلت او مطلع میگردد پیغام

میفرستد اگر شمارا از صحبت درویشان ملالی نباشد غریب نوازی فرموده منزل
مارا منور نمایند ولمحه بیاسایند او نیز بجهت اطلاع بر کماهی احوال ایشان بدانصوب
روان می شود و بعد از تکریم و تعظیم از جانبین بر فراز صندلی می نشیند و آن
همه اسباب و اثاثه خیل و خدم و خواص بآن نکنت و ثروت و خواجه زاده
آفتاب طلعت را می بیند و برابر صندلی سگ و قفسهاے مذکوره را بنظر می
در آورد و هوش از سرش بدر میرود و خواجه بعد از ادای وظایف مهربانی چند جامه
واز متاع نفیس باو تکلیف میکند و او بعد از تفتیش احوال خواجه و نام و مقام او
بشهر می آید روز دیگر بدرگاه ما حاضر میشود به جهت چند از امرا حکایت می کند
همگی از شنیدن او متعجب شدند چون داخل بارگاه گردیدند بعرض ما رسانیدند
وخبث اطوار خواجه بحدی گفتند که نایره غضب من شعله در گردید و جزم کردم
که آنمرد از مشرکانست و سیاست او موجب حفظ ایمانست و تنبیه سایر بے
ادبان و چند از قورچیان غضب را بحاضر ساختن سرا دو ضبط اموال او مرا
فرمودم درویشان از قضاهمان ایلچی فرنگ که دران روز شفاعت وزیر نموده
بود چون این حکم از من شنید بے اختیار فروخندید و قهر بمن مستولی گردید بلی شعر

خنده کاز دل نگشاید گره گریه از ان خندهٔ بیوقت به

گفتم ای مردک نادان به چه سبب خندیدی گفت شهریارا خندهٔ بنده چند سبب
دارد اول آنکه صدق قول وزیر صائب تدبیر در خدمت امیر کبیر ظاهر شد و آن
مرد فقیر بی تقصیر از زندان خلاص خواهد یافت الحمد لله که بشفاعت این
بی بضاعت دران روز حضرت اعلی بخون بیگناهی آلوده نگر دیدند دوم دیگر
آنکه شهریار جهان بدون آنکه مرد تاجر را طلبند و بفور احوال او بر سند
بمجرد شنیدن حرفی از شخصے که بخواهش هر چه گوید حکم قتل فرمودن نظم

گوش بر قول این و این گردن
رخنه باشد بملک و دین کردن
سخن مفسدان اگر شنوی
جانب خلد بیگمان نروی

درویشان چون آن جوان مرد نیک خواه بدین نکته مرا آگاه ساخت و بیاد دو زیر انداخت فرمودم بروند خواجه را با پسرش و آن دو نفر محبوس و آن سگ بیارند حسب الامر قورچیان همه را در روم حاضر ساختند و عرض نمودند چون رخصت حضور یافتند خواجه را با پسرش در آوردند هر دو ملبس بلباس فاخره اما از شعلهٔ حسن خواجه زاده بارگاه مزین و دیده نظارگیان روشن گردید و آن نادره حسن سیبی طلائی در دست داشت مملو از جواهر نفیس الوان که هر دانه کزان برابر بخزانهٔ بود آن را بر پای تخت ما نثار کرد و زمین بوسیده بکناری ایستاد خواجه بعد از زمین بوس زبان بدعا کشاده داد فصاحت و بلاغت داد بعد از ثنا گستری در گوشهٔ ایستاد من خطاب بدو کرده گفتم ای شیطان انس نما وای دور ماندهٔ از روی خدا چه دام است که افگندهٔ و این چه چاه است چه ملت و کیش داری گفت شهریارا عمر و دولت پاینده باد و چرخ خدمت کمینه بنده باد و نیم دین خدا پیغمبر محمد مصطفے صلے اللہ علیہ وآلہ واصحابہ وسلم کشیم محبت دوازده امام علیهم السلام است و ادائی صلواة و صیام است و اینها که در نظر خدام است نامی مشخص و موجب تهمت من است سببی دارد که گفتن نشاید و نهفتن آن نتوان

بیت

در دست مرا که گفتنی نیست
دین درد اگر نهفتنی نیست

شهریارا به جهت اخفاء این درد درون و باعث نکردن اظهار این اطوار زبون ننگ سگپرستی را به خود پسندیدم و به خواجه سگ پرست مشهور گردیده ام و مدتی در ولایت عراق و خراسان مال به سگ پرستی داده ام

الحال که سر برین آستانه نهاده ام از ملازمان سرکار است آتش خشم من
بیشتر شعله ور گردیده گفتم ای غول بیابان جهالت من نه آنم که از گفته یاوه فریفته
شوم با بدلیلی معقول باعث این را بیان کن که ارباب خرد را پسند افتد
یا قصاص را تن در دهد تا موجب عبرت دیگران گردد که این معنی خوب نیست
گفتم شهریار را چه شود که از سر خون من محزون درگذرند و اموال مرا که محاسبان
جهان از حساب آن عاجز اند بصیغهٔ ترجمان ضبط نمایند و مرا و این پسر را
رخصت فرمایند ازین سخنان در غضب رفتم و گفتم خیال خام از سر بدر کن
که بدون اینکه گفتم ترا خلاصی بجز قصاص نیست بناگاه از دل آه بر آورده دو
سیل سرشک از دیده روان گردد و زار زار بی اختیار گریست و بدان گلعذار
نگریست و گفت فرزند گیرم که دل از حیات بر دارم آخر ترا بکه گذارم گفتم
ای سفیه زود باش یاوه مگو و بهانه مجو آن مرد اهل درد چون بجود در ماند قدم
فرا پیش نهاد و زبان بدعا کشود و گفت بادشاها اگر معامله با جان و فراق
جانان در پے و میان نبودی هرگز کسی این سخن از من نشنودی حالا کار مال
بآن جا رسید بفرمانید آن دو شخص که در قفس اند و در ظاهر مظلوم اند پیش
آرند و خود بدولت و اقبال لمحه گوش بر قول بنده دارند تا اگر خلافی در قول
بنده باشد ایشان وا نمانید این سخن پسندیدم و فرمودم تا محبوسان را
از قفس بر آورند و در یمین و یسار خواجه نشستند بعد از ان خواجه چون گل
مرادش بشگفت و گفت شهریارا این مردی که جانب راست من است
برادر بزرگتر ماست و آن یک از و کوچکتر است و من از هر دو کوچکترم و از
ولایت فارسیم پدر ما مرد تاجری بود که با هشت هزار تومان مایهٔ تجارت
می نمود همینکه سن من بچهارده سالگی رسید پدر را مدت حیات منقضی گردید چون

از تعزیت فارغ شدیم و ده روز بران بگذشت شبی برادران بمن گفتند فلانی
هر کرا از خویشان این دانی بطلبی تا یک جا نشسته مال پدر را قسمت
کنیم و هر یک بحصهٔ خود بکاری که خواهیم مشغول شویم من ازان امر ابا کردم
در و بوادی استبعاد آوردم و در جواب گفتم برادران این چه سخن است
که میگوئید من شمارا یکے از غلامانیم و یقین میدانم که شما چاکر بسیار در کار است
چه شود که من هم یکے از ایشان باشم چه شد که پدر برحمت خدا پیوست شما زنده
باشید که مرا بجای پدر رید و من هنوز خود سال ام سایهٔ شما بر من ضرور است
لقمه و کسوت که مرا می باید الحمد لله مقدور است در جواب من گفتند برادر
بدفکری نکرده به همین حیلت میتوانی و رائدک فرصتی محتاج ناکنی چون این
جواب شنیدم هیچ نگفتم و بخوابگاه رفتم و گریه بسیار کردم و در آخر خود را بهمین خورسند
کردم که برادران ترا می آزمانید روز دیگر چون برادران از خانه بیرون رفتند و روز
بچاشت رسید ملازم حاکم شرع به احضار من تهیوں بعالی محکمهٔ شرع شریف حاضر
شدم برادران را دیدم دران مجلس بودند و مدعائی شب را ادعامی نمودند
حاکم شرع بجانب ما خطاب کرد و گفت از حکم شرع چرا سر می پیچی آنچه در شب
به برادران گفته بودم تکرار نمودم برادران در جواب گفتند اگر در قولت کذب
نیست و دل و زبانت یکیست متکی درین باب مزین بهرار باب شرع نویس
که من بعد اگر ادعاء ارث کنی دعوای تو باطل باشد مرا بخاطر رسید که برادران
نوشته میخواند که اگر تو بتقضاے جهل تلف کار و ضایع روزگار شوی مانع توانند
شد لهذا حسب المدعاء ایشان سندی مزین بهرار باب شرع و اهالی عدالت
عزتمام کردم و بایشان سپردم و با دل بغیش بخانه آمدم چند روزی که بران گذشت
برادران بمن پیغام کردند که میباید که منزل دیگر بجهت سکنی طلب کنی ما راضی

نیستیم که در ملک ماباشی آن وقت دانستم که بامن بر سر خدعه بودند توکل بر خدا کردم و بر ایشان دعا گفتم و در روزی مهلت خواستم تا کار خود بسازم شهر یارا بر رای جهان آرای مخفی نماند که پدرم در ایام حیات در اوقات مراجعت از سفرهائی چیز چند برسم سوغات بمن بخشیده بود و کنیزی هم بخواصگی من مقرر داشته بود آن اشیاء را بمعرض بیع در آوردم و قیمت آنرا هزار تومان جمع کردم ازان زر بقدر توسع خریدم و با یحتاج خانه بقدر ضرور تحصیل نمودم با خواص خود بدان خانه رفتم و برادران بجز یکه بامن مضایقه نکردند سگی بود آن نیز چنان بود که نوبتی پدرم از سفر آمده سگی با اسپان اورام شده بود و بجائی نرفت بعد از چندی بچه آورد یکے از بچه هائی او بمقتضائی جهل طفولیت و نادانی بنده خاطر باو خوش داشتم و گاه بازی میکردم و گاه نانی باو میدادم در آنوقت که از خانهٔ پدر میرفتم آن حیوان رعایت نان و نمک کرده بامن آمد بیت

هر که نشناخت حق نان و نمک　　نیست ز انسان ولی ز ماده سگ

شهر یارا برادران از ناسپاسیها قطع رحم نمودند و سگ از حق شناسیها بامن همراهی کرد شهر یارا چون بخانه آمدم دو غلام بچه ها بجهت خدمت خریدم آنچه نقدم مانده بود مایه کرده بقیصریه بفارس دو کانی گرفتم و دل بلطف خدا بستم و در دوکان بازاری نشستم شهر یارا اگر برادران درحق من بیمروتی کردند و پدرم انداختند خدائی مهربان بلطف خود برداشت و چنان از نظر رحمت بسویم دید که در سه سال مایه بچهار هزار تومان رسید و میان تجار صاحب اعتبار شدم و اکابر و اعیان رو بمن آوردند و هرچه می خواستند بمن رجوع میکردند و بعنایت او تعالی احوالم در کمال نیکوئی رسید و بدین منوال گذران بود و این مضمون ورد زبان رباعی

هزار شکر که ایزد نگاهدارم شد | کفیل روزی و انجام بخش کارم شد
نخواستیم بغیر از خدا ز کس یاری | چو یار گشت خدا کائنات یارم شد

تا آنکه در سال چهارم روز جمعه در خانه بودم و یکے از غلامانم بجهت تحصیل حوائج خانه ببازار رفته بود باز آمد گریان سبب گریه پرسیدم بر سبیل تعرض گفت تو چه کار داری بعیش خود مشغول باش گفتم تسیاه مگر بلائی داری گفت بلا مگر ازین بدتر می باشد که تو با این مال و منال خوش حال و فارغ البال نشسته بود و برادر بزرگ را بر سر میدان بجهت صد طلب یهودی آویخته اند و چوب میزنند و یهودی خنده کنان میگوید هر چند میدانم که شما را همسازی طلب من مقدور نیست بارے در زیر چوب میکشم و ثواب بیحساب میبرم و هیچکس از خلقان حمایت ایشان نمی کنند شهریار از استماع این اوضاع بیتاب و غریق بحر اضطراب گردیدم و از خانه بدر دویدم و غلامان را گفتم که زر بیارند چوں بر سر میدان رسیدم این دو جوان را بدین سان دیدم بے اختیار گردیدم و اشک خونین از دیده باریدم و ملازمان حاکم را بمشت زری از سر ایشان دور گردانیدم و نزد یهودی رفتم و گفتم **بیت**

ای ز خدا بیخبر انداز تست | وی قدمت در ره اسلام سست

چرا درین روز مکرم برین دو بنده خدا این نوع ستم میکنی در جواب گفت اگر حمایتی بخاطر میرسد کارسازی طلب مرا بکن والا ستم ظریفی را و اگذار و بیهوده مگو گفتم طلب تو چند است سند آنرا بیار گفت طلبم صد تومان است و سند نزد وکلا دیوانست شهریارا صد تومان دادم و سند از و گرفتم و این هر دو جوان عریان و گریان را در کمال مذلت و خواری با قدمهاے مجروح بدوش غلامان داده بخانه بردم و معالجه جراحت هاے ایشان کردم بعد از ان لباس فاخره

داده بحمام فرستادم و ابواب مهربانی بر روے ایشان کشودم و کمر خدمت بر میان بسته چون بندگان بغلامیت ایشان ایستادم و بجهت آنکه مبادا شرمنده شوند و خجالت کشند با ایشان از مال پدر حرفی نگفتم و ایشان بسبب خواری که کشیده بودند خیر خود را در خانه نشستن دیدند بعد از چندی بخاطر رسید که مبادا غصه خورند و حسرت برند شبے در اثناء صحبت گفتم برادران چنان بخاطر میرسد که چند روز سفر گزینید و پیش ازین در خانه نشنید چراکه اعتبار تجار بسفر است ایشان نیز تصدیق نمودند لهذا بتدارک اسباب سفر ایشان پرداختم و سایر اسباب ضروریات سفر بجهت هرکدام صد تومان خرید نموده با قافله که دران نزدیک بولایت ترکستان میرفت روانه کردم و آن قدر نیز هم دادم که کرایه و راهداری و سایر اخراجات ایشان را کفاف باشد و بعد از رفتن ایشان روز شب منتظر بودم تا کی بسلامت باز آیند و بعد از یکسال که قافله باز آمد برادران دران نبودند هرچند از احوال ایشان پرسیدم از هرکس اخبار مختلف شنیدم تا آنکه شخصی راستی پیش آورده مرا خبر کرد که در شهر بخارا برادرانت یکے مال را بقمار در باخت و در آخر بفراشی قمارخانه در ساخت و دیگر مفتون بر پسر بوزه گری شد و اموال خود را صرف کرده و الحال چاکر او شده اہل قافله از خجالت هرکدام بنوعی حکایت می کنند چون این سخنان شنیدم از غیرت چنان بیتاب و ناتوان گردیدم که دیگر خود را و میان ندیدم و از خواب و خور بریدم و پنهانی از هم چشمان و همکاران زر و جواهر وافر برداشته و کار خود را بخدا واگذاشته بایلغار تمام عازم بخارا گردیدم و بعد از وصول بآن بلده و تفحص بسیار ایشانرا یافتم و بحجره آوردم و بحمام بردم لباس فاخره در بر ایشان کردم و نعل ایشانرا منظور

نداشتم و مذکور نساختم که مبادا خجل شوند بجهت هر یک صد و پنجاه تومان متاع
خریدم و تهیهٔ اسباب سفر شان نمودم و روانهٔ ولایت شدم چون بحوالی شهر خود
رسیدیم در دو منزلی دیهی بود ایشان را آن جا گذاشته خود روانه خانه شدم و
در شهر بغداد چند روز صلا در دادم که برادرانم از سفر میرسند و بدوستان بجهت
پیش باز ایشان خبر کردم و در روزیکه میخواستم بعزم استقبال روانه شویم که
پیش از صبح مرد روستای بر در خانه آمده گریان و نفرین کنان سبب آن پرسیدم
گفت کاشکی قسمت برادرانت نمی شد که بدیهٔ ما آیند گفتم مگر چه واقع شده گفت
جماعت وزوان بطمع مال ایشان بدیه ریخته هجوم آورده مال ایشان را و اکثر
خانهاے درویشان را غارت کردند گفتم سُبحان اللہ بیت

بیدولت اگر مسجد آدینه بسازد
یا طاق فرود آید یا قبله کج آید

باری خبر داری که در کجا اند گفت در کنار شهر عریان و گریان نشسته اند
فی الحال رخت بجهت ایشان بردم و بخانه شان آوردم دوستان و خویشان
چون از وصول خبر یافتند بدیدن شان شتافتند و تا بیست روز کمر خدمت
بستم و از پا ننشستم و بلوازم میهمانی قیام داشتم و دقیقه از وظایف مهربانی نامرعی
نگذاشتم بعد ازان خجلت برادران دو چندان شد و در کنج خانه بسر می بردند
و میل بیرون آمدن نمیکردند تا سه ماه برین بگذشت لهذا گرد خاطرم میگشت که مبادا
غصه خورند و آزرده بند پس صلاح دران دیدم که خود نیز برفاقت ایشان
سفر کنم و شبے برسم مشاورت با ایشان گفتم که بمن می خواهم که در قدم شما سفر
کنم و اقامت در بلاد دیگر کنم مصلحت شما چیست گفتند برادر راے تو صواب است
و مسئلهٔ لاجواب چون رضا و صلاح ایشان دران دیدم بتدارک
مشغول گردیدم و متاع مناسب ارباب هند را خریدم و متوجه دریا کنار

گردیدم تا وصول بدریا چیزیکه قابل غرض باشد واقع نشدم همین که رخت و اسباب بکشتی در آورده بادبان بلند کرده بروی آب مانند قلاب روان گردیدم همان سگ را دیدم در ساحل مضطر بهر طرف میدوید و افغان میکرد تا آنکه خود را بدریا انداخت و هر چند جهد میکرد موج بکنارش می برد باری اورا در سنگ جا داده بکشتی رسانیدند و آن حیوان بعد از خواب بکشتی دوم لابه کردن و مرا سجده بردن ساکن گشت و چون مدت یکماه کشتی براه رفت فقیر غافل از مکر شیطان از خشنودی برادران خورم و شادان شب و روز با ایشان صحبت میداشتم و خدای را شکرانه میکردم نمیدانستم اینکه دیو رجیم بتقاضای طبع دون لئیم **شعر**

چون دلی رایدبد فارغ و شاد فتنهٔ و عذری کنند بنیاد

از قضا برادر بزرگ مرا با خاصه من تعشقی بهم رسید و در خلوت مکنون خاطر خود را با برادر میانه می نهند و در دفع من بمشوره می کنند او نیز میگوید برادر مگر او را از میان برداریم و خود فارغ بنشینم و اگر نه خجالت او مارا می کشد بعد از فکر بسیار قرار باین می دهند که مارا بدریا اندازند و خود را فارغ سازند شبی در وقت سحر با خاصه خود در یکی از حجره های کشتی در خواب بودم که برادر میانی مرا بیدار کرد و گفت بیرون آئی و وضع خدایرا مشاهده کن بیرون دویدم شهریار را این سگ نیز در آن وقت بیدار شد چون بروی کشتی رسیدم برادر بزرگ را دیدم بکنار کشتی دست زده و خم شده تفرج دریا می کند گفتم برادران چه چیز است گفتند بیا که طرفه سیریست آدم آبی بسیار شاخهاے مرجان در دست در میان آب می رقصند شهریارا اگر غیر از برادران کسی میگفت باور نداشتم قول ایشان را راست پنداشتم لهذا سراسیمه و خواب آلوده هر چند بچشم نظاره کردم چیزی نبود و او می گفت که ببین که ناگاه برادر میانه از عقب دست بکمر در آورده بدریا انداخت کشتی بسان تیر

شهاب میرفت موجۂ آب بصد اضطراب مرا بهر طرف می برد گاه اندر حضیض و
گہ در اوج بودم از ضرب تازیانۂ موج نزدیک شد که جان از تن بر آید و
دست و پایم بیکار شد که از صمیم دل بدرگاه احدیت نالیدم و نجات حیات خود را
از خزانۂ بیکرانہ رحمت او طلبیدم که ناگاه در اثناء دست و پا زدن چیزے بدستم
آمد که در روئی آب شنا میکرد بعد ازان بیارے آن سگ روح از فرو رفتن
بآب خلاص شد و چشم کشودم و ملاحظہ نمودم این سگ را دیدم ظاهرا در وقتیکہ
برادران مرا در آب انداختند او خود را در پیٔ من بدریا انداختہ و شنا کنان
بجانب من تاختہ خدایتعالیٰ او را وسیلۂ حیات و سفینۂ نجات من ساختہ شهریارا
هفت شبانه روز دران دریای خونخوار بدستیاری این سگ وفادار در
موج بیحد و بیشمار بی اختیار بطرف کنار میرفتم تا روز به جزیرۂ رسیدم و خود را
به خشکی کشیدم و بیخود گردیدم روز با واز سگ هوشیار شدم و خدایرا شکر
گذار گشتم اما بعلت رنج و زحمت دریا یک قدم قوت و حرکت نداشتم
بهر طرف نظر کردم سواد شهری بدور در نظر در آوردم بامید تحصیل قوت لایموت
لنگان لنگان و افتان و خیزان بدانصوب روانہ گردیدم و تا شب راه مے
بریدم تا بحوالی شهر رسیدم چون قوت پائی و ره بجای نمیداشتم آنشب را
در کنار شهر بصد تعب گذاردم و علی الصباح بشهر داخل گردیدم چون بر سر
بازار رسیدم و در دوکان خبازان نان دیدم و بیخود گشتم و دلم بطپیدن آمد
پشت بدیوار داده از کار شدم نه دینار داشتم که به قیمت نان بگیرم و نه روی آنکہ
سوال کنم نهانی در دل آه میکردم و بحسرت نگاه میکردم نفس لیئم بگدائیم تعلیم می
کرد و آبروے آدم زادگی مانع میشد تا در آخر نفس را بان تسلی کردم کہ ازان
جا بگذرم و به خباز دیگر نان طلبم و بدین عنوان از چند دوکان گذشتم و متعرض سوال

نگشتم و در آخر آتش جوع در تنور طبیعت برافروخت و شاخسار تاب و طاقت
را در هم سوخت و کار بآن رسید که مرغ روح بشوق دانهٔ قوت بال برهم
زند و قفس تن در هم شکند فرد

گرسنگی است که آزا نمی توان خوردن   برہنگی است که آزا نمی توان پوشید

که دراں دم دو نفر آدم بلباس اہل عجم از برابر پیدا شدند دست در دوش و کمر
در آورده دہن لبریز خنده کرده با خود گفتم منت خدا یرا که مرا از ننگ سوال
از بیگانه رہانید عجمی را رسانید و شاید که ہم آشنا باشند و مرا شناسند و بدون
سوال ترا طعامی دہند چون پیش آمدند و نیک نظر کردم ہمین برادرانم بودند که
دشمن جانم بودند بشادی روی ایشان قوت و توان یافتم و بدرست بشتافتم سلام دادم
و بر پای شان افتادم و لب بزمین بوس کشادم چوں مرا دیدند متحیر گردیدند و فریاد
برکشیدند و برادر میانی طپانچه برروی من زد و ہمچنین ہر دو مرا بزیر چوب و شلاق
گرفتند و ہر چند عجز کردم و خدای را شفیع آوردم سود نداشت و ہمین میزدند و می
گفتند اے ظالم دیگر از ما چه میخواہی تا آنکه خلق از ہر طرف گرد آمدند و از گناه من
پرسیدند برادران گریبان دریدند و فریاد برکشیدند که این بدبخت بد اصل
نوکر برادر ما بود در دریا برادر را به آب انداخته ہلاک کرد و اموال او را که بیرون
از حساب است برده و مدتیست که ما در کل بلاد ہند طلبگار او ئیم تا آنکه امروز نشان
یافته ایم و ہمچنان مرا میزدند و می گفتند اے ظالم بے رحم نمک حرام حق ناشناس
از خدای عز و جل چه گونه در دلت آمد که برادر نوجوان ما را ہلاک کنی تقصیر او چه بود
غیر آنکه ترا جوانی کرده صاحب لب نانی کرد درین اثنا چند نفر ملازمان حاکم
در رسیدند و این فقرات را شنیدند مرا از ایشان گرفته نزد حاکم بردند و قضیه
را عرض کردند برادران نیز شیون کنان و داد خواہان در پی رسیدند و طالب

قصاق گردیدند بعد از عجز وزاری و اضطراب و بیقراری بسیار بصد تومان رشوت بحاکم دادند که مرا سیاست فرمانید حاکم مرا طلبید و از کیفیت واقعہ پرسید از شدت مصیبت پے در پے کہ بر سرم آمده بود و از مشقت دریا و محنت جوع و شلاق برادران و مکر و غدغہ ایشان یارائے گفتارم نبود سر بزیر انداختہ بودم و جواب نمیدادم حاکم را از سکوت من ظن غالب شد و فرمود مرا بمیدان برند و از خلق کشند تا عبرت دیگران شود شهریارا عمرت دراز باد بپاداش آنکه صد تومان داده ریسمان از پاے برادران کشودم ایشان صد تومان دادند و ریسمان در گلوی ما انداختند خود را بر دار دیدم بهر طرف کہ نگہ کردم آشنا بجز یزدان ندیدم و برادران کہ در کشتنم مددی نمودند و شفیع نیافتم مگر آن سگ بیچاره کہ در آن وقت مارا بر دار کشیدند در پاے یک یک می افتاد و داد لابہ و الحاح میداد و از هر کس چوب سنگ و لگد میخورد و ترک لابہ نمی کرد شهریارا چون از هر آشنا و بیگانہ مایوس شدم از میان جان گفتم یا اللہ تو بفریادم برس کہ جز تو کسی ندارم و کلمۂ شهادت بزبان جاری ساختم و از هوش رفتم **فرد**

بورطۂ کہ شوی ناامید از همہ کس ہمین کہ کیست بجز آن بدان کہ اوست خدا

شهریارا خدای رحیم بفضل عمیم و عدل مستقیم در آندم بر بادشاه آنشهر قولنجی عظیم مسلط می سازد هر چند علما و اطبا بمعالجہ می کوشند فایده نمی کند و داد و تخفیف نمی یابد بلکہ صعب تر میشود امرا و ارکان دولت مضطرب میشوند یکے از وزرائے صاحب رائے می گوید دوای شافی تر از ان نیست کہ قربان کنند و تصدق و بند و زندانیان را آزاد کنند و زندانیان و همگنان داعی شوند تا بدعاے ایشان وجود سلطان را صحت حاصل شود فی الجملہ یکے از خواص برای خلاص زندانیان سوار میشود و در اثناء راه گذارش بپای دار می افتد اسپ می تازد

وخلایق را متفرق می سازد و ریسمان را بشمشیر قطع کرده مرا بزمین می اندازد و
روانه بخانه حاکم میشود بعضی را از زندانیان آزادی کنند و از پی کار خود میرود
و برادران چون حال بدین منوال دیدند از بیم آنکه من زنده بمانم مبادا باعث
رسوای شان باشد و بتدارک افعال ایشان در پریشانی احوال شان کوشم
به نزد حاکم میروند و خواستگار قصاص میشوند حاکم بعلت رشوت که گرفته بود میگوید
دریں وقت او را بظاهر میتوان کشت اما بخاطر رضائی شما او را بزندان سلیمان
می اندازند تا از گرسنگی و تشنگی بمیرد و کسے هم بر حال او واقف نشود و او را بهیچوجه
باعث نجات نباشد و بدین مقرر داشته به چند نفر حکم میکند تا مرا از میدان
برداشته پنهان از مردمان بجانب زندان سلیمان که در فراز کوهی بود و آن
چاهی است که دیوان به فرمان حضرت سلیمان کنده بودند و راز تر از روز
عاشقان و تیره تر از شبهائی هجران دهن آن یکند رصه و قرآن صفحهٔ از سنگ بریده
و از ان هر کس از مفسدان و بدکاران که به غضب بادشاهان آن ولایت در آید و روز
گار و بحسد و انتقام فراخ روی و درازدستی او باشد بدان چاه می اندازند بارے
چون من تیره بخت را بدان چاه می اندازند و برادران از کار من می پردازند و دل
از همه جهت فارغ می سازند و میروند این حق شناس حیوان بر سر چاه میخواهد
شهریارا من بی خبر از آنکه در زندانم نیم شب بهوش آمدم خود را در جاے تاریکی
پر بخاری یافتم گفتم ایدل کجاست این منزل که بخاطر رسید بر سر دار بودن یقینم
شد که آن مکان گور است کلمهٔ طیبه خواندم چون حرکت کردم آن مکان را
فراخ تر از گور یافتم باز بعالم تحیر شتافتم و گفتم که جائی حیرت نیست بلکه خدائے
غفور عذاب گور از تو برحمت خود گرفته و بر مظلومی تو رحم آورده و شروع بخواندن
تکبیر و تهلیل و تحمید و استغفار کردم و در انتظار و قبول نکیرین شدم که

ناگاه آواز دو نفر شنیدم و هراسان گردیدم و بخدا پناه جستم و مترصد جواب نشستم که ریسمانی بر آمد که بچاه فروگذار دند و بعد از آن صدای دهن بر آمد چنانکه چیزی خورند حیرتم زیاده شد دست بر اطراف و جوانب خود مالیدم بجز استخوان بوسیده چیزی ندیدم واهمه کردم و بانگ بر آوردم اے خلق الله من کیستم و شما چه کسانید و این چه جا است آن دو نفر چون این شنیدند فروخندیدند و گفتند این زندان سلیمان است و ما بند یانیم گفتم پس من زنده ام گفتند پر معلوم است گفتم چه شود که این طعام که میخورید قدری بمن دهید باز فروخندیدند طلب را تکرار کردم و ابرام را از حد بردم تا آنکه سخنان درشت گفتند و طعام و شراب خورده خوابیدند من از ضعف نالان و گریان ماندم و خدای را با سماء حسنی خواندم شهریارا هفت شبانه روز در دریا طمع از زندگانی بریده و صد تازیانه امواج هر جانب مضطرب دیده و بعد از آنکه داخل ساحل گردیده و از بحر فنا رخت سلامت بکنار کشیده و گرسنه و تشنه سر و پا برهنه بشوق نانی خود را بآبادانی رسانیده بدانسان لگدکوب ستم و جور برادران غیور گردیده و چنان شلاقی خورده و جابر سردار سیاست کرده و الحال مژدهٔ مرگ شنیده بمجلس موید گرفتار گردیده گاه باخود می آمدم و بآن حال بدرگاه ذوالجلال عرض احوال میکردم نفس سرواز سر در برمی آوردم بنده را بدان حال بدارید و چند کلمه حکمت علیم حکیم و خداوند کریم و رحیم گوش کنید و غمهائے زمانه را فراموش کنید شهریارا چون مرا بچاهی انداز ند این سگ حق شناس بر سر چاه میخوابد نیم شب می بیند که شخصی سفره نانی و کوزه آبی بریسمان بسته بچاه می اندازد و ریسمان را بالا خالی کشیده میرود آن حیوان بے زبان بنا بر فرمان خالق انس و جان بدین نکته ملهم می شود که

این شخص را درین زندان دوستی خواہد بود کہ آب و نان بجہت آوردہ تو ہم می
باید بجہت آن غریب محنت نصیب آب و نانی بہم رسانی و چوں صبح نزدیک
میشود رو بشہر می آرد چون از در دروازہ بدرون میرود بدوکان خبازے
میرسد بکناری می ایستد مرد خباز ہمین کہ نان اول را بر سر تیر میگذارد تا
نان دیگر آوردن سگ میجہد و نان را ربودہ رو براہ می نہد خباز سر در پیش
میگذارد و ہر چند سگ و چوب سپر خنگش میزند نان را رہا نمی کند و چون از
چنگ خباز رہا می شود در عرض راہ تا رسیدن بر سر چاہ با صد سگ دیگر جدل
میکند و در ہیچ جا نان را از دست نمیدہد تا بر سر چاہ میرساند و بر تیری می اندازد
و خود را فارغ می سازد و از پے نان سر بدرون داشتہ فریاد می کند
ساعتی ہمانا از روز گذشتہ بود کہ صدای افتادن چیزے شنیدم و نالۂ
سگ بگوش رسید بہ ہوائی دست نان را یافتم چون سر بالا کردم بقدر تابش
ستارہ روشنی دیدم دانستم کہ روز است شکر کردم کہ آن دو نفر بیدار نبودند
چون لقمہ از نان خوردم تشنگی غالب شد نتوانستم بقدر خواہش نان خورد
شہریارا بعد از تحصیل نان آن وفادار حیوان مانند سیلاب از پے آب از
کوہ مضطرب و بے تاب بزیر می رود دیہی در کوہ دامن می بیند و بدان
دیہہ میرود از قضا در کنار دیہہ پیر زالی روزگار دیدہ و بکمال سن رسیدہ
خانہ داشتہ دران صبح نظر فہمائے مقرری خود را پر آب در جاے خنک چیدہ
و بر شتن چرخ و نخ مشغول گردیدہ کہ آن سگ بخانہ او داخل می شود
بر سر کوزہ ہائی میرود و میگریزد و پیرہ زنی از جا میجہد و رو باو می نہد سگ بعقب
کوزہ ہائی میگریزد کوزہ می افتد بکوزہ دیگر میخورد و آن تنگ بہ تنگ دیگر و سبو بسبوی
دیگر ہمچنین چند کوزہ و سبو می شکند و آب ہا می ریزد پیر زالی را خشم میگیرد

وچوب برگرفت هرچند سگ را میزند ترک لابه والحاح نمیکند پیره زن را
رقت آمد وکوزه شکسته را پرآب می کند وپیشش میگزارد واو متوجه خوردن
آب نشده روی بر پشت پایش سوده دامنش را بدندان گرفته از خانه بیرون
می کشد وروبکوه می آورد پیره زن از دیدن این او بامر خدا چنان میداند
که آن حیوان البته آب بجهت طفلان خود میخواهد بجهت امتحان سبوے
آبی برمیدارد وروبکوه میگزارد وسگ بے نوا در همه جا در راه رو بر پاے
او می مالید واز روی عجز ولابه میلیسد وچون برلب چاه میرسد دامن اورا
برگرفته برسر چاه میکشد پیره زن ازین شیوه خورم میبکرکه شخصی درین چاه
خواهد بود که سگ آب را برای او [illegible] سبو را در آن جا گذاشته از کوه بزیر میرود
که ریسمان بیارد وباز سگ همه جا از پے میدود تا بخانه داخل میشود وریسمان
برمیدارد ومی آید وسر چاه سبوی آب را بریسمان بربسته فرو می گذارد
وسگ آواز چند داد ومرا خبر کرد پیش رفتم وبهوای سبو را از دست گرفتم و
از ریسمان باز کردم ودمی آبے خوردم وآتش عطش را فرونشاندم ونان بقدر
خواهش خورده نفس سگ را ساکن گردانیدم وخود را بگوشه کشیدم وفارغ البال
خوابیدم شهریارا هر روز بفرمان خالق انس وجان آن نیکو خصلت حیوان
در اول صبح آب ونان بجهت این ناتوان مهیا میکرد ورا تبهٔ مرا
می آورد تا چند روز چنا زنان از و دریغ میدارد وچون می بیند که بهر
نوع که باشد نان را می بردلابد شده همین که روز پیدا میشود نانی قربةً لله
باو میدهد وآن بے زبان چون نان را می آورد اگر پیر زن را در عرض
راه یا برسر چاه نمی بیند بخانه او میرود وکاسه وکوزه را برهم میزند پیر
زن هم در هر دم صبح براے ثواب یکسوئی آب را می آورد وآن حیوان بعد از

سعی در تحصیل آب و نان من ناتوان بجهت خود نیز خشک نانی پارۀ استخوانی
جسته میخورد و باقی ساعات را بر سر چاه بسر می برد شهر یارا شش ماه
تمام من بی سرانجام در آن مکان قیام داشتم و خدای را شکر میگذاردم اما کسی
شش ماه در تنگ چاه باشد و روزش چون شب سیاه خود انصاف
بدهید که بچه حال بوده ضعیفی نحیفی با نیم جانی کشیده یکی پوست بر استخوانی مانده
آخر کار نیم شبی با دل زار و چشم خونبار روی نیاز بدرگاه چاره ساز بر خاک نیاز
مالیدم و با سوز جگر نالیدم شعله آه بفلک رسانیدم و این مضمون مناجات خواندم **بیت**

بارخ زرد آمدم سوی تو ای بی نیاز   از کرم و لطف خود این شب من روز ساز

و تا دو ثلث شب گریه و زاری کردم که ناگاه بفضل اله باب نجات بر ویم کشاده
شد و ریسمان به چاه افتاده و او آواز لایی بگوشم رسید که ایغریب بلا کش سر ریسمان
را بدست و کمر خود محکم ساز که وقت بر آمدن از چاه غم است شهر یارا خدا دانا
است که با خود گفتم که شکر مر خدایرا اگر برادران ترا چند روزی درین چاه
انداختند باز در آخر براه تو پرداختند بریسمانی چسپیدم و از شادی چون
مرغ روح پریدم چون ببالا رسیدم از بس حواس تیره و قوت باصره ام
ضعیف شده بود و تشخیص شخص ممکن نبود همانا که او مرا نیز نه شناخت و به
تفتیش احوالم نه پرداخت و همینکه ریسمان را از میانم کشاد براه افتاد و به من
گفت زود تر براه بیا که جای ایستادن نیست من بزبان حال بدین منوال
که بود با چنگ و چنگال دویدم تا بجائیکه دو سر اسپ مع یراق حاضر بود آن
شخص مرا بر یکی از آنها به نشاند و خود بران دیگری نشست و لب از گفتگو
فرو بست و بر یک سمت شهر زده داخل جزیره شدیم که بر کنار دریا
بود تا طلوع صبح مرکب تاختیم چون روز روشن شد آن جوان مرد را دیدم

در کمال رعنائی سراپا مکمل و مسلح بناگاه جلوه کشید و ایستاد چون نزدیک
رسیدم و نظرش بر من افتاد تند شد و بجانب من دید و پشت دست بدندان گزید
و تیغ بر کشید و مرکب پیش جهانید و شمشیر بقصد من انداخت من از بیم
هلاکت خود را بخاک انداختم و گفتم ای بادشاه صورت و معنی **بیت**

اول چه بود مهر و وفا آخر این همه　　زین لطف پیش بود کنون جور این همه

گفت ایشوم رو تو کیستی و از کجا دو چار من شدی گفتم ای جوان شیرزبان **بیت**

مشکل مرا غمی است که گفتن نمیتوان　　این مشکلی و گر که نهفتن نمیتوان

گفت باری کیستی گفتم ای وسیلهٔ حیاتم و باعث نجاتم **شعر**

من کیستم از عمر به تنگ آمده ام　　سر در عوض پای به سنگ آمده ام

غریبی ام هجران کشیده و زهر حرمان چشیده عمری بهوس هوا باد بیموده و از دیدهٔ
پرخون جگر پالوده و آنقدر جزع کردم که آن جوان را گریه در آوردم و دلش نرم
گشت و از کشتن من درگذشت و گفت ای فلک زده سوار شو که محل سخن کردن
نیست و خود مرکب را گرم رفتن ساخت و دیگر به من نه پرداخت اما در همه
راه دریغ و افسوس میخورد و میگفت **بیت**

آنچه دلم خواست نه آنی شود　　آنچه خدا خواست همان میشود

و تا محل زوال مراکب تاخت بعد از ان خود را از مرکب بزیر انداخت و مرا هم
امر کرد که فرود آی و خود حین از مرکب ها بزیر آورد و اسپان را به چرا سر داد و سلاح
از تن فرو گذاشت و بر روی سبزه نشست و گفت ای فلک زده الحال مفصل
احوال خود را بیان کن تا بدانم کیستی و برگشته بخت بهر چیستی من هم آنچه بر
سرم از جور و ستم برادران رفته بود بی کم و زیاده بیان و راستی پیش آوردم
چون سراپا احوال پر ملال را شنید سرشک از دیده بارید و گفت ای مرد

الحال گوش بامن دار من دختر رای اعظم که بادشاه این ولایت است که سر
حد زیرباد است و آن جوان که بهره ور نام داشت و در مقام زندان سلیمان
مقام داشت وزیر زاده پدرم بود و نوبتی بادشاه فرمان داده بود که امیرزادگان
در میدان جلوخانه بلعبهای سپاهیانه گوی رشاوت از امثال و اقران بربانید
و همچنین رخصت فرمود تا اهل حرم بر بام قصر برانید و تفرج آن جشن نمایند
بنا بر رخصت تمام پردگیان در عقب چرخ زرنگار نشسته بودیم و از همه غمها
رسته و دیده و دل بتماشا بسته که ناگاه قضا بازی انگیخت و ساقی بلا جام لبالب بکام
جانم ریخت و آن چنان بود که چون بهره ور در آن روز بر همه امرازادگان فیروز شد
و در صباحت و وجاهت نیز سرآمد خوبان بوده دلمن بجهت او میل نمود و مدتی
غائبان نرد محبتش میباختم تا آنکه کارم بجان و کاروم به استخوان رسید بدایه
ضمیر دل درمیان نهادم و صد گونه انعام خلعت دادم تا او را مددگار خود نمودم
او بطریقی که دانست آن جوان را در خلوت من در آورد و کام دلم بر آورد و
او هم چون جمال مرا دید واله و شیدای من گردید بعد ازان مدتی ابواب آشنائی
مفتوح بود در شبها آن جوان بخلوت من تردد می نمود آنکه شبی او را
پاسبانان در حوالی حرم با لباس و سلاح خون ریزی گرفتند و صورت حال
را بپدرم گفتند اگرچه سبب جرائت او ندانست لیکن او را و پدرش
را حکم بر قتل نمود بعد از شفاعت خواهی خواص حضرت حبس فرمود الحال
سه سال شد که من به شکرانه آنکه یارم کشته نشد و کسی هم بحال دلمن
اطلاع نیافت و کسی ندانست که او بحوالی حرم به چه آمده بود بر خود لازم
ساختم که پنهانی از مردمان خود آب و نان بجهت ایشان میبردم و دران مدت
هفته یکبار در شب تار و آذوقه هفت روزه به ایشان میرسانیدم دیشب در فکر

آن جوان بخواب رفتم سروشی در عالم واقعه شنفتم که میگفت رباعی

اے دل شده خیز کام بردار اسباب سفر تمام بردار
وازچاه بر آر ماه خود را وانگاه زوصل کام بردار

اے ثابت قدم وادی محبت مرکب وخورجین توشه بردار وقدم در کوه گذار ویقین میداں که هم امشب آنکه ترا میباید ازچاه برمی آید پس از شوق تمام ازجا جستم وکمرهمت برمیان بستم وآنچه شنیده بودم تهیه نمودم وصندوقچه وجواهری برانها افزودم وهمانا که آن واقعه الهام غیبی بود ویقین کردم که بخت اوخفته ودولت تو بیدار بود وخوب نصیب چنین شد فی الحال از خورجین توشه نانی ومرغ بریانی بیرون آورد وازبطک نقره عرق بیدمشک وگلاب درجام ریخت وقند اضافه نموده شربتے ساخت ولقمه چند ازنان ومرغ بریان بمن خورانید وازان شربتم نوشانید وسگ رانیز سیرکرده برلب چشمه بیرون مرا بہ نشست وموی سرو ناخن کوتاه کرده ولباس دربرم پوشانید چوں ازکسافت برآمدم ولباس پاک پوشیدم رو بقبله عربی کردم وبعبادت کوشیدم وآن نازنین تعجب نموده پرسید که این اداچیست که ازتو بظهور میرسد گفتم عبادت معبود یکه سزاوار پرستش است آن خالق بے نظیر یکه بے سبب یاری شریک ووزیر بیک امرکن خلق کائنات نموده آن رحیم وکریم که بلطف عمیم خود چوں تو حورو شی را به تیمارمن بیشمار فرموده و بصیقل دلجوئی تو زنگ غم والم از مرأت خاطر فاتر این شکسته خاطر زوده بیت

ای قادریکه قدرتش ازنی شکر کشد وزخارخشک غنچه صدبرگ تر کشد

فصلے چند از صنائع وبدائع ایزدی تقریر نمودم تا آنکه زنگ کفر از آئینۂ

دل آن نقش بدیع کلک صنع زد دم از جام توحید مست گردید و آن نازنین صنم صمد پرست گردید بعد ازان بی غم و اندوه شب و روز بیابان و کوه پیمودم بعد از دو ماه بشهری رسیدیم که در میانه فرنگ وزیر آباد بود و بسی آباد و معموره در معموری از ملک مصر گرد برده و ولایت کشمیر از آب و هوایش کسب آبرو کرده شعر

عروس اصفهان بسته نگارش	شده شهر حلب آئینه وارش

و بادشاهے که باسیرت عدل گستری و رعیت پروری داشت در آن مرزبوم عزم توطن نمودیم و منزلی فراخور احوال و سایر مایحتاج از احوال و اثقال خریدیم از قضا چند نفر از اهل عجم همدران شهر اقامت داشتند که هر کدام گوی سبق اعتبار از مردم آند یار برده معتمد علیه اعیان و اکابر شده بدیشان متوسل شدیم و از فراغ رنج سفر تهیه اسباب سور آن رشک حور را بموجب شریعت غرا بنکاح خود آوردیم و دوست در گردن وصل کردیم و صندوقچه جواهری که آن پاکیزه گوهر داشت مایه خود نمودیم و دوکان جواهر فروشی کشودیم تا سه سال در آن دیار بدان اعتبار بودیم تا در خدمت بزرگان و اعیان رابطه بهم سانیده همکاران و سایر تجاران را در تحت فرمان خود در آوردم و بر همه سروری میکردم و روز بروز احوالم در ترقی و اموالم در تزاید بود و کوکب بختم در اوج عز و شرف تصاعد مینمود با آن گوهر گرانمایه عز و شرف و بحر شهریاری عیش تمام داشتم و خدا را شکرانه میگذاشتم تا آنکه روزی بسلام یکی از امرائے عظام روانه شهر گشتم قضا را از میدان میگذاشتم اژدهام عوام شنیدم نزدیک رفته دیدم و سبب پرسیدم یکی گفت دو نفر عجمی را بقصاص وزدی و خون ناحق سیاست فرموده اند شهر یار را چون این سخن شنیدم مقدمه معروضه بخاطرم رسید لهذا منتظر طرب

گردیدم وباخود گفتم که آیا کدام بیچاره از وطن آواره است که بدرد تو گرفتار است
بیتابانه پیش دویدم که ناگاه هر دو برادر خود را دیدم که بخواری تمام پا و سر شکسته
دست بسته و تن خسته بر روی زمین می کشند و به قصاص گاه میبرند از
دیدن آن صورت دود دلم بفلک شعله کشید واشک خون بردیم
دوید بزرگ ملازمان حاکم را بکناری کشیدم و مشت دیناری بخشیدم
والتماس کردم که ساعتے در قصاص ایشان دست نگاهدارند و ایشانرا
واگذارند وخود بتعجیل تمام بخانه حاکم رفتم و طریق شفاعت پیش گرفتم و یک دانه
یاقوت که بمبلغ خطیری می ارزید و حاکم پیش ازین بپانصد تومان میخرید برسم بقتبل
دادم وروی شفاعت بر زمین نهادم حاکم گفت جماعتی باین دو نفر مزاحمت
نموده خون چند بیگناه برایشان ثابت کرده اند و پادشاه حکم بر قصاص کرده
است چاره خلاص از قصاص ایشان جز این نیست که مدعیان را بزر فریفته
کنی پس بصوابدید حاکم مدعیانرا طلبیدم و پانصد تومان دادم و بحمام فرستادم
و بخانه شان فرستادم اما درین نوبت زن خود را بنظر ایشان نیاوردم که مبادا
شیطان بوسیله آن لعبه بازی کند و مفسده سازد و در خانه که داشتم ایشانرا جا دادم
و سر خدمت بر قدم ایشان نهادم و شبها در خدمت ایشان بودم و طعام با ایشان
صرف می نمودم و آخر شب بحرم رفته می غنودم و در عرض یکسال احوال بدین
منوال بود و دران مدت ادائی دافع نه شده که باعث ملال و قابل عرض باشد
شهریارا ازخبث طینت و کفران نعمت باز طریقه شیطنت پیش گرفتند و
وسیله اش آن بود که روزی آنماه تمام در فصل تابستان بحمام رفته بود و چون بخانه
می آید غافل از آنکه دو مرد مردانه درخانه اند چادر را از سر می کشاید برادر میانی را
نظر بر قد و بالا و حسن دل آرای او می افتد و تیر عشق میخورد و مدتی در آتش هجران

بسر می برد تا آنکه برگشتن من عازم میشوند و در خلوت با برادر بزرگ مصلحت میکند
او بعد از مشاورت با شیطان بنا بران می نهد که طرح مسافرت باید انداخت
و در بیابانی کار او را میباید ساخت و دل از دغدغه او باید پرداخت شهریارا
ایشان در تمهید قتل من خاطر پریشان و من بشکرگذاری جناب باری که برادرانم
اگر یک چندے بد وضع و ضایع روزگار بودند رجوع نمودند و از بدرویشی دست
کشیدند تا آنکه شبی در میان سخن برادر بزرگ یاد وطن کرده برادر میانی آه از دل
برآورده بعد ازاں شبی هم برادر از خوبی عجم حکایتی در میان آورده تا آنکه بزرگ
را بگریه و فغاں آورد من بی خبر از آنکه ایشان را چه در خاطر است گفتم ای نور دید
گانم هرگاه شما را یاد وطن در سر است مرا نیز هوائے سفر است دل خوش دارید
که اگر خدا خواهد در همین زودی میرویم چون به خلوت رفتیم حکایت را به آن خورشید
طلعت گفتم گفت آنچه صلاح دانی من فرمان بردارم پس بجهت دلجوئی اینها در اندک
زمان تهیه سفر مهیا کردم و خیمه و سراپرده به صحرا بردم و جماعتی از تجار وغیره عزم
سفر کردند و در خیمهٔ من جمعیت نمودند و مرا ریش سفید جماعهٔ نمودند و در ساعت
سعید فارغ از غم و الم کوچ کردیم و رو براه آوردیم و در عرض راه لمحه از برادران
دوری نمی گزیدم و اگر غبار ملالی در ناصیهٔ احوال ایشان میدیدم و در دفع آن
می کوشیدم تا آنکه یکماه راه رفتم شبی در منزلی در اثنائی صحبت یکی از برادران
گفت که اگر فردا مقدور بودے درین منزل بسر می بردیم و سیر خوشی میکردیم
گفتم چگونه سیرے گفت ما نوبتی دیگر درین محال رسیده ایم و چند روز بسیار
گردیدیم همین یک میدانست به جانب یمین که میروی بتلاق و چمن و سر چشمهاے
پرگل و لاله بنظر برسد و در یک فرسخ رود خانه هست که آب زلالش یاد از سلسبیل
می دهد و بر حوالی آن چمنی واقع است که از عطر گل و سنبل دریا چین دم از جنت

عدن میرزند گفتم برادر چون چنین است فردا درینجا میمانم پس در قافله صلای اقامت
در دادند و فرمودم بجهت چاشت طعامی مهیا سازند و هنوز صبح ناشده برادران
برخاستند و برفتن سیر خور را آراستند و مرا نیز طلبیدند رخت پوشیده بخدمت
ایشان حاضر شدم و فرمودم مرکب بکشید گفتند سواره چه خط توان کرد گلگشت
پیاده خوشتر آید بلی در وقت مراجعت از سیر مرکب طلبیده سوار می آئیم
باری یکدو نفر غلامان قلیان و قهوه برگرفتند و با برادران هر یک چندچوبه با تیر و
کمان برداشتیم چون صبح طالع شد شروع به کمان داری کردیم و بازی کنان میرفتیم
و بدستور عادت این سگ صاحب سعادت دران دستگاه در پیش و پس میدوید
پارهٔ راه چون رفتیم برادران غلامی را بهانه بکاروان فرستادند چون قدری
راه هم طی کردند آن یک غلام دیگر را بهانه از پی او فرستادند و مرا بزبان
گرفته می بردند اما هر چند بیشتر و بیشتر رفتیم نه سبزه دیدیم و نه بسر چشمهٔ رسیدیم
تا انیکه یک فرسخ راه بیشتر رفتیم از قضا مرا قضای حاجت شد کمان از دست
گذاشتم و کوئی جستم و بقضای حاجت نشستم برادرانم چون به قتل کمر بسته بودند
تیغها در لباس پنهان و انتظار فرصت داشتند چنین وقتی شمرده هر دو دست
بشمشیر بدیدم برده بر سر من تاختند و تیغ بر من انداختند چون من از پس سایهٔ شمشیر
بدیدم باز پس نگریستم تا به بینم حال چیست که برادر بزرگ دست و تیغ فرو
خوابانید که نصف سر من تا بناگوشم برید تا گفتم که ای ظالم چرا آن دیگر یک
ضربتی بر کتفم زد که برو در افتادم و دل بهلاک دادم و تن به قضا نهادم این
دو بے رحم سنگین دل زخم بسیار بر پشت و پهلوی و دست و بازوی من و سرو پای
من میزنند سگ بیچاره چون چنان دید بر ایشان دوید و ایشان را
بدندان می گزید و جامهٔ ایشان را میدرید تا انکه باو نیز چند زخم منکر رسید

وبی حس گردید بعد ازان آن دو گرگ بلباس انسان هر یک عضوی از اعضائے
خود را مجروح ساخته سر و پا برهنه هراسان و شتابان بقافله میروند و فریاد میکنند که
ای یاران زود باشید و کوچ کنید و جان و مال خود را از مهلکه بکنار کشید که جماعتی
از حرامیان بما در خوردند و ما را ازخم دار کردند و اینک متعاقب با میرسند اهل
قافله که نام حرامی می شنوند و آن در صدف شهر یاری که در حباله نکاح من
بود چون از اعمال سابقه برادرانم خبر داشت خود را به خنجر هلاک می کند درویشان
چون خواجه صاحب واقعه بدینجا رسانید و درد در دلمن و همه مستمعان پیچید
وبے اختیار سرشک از رخسار حضار دوید خواجه چون رقت مرا دید دست زود
گریبان جامه از هر دو جانب درید و خود را برهنه کرد و اکثر زخمهای خود را نمود درستی
در بدن او نبود و بر سر هم زخم منکری داشت که باوجود الیتام لیموی در آن مقام
جامیگرفت حاضران بر چشمان خود چسپیدند و بعد آنکه خلق ازان وحشت آرمیدند
گفت شهریارا جهانت بکام باد و دولتت مستدام **بیت**

اگر تیغ عالم بجنبد ز جاے
نه بردرگی تا نه بزد خداے

باز کلمه چند از صنائع و بدائع وحید گوش کنید و از گذشته فراموش کنید شهر
یارا چو برادران نادان به اغوای شیطان مرا با نیمجان دران بیابان گذاشتند
در رفتند و این حیوان بے زبان چون یاران مهربان باز خسم فراوان بر سر
من ناتوان نوحه و فغان میکرد و از بسیار یهی خون که از زخمهای من رفته بود
غش کرده بودم کجا عقل باور می کند که کسی باین زخم جان بُرد شود **نظم**

چو لطف حقم در درا یار شد
یکی ماهرویم پرستار شد

ز نخل شهان یا الها گوهرے
در اوج سعادت نکو اخترے

قدش سرد درویش چو ماه تمام
جهانی غلامش جهانی بکام

شهریار آن بیابان خون خوار از جمله دیار فرنگ بود و شهری از شهرهای آن ولایت بآن مکان نزدیک بود و آن شهر سواد فرنگ اعظم بوده و بتکدهٔ بزرگ فرنگیان در شهر بود لهذا بادشاهان مملکت همه باج گذار و فرمان بردار بودند مر بادشاه آن شهر را دخترے بود در کمال صباحت و جمال وصیت غنج و دلال او در کل ممالک زیر باد فرنگ پیچیده شاهان و شهریاران مفتون روی چون ماه و موی چون مشک سیاه او گردیده و چون دران دیار زنان را از مردان گزیر نیست آن دختر همه روز با نازنینان سیمبر در سیر و شکار و گلگشت گلزار میبود آن بادشاه را از قضا دران بیابان باغی بود و آن دختر دران ایام برخصت پدر بعزم سیر و شکار چهل روز از شهر بیرون آمده رحل اقامت در آنباغ افگنده بود و در همان روز آن آفتاب عالم افروز با دایگان و کنیزکان و خواص و ندیمان سرخوش و مستان بعزم شکار بر باد پایان سوار دران دشت متفرق می شوند و هر دو سه بطرفی میروند و قضارا سر آمد سیمبران با خیلی از نازنینان دلبران راگذر بر سر من از خود بیخبر می افتد و بر اثر نالهٔ سگ ببالین من می آید احوال مرا ملاحظه مینماید آن سرور سر خیل ماه وشان مرا بدان حال پریشان می بند و در همان مکان از اسپ فرود می آید و می نشیند و جراح لازم همیشه کشتک خود را میطلبد و میگوید بتوانی این بندهٔ مظلوم بت بزرگ را ازین مهلکه خلاص سازی و بمعالجه‌اش پردازی تا از من خلعت و نعمت گری و شفقت و مهربانی بینی حکیم حاذق انگشت قبول بر دیده میگذارد و پس بفرمان آن قبلهٔ صنم پرستان مرا در قالیچه خوابانیده پرستاران بباغ می کنند. و آن ناتوان حال حیوان بی زبان پریشان از دنبال ایشان خود را بر زمین کشان بباغ میرساند پس در آن باغ جراح فرنگی دانا حسب الفرمان آن دل آرا بمعالجه من می پردازد و بدن مرا از خاک و خون پاک می سازد و

زخمهارا بخیه زده مرهم می اندازد پس بنا بر قاعده فرنگ بجائے آب گلاب بتدریج بگلوی من میریزد و ملازم سعی و اهتمام تمام در کار من می فرماید و همه روز آن درج سروری و رشک فرمای حور و پری دو سه بار ببالین من بیمار می آید و جراح را وعده و عید مینماید و شربت بدست خود در حلق من میچکاند و تاکفی می خورد که آیا کدام ظالم این ظلم براین بنده بت بزرگ کرده باشد و از غضب او و از مکافات نترسیده باشد و نه اندیشیده تا اینکه بعد از ده روز من سیه روز بفضل حضرت خالق و قوت شربتهای موافق حیاتی از سر نو یافتم و بهوش آمدم و دیده کشودم و بهر طرف نظاره نمودم مجمعی دیدم از پریان و گلعذاران عنبرین مویان نظم

همه خورشید طلعت و مه رو سروقد نوش لب کمان ابرو

همه آرام جان و قوت روح همه سرشار از شراب صبوح

و آن خورشید آسمان ذره پروری سایه لطف بر سرم گسترده و بر بالین من غمگین تکیه کرده آهی دردناک از میان جان برکشیدم و خواستم حرکتی کنم توانائی در خود ندیدم آن مهر سپهر دلبری که از عالم ذره پروری یار و مددگار گردید از چگونگی احوالم پرسید و دلداری بسیار نموده فرمود هیچ غم ندارد شاد بزی که اگرچه ظالم چنین ظلمی بر تو روا داشته بت مرا بخدمت تو باز داشته از مرگ رستی و از بلا جستی شهریارا بخدای که محی الاموات است که از تاثیر قضا در همان حال بآن پریشان احوال محو آفتاب جمال باکمال بے زوال آن ملکه ممالک خوبی گشتم و سررشتهٔ هوس و خردم از کف بیرون رفت و گویا که آن قطب فلک ادا فهمی نیر دریافت و از آن جا که شعر

دل را بدل رهیست درین گنبد سپهر از سوی کینه کینه و از سوی مهر مهر

آن آرام جان و دل را خبرے شده بود شهریار احکمت الٰهی در آن قضیه آن بود که چون آن حوروش دران بیکسی مرایاری و پرستاری کرده ارادهٔ ازلی نخواست که چنان آئینهٔ صافی در زنگ کلف کفر باشد بلکه می بایست که بسبب خاکستر وجود بے بود این صیقل پذیر گردد و بنور ایمان متجلی گردد و ناجی درستگار از وار فنا بیرون رود شهریارا چون بست روز ایام و بال بمن پریشان احوال گذشت آن حکیم حاذق زخمهای مرا به کرده بود و آن شهزادی شکرلب هر شب همین که پرستاران بخواب میرفتند یکه و تنها ببالین من حزین می آمد و می نشست و عرق و شراب بمن میداد و شفقت و مهربانی بیش از بیش می کرد چون ماهے برین حکایت بر آمد زخمهای من بکلی التیام یافت و آن نازنین ایفا نمود وانعام و خلعت بمرد جراح شفقت فرمود به همین مسرور بود که من بوسیلهٔ صحت یافتم و همانا که خار محبتی هم در سینه داشت و تخم مودتے در زمین دل می کاشت و چون من از مرض همچنان و از ضعف ناتوان رستم و سر و تن از آلایش شستم و لباس فاخره که آن دلارام بخلعت من مقرر و مهیا فرموده بود پوشیدم و یکی از حاشیه نشینان بساط قرب گردیدم و چندین روزے برین نگذشت از شادی جمال آن عز و اجلال و از کیفیت شراب و طعام فربه از اول شدم و همین که سرم از نشهٔ می سرشار می شد بساط انبساط می گستردم و گستاخانه سخنان بمیان می آوردم و هردم او را بوسیله مشغول می ساختم و قمار عشقی می باختم **فرد** می نازم و می ترسم ازان شوخ دغل باز نقش است چگویم بنشیند نه نشیند ٭ تا آنکه یک شب آن نوش لب نهانی از اغیار از کماهی احوالم استفسار فرمود آنچه تا آن زمان بر سر من گذشته بود از جور برادران و تعب زندان و سبب نجات ازان و مهربانی آن

ملکہ نومسلمان تمامی را بیان کردم آن نازنین بر احوال من حزین بسیار گریست
پس بنظر ملاطفت در من نگریست وگفت فلانے اگر قضا در راہ نباشد من
ہمچنان کنم کہ آنہا را فراموش کنی گفتم فدائی تو شدم شعر

به نیم غمزه توانی که قتل عام کنی   نعوذ باللہ اگر غمزه را تمام کنی

فرمانت گردم من حال خود را فراموش کردم تا باینہا چه رسید آلہی سایہ لطف از
سرم کم نشود و آنچه میبایست گفتم ازان گل نوخندان و شادان و دل جویان
مہربانی زیاده از حد توقع می نمودم تا ہنگام باہم صحبت می داشتم و من
بعد ہر شب بہمین دستور بآن زیبا نگار خالی از اغیار گرفتار بوس وکنار بودیم چون
بشہر رفتند بیرخصت پدر مرا در سلک ملازمان خاص منسلک ساختہ و ہر
روزه چند مینای عرق و شراب با مرغ و مزه و طعام بہ قدر وفور مرتب داشت
و ہمینکہ شب می شد پرستاران میخوابیدند آن عمر عزیز بسر وقت من می آمد
و تا سحر آن رشک قمر روشنی بخش دیده ام می بود بعد از چند روز دایہ او نیز
ازان ستر باخبر شده با او رفاقت می نمود اما من ہرگاہ کہ خلوتے می یافتم جامہ
ولباس خود را طہارت داده بمحراب عبادت میشتافتم و از قضا چنان شبی یافتم
کہ ملکہ در خدمت پدر رفتہ بود فرصت غنیمت شمردم و بہ کنج باغ رفتہ طہارت
از حدث وخبث نموده بقضائی ایام گذشتہ پرداختم نیم شب کہ دختر از
خدمت پدر بہ خوابگاه می آید با دایہ میگوید کہ بیا بہ بینم کہ عجمی در چہ کار است
خوابیده یا بیدار است وچون بدر اوطاق من می آید و مرا نمی بیند دختر برآشفتہ
شده بیتاب گردید کہ آیا این بیدولت بہ کجا رفتہ است مبادا
با یکی از کنیزان در ساختہ باشد وامشب را محل فرصت دانستہ بگوشہ رفتہ
وبعشق پرداختہ باشد بدین خیال ہرگوشہ وکنار بہ تفحص وتجسس اشتغال

می نماید تا اینکہ گذر ایشان بآن باغ می افتد کہ معبد فقیر بود دختر طاعت و عبادت ندیدہ بود ازان حال متعجب گردیدہ در گوشہ مخفی ایستد و سیر اعمال و افعال من میکند تا آنکہ من از نماز فارغ شدم و دست برداشتم و قدرے مناجات کردم بسجدہ برخاک افتادم دختر ازین ادائے من بقہقہ خندید و گفت بیچارہ عجمی و بینوا نہ شدہ من از آواز بہ جا خشک ماندم دختر پیش آمدہ پرسید کہ عجمی چہ میکردی من خود را نتوانستم گفت چہ میکنم حیران و پریشان ماندم ہمان مثل است کہ بانگ مسلمانے و دیار فرنگ کہ ناگاہ دایہ زبان بریدہ بسخن درآمدہ گفت ملکہ فدایت شوم این عجمی مسلمی است و دشمن لات و منات و سومناتست و خدائے نادیدہ را پرستش می کند و این عبادت خدائے مسلمانان است و طریقہء ایشان است دختر چون این شنیدہ دست تاسف برہم سائید و پشت دست بدندان گزید کہ این بہ غضب بت بزرگ گرفتار شدہ دشمن خدایان من بودہ و من این ہمہ کوشش عبث در بارۂ او کردہ ام حیف کہ اوقات ما خراب است برطرف دامن زدہ رفت و من از رفتن او یکبار از کار رفتم و از پا درافتادم و داد گریہ و نالہ دادم و تا صبحدم ہمانجا میگریستم چون روز شد بادطاق رفتم و در بردے خود بستم و بکنجی نشستم و باہ و فغان درپیوستم و دود بفلک میرسانید و این ابیات مناسب حال خود میگفتم **ابیات**

یار من چون سرگران شد وائے من ۔ کار من آہ فغان شد وائے من
خورمی بخش دل دیوانہ ام ۔ شمع بزم دیگران شد وائے من

و ہمہ شب حاصلم رنج و تعب شد و این رباعی مناسب مقام می گفتم و در اشک بنوک مژہ می سفتم **رباعی**

دیشب شب وصل با چنان نوش لبی ۔ امشب شب ہجر با چنان تاب و تبی

افسوس که مستوفی دیوان قضا آزا شبی نویسد این را شبی

و همچنین دو شب و سه روز با گریه و سوز در فراق آن مهرماه افروز گذرانیدم شب سیوم نیم شبی بود که آن قبلهٔ آفتاب پرستان و از نشهٔ شراب مستان با ضمیر مایهٔ فساد یعنی دایه زبان بریده خرامان و دامن کشان و سیر کنان آتش غضب در و قبضه کمان در دست بحوالی حجره من مستمند در رسید و در پای کلبی نشست و از دایه شراب خواست دایه بدرون دوید و مینا و جام بر گرفته بخدمت شتافت و پر کرده بدان حور لقا داد و آن فرشته سیرت بکیفیتی جام را گرفت که آتشم یکباره در سر گرفت بعد ازان که دو سه جامی نوشیده از دایه پرسید که آیا این به غضب بت بزرگ در آمده زنده است یا نه دایه گفت فدایت شوم هنوزش رمقی باقیست گفت دایه اگرچه از نظرم افتاده است اما بگو که بیرون آید دایه باواز بلند مرا طلبید سراسیمه بدر دویدم آن نازنین را چنان جبین برافروخته دیدم که نزدیک بود از تاب آن آب شوم باری زمین را بوسه دادم و بکناری ایستادم ساعتی خوب بمن التفات نمود بعد ازان رو بدایه کرده گفت اگر این دشمن دین را به تیر بزنم آن هست که تدارک آن خطای که در معالجهٔ حاصل کرده ام بت بزرگ از تقصیر من در گذرد دایه گفت بلا گردانت شوم ترا چه داشته بدین نکرده همان بهتر او را به بت بزرگ واگذاری دختر گفت دایه پس بگو به نشیند دایه بجانب من اشاره کرد چون نشستم آنماه چندین پیاله نوشیده گفت دایه ببین پیاله می خورد بدهش تا دماغش چاق شود که در وقت کشتن ازار نکشد دایه جامی بمن داد نوشیدم و زمین ادب ببوسیدم اما آن سیم تن اصلا نگاه بجانب ما نمیکرد اما گاهی از گوشه چشم آن نیز و زدیده همین که دماغم اندکی گرم شده بر سر سخن

آمده گفتم **رباعی**

قربان چشم کم نگه پرفنت شوم — وز جان نثار نیز نظر افگنت شوم
کم میکنی نگاه ولی خوب میکنی — حیران طرز وضع نگه گرت شوم

وچون اینها شنید نه برلب خندید وروبدایه کرده گفت مادر مگر خوابت می آید و هیچ حرفی نمی گوئی دایه ازاو افهمید که دختر از من شرم میدارد گفت بلاگردانت شوم کرامت فرمودی که اگر رخصت فرمائی اندکی خوابی بکنم عین لطف است دختر گفت **مصرعه**

در کار خیر حاجت هیچ استخاره نیست

دایه از جا برخاست وبخوابگاه خود رفت دختر بعد از لمحه پیاله خواست سپند آسا از جا جستم ومینا وجام برگرفتم وپیاله پیش بردم واین ابیات ورد زبان خویش کردم وگفتم **ابیات**

تا لعل لب زخشم بدندان گرفته — باج حلاوت از شکرستان گرفته
سرت گردم زخسار جهانسوز تو تادر نظر آید — خورشید قیامت بنظر جلوه گر آید
دین داغ که از عشق تو بر جان ابر است — مشکل که زخاکش گل حسرت بدر آید

آن سرو سرافراز بصد عشوه وناز نوشید وپیاله باز داد و در اثنائے گرفتن بدستش بوسه دادم وبر پایش افتادم و داد عجز ونیاز دادم شهریارا خوب گفته اند **فرد**

بیحضوری می نخیزد شرم خوبان از میان — صحبت می را حریفان خوب پیدا کرده اند

آن نازنین دستے به جانب ما افشاند وگفت ایجاهل اے غافل از بت بزرگ چه دیده که چنین گمراه گردیده ومعتقد عبادت خدای نادیده گردیده ازین سخن بر آشفته ودرجواب گفتم **بیت**

خدای پاک بی‌همتا و بی عیب   علیم و آتش کار اعالم الغیب

پرستش آن یگانه را سزا است که چون گلستانی را از یک قطرهٔ آب گنده آفریده که بیک ایمای دل صد چون من شیدائے بی سر و پا را اسیر دام بلا کنی جان من اسیر تو شوم بت چه باشد که اگر کسی او را پرست. جمادی که بزور ضرب و قوت بازو و تیشه ترکیبی سازد پر ظاهر است که لایق پرستش نیست و دام تلبیس ابلیس لعین است جمعی گمراه را ازین راه به جهنم می بردائے بهشتی سرشت چون خدای را بنده شوی ازین راه باطل گردی آن زمان بر قبیح احوال این افعال مخبر گردی. که تا چه قدر در ضلالت بوده **بیت**

کسی را سر ذکبریا و منی   که ملکش قدیمست ذاتش غنی

شهریار البلباس لطف آلهی زنگ کفر بصیقل موعظت از آئینه دل آن غیرت خوبان چین و چگل زدوده گردید و دران عالم هستی سرشک حسرت و ندامت از دیده بارید و سالک راه‌ابت گردید و بتلقین این خاکسار حزین کلمه گفته از روئے صدق و یقین مومن گردید و صاحب دین من هم بر پایش افتادم و خاک قدمش را بوسه دادم و تا قریب صبح میگریست و استغفار میکرد و دلایل بر نبوت پیغمبر و خدائیت جناب احدیت استفسار میکرد و آخر گفت فلانی الحال بگو که چون کنم با پدر و مادر و یاران خود که همه کافر بیدین اند و پیر و شیطان لعین اند گفتم در باره ایشان بر تو حرفی نیست گفت با این چه کنم که نامزد و پسر عم خودم و آن گبریست از دین برے و چون مرا یا و سپارند بجز ام دست در دامن وصل من زند گاه باشد که نطفهٔ کافری در رحم من پرورش یا بد اندیشه می کنم که تا زود است علاجی کنم که شاید ازان ورطه نجات یابم گفتم درین باب رائے تو بر صوابست

چه علاج میکنی گفت می بایدم گریخت واین سلسله باید گسیخت گفتم چگونه حیله می توانی انگیخت گفت ترامی باید که چندروزے از خدمت مامفارقت گزینی ودرمیان سوداگران مسلمانان نشینی تا یاران ومتعلقان از فکر تو بدر روند ومن گاہے دایه راپیش توخواهم فرستاد وبا وبودی از زر وگوهر بجهت تو خواهم داد وهرگاه دانی که اهل بلاد عجم از راه دریا ارادهٔ مسافرت کنند تونیز اسباب رفتن مهیاکن ومرا خبردار ساز تا پنهان از یاران وخدم درشب از حرم بیرون آیم وخودرا به کشتی رسانم وجان وایمان خود را از بلاے کافران وماجرای شیطان برهانیم گفتم فدای تو گردم با دایه چه خواهی کرد گفت کار دایه سهلست بیت

وهم جامی که با جانش ستیزد که تا روز قیامت بر نخیزد

وبرینگونه مقرر شد روزانه دیگران سیمبر بر پرستاران مرا از خدمت مرخص نموده مشت زری انعام فرمود من نیز مفارقت راتن در وداده بادل پرحسرت از خدمت آن ولی نعمت به ضرور دور شدم وبکاروانسرائی که سوداگران عجم می بودند رفتم واو طاقتی گرفتم وشب وروز باگریه وسوز بسر می بردم ودر فراق لعل لبش خون جگر میخوردم تا اینکه مدتی بران گذشت و سوداگران بسیار ازمردم عجم وترکستان وخراسان وسائر امصار واقطار که در فرنگ بودند اراده نمودند که از راه دریا روانه وطن خود گردند بعد ازان که عزم راجزم کردند واموال خود را از شهر بندر که یک فرسنگ راه بود بردند وبعد از رخصت شاه بندر شروع بنقل اموال برکشتی شدند وبعضے از یاران مرا تکلیف رفتن ولائیت کردند من بجهت رفع تهمت گفتم من بکدام سرمایه این اراده نمایم گفتند تاکے درین بلاد کفرخواهی ماند مصرعه

خدا هر چه خواهد بهر کس دهد

گفتم خوب هرگاه شما چنین میخواهید من هم می آیم اما من چیزیکه دارم سگی هست وکنیزی و صندوقی پس بجهت من نیز تعین جای و نول کشتی مشخص نمائید تا من بخاطر جمع بروم بشهر و اسباب خود را بیارم سوداگران متفق شده ناخدا را طلبیدند و با او مصلحت دیدند تا این که در کشتی جای بجهت من گرفتند زیرا که حجره های کشتی همه پر شده بودند بعد از تشخیص آن بشهر آمدم و رفت وصندوق خود را بر کشتی بردم و تحقیق که صبح دیگر بادبان بلند خواهد شد از رفقا رخصت خواستم که بشهر مردم و بعضے عزیزان را وداع نموده کنیز خود را می آرم و اگر همه تا وقت سحر باشد که خود را میرسانم و از آنجا بشهر رفتم و بدر خانه دایه آمده گفتم اے مادر مهربان برخصت تو عزم وطن دارم و امید دارم که یکبار دیگر به همین توجه تو بپابوس ملکه برسم و فردا صبح کشتی روانه میشود چه شود اگر امشب چنان کنی که این آرزوی من بر آید و عجز بسیار کردم تا دلش را برحم آوردم و گفت مسلمی در شب بفلان محل که در حوالی حرم است بیا که من همین دم بحرم رفته عرض می کنم تا شاید طالعت یاوری و بختت مددگاری کند همین که شب در آمدم رفتم بهمان محل که گفته بود منتظر نشستم و چون دایه بخدمت ملکه عرض خفیه میکند ملکه راضی نمیشود تا این که مرا بخدمت راه دهد و دایه رانگاه میکند و همین که پاسی از شب می گذرد کنیزان را رخصت خواب می دهد و بعد از کارسازی دایه به جان می کند و از حرم با صندوقچه جواهر و به لباس متکره بیرون آید نیم شبی بود که آن ماه تمام لباس کنیزانه کهنه در بر پیدا شد و صندوقچه را بمن داد و در و براه نهاد هیچ جانه ایستاد تا کنار دریائے بود که به لنگرگاه رسیدیم و سنبگ را

طلبیدیم ومشت زری واده بیاری سبنگ قدم درکشتی نهادیم این سگ نیکو خصال دران حال چون مرا دید برگردم گردید وآرام گرفت وخوابید چون روز روشن شد ناخدایان شلک کردند ولنگر کندند وبادبان بلند ساخته کشتی مانند باد برروی آب روان شد واین ابیات مرا ورد زبان شد **رباعی**

دیده دریا کنم وصبر بصحرا افگنم　　واندرین کار دل خویش بصحرا افگنم
حافظا تکیه برایام چو سهوست وخطا　　من چرا عشرت امروز بفردا افگنم

وتا چاشت سلطانی کشتی بسرعتی که دانی میرفت بناگاه از سمت بندر صدائی شلک توپ بلند شد ناخدا کشتی را لنگر کرد همگی مضطرب شدند که آیا چه چیز واقع شده واین ظالم از خدا بیخبر یعنی شاه بندر را دیگر چه اشتیاق بخاطر رسیده ازقضا چند نفر از تجار کنیزان قابل مقبول داشتند وبجهت هم دست انداز شاه بندر گریزان بودند احتیاطا بمضمون آن خائن خائف فتهم نموده کنیزان را در صندوقها نهان کردند من ازین معنی نیز خشنود شده آن گرامی گوهر را در صندوق کردم که درین سبنگی از کنار رسید وشاه بندر با فوجی از ملازمان پدید شده بکشتی داخل گردیدند شهربار را سبب آمدن ایشان آن بود که روز روشن شد بادشاه را از قتل دایه وغیبت ملکه خبر میدهند از روی خرد وهوشمندی باخفاء آن واقعه فرمان میدهد وتعلقه جات متعدده بهریک از مستحفظان شوارع وبنادر وخوانیان ومباشران پروانه می فرستد که در کل قلمرو او تفحص نمایند وهر تاجری ومسافری که کنیزی داشته باشد بنظر رسانند وبدون رخصت ما از ولایت بدر نروند که بجهت سرکار چند کنیز قابل ومقبول ضرورست وهریک که مارا خوش آید بها دهیم والابصاحبش سپارم چون فرمان واجب الاذعان بشاه بندر میرسد

از بیم بدگوئی دشمنان و روم شلک کرده بسنبک می نشیند و بر سر سوداگران می آید چون بکشتی در آمد مر ککی و مجهولی کنیزی داشت بسیار مقبول که در صندوق کرده بود شاه بندر بروی آن صندوق نشست و مدعا را بیان کرد سوداگران کنیز چند که در خدمت داشتند بر و عرض کردند و بفرمان آن ملازمانش بسنبک در آوردند مرد ککک در برابر شاه بندر ایستاده بود و سر بزیر افگنده از راه شوخی شاه بندر با و گفت خواجه کنیز تو مردک بی جگر سر بر آورد که صاحب بسر عزیز شما که نه من در همین صندوق پنهان کرده ام بلکه اکثر یاران کرده اند شاه بندر که این شنید صندوقها را کاوید و همه را در سبنگ نشانید و بعد از تخویف و تهدید دویست تومان ترجمان از همه سوداگران گرفته بعد از ان استمالت داد که هم امشب کنیزان را بنظر بادشاه رسانم هر چه خوش آید قیمتش را خواهم فرستاد و کشتی را رخصت رفتن خواهم داد و خود نیز در سبنگ نشسته رفتند همه سوداگران آزرده خاطر و پریشان سر بگریبان غم فرو بردند و خیالهای دور و دراز میکردند و از همه بیشتر من خراب با دل کباب و دیدهٔ پر آب بصد اضطراب مترصد سیاست و فضیحت بودم و بدتر از همه آنکه حال خود بکسی نمیتوانستم گفت خود را ملامت میکردم که چرا این فتنه ساختی و جان به عبث در باختی و خود را در مهلکه انداختی عجب آتشی افروختی و خود را درمیان سوختی در تمام آن روز بگریه و سوز بودم و مناجات بدرگاه عالم السرّ و الخفیات می نمودم و همین که شب در آمد سنبک کنیزان از سمت بندر بنظر در آمد همه سوداگران بخوشنودی آن شادیانه زدند و سر نگ بر آوردند اما چون سنبک بکشتی در پیوست سوای آن ماه رو همه کنیزان در و

بودند ورقم رخصت وتشریف خلعت از شاه بندر بجهت ناخدا داشتند چون
از کنیز خود پرسیدم گفت البته بادشاه نگاه داشت سوداگران گفتند خوب
غم مخور که قیمت آن درمیان خود توجیه می‌کنیم راضی نشدم وگفتم برمی
گردم

بیت

کجا عاشق زمعشوقش بدردی میشود راضی — واگر صد ره دهد فتوی بخونش حضرت قاضی

پس بملازمان شاه التماس کردم وزری دادم وصندوق خود نقل کردم و
بسبنگ درآوردم وازنول کشتی وسایر اسباب گذشته وبسبنگ درآمده روانه
گشتم سگ نیز چون چنان دید از کشتی برجست ودر سبنگ نشست
چون به بندر بخشیدم وخود را در جفا کشیدم وچند روزی دران دیار بجست
وجوی آن درشاهوار صدف وار گوش پهن کرده بهر گوشه وکنار بگردیدم و
مجنون وار امیدوار دیدار آن لیلی عذار در وادیها دویدم وازانجا روبشهر
آوردم وچند روزی همچون اراجیف بهر جانب گند کردم ولی بمقصد نه بردم
تااینکه شبی مانند دزدان بهوائی آن گنج شایگان خود را بخانه بادشاه
رسانیدم ودران جا نیز اورا ندیدم وسراغش را هم نشنیدم بیقینم حاصل
شد که بخدمت بادشاه نرسیده باز ازانجا به بندر آمدم ودرانجا بجست و
جوئی درآمدم هرچند بهر طرف شتافتم از واثر وخبر نیافتم وهمچنین تا یک
ماه درشهر وکومی دویدم ودشت وهامون می بریدم وسرشک از دیده
می باریدم ومی گفتم

ابیات

زبس خونین سرشک از دیده بارم — ومد از جیب و دامن لاله زارم
بیا در رو بتو چندان بگریم — که روید گلستانی درکنارم

م رسیدیم سوای صندوقچه جواهر سایر اسباب را بملازمان شاه بندر

هوای گلستانی در سرم هست   که در جوش آورد بانگ هزارم

ایضاً

جدا ازان عارض و لب چون نشینم   در آتش سوزم و در خون نشینم
چو گریه دیده ام در ماتم دل   تو گوئی در ته جیحون نشینم
جهان را عهد ماتم تازه گردد   اگر بر تربت مجنون نشینم

تا آنکه شبی با خود اندیشیدم که شاید آن گنج شایگان در خانهٔ ویران شدهٔ شاه بندر باشد لهذا بحوالی خانه اورفتم هرچند بچهار حد او شتافتم رخنه و ممری نیافتم مگر گذر آبی که آن را نیز پنجرهٔ فولادی نصب کرده بودند لاعلاج رخت از بر بدر کردم و بصد تعب رخنه در و نموده بباغیچهٔ حرم او داخل شدم و تفحص نمودم ناگاه آوازی شنیدم که آن نازنین بنالهٔ حزین درمیان درختان بدرگاه ایزد سبحان مناجات میکرد من پیش رفتم آن حوروش را دیدم که روی خورشید مثال برخاک عجز می مالید و بسینهٔ نیاز تمام می نالید و میگفت خداوندا بحرمت آن جمع که در درگاهت قرب و منزلت دارند که من بیچاره جدید الاسلام را ازین ورطه نجات بخش و آن غریب محزون را که بدلالت او هدایت یافته ام بزلال وصال منش موهبتی بخش

بیت

مانده ام بی تو لهٔ دزار و اسیر   ای کس بیکسان تو دستم گیر

چون اینها شنیدم پیش دویدم و دوست و پایش را بوسیدم و او نیز چون مرا دید در بر کشید و گفت جفا که خدای ما کریم هست و هر دو بسیاری از شوق بیخود شده از پا در افتادیم بعد از زمانی که بهوش آمدیم ازان خورشید اوج و اقبال احوال پرسیدم گفت بفرمان شاه بندر در سنگ نشستم و از خدا یاری جستم که افشاء راز ما نشود و سر تو بباد فنا هر دیتر

دعای من خسته جان به اجابت مقرون گردید چون از دریا بساحل رسیدم شاه
یک یک کنیز را پیش طلبیدم و بچشم ارادت دید تا نوبت بمن رسید از دیگران
مرا گزیدو بخود پسندید و نهان از مردم بخانه خود رسانید دیگران را بخدمت
پدرمن برد چون مرا در میان نه بیند همه را می فرماید که بصاحبان
شان رسانند ازان روز باز من درین خانه ام و شاه بندر نیز
عشق من در جگر دارد و گاه بیگاه بر قدمم سر میدارد و بعجز و التماس
اراده همخوابی من میکند و من هردم بلطائف الحیل دفع الوقت می کنم
و او از فرط دوستی رضای مرا شرط میداند و آزردن نمیتواند گفتم فدای
تو گردم آخر حال بکجامی کشد بگو گفت راستی آنکه تا حال اراده داشتم که
اگر آن نمک حرام خواهد البته و امن عصمت مرا بلوث ناموسی بیالاید
قصد قطع حیات خود کنم اما الحال فکر دیگرم بخاطر رسیده و امیدم است
که بدینوسیله توان از قید است گفتم بفرمای آن کدام است گفت بتکده
بزرگ را دیده گفتم نامش شنیده ام گفت در ساباط بتکده نزدیک کفش
کن پلاس سیاهی ست که هرگاه کسی را از گردش افلاک حالش با فلاس انجامد
یا تاجری در صحرا یا در دریا و یا بدست حرامی یا شکست کشتی یا مالش
فاسد و حالتش تباه شود روی وطن نداشته باشد در آن مکان
می نشیند و آن پلاس را بر سر میکند تا سه روز خلقی بزیارت بتکده
می آیند و فراخور توسع خود هدیه و صدقه بسیار از درهم و دینار نزد
ایشان میگذارند و در سحر چهارم کشیشان و برهمنان و خلقی از سر بتکده
بدان جا گرد آمده و هر کدامی چیزی دیگری بران می افزایند و
اورا روانه می کنند مرا بخاطر میرسد که تو بروی و بدستور مذکور دران

محل بنشینی و بعد ازان که ترا عذر خواهند و روانه کنند بر تخیزی اموال جمع
شده را قبول نکنی و بگوئی مرا مال نمی باید آمده ام تا شاید او ورد مراد و اکند
و اگر نه در همین جا آں قدر خواهم نشست که عهد در رسد و خود را قربان
کنم تا داد من از ظالم حضرت روح الله و بت بزرگ بستانند و این
مادر برهمنان پیره زالیست که دویست و پنجاه سال عمر بخس او گذشته
و هرگز قدم از بتکدهٔ بیرون نگذاشته و صاحب بیست و شش فرزند
است همه برهمن و برهمن زادگان و اہل فرنگ او را محبوب بزرگ میدانند
لهذا بادشاهان و فرماندهان فرنگ محکوم اوئید بعد ازان که او بابالین
تو آید با نزا احضار فرماید باید که دست در اندازی دامنش را بگیری و
به بیزاری تمام بگوئی که اے پناه مردمان اگر داد من مظلوم از ظالم نگیری آن
قدر تضرع و زاری در خدمت بزرگ بت خواهم کرد که سفارش مرا تو بکند
و چون از احوال تو پرسد بگو بنده از ولایت عجم بآوازه عدالت شما و بامید
زیارت بت بزرگ و بتکده از راه دور دراز آمده ام زنی داشتم که فی الجمله
صباحتی داشت روزیکه از دریا برآمده وارد بندر شدیم شاه بندر آنرا دیده
عاشق گردیده بزور و غضب از من کشیده و قاعده آن رست که هرگاه نامحرمی
زن ما را به بیند بر ما لازم می شود که او را قصاص کنم یعنی خونش بریزیم تا آن زن
ما را حلال باشد و الا نه دست از مهمات دنیا و دست از خورش و پوشش
برداریم و از سائر معالات نیز دست بکشیم که همه آنها با وجود حیات آن
مرد بیگانه بر ما حرام خواهند بود کیشان و برهمنان ولایت عجم در انتقام
اهتمام دارند تا به بینیم کرم خدا چه خواهد کرد شهریار ابعد از تمهید این مقدمه
آن سیمبر را وداع کردم و او را بخدا سپردم و در موضع مذکور بوضع مسطور

ساکن گردیدم و چون سه روز گذشت آن قدر زر و زیور و سائر اجناس و لباس
درون مکان جمع گشت که از حد و قیاس بیرون بود و در سحر چهارم
کشیشان بقاعده و ضابطهٔ ایشان نزد من آمدند و خلعت فاخره آوردند
و تکلیف برخواستنم کردند قبول نکردم و فریاد برآوردم که ای ساکنان
این عتبه من بگدائے نیامده ام بلکه بداد خواهی رو بدرگاه بت بزرگ
آورده ام با مادر برهمنان گفتهٔ نهانی دارم چون کیفیت احوال مرا بدان پیره
زال عرض کردند مرا بدرون طلبیدند همچنان پلاس بر سر بدرون بت خانه
رفتم دیدم در پائے تخت بت بزرگ که بجواهر نفیس الوان مرصع کرده
بودند و نیم تختی از طلائے تاب زده بودند و در فراز تخت تکیه زده
دو طفل در سن ده و دوازده سالگی بر راست و چپ او نشسته پیره
زال با ایشان بازی مشغول بود پیش رفتم و پائے تخت را بوسیدم
و دامنش را گرفتم و آنچه آن عاقله تعلیم کرده بود چون سراپا شنیدم پرسید
که عجمی مگر شما زنان خود را تنها میدارید گفتم بلی این عیب را ما داریم گفت
نه این خوب قاعده ایست من همین دم بفرمایم شاه بندر با زن تو
حاضر کنند و آن ظالم بیباک یعنی شاه بندر را تنبیه کنم که عبرت دیگران شود
تا داند کرا امین فلک کند گفت این شاه بندر کیست کشیشان گفتند
فلان کس چون نام او شنید و گفت نه آن کیدی بجائی رسیده است که
دست اندازی ستر مردم می کند پس بآن دو پسر گفت فرزندان در دم
بشهر بروید و متوجه بارگاه بادشاه شوید و بگوئید بآن غافل جاهل که
مادر ما میگوید که حکم بت بزرگ شده است که به ترجمان آن که فلان

صدر تخت گسترده پیره خورم و خوش حال سراپا سیاه پوش بران تخت

کس را که مرد ظالم و متعدیست شاهی بندر داده او ستم بدرویشان بسیار میکند و کرده است و از جمله این مرد عجم از مظلومان اوست و میباید در قتل شاه بندر باو نبویسی و اموال او را اگر چه بسیار است باین مرد که نظر کرده ماست ببخشی و او را از خود راضی کنی و الا همین شب ترا بسنگ سیاه برابر خواهم کرد آن دو طفل بفرمودهٔ او از بتکده بیرون آمده سوار شدند و جمعی کشیشان در جلو ایشان ناقوس زنان و ذکر گویان بشهر در آمدند اهل فرنگ خاک قدم مرکب ایشانرا بتبرک بر میداشتند و بدیده می پیوستند چون بدربار بادشاه رسیدیم باو خبر رسید باستقبال بدر دوید و آن دو طفل را در بر کشید و داخل بارگاه گردید و در پهلوی خود نشانید و از باعث تصدیع ایشان پرسید ایشان پیغام مادر برهمان گذرانیدند بادشاه تاملی نموده فرمود خوبست بروند و شاه بندر را بیارند و دیر ابرای مرد بدارند تا حقیقت این مقدمه پرسیم گفتم اے وای که این به نشد بلکه بدتر شد تا بادشاه شاه بندر را چه خواهد گفت و در دل بدرگاه خدا نالیدم اما احوالم دگر شد آن دو طفل او افهم چون اضطراب مرا دیدند از قرینه فهمیدند که آن حکم موافق خواهش او نبوده دست بر طرف دامن زده از جا برخاستند و متفق اللفظ گفتند که گویا دولت دنیا دماغت را مخبط ساخته که حکم بت بزرگ را مخالف می کنی یا قول مادر ما را خلاف میدانی و میخواهی بحقیقت برسی نه کار تو ضایع شد و عقل تو نقصان پذیرفته آخرش از آتش غضب بزرگ بت به اندیش و ارادهٔ بیرون آمدن کردند بادشاه مضطر گردید و بالتماس تمام ایشانرا باز گردانید و بر جائے

خود نشانید شهریارا بیت

بخدا کار چو افتاد خدا ساز شود گرہ قطرہ بدریا چو رسد باز شود

امراوندہای بادشاہ متفق شدہ بہ بدگوئی شاہ بندر زبان کشودند و بادشاہ عرض کردند کہ بدکاری وجباری آن گیدی سبکسار زیادہ بر آن است کہ شرح توان کرد وقول مادر برہمنان صدق است وحکم بت بزرگ حق است والبتہ واجب القتل است بادشاہ چون حکم جماعت دید از کلمۂ کہ گفتہ بود پشیمان شد وحکم قتل شاہ بندر بدست خود نوشت و اموال ادرا بانعام من مقرر فرمود ورقم منصب شاہ بندری نیز بر آنہا مزید گردانید وخلعت فاخرہ با مرکب وزین زر عطا کرد و زر وجواہر وافر بآن دو طفل داد وعریضہ بخدمت مادر برہمنان نوشت واز آنجا خوشحالی تمام بہ بت خانہ رفتم چون عریضہ مادر برہمنان خواند مسرور بود بعد از عرض نیاز چون حسب الفرمان واجب الاذعان قتل شاہ بندر واموالش بانعام این مرد تاجر مقرر شدہ بود وگستاخی نمودہ امر شاہ بندری را نیز باو مسلم داشتم باقی اختیار را بایشان واگذاشتم مادر برہمنان خوش دل شدہ فرمود تا نقارخانہ بتکدہ را بنوازند ودر ساعت پان صد نفر سپاہی مسلح بر در بُت خانہ حاضر شدند مادر برہمنان ایشان را طلبید وفرمود باین مرد بہ بندر رفتہ وشاہ بندر را گرفتہ بدست این مرد بسپارند تا بہر ساعت کہ خواہد اورا بکشد واموال اورا محافظت بکنند کہ چیزے از میان مردم نہ برند ونباید کہ کسی بخانہ او داخل شود کہ خونش مباح خواہد شد بعد از زمین بوس روانہ بہ بندر شدیم جوانی از بزرگان پیش رفت وشاہ بندر را گفت کہ حرکت مکن کہ

از عقب من رسیدم و تیغ برکشیدم و برو تاختم و سرش را بدر انداختم
و گماشتگان و منسوبان و ضابطان و غلامان او را گرفته و فاتر او را ضبط
فرمودم و بدرون حرم شتافتم و آن سرو بوستان ارم را دریافتم شهر
یار را بعد از آنکه اموال بدسگال را ملاحظه نمودم از حد حصر بیرون بود روز
دیگر اجلاس نمودم ملازمان شاه بندر را فراخور احوال ایشان انعام
و اکرام فرموده هر یک را بمنصب و جاه خود مستقل گردانیدم و غلامان
و خواصیان او را نیز نوازشات فرمودم و همگی را بقدر توان از خود خورسند
گردانیدم و جماعتی را که بفرمان مادر برهمنان بیاری من آمده بودند از
زر و قماش و سایر اموال هر یک را بقدر حال دادم و عذر خواستم و
تحفه و هدیه بسیار از قماش و سایر اموال نفیس جواهر ثمین و اجناس
لایق بجهت پادشاه و امرا و وزرا و زر بسیاری بجهت هدیه خدمه بتکده
و مادر برهمنان و کشیشان با تحفهای بسیار تهیه نموده روز دیگر به بت
خانه رفته هدایا و تحایف گذرانیدم و مجدد خلعت پوشیدم و از ان
جا بشهر رفته بخدمت پادشاه مشرف شده پیشکش خود را گذرانیدم
و بعرض رسانیدم که شاه بندر سابق بدعتی چند مستمر نموده که باعث
بدعت است ملتمس آن ست که بفرمان واجب الاذعان آنها بر
طرف شوند لهذا پادشاه از جهت ازدیاد جاه و حرمت من خلعت
و مرکب شفقت کرد و بعد از ان بدان استقلال فارغ البال و مرفه الحال
با آن سیمبر آسمان شرف و اقبال دست زنان شوی در دامن وصال یک
دیگر زده بطاعت و عبادت ایزد متعال مشغول شدیم و همه روزه خدمت
لایق پادشاه و سپاه را می کردیم و شاه را نسبت بمن شفقت

زیاده می شد تابشرف مصاحبت رسیدم و هیچ امری بی مشوره من
متمشی نمی شد شهریار را خداداناست که تشویش خاطری که داشتم
آن بود که نمیدانم بر سر برادرانم چه آمده تا اینکه بعد از سه سال قافلهٔ از
تجار بدریا کنار جمع گردید و غالباً که از زیر بادمی رسیدند و اراده
داشتند که از راه دریا بولایت عجم روند شهریارا دستور چنان بود
قافله که به بندر می آمد کدخدایان ایشان را که ارمغانی می آوردند مرا
تکلیف ضیافت میکردند و روز دیگر من میهمان ایشان می شدم و اموال
ایشان را باز دید نموده عشر میگرفتم و رخصت رفتن میکردم چون
اهل قافله بقاعده مذکور مرا دیدند مستدعی ضیافت گردیدند بمهمانی ایشان
رفتم در اثناء باز دید اموال ایشان برادران را دیدم که در سلک چاوُ
شان خدمت می کنند و عدلهای بار بدوش و بغل خنظری آورده نده
چنان دست و پا میزنند که غلامان با اخلاص را مقدور نباشد از دیدن
آن حمیت و غیرت دامن گیرم شد با خود گفتم که از مروت و مردمی دور
است که تو در دولت و نعمت باشی و برادران بزحمت و محنت باشند
در وقت مراجعت دولت خانه ایشان را بهانه با خود آوردم و
چنانچه باید و شاید مهربانی کردم و هر یک را بعملی از اعمال شاه بندری
که مناسب دانستم باز داشتم و همت بتزاید جاه و مزید ایشان
گماشتم و باز این دو بدطینت پاس دولت خود نداشته پیش خود
بیشتر می آوردند و قصد قتل من کردند من غافل از ین که طریقه حزم و احتیاط
را مرعی دارم چون دزدان با تیغ بران بر بالین من آمدند نجنت این
سگ بیدار با وفا هوشیار بر ایشان حمله کرد و شکیبان از

هر طرف بر ایشان ریختند و ایشان را گرفتند شهریارا دیگر طاقتم نماند اما بر قصاص شان راضی نشدم خاطر بر حبس شان قرار گرفت لهذا در قفسها شان را کردم تا در نظرم باشند و نه از دوری ایشان مشوش و نه از کید ایشان در آتش باشم شهریارا ذلت و زحمت ایشان و عزت و حرمت سگ را موجب اینست والحال **بیت**

اگر کشی ور جرم بخشی روی و سر بر آستانم — بنده را فرمان نباشد هر چه فرمائی بر آنم

درویشان بر مردمی و مروت آن جوان مرد پاکدین آفرین کرد از دست آوردن آن دوازده لعل هموزن و پر بها که در قلادهٔ سگ نصب کرده بود پرسیدم گفت شهریارا عمرت دراز باد و دشمنت بآتش خود در سوز و گداز باد در ایام شاه بندری بر فراز قصر رفیعی که بر سر در خانه ساخته بودم بجهت کسب هوا و تفرج هوا صحرا و دریا نشسته بودم و بهر جانب نظر میکردم ناگاه سیاه دو نفر دیدم که در بیابان می آمدند دوربین را طلبیدم و نیک ملاحظه کردم بوضع غیر متعارف ایشان را یافتم قراولان بطلب ایشان فرستادم چون ایشان را آوردند عرض کردند یک نفر مرد است با زنی و طفلی گرفتم زن را بحرم فرستند و مرد را بالا آوردند چون آن مرد در آمد جوانی بود در سن بیست سالگی خط مشک فامش نو میده اما رنگ رخسارش از تابش آفتاب تیره و تار شده و موی از اطرافش فرو ریخته آشفته و ژولیده و ناخنان مانند چنگال سباع دراز شده آستین جامه چندی بسته و مملو حمایل کرده و بر کمر بسته بهیئتی غریب و وضع عجیب مرا ازان حال حیرت افزود و پرسیدم ای مرد از کدام بلادی و این وضع راهرگز ندیده و نشنیده ام سرشک از دیده فرو ریخت و در دامنم آویخت

وگفت الجوع الجوع فی الحال اشاره کردم تا خوان و شربت و طعام آوردند
دلداری بسیار کردم اندک شراب و طعام خورده بیهوش گردید و در اثنائے
آن حال خادمان حرم کیسه چند بهمان قاعده آوردند و عرض کردند که تفحص
کنید و بنمائید که این دو نفر از کجا می رسند چون سر باز کردند هر کدام
مملو از یک قسم جواهر بود که هر دانه خراج مملکتی بود و عجب تر آنکه هر کدام
از یک دیگرے بهتر و نفیس تر و جنس معدن دیگر چون آن جوان مرد بحود
آمد گفتم از برائے خدا بیان کن اینها را از کجا آورده همانان که در گنج قارون
راه برده گفت چنین است لیکن حکایت من بسیار غریب است
اصل من از ولایت بایجان است در روز جوانی از یار و دیار دور و
سختی و آزار بسیار دیده و مدتی زنده در گور بوده و بارها تن بمرگ و
رداده و بدین حال از جهنم دینا گذشته و طلسم بلا شکسته و کمند
هلاک گسیخته گفتم مفصلاً از آنچه دیده و شنیده بگو گفت پدرے داشتم
صاحب مایه وافر تاجر اکبر پیوسته سفر کش و از برای دینا گاه در
آب و گاه در آتش و فرزند دیگر نداشت لهذا همت تربیت از بهر
من گماشت چون سن من بشانزده سالگی رسید اراده سفر بندر
کرد و مرا نیز با خود برد هر چند مادر و یاران گفتند که هنوز وقت سفر این
پسر نیست می گفت گویا می بینم که اجلم فرا رسیده و خدا داناست که بار
دیگر دیدار او بہ بینم یا بحسرت او بمیرم که اگر عمرم بسر آید بارے خود او
بر سرم باشد سخن مختصر چون در ان سفر بهندوستان رسانیدیم و
مدتی دران بلاد گردیدیم فروختنی خود را گردیم که آنچه بود و متاعی چند
خریدیم که باب بلاد زیر باد بود و از انجا بزیر باد رفته آنجا نیز خریدو

فروخت کردیم وازانجا نیز عزم فرنگ کردیم وبدریا نشستیم بعد ازآنکه بر روی آب رفتیم ناگاه باد مخالف برآمد وباد وباران وطوفان زمام کشتی ازکف اختیار ناخدا در ربوده وشبان روز بصد اضطراب بر روئے آب بهر طرف رسیدیم وآرامش ندیدیم تاآنکه برکوهی خورده درهم شکست وهمگی مال واموال وامتعه در آب ریختیم وغرق محیط هلاک شدیم بعد ازان دیگر ندانستیم که حال پدر ودیگر یاران چه شد وخود به تخته پاره رسیدیم وسوار آن گردیدیم ودل برکرم کریم بستیم وبعد از زحمت ومشقت بسیار بعد از سه روز دیگر ان تخته برگل نشست درحالتی که رمقی نداشتم که ضبط خود کنم باری بهر مشقت که بود خود را بکنار کشیدم وبر زمین افتاده بیهوش گردیدم وبار دیگر بهوش آمدم واز دور مزرعهٔ دیدم خود را بدان جانب رسانیدم وچند خانهٔ بسته دیدم وجماعتی مانند قطران سیاه برهنه وعریان بحالتی تباه وآن مزرعهٔ نخود بود آن جماعت آتشی برافروخته بودند ونخود سبز بریان میکردند ومیخوردند وغالباً که اکثر خوراک ایشان نخود بود چون مرا بدان حال دیدند اشاره کردند که توهم نخود بچین وبریان کن وبخور من نیز مشتی نخود با دم آب شیرین خورده درگوشهٔ خوابیدم چون بیدار شدم هرچند آن جماعت خواستند که ازمن احوال پرسند نه من زبان ایشان رافهمیدم ونه ایشان زبان مرا فهمیدند باری آن شب را در ان محال بزور آوردم وروزانه دیگر رو براه آوردم ومشتی نخودی باخود بردم بامید آنکه شاید بآبادانی برسم وچون آن روز وشب راه بریدم به بیابانی که ازحدت هوا مانند دشت محشر سوزان بود وطایر خیال از بیم سوختن پروبال طیران نمودی وهیچ

گیاهی از ضعف تشنگی از خاک آن وادی سر بر نیاوردی و بجز ریگ
روان چیزی دران بادیه نبود سه روز و شب با صد مشقت و تعب
سوخته جگر و تشنه لب نقد روان و جان در معرض تلف بان محنت
ساختم و بدان مشت نخود معاش میکردم تا اینکه در روز چهارم از دور حصار
فلک فرسا دیدم و بعد از تگ و پوی بسیار چون نزدیک رسیدم
قلعه دیدم حصار چهار فرسخ بود سر بر فلک قمر کشیده و تمام از دو لخت
سنگ بود هر چند بچهار حد آن گردیدم سوای یکدر ندیدم از سنگ و سار
در خام آن نیز مقفل بسته قفل که هر یک برابر ران شتری چون مایوس
ازان جا گذشتم که این چگونه جای است که ناگاه تبلی رسیدم که مانند
سرمهٔ خاک سیاه داشت همین که بر فراز تل بر آمدم سالک طریق حیرت
گشتم دران سو سواد شهری بنظر در آوردم که شرفهٔ ایوان او با قصر کیوان
دعوی همسری میکرد و برج و باره اش معموره و آراسته و از عیب انهدام
پیراسته و حدش بدریا پیوسته بشوق تمام و ذوق مالا کلام از سر قدم
ساخته بجانب شهر شتافتم چون قدم از دروازه بدرون گذاشتم
بسم اللہ الرحمن الرحیم گفتم مردے دیدم بر فراز صندلی نشسته ملبس
بلباس فرنگیان چون مرا بلباس اہل عجم دید و بسم اللہ شنید مرا پیش
طلبید فرا پیش رفتم و سلام کردم جواب سلام نیز بزبان فصیح باز داد
و از احوالم پرسید گفتم اے مرد خدا محل سوال نیست که من بتقریر
قوت ندارم گفت گرسنهٔ گفتم بلی گفت بنشین فرو نشستم فی الحال
سفرهٔ نان با مرغ بریان و کوزه آب سردی حاضر کرده گفت بخور
چنانکه خواهی چون اندک نانی و دو می آبی خوردم از خود رفتم و تا شب

بیخود بودم چون در شب بهوش آمدم آن مرد طعامی مهیا داشت پیش آورد
چون از خوردن فارغ شدم چون دوستان مشفق از چگونگی احوالم پرسید
آنچه از قضا بر سرم آمده بود از محنت دریا مشقت صحرا و نقصان مال و
نکبت حال و زحمت جوع همه بیان کردم گفت الحال چه اراده داری
گفتم درین معموره چند روزیکه حیات باقیست خواهم بود زیراکه نه تاب
سفر دریا و نه زاد راحله بلی از اسباب سفر همین دل پر خون و پای پر آبله
دارم تبسم نمود و گفت مصرعه

چو فردا شود فکر فردا کنم

چون آن مرد را مهربان یافتم و با سایش آن شب را گذرانیدم همین که
صبح شد خواستم که عذر مهربانی آن مرد بخواهم و داخل شهر شوم که آن مرد
گفت فرزند چون تو مرد عجمی و حق دینی بر من داری لهذا ترا نصیحت
می کنم فرزند این شهر جائے تو نیست از من بشنو تا بدام بلا نیفتی سر
خود گیر و برو و داخل شهر مشو و اگر برائے تحصیل مال بشهر خواهی رفت
امروز هم صبر کن الحال برو بدرون این حجره بیلی و کلندی و غربالی و
توبره هست بیرون آر بگویم چه کنی با خود گفتم اے وای بدام طرفه کسی
افتادی که نان شب را امروز ت کار می فرماید باری علاج نداشتم
بدرون رفتم و آنچه گفته بود بیرون آوردم گفت آن تلی که از دور می
بینی گفتم دیده و زبران گذاشتم گفت برو بکنار آن تل و چند قدم بر
فراز بر آئی و خاک آنرا بکن بکنار انداز تا یکذرعه کوے بهم رسد بعد
ازان هر چه کنی در غربال بریزه و به بیز آنچه در غربال ماند در توبره ریز
چون پر شود بیار تا گویم چه کنی من بیخبر از اصل مطلب چون بدان مکان

رسیدم بگفتهٔ او عمل کردم جواهری وافری دران خاک ظاهر شد که چشم از دیدنش خیره می شد و در اندک فرصتی آن توبره را بر کردم و چند دانه ریزه آن را پنهان کردم توبره بدوش کشیده بدروازه آوردم آن مرد بازنانی و پاره میوه برز د من آورد و گفت آنچه از جواهر آورده آن تست و این توشه را از من بگیر و تازه است سر خویش گیر تا کسی ترا درینجا ندیده است خود را بجائے رسان و جان خود را ازین بلا برهان گفتم ای پدر گیرم که من چندین جواهر دارم تن تنها درین بیابان خون خواری بچه کاری می آید گرسنه و تشنه بکجا روم سر در کف جان در معرض تلف پس نیست که این بار نیز بردوشم باشد **بیت**

شلغم پخته به زنقرهٔ خام　　در بیابان خشک و ریگروان

آن مرد گفت خوب ای جوان جاهل من آنچه توانستم گفتم **مصرعه**

تو خواه از سخنم پند گیر و خواه ملال

الحال که پای گریز نداری البته داخل شهر خواهی شد این انگشتری را بگیر و چون بر سر چارسوق رسی مرد محاسن سپیدی در صورت من خواهی دید او برادر من است انگشتری را باو ده تا شاید او دربارهٔ تو فکر کند زیرا که در اندرون شهر مرا دوستی نیست مبادا کشته شوی و زنهار آنچه گوید بشنو و چنان کن که خود را باو چسپانی انگشت قبول بر دیده گذاشتم و انگشتری را گرفتم و او را دعا گفتم و بشهر رفتم دیدم شهر آراسته و پیراسته زنان و مردان در بازار بدها دکان نشسته با ظرفی با مینا با بطک عرق و شراب و جام مزه در میان گذاشته هر لحظه زن برخاسته بر شوهر بیش جامی میدهد و می نشنید مردان با مردان و

زنان بازنان بیع وشرائی می کنند وہمہ لباس اہل فرنگ بارخسارۂ لعل رنگ چون من داخل بازار شدم ہمگی مرا بایک دیگری می نمودند چون میان چارسوق رسیدم اژدہام عام دیدم مجال گذشتن ازانجا نبود بگوشۂ ایستادم ہمینکہ روز بمنزل رسید اژدہام کم شد شخصے را کہ مرد دروازہ نشان دادہ بود دیدم برفراز صندلی نشستہ وبرعصائے مرصعی تکیہ زدہ محاسن سفیدے برسینہ فرو گذاشتہ پیش رفتم وسلام گفتم جواب سلام دادہ تند تند درمن نگریست وگفت اے پسر چگونہ بدین مکان رسیدی مگر برادر گردن شکستۂ مراندیدی گفتم دیشب درخدمت او بودم او مانع وخول شہر گردید نشنودم زیراکہ آن قدر ریاضت کشیدہ بودم کہ مافوق آن متصور نیست لہذا این انگشتری بخدمت شما نشانی فرستادہ است آن مرد لمحہ متفکر گردید پس مرکب طلبیدہ سوار شدہ مرانیز باخود بخانہ بردہ خانہ را دیدم چون بہشت برین عمارت باتکلیف واسباب واثاثہ بزرگانہ وخدمۂ بسیار باری تابشب درخدمت او بودم ونہانی ازخدمہ کیفیت احوال پرسیدم چون تمامی سرگذشت خودرا تقریر کردم تاسف بسیار برحال من دلفگار کردہ گفت ای جاہل اینہا ہمہ سہل بود خودرا باین طلسم چرا انداختی گفتم اے مرد خدا بعزت اللہ کہ مرا ازحالت این شہر آگاہ کن تابدانم سبب این ہمہ منع تو وبرادرت چیست گفت فرزند بدانکہ شہر ہمہ کافر وشیطان پرست اند وبادشاہ ایشان فرعون عصر است وبسیار مغرور است ومتعصب دستور ایشان اینست کہ چون غریبے بدین شہر وارد شود اورا کسی درمنزل خود جائی دہد تابادشاہ

عرض شود چون اورا بخدمت بادشاه عرض کنند بتی وارد و شیطانی در
جوف آن جا گرفته تکلم می کند و نام و نسب هرکس را میگوید و مذهب
و ملت اورا افاش میکند مگر آنکه بی مضایقه اورا سجده کند پس
بفرمان آن بادشاه آن غریب را سجدهٔ آن بت می فرمایند و
همچنین هرکس درین شهر شبی را بروز کند و باز ازین شهر بی رخصت
بادشاه وآن شیطان گمراه رود گریزد بر و مسدود است زیراکه هرگاه
ارادهٔ رفتن کند آله تناسل او دراز می شود و بر زمین می رسد
واز رفتن باز می ماند واین هم هست که هرکس سجدهٔ بت کرد
اگر خواهد اورا اکتخدامی کنند من گفتم ای مردمن خود از جهل جبلی باقضای
گردون بدام افتاده ام الحال یاری از تو باید آنچه فرمائی من بجان
فرمان کنم دیگر رضائی بقضای خدا است گفت فرزند خوب فکرے خواهم
کرد که رسوا نه شوی و آزارے نکشی و چند روزے که حیات داری
بفراغت بگذرانی دست اورا بوسه دادم و زبان بدعا کشادم بعد
از ساعتی سر بر آورده گفت فرزند خوب زنی بجهت تو بهم سانیده
ام گفتم آن کیست گفت دختر وزیر اعظم که در حسن کمال بی نظیر است
و در سن پانزده سالگی است گفتم وزیر اعظم دختر بچون من دهد گفت
فرزند رسم این ولایت چنانست که هرکس بت مذکور را سجده نماید بی
مضایقه اگر غریب باشد اگر دختر بادشاه طلبد مضائقه نمی کنند د
بجهت تالیف قلب بادمیدهند د من هم فی الجمله اعتباری نزد
ایشان دارم ترا هنوز ندیدهٔ و نشاخته اند خوب واقع شده که فردا
روزیست که بادشاه و سپاه و رعیت بزیارت بتکده میروند

ما نیز برویم و تو میباید بمصلحت وقت تقیہ کنی و بی مضایقہ بت را سجدہ
کنی انشاء اللہ تعالی کارہا بمدعا شود و از خطرہا محفوظ باشی دعاش گفتم کہ
ویلی چنان در حالتی چنین بمن مہربان ساخت باری چون صبح نزدیک
شد مرا بحمام فرستاد و لباس فاخرہ داد چون بخانہ آمدم آن مرد سوار
شد و مرا نیز بر مرکبی نشانیدہ روانہ شد بت خانہ در کنار یار واقع بود
و بترتیب و زینتی کہ زبان از شرح آن عاجز و قاصر است و خلق آن
شہر از ہفت سالہ تا ہفتاد سالہ اعلے و ادنی در انجا حاضر ہمہ مستان
و پای کوبان و دختران خورشید سیما و پسران یوسف لقا در ہر طرف صف
زدہ در سیر و صفاییت

گلرخان جملہ در صفا و حضور   چشم بد از جمال نیکان دور

سیر کنان رفتم تا بجای کہ بادشاہ و امرا بخدمت برہمن بدو زانوی ادب
نشستہ بودند سرہا برہنہ کردہ گوشہا بر آواز بت داشتند من بموجب
تعلیم کورنش و تسلیم نمودہ بت را بظاہر زمین بوسیدم و دست برہمن
و بادشاہ را ہم بوسیدم و بعدہ دامن وزیر را گرفتم و طلب دختر کردم
بادشاہ ازان مرد پرسید کہ این کیست و از کجا آمدہ است گفت از
خویشان منست بامید زیارت بت بزرگ آمدہ است و الحال دختر
وزیر را دیدہ و مایل او گردیدہ چون بدین درآمدہ التماس آن دارد
کہ وزیر بامر بادشاہ بغلامی خود قبول کند بادشاہ فرمود امر بت بزرگ
تا چہ است فی الحال برہمن رشتہ سیاہی جدبر من کردہ پیلے
تخت بت بزرگ آوردہ سجدہ فرمود و حرفی چند گفت آوازے
از جوف بت بزرگ برآمد کہ خواجہ زادہ خوش آمدی از مرحمت ما

امیدوار باش شریک از خلایق بر آمد تمامی بر خاک افتاد صدّق صدّق
گفتند باری بادشاه خلعت داده نقاره خانه را نواختند و آواز بلند
شد که یحیی رابت بزرگ نظر کرده دختر وزیر را باو داده و آن روز تا شام
در بتکده بودیم و محل شام باوزیر بادشاه برهمن و جمعی از کشیشان سوار
شده بخانهٔ وزیر رفتیم و زینت تمامی بر سر و روے دختر در آوردند
و بخدمت بادشاه حاضر کردند حور وشی را دیدم که نظیرش نبود کشیشان
برسم و کیش ایشان دختر را با من عقد بستند و بادشاه سوار گردیده رفت
و من بان پری پیکر خلوت نموده بوصال یکدیگر رسیدم و صباح
بپابوس بادشاه رفتم و مقرب آن حضرت شدم و بادشاه انعام در بارهٔ
من می کرد اگرچه مرا احتیاجی نبود زیرا که دختر گنج و گوهر عالم داشت القصه
مدت یک سال و نیم بدان وتیره می گذرانیدم تا دختر حامله شد و
روز وضع حمل بیمار شد و آزار می کشید و من گریه می کردم تا سه روز
و شب درد می کشید ضایع گشت و فوت شد من گریبان پاره کردم
و ببالین نشسته می گریستم که ناگاه از هر طرف شیون بلند شد
و زنان بدرون می آمدند اما همین که میرسیدند هر دو مه بر سر من میزدند
و می نشستند بنوحه کردن نزدیک بود که در زیر کون آنها گشته
شوم که ناگاه شخصی از پس پشت گریبان مرا گرفته باز پس کشید
و از میان بلا بکنار برد چون دیدم همان مرد بود که مرا کتخدا کرده گفت
گریه چه میکنی گفتم ای ظالم نمیدانی که چه یگانه گوهرے از دستم
بدر رفته تبسم کرده گفت حالا بمرگ خود گریه کن روزیکه می گفتم که
چرا باین شهر آمدے می گفتی علاجے نداشتم الحال همین علاجت

ومن نمیدانستم که مطلب او چیست باری مرا بدیوان خانه آوردو دیدم که
بادشاه و امرا و برهمنان و تجاران وسی و سه اصناف شهر جمعیتی کرده بودند و اموالی
که منسوب من وزن من بود تمام را بمیان ریخته اند و دلالان قیمت می کنند
و هرچه هر کس میخواهد بر داشته زر میدهند تا که تمام آنها را نقد کردند بعد
ازان جواهر ازان زر خریده در صندوقچه کرده بمن دادند و صندوقی از
آذوقه بر اسپی بار کرده اشتری حاضر کرده و مرا بران سوار کرده صندوقچه
را در کنارم گذاشته کشیشان و برهمنان ذکر کنان و ناقوس زنان و خلق
تمام دلجویان و تهنیت گویان از شهر بیرون آوردند و از همان دروازه
که روز اول داخل شده بودم مرد دروازه که مرا بآن حال دید آه از دل
بر کشید و سرشک بر رخسارش دوید پیش آمده گفت اے بدبخت بر
گشته اختر اگر آن روز پند من می شنیدی کی باین بلا مبتلا می گردیدی
بارے خیال کن من کجا دماغ حرف زدن یا سخن شنیدن داشتم
و نمیدانستم که مآل کار بکجا خواهد انجامید تا آنکه بدان حصار رسیدم
که در اول روز دیده بودم برهمن کلیدی از جیب بر آورده قفلها
را ازان در کشود و صد نفر جوان نعش را بردند تمام در را باز کردند و
نعش و صندوق اطعمه مرا بدرون بردند و زیرو برهمن آمده گفتند ایجوان
مرد روزی آیند و روزی روند این زن و فرزندت و اموالت و آذوقه
چهل روزه است بخور که تا بت بزرگ بفریادت رسد خواستم که از جاے
در آیم و آنچه باید بگویم آن مرد عجم پیش آمده بزبان عجم گفت که ساکت باش
و خدائے را بهلد خواه و حرفی بگو که همین دم میسوزانندت کسی تقصیری
دربارهٔ تو ندارد قضا اینها می کنند بارے مرا در آنجا گذاشتند

وخود بیرون رفتند و در را بستند من بیدماغی سر بزانوی غم نهاده گریه
بسیار کردم لمحه که گذشت آن قدر حدت هوا و گرما و تعفن در من اثر کرد و
نزدیک شد که نفسم منقطع گردد سر از جا برداشته نظر بهر طرف
کردم استخوان بوسیده و گندیده و صندوقهاے وی زر و جواهر
و جانوران بنظر در آوردم از قهر برجسته لگدی چند بر نعش دختر وزیر
زدم و گفتم اے آتش باستخوان افتاده تو که نمی توانستی زائید چرا
حامله می شدی و بهر طرف دویدم که شاید پناهی بجویم که از تابش
گرما نجات یابم نیافتم و آن روز بدین منوال گذشت و شب
نیز از بیم هوا و دد و دام خواب و آرام نداشتم روز دیگر رایم بدان
قرار گرفت که صندوقهاے بوسیده را جمع نموده در پایان حصار
در جائیکه تابش و استخوان کمتر بوده بر بالاے بهم گذارده اندک
سایه بهم رسانیدم و روز هم در طرف شمال بسایه اش می نشستم و
شب را بر بالایش میخوابیدم و قلیل آب گرمی از یک طرف
حصار جاری بود چون منبع جستم بقدر دهن آفتابه از هفت جوش
بر دیوار حصار که از سنگ و ساروج بود نصب نموده بودند بارے
بدان آب و آذوقهٔ مذکور دران گنج باغ حصار چند روزے
بسر کردم قریب بچهل روز توشه ام تمام شد مضطرب گشته بدرگاه
خدا مناجات کردم که خداوندا تو قادر بر کمالی و لم یزل لایزالی اگر از عمرم
چیزے باقیمانده است بجاے یا بنائی برسان **بیت**

بقید زندگی هر کس اسیر است
ز فکر آب و نانش ناگزیر است

و گریه بسیار کردم خوابم در ربود وقتیکه بیدار شدم آواز مردم

شنیدم که مرده آورده بودند دم بخود فرو بردم تا دل البته بر فتند
آهسته پیش رفتم از قضا مردے مرده بود و زن پیرے همراه او آورده
بودند و صندوق اطعمه نیز همراهش بود گفتم اے دل مصلحت وقت
آنست که این عجوزه را بکشی و آذوقهٔ او را متصرف شوی که خدا
برائے تو رسانیده است پایهٔ صندوقی را بدوش کشیده بابالینش
رفتم و آن زن سر بخود فرو برده بود مرا دید چون از تابش آفتاب
و عفونت هوا رنگم متغیر شده د هیئت دگرگون آن زن ترسید
و تا از جا جنبید آن چوب را بر سرش کوبیدم که همانجا بفراغت
خوابید و صندوق آذوقه اش را متصرف شدم و هنوز آن بآخر
نرسیده بود که بامر رازق مور و مار و خالق لیل و نهار تازگی دیگر
رسید و هیچ ماهے نبود که در رزق نمی کشود و همین که سه چهار ماهے
گذشت روزے بقضائے حاجت رفتم نازنین دخترے دیدم
بسن هژده سالگی همچون آفتاب انور ملبس بلباس امرازادگان از انجا
که قسمت ازلی بود بعشق او گرفتار شدم و او چون مرا دید نعره کشید
و از غایت واهمه بیهوش گردید گفتم ظالم دیدی که چه کردی که این حب
نبات آب شد پیش دویدم دور برکشیدم و بکنج حصار بردم آبی
بر رویش زده بهوش آوردم چون چشم کشود باز واهمه نموده از
جاجسته گریخت گفتم خوب بجائے نمیرود او را بخود واگذاشتم
اما هر روز می آمدم و از دور برابر او می نشستم و طعام میخوردم چون
چند روزی گذشت و دید که آزار با و نمیرسانم و اطعمه وافری دارم
اندک رام شد نان طلبید نرم نرم بخودش خواندم و طعام

ومیوه وغیره باو خورانیدم و بزبان خوش فریفته جای خود بردم از احوالش
پرسیدم گفت دختر وکیل السلطنت بادشاه ام و نامزد پسر عم خود
بودم چون شب زفاف رسید پسر عم را در قولنج پیدا شد و مرد و مرا همراه
آوردند وگفت تو کیستی احوال خود را شرح دادم گفتم ای نازنین خدا ترا برای
من فرستاده او ساکت شد و چند روزی با او بمدارا و مواسا بسر بردم
تا او را مسلمان کردم و اقرار زنان شوهری ازو گرفته صیغه اش تعلیم
دادم وصیغه گفته و رست در گردنش در آوردم وبآن خورش دران
جهنم دنیا مدت سه سال بسر بردم و در سال سیوم پسرے آورد و کار ما
آن بود که همه روز بجهت دفع بیدماغی دران حصار می گردیدیم و سیر
جواهرات میکردیم آنچه بنظر ما خوش می آمد برداشته جمع می کردیم
تا اینکه طفل هم دو ساله شد و از شیرش باز گرفت روزی گفتم ای زن
تا کی درین زندان خواهیم بود گفت مگر خدائے عالم نجات بخشد مرا ازگفته
او رقت پیدا شد گریه بسیار کرده بخواب رفتم و در خواب همان معامله
را دیدم که می پرسیدم و شخصی می گفت از ممر آب بدر روید من از شادی
برجسته با زن گفتم او بخندید که این کی میسر شود بارے همت بران
گماشتم و فکری بسیار کردم آخر رایم بران قرار گرفت که میخهائے
که در صندوق تابوتها بود جمع کردم شاید بسبب آن کاری توانم کرد
و زن را میخ جمع کردن فرمودم و خود هر روز از صبح تا شام اکثر شبها
نیز دران آبشار نشسته میخی را می گذاشتم و چندان سنگ بر و
میزدم که دستم از حس افتاد تا اندک رخنه دران می شد وگاه بودے
که خرمنی میخی می شکست و ذره ازان سد بلا دفع نمی شد تا یکسال کار

این بود تا آنکه سوراخی بهم رسید که توان بیرون آمد پس آن جواہر یکہ جمع کردہ
بودیم اینہارا زندہ کردہ در آستین جامہای مردہ کردہ بآن امید کہ اگر
در بیرون بدست ظالمی گرفتار نشویم چند روزے کہ زندہ باشیم
بفراغت وعیش گذرانیم شبی توکل بر خدائے نگاہدار زندہ نمودہ ازان
سد بیرون آمدیم و ہر چند کیسہ را حمایل کردیم وطفل را بر گردن گرفتہ سیر
در بیابان نہادیم ہراسان لاحول گویان یک ماہ وچند روز است
کہ شب و روز راہ آمدیم وگاہی علف وگاہی گیاہ و برگ درختان خوردہ
ایم واز ترس جان ہیچ آبادانی نرفتہ ایم اینست احوال من و اموال
من المال مروت از تست شہریار دلم بر احوال آن جوان بسوخت
واورا نگاہداشتم وہمت بر ترقی احوال او گماشتم و بعد از انکہ
اورا از ہمہ جہت آزمودم ناظر سرکار خود نمودم و در ہر حالت انیس
وجلیس خود ساختم و زنش مُصاحب شہزادی بود مدتی بدان سان
گذشت و دو سہ فرزند از شہزادی بہم رسید و بعضے در
طفولیت رفتند و شاہزادی ہم بجوار رحمت ایزدی پیوست
وعیش بر من منغص گشت و ملک فرنگ بے او مراخوش نمیشد
بخدمت بادشاہ عرض کردہ شاہ بندر را بجہت آن جوان گرفتم
وخود رخصت طلبیدہ برادران را و سگ را بہمین دستور میدارم
بولایت عجم رسیدم بجہت آنکہ کسی را اطلاع بر ذمایم افعال
برادرانم واقع نشود ننگ سگ پرستی بر خود پسندیدہ مدتی
مال در عجم میدادم تا حال کہ بدلالت رفاقت این پسر بخدمت
بادشاہ مشرف گردیدہ احوال خود را بیان کردم از خواجہ زادہ

پرسیدم که تو از مردم این ولایتی زمین بوسید و زینهار طلبید و بعد
ازان گفت شهریارا دولت بے زوالت مستدام باد کمینه عاجزه از
هیبت وزیرم که قبل ازین بادشاه بران پیر بیگناه دولتخواه خشم
و جنس فرمود و سوائے من فرزندی نداشت بر خود لازم ساختم که
باستخلاص کوشم و پنهان از یاران بایران رفته این مرد را بخدمت
آورده ام تا شهریار معائنه نماید و صدق قول پدرم به بندگان والا
جاه حاضر گردد و از تقصیر او درگذرد دیگر امر شهر مطاع است چون
ظاهر شد که او دختر وزیر است خواجه آه دردناک کشید و بیخود گردید
چون بهوش آمد گفت دریغ که رنجم بیهوده و ضایع بود دریغ که در آخر
پیری رنج سفر کشیدم و پردهائے خود را دریدم و کیفیت کامی
ندیدم گفتم کامت چه بود گفت چون فرزندی نداشتم او را بفرزندی
میخواستم این هم از شعبده بازی روزگار گرگی بلباس بره بود
درویشان مرا بر احوال آن مرد کار افتاده دل بسوخت پیش طلبیدم
و مژدهٔ وصل آن ماه وش چون دُر در گوش کشیدم فی الجمله تسکین
یافت و فرمودم دختر را بحرم برند و بجهت پدرش اسپ و خلعت
فرستادم و از زندان بحمام برده یا غ۰ از تمام بدرگاه ما آوردند
و خود تا در بارگاه استقبال او کردیم و پدروارش بر کشیدیم
جبینش بوسیدم و مجدداً بر مسند وزارت و امارتش متمکن گردانیدم
و زبان مدار ملک بکف کفایت او باز داشتیم و خواجه را خلعت
و منصب گران بها انعام فرمودم شهر را آئین و چراغان فرمودم
و در ساعت سعید عقد فرموده دختر وزیر را بخواجه دادم مدتی خواجه

باآن دختر بسر برد دو پسر و یک دختر از و مانده الحال پسران او یکی ملک التجار و یکی کرک یراق سرکار است الحال درویشان مطلب از تن نقل آن بود که چون شب گذشته سرگذشت دو نفر شمارا شنیده ام ومیخواستم که شما جرأت بهم رسانیده و وی دیگر نقل خود را بگذرانید وچنان پندارید که در چهار طاق نشسته اید و من هم یکی از شمائیم و فی الحقیقت من هم درویش و محتاج ایم **بیت**

درویش و غنی بندۂ اینخاک دراند — آنانکه غنی تراند محتاج تراند

بیان حقیقت درویش سیوم

درویش سیوم بدو زانو درآمده همچون ابر بهاران سرشک از دیده باران گفت شهریارا من از احوال خود چگویم که نامم گم باد **بیت**

کسی چون من مباد از بخت ناشاد — مبادا هیچکس سرگشته جاوید

بنده خود مالک مملکت در اول جوانی بر سریر کامرانی سلطنت میکردم روزے نشسته و خواص درگردم حلقه بسته جهاندیدگان و دانایان از مکارم اخلاق پیشینیان نقل میکردند مثل عدالت نوشیروان و کرم حاتم که بموجب این دو خصلت پسندیده و دو صنعت حمیده نام نیک ایشان تا انقراض عالم بر زبان بنی آدم بخیر جاریست و یکی از ندیمان حکایت کرم حاتم روایت کرد که او مردے بود از اشراف قبیلہ بنی طے چون کرم شعار کرد و مردم از هر طرف بگردش در

آمدند و سر در قدمش نهادند و بهتری اختیار کردند و روز بروز
صیت کرم بزرگی او در بسیط عالم منتشر گشت از جملهٔ کرمهای او
انیست که نوبتی نوفل بن هامان عرب که از مهتران قبیلهٔ بنی عامر
که معاصر حاتم بود بسبیل منازعه و محاربه در آمد و لشکری از قبیلهٔ
بنی عامر و دیگر قبایل گرد آورده بطمع سروری بر سر طے تاخت
آورد حاتم چون خبر یافت بجهت آنکه بسبب او خون مردم ریخته
نشود تنها از میان بدر رفت و این هم از کرمهای اوست نوفل بدون
قتال و جدال ملک و مال حاتم را متصرف شده در سراپردهٔ حاتم نشست
و منادی فرمود که هر کس که حاتم را بیارد و یا خبر او بیارد صد دینار او را
بدهم و خلقی بتفحص حال او بهر جانب گوشه و کنار پیاده و سوار بامید
درهم و دینار مشغول گشتند اما آنروز تا شب او را نیافتند و حاتم
در غاری گریخته بود همین که شب می شود پیرمردی و پیرزنی با دو طفل
بدرون غار میروند گویا آن مغاری مقام مقرری شان بود آتشی
افروخته بی زاد در اطه می خوابند زن از مرد میگوید که امروز چرا هیزم
خود نفروختی و نانی بجهت اطفال نیاوردی مرد گفت که نوفل عامری
بر سر قبیلهٔ طی تاخت آورده حاتم گریخته بآن سبب مردم شوریده
و آشفته بودند کسی پروائی هیزم خریدن نداشت و نوفل منادی
فرموده که هر کس که حاتم را بیارد او را نعمت و درهم و خلعت بخشد مردم
اکثر بجستن حاتم مشغول شده اند زن می گوید چه بودی که ما میدانستیم
که حاتم کجاست بنوفلی نشان میدادیم و از درویشی و فاقه
نجات می یافتیم حاتم این مقاله را می شنود همین که روز میشود

پیش آن مرد رفته سلام می کند مرد پیر بعد از سلام می پرسد که تو کیستی و در این مغاره پنهان چیستی میگوید که من حاتم آن مرد بر پایش می افتد که ای جوان مرد جانم فدائے تو باد امروز وقت آن نیست که نام خود ظاهر کنی خلقی بگرفتن تو سعی میکنند و دشمنی چون نوفل بقصد تو کمر بسته اند حاتم می گوید که شنیده ام که نوفل وعده کرده که هر کس نزد او برود زر و خلعت و نعمت دهد میخواهم که کرم فرمائی و مرا نزد نوفل ببری تا آنچه وعده کرده بتو برسد و مرا ثوابی باشد **مصرعه**

خوشا حالی کز و جانی بیاسود

آن مرد معاذ الله گفته از ان استبعاد می کرد و حاتم ابرام از حد برد و در آخر او را تهدید نمود میگوید که باشاره من عمل کن البته مرا خواهند برد و بنوفل خواهم گفت که فلان مرد مرا در ظل حمایت خود داشته و میدانی که این برائے تو خوب نیست آن مرد در می ماند لاچار پیش افتاده حاتم بدنبال او روانه می شود از قضا در ان وادی خلق بسیار بجستجوی حاتم بهر طرف در تکاپو بودند دو نفر بدیشان رسیده حاتم را می گیرند و همچنین دیگران از ایشان وقتیکه بسرا پردهٔ نوفل می رسند قریب پانصد نفر در باب آوردن حاتم مدعی بوده اند نوفل چون قسم خورده بود که آورنده را انعام دهد متفکر می شود مرد جهان دیده می گوید حقیقت از حاتم طلب کن که او راست خواهد گفت از حاتم می پرسد او میگوید که اینها همه دروغ می گویند مرا مرد پیرے بدین وصف آورده چون طلب می کند در دنبال خلق گریان و سینه کوبان می یابند بخدمت نوفل می آرند نوفل

کیفیت احوال از وی پرسد آن مرد منخی مقاله شب و معامله روز را بتفصیل بیان می کند نوفل از شنیدن آن بخود فرو میرود و اندیشه می کند که جان خود را فدائے ہچو درویشی می کند و رضای خدا را می خواہد با او دشمنی نشاید کرد و او را ذلیل نتوان کرد زیرا که بخت بلند و طالع مسعود دارد از جائے برخاسته در دست و پاے حاتم می افتد و او را بجاے خود نشانیده بنده وار بخدمتش می ایستد و دشمنی چنان یمن کرم بدوستی مبدل می شود و اشجار را ثمرۂ نیکی بسیار است بیت

زندۂ جاوید شد ہر که نکو نام زیست	کز عقبش ذکر خیر زنده کند نام را

شہریارا چون این شنیدم با خود تامل کرده گفتم اے دل حاتم با ریش سفیدی چند خانۂ عرب مشہور کرد و تو بادشاہ زرین سپہر و سلیمان فرباشی و ازین فیض محروم باشی زہی تندروئی و کمبختی مدتی درین فکر بودم و عمارتے بنا فرمودم که چہل در داشت و عمارت بسیار وسیعی بود و ہر دری یک وجہ بود و نقدی بجہت خیرات امر فرمودم سکه زدند ہر یک مثقالی طلا روزہا اکثر دران عمارت می نشستیم و از ہر دری یتیمی و غریبی و سائلی که می آمد یک عدد زر باو می دادم و ازان خشنود بودم و باین دستور مدتے می گذرانیدم روزے در اول روز دران مکان نشسته خوش دل و خورم از روزگار غافل از نیرنگ سپہر شعبده باز که ناگاه قلندری از ہر یک در باندرون آمده شیئاً للہ گفت کشیده او را پیش طلبیدم او دامن خرقۂ خود را پیش داشت دیناری بدامنش افگندم دعا گفته بیرون

رفت واز دیگر در آمد و دینار دیگر دادم وہمچنین در ہار ایک یک گردیدہ در ہر درے دینارے می گرفت تا باز از اول در کہ آمدہ بود در آمد ہمچنان دامن ور دست مراز وبد آمدہ گفتم ای نادرویش این اسم ولباس بر تو حرام ہمانا گوشمالی از مردے نخوردہٗ وخدمت پیری نکردہٗ این چہ حرص است کہ تو داری در تذکرہ فقرا شنیدہ ام کہ درویشی اگر فلوسی داشتہ باشد واورا مصرفی نباشد ودرویشے یافتہ نشود کہ باو بذل کند باید دراندازد والا عبادت وخواب شب بر و حرام خواہد بود ومجرم طریقت است وتو الحال چہل اشرفی داری وباز از گدائی دست برنمیداری ومن ترا مستحق نمیدانم وچیزے نمی دہم وصعیش چون این فقرۂ عتاب امیر شنید چشم بجانب من از غضب گردانید وگفت اے بندۂ خدا اگر من خدمت پیری نہ کردہ ام تو آیہ شریفہ قول تعالےٰ یَآ اَیُّہَا الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا لَا تُبْطِلُوْا صَدَقَاتِکُمْ بِالْمَنِّ وَالْاَذٰی نخواندہٗ واز کرم بوئے نہ بردہٗ واز کم ہمتی باخود قرار دادہٗ ومی پنداری کہ نامت در سلک کریمان منسلک شود برو ببصرہ واز دختران دختری کہ از خاندان برامک ماندہ بیاموز وبعد ازان بنشین ونام نیک اندوز اگرنہ این چند دینار در نظر تو در می آید ودر پیش من قدر سر خاری ندارد وبیت

دریادلیم ودیدۂ ما معدن دراست گر دست ماتہی است ولی چشم ما پراست

وزرہا را تخم وار برزمین افشاند ودست بر طرف دامن زدہ بدر رفت شہر یارا چون آن بادشاہ ملک فقرامرا ہمچو بیتنہی نمود وبرمن خایق آمد

دیگر بناخن جور زخم دلش را خراشیدن از مروت ندیدیم بعذر خواہی برخاستم و از و نبالش رفتم و بملاطفت ہر چند کہ خواستم برگردد راضی نشد و من راضی بودم کہ ہر چہ خواہد باد بدہم و در آخر قسم یاد نمود کہ اگر فی المثل بادشاہی خود را بمن بخشی نیایم **بیت**

دل کہ رنجید از کسی خورسند کردن مشکلست
چون شکستی شیشہ را پیوند کردن مشکلست

این بگفت و رفت شہر یار اسخن او بسیار مرا اثر کرد ہر چند کوشیدم کہ شاید از ان فکر رہائی یابم میسر نشد و شب و روز در بحر غوطہ و بے خورد خواب بودم تا آخر رایم بدان قرار گرفت کہ بردم ببصرہ و آن دختری کہ درویشش میستود بہ بینم کہ کرم او تا چہ حداست با وزیر خود مصلحت نمودم گفت عجب از شعور بادشاہان کہ بگفتہ قلندرے بی سرو پا چنین حرکت بیجا کنند و قول لاطائل و پوچ او را ایند گفتم من قول او را کار نہ بستم بلکہ سخن اکابر را حق دانستم و میخواہم کہ مرا مانع نگردی کہ ترسم آخر این عقدہ مرض ہالک گردد گفت چون عزم سیر بصرہ کنی چند از ہمیشہ گشتگان و خاصان در رکاب خود خواہی برد گفتم این سخن خلاف راے و تدبیر است ہر گاہ من با خیل و حشم بہر جا کہ برسم کدخدایان نذر و علوفہ و پیشکش فرستند و اگر درین صورت صد ہزار بخشش کنند ہمانا کہ چشم داشت دو چندان از من داشتہ باشند من بشبیہ درویشان میروم و از تو میخواہم کہ بوکالت بر جائی من نشینی و رعیت را نیازاری و خلق را بقدر توان از خود خشنود بداری و این رو ﷲ یہ کہ مرا خیر جاریست بیادگاری

بیاداری واگر بمیرم دولت برتو باقی باد بعد از مقاصده طرح سیر و شکار انداخته اورا بجا نشیمنے خود نصب نموده امرا را به اطاعت وانقیاد او حکم کردم وخود با چند نفر بصحرا رفتم وچندان توقف نمودم که او سررشتهٔ کار خود گرفته همه خلق را مطیع ومنقاد خود گردانید شبی تغییر لباس نموده مشت درہم ودیناری وچند دانهٔ درشاهواری باخود برداشته بشکل فقرائی گرده تنها سیر بصحرا نهادم وملک وبادشاهی را برجا گذاشته بجانب بصره روان شدم درعرض راه چیزے واقع نشد که محتاج بغرض باشد تا روزیکه وارد بصره گردیدم وچند قدمی رفتم بخیابانی رسیدم درمیان آن خیابان درخانهٔ دیدم بزرگانهٔ طلا ولاجورد برکتابه آن صرف کرده عمارت با سرور وخوش کیفیتی درفنا کرد آن اطلس خطامی کشیده بودند لحظه ایستاده ملاحظه وضع آن عمارت کرده ازانجا گذشته چون قدری راه رفتم صدای فتح الباب آن درخانه بگوشم رسید واز عقب من شخصی دوید که ایرد عزیز. دای درویش سیاح ای مهمان گستاخیت لمحه توقف بکن که مرا عرضه داشتی هست استاده نظرش گماشتم مردے بود محاسن سفید ملبس بلباس کتخدایان معتبر وعصائی مرصع در دست چون بنزدیک آمد زبان بعذرخواهی کشوده گفت اے یار عزیز بنده خدمتگار درویشانم واین سرای مهمان خانه وتکیه خاص ایشانست التماس آندارم که قدم رنجه فرمائی ومنت برجان من گذاری ومرا درخدمت مخدومه مخاطبه نگردانی وچندان ابرام نمود که مرا شرمندهٔ اکرام کرده باخود بخانهٔ آورده وباغ بسیار

وسیعی بگلهای الوان و میوه‌هاے گوناگون آراسته و بانهار و جدا
اول پیراسته آب بطریق گلاب روان **بیت**

دیده را رنگ سبزه اش مطلوب ‌ ‌ بانگ مرغش فرح فزائی قلوب

عمارت عالی بنا درمیان آن باغ واقع بود که نشان از ق... قصور بے قصور
بهشت میداد فرش ... ادکانه گسترده مرا بدا... عمارت آورده نشانید
واکرام بسیار ... ود فی الحال قد... چینی فغفوری شربت قند و عرق
بید مشک حا... کردند آ... ن مرد بتکلیف تمام بقدر خواهش بمن
نوشانید ... ساعتی که گذشت خوانی مملو از نقلیات و حلویات و
نانهای ... میده و میوه‌هاے لطیف و اصناف حاضری آوردند
و همه در ظروف چینی و غوری و فغفوری و خطائی و دسترخوان زر
بفت گسترده و بنهادند آن مرد میزبان با من بر سر خوان نشست
و بشیرین زبانی تمام آن گوارا خورشها را بکام من چاشنی بخش گردانید
چون خوان برداشتند ظروف را از آلایش پاک کرده بکناری گذاشتند
وآن مرد تا شب مرا بنقل و حکایت و حسن خلق مشغول داشت و
در شب نیز چون سفره آوردند چند قاب طعام در قاب نقره
آوردند چون طعام خورده شد ظروف را از عمارت بدر بردند
و بعد از شب پاسی رخت خواب اکابرانه افراشتند آن مرد مرا
تکلیف خواب نمود گفتم ای مرد خدا تراجزائی خیر دهاد درویشان
را این نوع فراش درخور نیست گفت ای عزیز باری تعلق بتو
دارد اختیار داری دو نفر خادم را سفارش نمود که بیدار و از میهمان
خبردار باشید که مبادا احاجتی داشته باشد و خود بخواب گاه رفت و من در

دریای تحیر غوطه خورده تکیه نمودم و در فکر آن بودم که آیا این مرد کیست و این نوع غریب نوازی او را سبب چیست خادم بیدار دل صاحب فراست تفکر مرا دریافت و آمده در پیش من نشست وگفت ای درویش این خانه را صاحب است بزینت مکارم اخلاق آراسته و از مکاره و معایب پیراسته و این بذل فرمودهٔ اوست و این مرد یکی از خادمان و فرمانبران اوست و ادنی پایه انعامات و احسان اوست چون این فقره شنیدم گفته آن درویش بیاد آوردم و مطمئن گردیدم و بخواب رفتم همین که روز روشن شد خوان سالار افلاک گرده نان خورشید را بکنار آسمان جا دادند آن مرد میزبان بنزد من آمد و بساط مهربانی و خوان میزبانی گسترد هرچند رخصت طلبیدم قبول نکرد وگفت ای نور چشم تا سه روز حسب الامر مخدومه ما باید جا در دیده ما بدارے و بعده حسب خواهش و ارادهٔ خود تا بهر وقت که خواهی حاکمی چون ارادهٔ رفتن کنی مطلبے که داشته باشی یا رخصت رفتن بخدمت مخدومه خود عرض کنم و آنچه فرماید بدان عمل کنم ما حصل که آن سه روز بدان طریق آن مرد خلیق مرا نگاه داشت و دقیقه از دقایق سعی و خدمتگاری فرونگذاشت و همه روزه آنچه که بمجلس حاضری و طعام آورده بودند باز پس نبردند روز چهارم همین که بادشاه فلک چهارم بر فراز تخت فیروزنگار گردون برآمد و ربع مسکون را بنور جمال خود منور گردانید آن مرد باز بدستور مذکور میزبانی و مهربانی مسلوک داشت من بشکر اقدام نموده رخصت طلبیدم گفت ای یار عزیز مگر از بندگان یا کم خدمتی و تقصیری صادر شده که بر طبع شریف گران رسید گفتم خدا مکناد که از شما بغیر مهربانی و آدمیت و حسن خلق و مردمیت و از دیاد احسان و نعمت چیزی کم ندیده ام مصرعه

جَزَاکَ اللّٰہُ فِی الدَّارَیْنِ خَیْرًا

سبب آنست کہ بزرگان گفتہ اند فرد

مطلب مرد مسافر بجہان دیدار است … ورنہ نعمای آلہی بجہان بسیار است

کمترین را کہ مطمح نظر از سیاحت و سفر آنست کہ فرد

ماخود بگرد دامن مردی نمی رسم … شاید کہ گرد دامن مردی بما رسد

گفت خوب لمحہ صبر کن تا بعرض و کلای ملکہ رسانم و اذن حاصل کنم و الحال کہ میخواہی بروی آن چہ درین عمارت است از ظروف نقرہ وغیرہ متعلق بہ تست بفکر بردن آنہا باش گفتم آنہارا بکجا برم گفت این صورت نہ بندد کہ نبری کہ اگر ملکہ بشنود مارا از درجۂ اعتماد و اختیار و اعتبار می اندازد بلی چون تو مرد غریب و بی یاری و راہ بجائی نداری آن قدر می توانم کرد کہ در خانۂ داری وگذاری و قفل و مہر کنی کہ امانت باشد تا ببری چون ابرام او را شنیدم بمصلحت او عمل کردم و منتظر رخصت بودم کہ دیدم چند نفر از در بدرون آمدند و سر ایشان خواجہ سرای مرصع پوشی عصای مرصع در دست چون نزدیک رسید زبان بتواضع کشادہ گفت ای میہمان عزیز وای نور دیدہ ما وای حبیب خدا سبب زود سیری چیست نباید کہ مرا ازین فیض محروم گردانی و دو روزی قدم بر چشم من داشتہ باشی کہ اگر ملکہ بشنود کہ میہمانی وارد شدہ و از مادر گذشتہ از ما در نگذرد بلکہ سرما بردارد و خواہی نخواہی مرا بہ خانۂ دیگر برد کہ در چپ آن خانہ بود بص[…]یب و زینت و صفا و قاعدہ و قانون خدمہ آن خانہ تمام معقول و مشکل و ماہ سیما و لالہ رویان بکمال قابل و مستعد و آن خواجہ با دیگران آنچہ لازمہ میزبانی و مہربانی تا ۳ روز

بجا آوردو آنچه ظروف که همه نقره وطلا بود شربت وطعام وحاضری به نظر
آوردند وبرابر من جمع کردند روز چهارم هرچند بنظر تصور می کردم چندان
کرم نمود که حد انسان نبود چون خواستم که بیرون آیم آن خواجه
گفت ای مرد خدا الحال ترا حاجتیکه باشد سوال کن تا بخدمت ملکه
عرض کنم شهریار را ازان جا که خام طمع وزیاده طلبی آدمیست بخاطر
جا دادم که مدتی شده هنوز سرگشتهٔ آنم باخود گفتم که تو باین لباس فقرو
منزل درویشی این چه نوع استدعای است همانا که تقدیر چنان بود
خیالم شد که از مال دنیا چه چیز طلب کنم که ایشان بی طلب وزور
اینها همه دادند باری استدعای زنان شوهری او کن تا به بینم چه می
شود بخواجه گفتم حاجتے دارم بواسطه صورت نه بند واگر مصلحت
دانید رقعه بنویسیم و مهر کنم که مطلبی است گفت خوب است کاغذ
برگرفته بعد از شکر نعمت وحقوق خدمت نوشتم که بنده هوا
خواه را بوسیله بدین شهر افتاد وبصحبت گماشتگان درگاه عالیه
مشرف گردیدم وچند روز بر سر خوان احسان بی پایان میهمان بودم
واصل مقصود بآمدن این شهر همین بود الحمد لله الملک الودود که بمقصود
رسیدم وآنچه از اطوار این رابعهٔ عصر شنیده بودم دیدم والحال ملازمان
سرکار گویند که مطلبی عرض دار الحمد لله که بمال دنیا حاجتی ندارم ودر
ولایت خود فرمان فرما وصاحب اختیارم وچون شیوهٔ مردانهٔ کرم
بعد از حاتم امروز بشما مزین ومسلم است تکیه بران نموده التماس دارم
که بعقد ازدواج من در آئی گر مستحق ام والا اختیار باقیست مصرعه
عذر گستاخی ما چند آنکه گستاخی ست

ومهر خود بدرون زده بخواجه دادم وبحرم فرستادم بعد از لمحه مرا بدر
حرم طلبیدند چون بدانجا رفتم خواجه سرایان وریش سفیدان دیدم همه
سراپا مرصع پوش عصاهاے مرصع در دست صف زده ایستاده
وپیره زنی هشتاد نود ساله بر صندلی نشسته سراپا درمیان در وگوهر
غوطه ور وانگشتری فیروزه کاری در دست چون پیش رفتم سلام گفتم
جواب به نرمی وملاطفت باز داده اشاره نمود وصندلی دیگر نمود آوردند
بجهت من چون نشستم زبان بمهربانی کشود وگفت ای جوان خوش
آمدی وصفا آوردے ملکه را خواستگاری کرده سر خجالت پیش افگندم
وجوابش نگفتم گفت ای جوان آدمی ملکه دعا میرساند ومی گوید که مرا از شوهر
کردن عاری نیست مطلبی خواسته که بشرع درست ومطابق رضای
خداست وترا اندمتی وریندباب نیست اما صدارت خود نمودن وبپادشاهی
خود ستودن بیجا بود زیرا که بنی نوع انسان از جنس یک دیگر آمد در
حقیقت فرزند یک دیگر اند چه پادشاه با تخت وتاج وچه درویش
بکسوت وبلقمه محتاج رباعی

این خرد وبزرگ هر که بنام انسانند در دست زمانه همچون انگشتانند
امروز اگر پست وبلندی دارند فردا که بخوابند همه یکسانند

بلی تفاوت وشرافت بدین اسلام است چه از خلاف ملت احتراز
باید کرد ودوست نباید شمرد خوب است من هم مدتی شده که بشوهرے
چون تو مشتاقم اما هر زنی را مهری وشرطی میباشد وچنانچه که تو احتیاج
بمال دنیا نداری الحمد لله والمنة که خدا مرا نیز از مال دنیا مستغنی گردانیده
وانقدر داده ومی دهد که میخواهد ومیداند اما کابین من وشرطهای من

یک چیز است و شرط است که اگر از عهدهٔ آن بدر آئی بعقد تو در آیم گفتم
آن چیست گفت تو امروز مهمان منی و من بخدمت ملکه عرض تو محکم می
نمایم تا یقین آن نماید و بعد از ان گوئیم و شنویم و مرا بکشخانه در حرم بردند
و ریش سفیدان و اشک اقایان و معتمدان خاص با من بصحبت نشستند
و دایه به حرم رفت بعد از لمحه بیرون آمد با آن مجلس نشست و خوان
آوردند چون طعام خورده شد دایه گفت ای جوان حالا ملکهٔ ما نامزد
تست بشرط آنکه عهده شرطهای او بر آئی گفتم بفرمایند که شرطهای ملکه چیست
گفت بهروز را بطلبند خادمان بطلب او رفتند بعد از لمحه مردی را آوردند
لباس اکابر ملازمان تجار پوشیده و قریب بهزار کلید طلا از میان آویخته
علامت هزار تومان هر یک کلید و حال مطابق آنست که در هند قاعدهٔ
چنان است که هر کس یک لکهه روپیه دارد یک بیرق بر سر دیوار
خانه می بندد القصه آن مرد را به پهلوی من جا دادند دایه گفت
بهروز آنچه دیدهٔ در ولایت نیمروز به جهت این جوان نقل کن
آنمرد رو بجانب من کرده گفت ای جوان بدان و آگاه باش که مخدومهٔ
ما هزار غلام تاجر دارد که کمترین ایشان منم و همه را سرمایه داده و باطراف
و اکناف عالم و روم و شام و حلب و مغرب و فرنگ و خطا و ختن و چین
و ماچین و بدخشان و کل دیار مشرق به تجارت فرستاده و ما هر
طرف که سفر می کنیم اکثر اوقات یک سفر ما بچند سالی می کشد و هر
گاه از سفر باز آئیم ملکه از ما می پرسد که بکجا رفتید و چه آوردید بلی
ما را می طلبید و از طرز و وضع آن ولایت که رفته و دیده ایم و عجایب
و غرائب سفر آنچه دیده باشیم می پرسد و ارمغانی که بجهت سرکار ملکه

می آریم آنست ازان نجمله نوبتی پچند سالی قبل ازین گذار من بشهر نیمروز افتاده وتمام مردم آن شهر را سیاه پوش دیدم از هر کس سبب آن پرسیدم جواب معقولی نشنیدم و بگاهی آن نرسیدم چند روزیکه بر آن گذشت و ماه نوشد صبح روز اول ماه همین که آفتاب برآمد خلق بتلاطم در آمدند از هر که پرسیدم که چه واقع شده کسی ملتفت نشد به خبر دادن مگر مرد مردار که گفت تو هم بیا تا بدانی چیست من با ایشان روان شدم خلق شهر را دیدم که از هفت ساله تا هفتاد ساله اعلی وادنی سپاهی ورعیت وشاه وگدا دوان دوان از دروازه شهر که بطرف مشرق بود بیرون آمدند در ربع فرسخی راه پیموده در صحرای وسیع رسیدند و در برابر نیستانی می نمود تمامی مردم سیاه پوش از گدا و شاه وامرا و وزرا صف کشیده ایستادند و معلوم بود که انتظاری می کشند چون سه ساعت از روز گذشت نیستان برهم خورده جوان شیر صولتی بر گاو زردی سوار زین طلا و لجام مرصع بر گاو زده وخود خفتان صوف زده مشکین پوشیده و موی سر بکمر رسیده پریشان بهر جانب ریخته و شمشیر براق مرصعی حمایل کرده کمر بندی سفید کلیجه بر کمر بسته دو چشم چون طاؤس پرخون جوشان وخروشان وکف بر لب آورده چون بحر عمان همانا که مریخ فلک خونریزی وصلابت از و دام می کرد غلامی بسن چهارده سالگی از عقب او می آمد وچیزی بدو دست در بغل داشت وچون آن جوان یک تیر پرتاب راه داشت که بخلایق شهر رسد از گاو پیاده شد وجوان را به بند دست واداشت و شمشیر برهنه ساخت و یک زانو ته کرده نشست غلام حسب الارشاد آن بادشاه صورت ومعنی

بنزدیک مردم آمد واز دست راست خود گرفته آن چیزی که داشت
باخودیک بیک بمردم می نمود وهمه سیر و تحسین می کردند تا بمن رسید
دیدم مرتبانی بود چینی ونهال سروی دران بتعلیم زرگری تعبیه کرده واز
زمرد مرصع کرده بودند الحق صنعت بکار برده بودند از صف میسره
گذشت و بخدمت آن جوان باز گشت آن جوان از جای جست و
مرتبان را گرفته بر زمین زد که خورد و درهم شکست بعد آن همچو شمشیر
بر گردن غلام زد که سرش بده گام دور افتاد وخود بهمان طریق
نشست و بناله وافغان درپیوست و در مقام راست وحسینی
این دو بیت برخواند رباعی

از خصمی روزگار زیر و زبرم	خواهی چه کنی فلک ازین بیشترم
یا فرش زمین ز زیر پایم برچین	یا چتر فلک ببر ز بالای سرم

وآن چنان بناله زار بنالید وسیلاب خون از دیده ببارید که ریگ بیابان
بجوش آمد وخلق جهان در خروش وماهیان دریا بی تاب و مرغان هوا
راکباب کرده تمامی خاص وعام از رقت او زار زار ودل فگار شدند
وبعد از ان که سفره داری را از آب دیده گل کرد برجست وسوار گاو
شد و از همان راه برگشت تا اثرش پیدا بود خلق گریان بود وچون
از نظر ناپدید شد مردم با چشم گریان و دیدهٔ بریان گردیدند و من
از هر گوشه و کنار تفحص نمودم که آن جوان کیست وآن شوریدکیش
از بهر چیست هر چند مردم را بر ز فریفته کردم کیفیت آن جوان را نه
گفتند و گفتند این قدر دانیم که سیاه پوشی رعیت بمتابعت
بادشاه است دیگر نمیدانیم ومدتی دران شهر بودم و در هر روز

هر ماه این معامله را مشاهده می نمودم بعد ازان که ازان سفر باز آمدیم و
بخدمت ملکه مشرف شدیم از عجائبات آن سفر باز پرسید این را بیان
کردم ملکه از من قبول نکرده یکی از غلامان معتبر را بدان ولایت فرستاد
و فرمان داد که اگر این حکایت وقوعی داشته باشد. بهر طریقی که تواند
حل دقایق آن نموده باز گردد و آن رفته دید و مدتی مدید دران شهر سر
گردان بود و عمرش بتحقیق کردن این احوال وفا نه نمود ملازمان و
منسوبان او چون باز گشتند عریضهٔ او را بخدمت ملکه آوردند نوشته
بود که آن صورت واقع است و خلافی ندارد و اما تحقیق اصل امریست
مشکل من خود عمر به بندگان آستان دادم باقی اختیار بشماست
و بعد ازان دایه گفت ای جوان شنیدی شرطهای ملکهٔ ما آن است
که بدان ولایت بروی و تحقیق کنی که آن جوان گاؤ سوار کیست و
نمودن بخلق و شکستن و کشتن غلام از بهر چیست و آن جوان را مسکن
کجا است و سوار گاؤ چرا است و خلق آن شهر چرا سیاه پوش
اند و در اول ماه چنان در جوش و خروش اند اگر از عهدهٔ آن بر
آمدی بمطلب رسیدی و اگرنه سر خود گیر و گر ترا چیزے خواهد از سرکار
ملکه بدهم باری اگر خود می بینی برو والا مارا سرگردان مکن گفتم میروم
یا بمراد بر سر گردون پا می نهم یا در غم عشق ملکه جان میدهم اما غائبانه
آن قدر شوق ملاقات آن رابعه زمان و زبدهٔ خوبان داشتم که خبر
از سر نداشتم یاران را دعا گفته قدم در بیابان خواهم نهاد
لیکن از دایه گفتم که بخدمت ملکه عرض دارم که روبرو بگویم دایه بحرم
رفته عرض نمود فرمود که امشب مهمان من است ضیافت به کنید

چون شب شد مرا بحرم بردند دیدم خانه بهشت برین چراغان و
شمعهای کافور وروشن و گلعذار پرستاران پس پرده ملکه نشسته
ومرا بر کرسی نشادند عرض نمودم که ملک متصرفه که هست میدانم لیکن
این اخراج از کجاست ملکه گفت که پدر من بادشاه این ولایت بوده
هفت دختری داشت یک روز جشن کرده گفت که اگر من بادشاه
نبودیم شما را ملکه که می گفت من عاجزه بسن هفت سالگی رسیده بودم
گفتم که مرا ملکه خدا کرده است بادشاه را بد آمد فرمود که این را برهنه
کرده در پالکی نشانده در صحرا گذاشته بیائید در وقت شب
مرا بصحرا گذاشته چاکران برگشتند چون صباح شد و بیدار گشتم دیدم
که برهنه در پالکی هستم و صحرا و تنهائی دیدم بدرگاه خالق انس وجان التجا
کردم که تو مارا رهبری کن از پالکی بیرون آمده در صحرا می گردیدم یک
فقیری بنظر آمد او مرا دختر گفته در صحرا نگهداشته بود خود بشهر
میرفت گدائی کرده می آورد مرا گفت که تو یکذرعه زمین پرکن و گل
را یکجان کن که دیوار بسازم چون زمین را کندیدم دروازه
پیدا شد آن دروازه را وا کردیم درمیان حجرهای زری بی انتها برآمد
یک مشت زری برآورده آنرا بدستور پنهان کردم وقتیکه فقیر آمد گفتم
که از شما چه خواهد شد باید که در شهر رفته معماران را بیارید که احاطه
بسازند او معماران و مزدوران را بیاورد احاطه تیار کردند بعد ازان
فرمود که درینجا باغ و آبادانی نمائید و این شهر را بنام ملکه خوانند چون
عمارتهای بسیار و باغ و گلزار نیا شد شهرتی یافت که ملکه از کسی شهر
آمده عمارت ساخته و رعیت آباد کرده است بادشاه پیغام فرستاد

که ملکه را بگونید که آرزوئے دیدن دارم عرض کرده فرستادم که خانه خانه شما است فردا تشریف فرمانید شبانه تیاری ضیافت کردم چون روز شد بادشاه تشریف فرما شد خوان جواهرات پیش برده تصدق کردم وخود آمده سلام کردم وبادب تمام ایستاده ماندم بادشاه فرمود که ملکه از کدام شهری آید عرض کردم که ای پدر مرا ملکه خدا کرده است پدر خاسته بر پیشانی من عاجزه بوسه داد و همراه خود نزد مادر آورد و پدر چون بقضاے ایزدی پیوست بجای او بر تخت نشسته بادشاهی می کنم هر کسی را که خدائی دست بگیرد او چرا کم همتی کند کیفیت انیست حالا بروز زیاده ازین درد سر مده چون راهی شدم و در هیچ منزلی نه ایستادم و مدت یک سال تمام پاے سلامت بر سنگ ملامت نبردم و سختی و رنج می کشیدم و تلخی بسیار از جور روزگار چشیدم تا بدان ولایت رسیدم شهریارا اگر شرح دهم که دران راچه دیدم وچه کشیدم باعث طول سخن وتعویق مطلب می شود باری چون داخل آن شهر شدم مردم آن شهر را بدان صفت دیدم که ازان مردور بصره شنیدم وچون ماه نو شده روز اول ماه بدستور مذکور از اناث وذکور بصحرا رفتند و بنده نیز باایشان بودم ومشاهده می نمودم وآن جوان گاؤ سوار بهیتی وهیبتی وکیفیتی آمد که ندانم که کدام صفتش را بر زبان رانم بیت

صنوبر مه زخدمتگاری قدش جدا مانده شد دیوانهٔ وژولیده مو سر در هوا مانده

وخدادانا است که از دیدن احوال آن جوان وشنیدن مقال وچالاکی

انفعال او از هوش رفتم چون بخود آمدم آن جوان رفته بود و خلق برگردیده
بود مگر بعضے از مردم که از تاب سوز دل بے قوت شده بودند بارے لاعلاج
بشهر آمده تا یک ماه شب و روز می شمردم و هر نفسی بسالی بسر می
بردم شهریارا کافر هم بحال من مباد بادشاهی و مملکت از دست
داده **بیت**

دل بقید غم و زبان یک رو   عمر بر باد رفت و ریک و دو

مدتی در بیابان زخم سنگ و نیش خار خورده و الحال از همه دل آزار بر
احوال آن جوان گاؤ سوار که دل مرغ هوا و ماهی دریا از شعله آهش کباب
گشتی و بنیاد صبر و طاقت از سیل سرشک خراب گشتی ضیاء چهره
پر نورش تاب در ماه افگندی و سواد خط مشکینش خون در دل
آهوان خطا افگندی قدر رعنایش سرو باغ ارم را بر خاک نشاندی
و از رشک عنبر نیش لاله را داغ بر دل و از گردش چشم فتانش نرگس
شهلا خجل بودی بدان صف دیوانه و شیدا و سرگرم سودا بودم بارے
بصد خواری و زاری هم آن ماه را بسر رسانیدم و در روز اول ماه بصحرا
رفتم و آن جوان را بقاعدهٔ مذکور دیدم و بحال آن دل سوخته گریه
کردم و از بیم فوت مطلب خود زاری می کردم تا اینکه بعد از تمام
گریه و زاری آن جوان میل سواری نمود و برگردید و از صف خلایق
جدا گردید بعقب او دویدم هماندم چند نفر مرا گرفته نگذاشتند
و گفتند ای اجل رسیده کسی از پی همچون بلائی رفته مگر تو از حیات
خود سیر شده هرچند که خواستم رهائی یابم و در دنبال او شتابم و به بینم
به کجا میرود و شاید بطریقی توانم معلوم کرد که او کیست و احوال او چیست

میسر نہ شد باز شہر بازگشتم و غصہ بسیاری خوردم و ترک خواب وخور کردم
تا اول ماہ دیگر از ضعف چون ہلالی شدم و چون ماہ را نو کردم باخود اندیشیدم
کہ فردا باز ہمان معاملہ خواہد بود فکر بر اصل باید کرد کہ کسی مخبر نشود
و مانع نگردد آخر رایم بدان قرار گرفت کہ در شب از شہر بیرون آمدہ
بمیان نیستان کہ در سر راہ آن جوان بود رفتہ نشستم و دل بقضای
الٰہی بستم و منتظر بودم تا آن جوان بسرعت تمام بمقام مالوف رفتہ
باعمال مذکورہ عمل نمودہ بازگشت برخاستہ سرور عقبش کردم و آن
جوان گاؤ سوار گاؤ را بسرعت بیتاخت چون قدمی چند از پی رفتم دریافت
کہ از عقب او کسی می آید جلو برگردانید چون مرا دید آہی بر من زدہ خشم
گردانید و گفت برلب آوردہ شمشیر کشید و گاؤ را بجانب من تند
کرد باخود گفتم کہ اے دل کشتہ شدن را آمادہ باش کہ دل حیرانست
و باز فکر کردم کہ کار دیوانہ و دیو واژونہ ست از زیر تیغ او گریختن
خوب نیست و درست نیست زیرا کہ دلیر تر می شود گاہ باشد
کہ ترا تسلیم کردہ بیند ضربتی بزند دیگر مرگ برین زندگی شرف
دارد باری قرار بر قرار اختیار کردم و نہ جوزی نسبت بحال
درویشان از جیب برآوردم و برکف دست گرفتہ پیش بردم
و گردن برکشیدہ تسلیم تیغ آن شیر صولت گشتم آن باتندی و
صلابت تمام می آمد ہمین کہ رسید و مرا بدان حال دید دست
را نگاہداشت گفت اللہ درویش بودہ و تیغ را بہ غلاف کردہ
گفت لعنت خدا بر شیطان گمراہ خنجری کہ در کمر داشت از میان
کشیدہ بہ پیش من انداخت و گفت اے اجل گرفتہ برگرد کہ بہ

مفت کشته شده بودی شهریار اگویا مارا سحر کرده بودند که پاے رفتار ویارای گفتار نبود وآن جوان لاحول گویان روان شد چون قدرے راه برفت ونزدیک شد که از نظر غایب شود بخود آمدم و باخود گفتم که حالا بر خواهی گردید زہی کم ہمتی و نارسائی نه علاج خبر این نیست باز از دنبال مقصد نه ی یا گشته شوی یا بمطلب رسی واز عقب آن جوان روان شدم بحکم آنکه فرد

هرچند درون پرده راهت نه دهند * نومید مباش وحلقه بر در زن

آن جوان باز بر عزم من مطلع شده بنوعی گاؤرا بجانب من تاخت وشمشیر بقصد من انداخت که مرگ را معاینه دردم او دیدم کلمهٔ طیبه بر زبان جاری ساختم وگفتم اے مرد بردان که ضرب شمشیر خودرا از من دریغ مدار وازین غصه وغم وبیابان نوردی واز بیهوده گردی خلاصم کن وبخیلی مکن چون این شنید تند شده ور من دید وسر بجنبانید وگفت اے ظالم بے مروت چرامی خواهی خون بگردن من گذارے لعنت بر شیطان کن وترک جهل کرده بر گرد که این بار هم حجت بر تو تمام کردم وجلو بر گردانیده گاؤرا برفتن تند کرد باز از دنبالش روان شدم واین مضمون ورد زبان کردم نظم

میروم تاعنان سشه گیرم | کنم از دست خوبرویان داد
عقل گوید مرو بتوانے | عشق گوید که هرچه بادا باد

وآن جوان دیگر درعرض راه از گوشهٔ چشم مرا دید ودیده نادیده گردید وخودرا بدان نداشت وقریب بدو فرسنگ راطے کردیم

حصار باغی نمودار شد آن جوان چون بدر حصاری رسید چنان نعره از جگر برکشید که آن حصار و صحرا و هامون از نهیب آن بلرزید و در حصار کشاده گردید آن جوان گاؤ را بدرون تاخت و من در بیرون متفکر و متحیر گردیدم بعد از ساعتے غلامی بیرون آمد و مرا پیش طلبید و گفت ای اجل گرفته از کجا دوچار این دیوانهٔ خونخوار شدۀ گفتم قسمت چنین بود گفت حالا بیا که ترا می طلبد خدا رحمت کند و از شر این زحمت نگاه دارد چون بدرون رفتم باغی دیدم مانند روضهٔ رضوان و خورم و آبادان شهریار زبان از وصف آن قاصر است درمیان باغ عمارت عالی بنا دیدم که شرفه با غرفهٔ ماه برابری کرده چون بعمارت رفتم شاه وسیعی درمیان باغ واقع بود و آن جوان با دل غمگین و ران شه نشین وسیع در صدر نشسته و نطع گسترده بودند و او زار زار گریه بروری نطع ریخته و مرتبان دیگر در پیش او بود نیمه کار زمرد بسیار و درستی نقره در پهلوی مرتبان و آن جوان یک یک زمرد درمیان مرتبان بکار می برد غلام مرا اشاره به نشستن کرد نشستم و دم فرو بستم و آن جوان مشغول بساختن مرتبان بود و بکسی نمی پرداخت تا اینکه روز بآخر رسید دست از کار کشید و سر برآورده چنان بدرد خروشید که تمام آن باغ بلرزید غلامان و پرستاران هر دو سه بطرفی گریختند بر دور شه نشین حجره های بسیار بود من هم چون چنان دیدم بحجره خزیدم آن جوان در ها رایک یک بست و غرش کنان از عمارت بزیر رفته به کنج باغ روان شد که من در انجا بودم درے بطرف باغ داشت و در عقب آن حجره پنجره چند چوبی

از ان مندرس شده وافتاده چنان بود که می توانستی از انجا بیرون آمد گفتم می باید از پی این جوان رفت واو دانست که بکجا واز برای چه میرود لهذا بیرون آمدم واز کنج باغ ناله وفریاد گاؤ را شنیدم وصدای چوب بمیان درختان رفتم که کسی مرا نه بیند همین که نزدیک رسیدم دیدم که آن جوان چوبی کشیده بر پشت وپهلوی گاؤ میزند وگاؤ ناله وفریاد می کند بعد ازان که به تنگ آمد چوب را بدور انداخت وکلید از جیب بر آورده عمارتی دران جا بود قفل آن را کشوده خود را بطرق مدهوشان بدرون افگند وتا نیم ساعت از شب در انجا بود گریه ونوحه وناله می کرد وقربان وصدقه می شد من جرأت پیش رفتن نداشتم وبعد ازانکه بیرون آمد پیش گاؤ رفته سر وچشم گاؤ را بوسیده عذر خواهی بسیار نمود بنوعی که از دوستی خواهند دست وپایش پاک کرده علف بسیار پیشش آورد وروانه بسوئے عمارت شد از میان درختان خود را بحجره رسانیدم ودر گوشه خوابیدم وآن جوان چون بعمارت داخل شد یک درها کشوده بانگ کرد که تاکی می خوابید بیرون آئید غلامان بدر دویدند وآن جوان بنماز ایستاده وخادمان چراغ بر افروختند ومجلس آوردند چون از نماز فارغ شد آواز داد که این درویش ظالم از کجاست من بیرون دویدم چون بخدمتش رسیدم اشاره نشستن کرد وطعام آوردند وسفره گستردند مرا پیش خود طلبید وتکلیف طعام خوردن کرد کجا طعام در حلق من فرو می شد اما بهر طریق که بود چند لقمه خوردم چون خوان برداشتند غلامان را رخصت خواب داد چون مجلس خلوت شد رو بجانب

سن کرده گفت ایمردترا به یگانگی خدا قسم است که بگوئے مطلب تو چیست وچرا به عبث خودرا هلاک میخواستی و بچه سبب سر بعقب من گذشته میدانم که تا کارد کسی را باستخوان نرسد مرگ بر زندگی نمیگزیند معلوم شد که تو هم بو تیره من بیماری واز برائے مصلحتی درین کسوت درآمده واینکه سر در عقب من گذاشته البته مدعائے داری بمردان عالم قسم است اگر راست گوئی خدا یار است بر من که اگر مطلب تو بدست من باشد برآرم وتا جان همراهی واگر دروغ گوئی واز در حیله درائے امانت بجان ندهم چون این شنیدم جرأت بهم سانیدم واز آنچه از روز دیده وشنیده بودم تا آن وقت بلاتفاوت گفتم چون سخن خواهش وتعشق دید سرشک خون باران مانند ابر بهاران از دیده بیارید وآه سرد از دل پر درد برآورد بجوشید ونخروشید وبیخود گردید ودر غلطید سرش درکنار گرفتم وبه نرمی وملایمت بهوشش آوردم چون بهوش آمد گفت ای مرد خداکه تو نیامدهٔ مگر بخرابی بنیاد صبر وآرام من آمدهٔ که مرا از بیابان نوردان کنی قسم یاد کرده ام که مقصد ترا روا کنم وبجان مضائقه نه کنم دیگر ترا که محروم گذارم جواب سلطان عشق راچگویم زیراکه قدر پریشان داند خوب اوّل تو بمقصد خود فایز شو تا به بینم که عاقبت من بکجا رسید ای برادر بدان وآگاه باش که من پسر پادشاه این شهرام وپدر مرا بجز من فرزندی نیست ونبوده سالها بدعا وزاری ونذر وتصدق ونیاز در درگاه بی نیاز مسئلت فرزندی می نمود تا آنکه حضرت واهب العطایا مرا باو عطامی کرد وپادشه

مولود من سه سال خراج از رعیت باز میدارد و کاهنان و منجمان را طلبیده از طالع مولود و احوال مستقبل می پرسد و ایشان بعد از گرفتن ارتفاع و تفکر بسیار عرض می کنند که این پسر را تا بقضاء سن چهارده سالگی قرانی در طالع است و آن قرآن از رویت آفتاب و ماهتاب تواند بود و البته اغلب گمان آنست که تا چهارده سال برو نگذرد می باید که آفتاب و ماهتاب را نه بیند و اگر این قرآن برو بگذرد بسا کامرانی ها کند و الا رنجها کشد و غالباً که دیوانه شود خون بسیار بریزد و از آدمیان بسیار بگریزد ای مرد پدری که بدان همه آرزو فرزندے بهم رساند از شنیدن این خبر بچه حال میشود هماندم مرا بادایگان بزیر زمین میفرستد و بعد از آن نیک اندیشان و کارپردازان مشوره می کنند که بودن این طفل تا چهارده سال در زیر زمین درست نیست فکر کنید و رای دهید که مقرون بصلاح و صواب باشد بعد از مشاوره همگنان قرار بدان میدهند که در بیرون شهر باغی نو احداث نموده و درختانش نهال و بسیار بکیفیت مقرر میدارند که حصار آن بغایت بلند کنند و جایگاه بسیار بدان قرار میدهید و شیشه های ضخیم صاف دران بکار می برند و بجهت روشنی باغ نمد مالان رامی فرمانید که نمدی یا پشم و خورده سوهان بقدر چهار ذرعه د بعرض و طول زیاده از عرض و طول آن باغ می مالند و ابر بالای آن باغ می کشند داز هر طرف و امان او را محکم می کنند و مرا با دایه و مردی که ادیب کامل و مهندس صاحب طبع بود بدان باغ میفرستند و مدت هفت سال بدان سان می پرورند چون بسن هشت

سال رسیدم آن مردمرا تعلیم خواندن و نوشتن آغاز کرد و هر ماہی یک روز لمحہ غائب می شد و من نمیدانستم کہ بکجا میرود و او خود بخدمت پدرم و آوردن آذوقہ میرفت تا مدت پنج سال دیگر عمر بدرس و بحث گذشت و دانا شدم و از معانی کتابہائے آسمانی وغیرہ از علوم عالم شدم اما چون بغیر معلم و دایہ کسی وسوای آن باغ جائے ندیدہ بہشت آن مکان و آدم و حوا ایشان را میدانستم اما ہمہ روز صبح کہ می شد بعد از دوگانہ دران باغ میگردیدم و گل بسیار میچیدم و بعمارت دستگاہ می پاشیدم و بمطالہ مشغول می شدم تا آنکہ معلم از عبادت پرداختہ بتعلیم من می نشست از قضا در فصل بہار سیزدہم صبح بدستور مذکور بگل چیدن رفتم و دامن بر کردہ کہ ناگاہ کہ در کنار باغ گل عجبی دیدم کہ ہرگز بدان رنگ و بو گل ندیدہ بودم دست بردم و فرد نشستم کہ بچینم غائب شد تعجب ماندم قد راست کردم و دیدہ بران گل دوختہ و دل از آتش حیرت سوختہ لمحہ آن گل بزرگ تر می شد مرا شور و شوقی از دیدن آن در دل بہم رسید و محو تماشای آن گردیدہ بودم و نمیدانستم کہ آن چیست ناگاہ از بالا آوازے شنیدم کہ شخصی خندہ می کرد سر بالا کردم کہ بہ بینم کیست و چیست دیدم کہ سقف باغ شگافتہ و سبب آن بود کہ چند سال بران نمد بر آمدہ بود برف و باران و آفتاب خوردہ و کہنہ شدہ بود و نہال صنوبری سرکش گشتہ آن نمد را پارہ کردہ بود و آن گل کہ مرا بہ تعجب آوردہ بود تاب آفتاب بودہ کہ من ہرگز ندیدہ بودم و تختی در ہوا دیدم کہ بدوش

چهار نفر بود و آواز خنده از فراز تخت می آمد و ایشان متوجه بنشیب بودند نظر بر ایشان گماشتم تا آنکه بزمین رسیدند و تخت را بزمین گذاشتند و بکنار ایستادند نازنین صنمی بران تخت نشسته دیدم که از صباحت جمالش ساخت باغ رشک بهشت برین گردید

ابیات

سرو قد خوش ادا کمان ابرو — مه جبین سیم غبغب و گل رو
شوخ بیداد گر پریزادے — نگه آهو فریب صیادے
جادوش فتنه غمزه اش خونریز — مژه قتال و زلف غالیه بیز
گیسوانش کمند گردن دل — آهوانش بکار بردن دل
غبغبش جانشین آب حیات — شکرین پسته اش چو حب نبات
دهنش همچو حقهٔ یاقوت — نمکین بوسه اش روان را قوت
خال در کنج آن لبان چو قند — بود از بهر چشم زخم سپند
لب لعلش چو غنچهٔ خندان — سلک گوهر مثال آن دندان
سنبلش ترز چین گلش ماچین — پای تا سر نگار خانهٔ چین
غیرت ماه و خور دو گوشش — کعبهٔ جان و دل بر گوشش
سینه همچو تختهٔ از عاج — آهوانرا از و بگردن باج

نیم تاجی مکلل به جواهر الوان بر سر و چهار قب تمام مروارید پر در تمکین و وقار بران تخت نشسته مینائی مرصع و جامی از یک دانه لعل در پیش چون متحیر مرا دید چون گل سیراب بخندید و یکباره نمک بر جراحتم پاشید و از روی ملاطفت پیش طلبید سراسیمه وار پیش دویدم و پایهٔ تخت اورا بوسیدم آن رشک حور العین دست من حزین

راگرفته در پیش خود نشانید و از ان مینا جامی پر کرده نوشید و جامی
هم از ان می بمن بخشید و رویم را بوسید و از غایت دلربائی گفت حیف
که آدمی زاد را وفا نیست و گرنه دل بمهر تو می بستم و من یاری دم
زدن نداشتم و همچنین آن نازنین دو جام دیگر نوشید و بمن داد
مرا حالتی غریب و قوتی عجیب روی نمود و نزدیک بود که از نشاط
جامهٔ جان فنا کنم و خود را گم کرده بودم و اشک بیخودی برویم میدوید و
ساعتی شد که من می گریستم و او تبسم میکرد و روی مرا می بوسید که ناگاه
چند نفر از جنس ایشان از هوا رسیدند و بزبان خود حرفی گفتند
آن صنم افروخته شد و همچنین بر جبین مرا بوسه داد و از تخت بر زمین
گذاشت و گفت ای یار عزیز میخواستم دمی با بسر برم اما روز
گار ناپایدار از ان جا که شیوه ساز نوی ساز کند دو بیدل
راچون یکی بیند همان دم نغمهٔ دوئی آغاز کند **بیت**

رفتیم و داغ هجر تو بردیم یادگار بر یاد ما تو هم دل خود را نگاهدار

باری فراموش مکن و جام بیوفای نوش مکن مرا همین زبانم یاری
کرد که گفتم اے قبلهٔ دل و جان ترا کجا طلب کنم و سراغ تو از که پرسم
گفت اگرچه از تو بعید می نماید و بار دیگر ملاقات میان ما و تو
ام محالست و آدمی زاد را قوت دریافتن ما نیست گفتم باری
گل از گلستان کیستی و سرو از بوستان چیستی گفت بادشاه
زادی چینیم و تخت او را به هوا بردند و من بران محو گردیدم حسن
باصره ام به جا مانده بود که آن هم بر اثر ادمی بود و باقی جان مانده
بود که آن هم بر و می دوید و دیگر دست و پا عقل و هوش و زبان

وگوش از کار ماند **بیت**

عقل و هوش و حزم رفت چو دلدار برفت
دستم از کار فروماند دل از کار برفت

ای درویش چه گویم از حال خود که ندانم بکدام زبان تقریر کنم مانند تن بی جان آشفته و پریشان بر خاک افتادم و سرشک از دیده کشادم دایه و معلم بعد از تفحص بسیار چون مرا بدان حال زار یافتند هر چند معلم با ما سخن کرد مرا سر گفتگو و جواب بنود لیکن اشک غماز همه جا بهر حال دل بر رویم باز می گفت معلم گفت البته او را دخل جن شده است دعا و تعویز بر سرم خواند اما به حال من سودے نداشت و آن روز شب بدان طریق گذرانیدم چون آن درد را چاره ندیدند و طمع از من بریدند معلم بخدمت پدرم رفت و صورت حال را گفت پدر چون این شنید سراسیمه بباغ دوید و مرا بدان حال دید در بر کشید و از غایت شوقم جبینم بوسید و سرشک خونین از دیده ام بارید و هر چند سخن میکرد جوابے از من نمی شنید و در آخر امرا و وزرا و ارکان دولت و حکما و اطبا و فضلا در آمدند و پدرم از غایت اضطراب و اضطرار به ایشان بزاری و بیقراری و وعده و وعید و مژده و تهدید آنچه باید و شاید نمود و در خلاصی من غم نصیب ازان مرض مهلک امر فرمود بارے چون کار از دست رفته بود مرا به شهر بردند و من ازان وقت باز که گل آفتاب را دیده بودم هر لحظه عجایبی دیگر میدیدم و ازین متحیر تر شدم و از گریه و آه نمی آسودم و شب و روز در غصه و رنج بودم و خیال

خورد خواب نداشتم و روز بروز زار و نزار تر می شدم و حکما و اطبا بدوا شربت و علما و عباد و زهاد و فقرا بتعویذ و دعا می افزودند اما سعی بیچاره و بیفایده می نمودند هیچ یک واقف از حال دل حیران و سبب دیدهٔ گریان من بنودند و مرا خود زبان گفتار نبود تا آنکه سه سال بران گذشت و درین ایام پدر روز و شب باندوه و تعب می بود و در هر ولایتی کہ می شنید کہ حکیمی حاذق یا مرد صاحب دردیا درویشی کامل می باشد بهر طریق کہ بود حاضر می نمود و ازایشان طلبگار دوائے من زار و خواستگار علاج دل بیمار می شد و بعد از مداوای بسیار چون بوی اثری نمی شنود و بنا کام ناچار مایوس می شد و همچنین طلبگار دیگری می گشت تا بعد از سه سال و نیم تاجری کہ اکثر عمر در سفر گذرانیده و جهان گشته باین ولایت آمد چون مرد معروف تحفہ چند بخدمت پدرم برسم ارمغان آورد پدرم تفتیش حکیم حاذق نمود بعرض رسانید کہ در بلاد هندوستان جزیره ایست خوش آب و هوا بکیفیت و صفا مشهور بجزیره حکیم بدان اعتبار کہ جوگی دران جزیره باغی ساختہ کہ حصار آن بفلک قمر رسیده و کمند خیال هیچ صاحب نظری بکنگره رفعت آن نرسیده و طایر وهم هیچ صاحب هوشی بر شاخسار و درختان آن بوستان نه پریده و هیچکس را مجال دخول دران نیست تا در سالی یک روز طبابت می کند و آن روز عید اوست کہ از باغ بیرون می آید و در کنار دریا آب بازی میکند و چون آوازهٔ حذاقت او در کل ولایت هندوستان و چین و ختن و کل ممالک اشتهار یافته هرجا

بیماری که جمع اطبا از علاج او عاجز شوند و دست رس بردن بآن
جزیره داشته باشند از یک ساله راه بآن جزیرهٔ می برند و در
روز عید در برابر باغ جوگی اگر صد و اگر هزار و اگر ده نفر بیمار باشد
در پهلوی هم میخوابانند و جوگی چون از آب بازی فارغ شده یک یک
بیمار را نگاهی بر بشره می کند و بی آنکه نبض گیرد یا احوال پرسد نسخه
نوشته بکنار می اندازد و میگذرد چون به نسخهٔ او عمل کند بیمار صحت
می یابد گمان دارم اگر شاهزاده را در انجا فرستند شفا یابد و دل بادشاه
ازین رنج فارغ شود و بنده می توانم که در شش ماه شاهزاده را بدانجا
برم پدرم ازین مژده خورسند گشته وزیری از وزرای خود را
که امین صاحب عقل و کفایت بوده با صد نفر حدو کاروان سفر کش
همراه تاجر نموده بدلالت آن مرد جهاندیده بدان جزیره روان کرد و
مدت شش ماه پارهٔ دریا و پارهٔ صحرا می پیمودم تا آنکه بدان
مکان رسیدم بوی انبساط ازان موضع خوش آب و هوا بدماغ
جانم رسید رباعی

تا قاصد خوش خبر ز جانان آمد   از فیض هواش در تنم جان آمد
با دل گفتم که ای اسیر غم و درد   خوش باش که شام غم بپایان آمد

چون بجزیره رسیدم تفرج واطمینانی بدل سرایت کرد اما زبانم یارے
گفتگو نداشت واشک بیحساب ریخته گریه فرد نمیگذاشت و دران
جزیره قریب پانصد بیمار حاضر بودند و چون بیست روز گذشت
مردمی که دران محال بودند شادی می نمودند و گفتند که فردا روز
عید ماست و آن شب تا روز بیمار داران که دو سه هزار

نفر بودند بدرگاه باری تعالےٰ تضرع وزاری می نمودند وصحت
بیماران مسئلت می کردند چون روز روشن گشت همه بیماران راکه
دران مکان که دستور بود به ترتیب نشاندند وخود بکناری رفتند
چون دو ساعت از روز بلند شد درباغ کشود وپسر هندوی ژولیده
موئ باتن عریان قبضه بسته وموئ بجای پیچیده قلمدان مرصع
دربغل ازباغ بیرون آمده بکنار دریا رفته خودرا شسته پاره سیر
کرده وخرامان خرامان بجانب بیماران آمده همان که مرد تقریر کرده
بود از دست راست یک یک رانگاه می کرد ونسخه می نوشت وبکنار
ایشان می انداخت ومی گذشت تا بمن رسید چون مرادید متفکر
گردید وبرخلاف برسراپای من بسیار ملاحظه نمود وتامل کرد و
دست مراگرفته اشاره برخاستن کرد وایستاده هم ملاحظه بسیار
کرده دست برسر من گذاشته فکر بسیار کرد وازمن بی آنکه
نسخه دهد یا حرفی زند در گذشت ومتوجه دیگری شد وهمچنان
بیماران رانسخه میداد تا آخر وزیر پدرم ویاران دیگر از نسخه
نوشتن او بسیار ملول شدند واز درمان ودرد من مایوس ازین
حیرت وافسوس گشتند وسرشک از دیدگان کشودند وزاری
وافغان می نمودند تا چون حکیم از ملاحظه بیماران فارغ شده نزد
من آمد ودستم گرفت وباخود بباغ برد عمارت چارصفهٔ درمیان
حقیقی باغ واقع بود دریک صفه اززمین تا بسقف آن کتابهای
علم حکمی وطبعی وریاضی ودیگر علوم غریبه غریبه مکتوب بخط عربی
ویونانی وسریانی وهندی چیده ودر صفهٔ دیگر از ظروف و

لباس مایحتاج همه طلا و نقره و اسباب نفیس و در صفهٔ دیگر مرتبانهها و حقهها و قوطها همه پر از تراکیب و معاجین و شربتها و ادویهها و در صفهٔ دیگر چیزے نبود اما در میان آن درے بود مقابل بدرد ولابی حکیم مرا دران چهار صفه نشانید و خود اندرون دولاب را کشاده به اندرون رفت و در را به بست و با من هیچ نه گفت درویش عزیز همین که آن روز گذشت اندکی دلم ساکن گشت و گریه بی محابا کم شد میل خورد خواب کردم و دماغم اندکی رطوبت بهمرسانید جوگی روز چهلم بیرون آمد چون مرا خوش وقت دید متبسم گردید و حرفی که با من گفت این بود که سیر باغ کن و هر میوه که رغبت داری به خور د حقه هم نمود روزانه بقدر یک نخودی ازین معجون میل کن و باز به آن مکان رفت و من بدستور عمل می کردم روز بروز مرا قوتی و حالتی دست میداد و از ضعف بیرون می آمدم اما عشق آن صنم فراموش نمی شد و روزها به جهت مشغولی کتابی برداشته مطالعه می کردم و هر دقایق آن علم هم میرسانیدم و چون تمام می شد دیگر را مطالعه می نمودم تا آنکه در اکثر علوم عربیه ماهر شدم و بر خواص همه گل و گیاه و فلزات و جواهرات و بطبایع آنها و نفع و ضرر آنها شناسا گردیدم و بکار بردن سایر اشیا و ساختن ترکیب ها و غیره ادویه و امراض دانستم اما مصرعه

شنیده کی بود مانند دیده

چون ندیده بودم خود تعجب می نمودم که آنها کدام است سخن مختصر تا مدت یک سال دران مکان بودم که جوگی را همه آن یک بار دیده بودم از انجانب در روزی که جوگی مرا با خود برده یاران و پرستارانم

حیران و سرگردان دران جزیره می مانند و دیگر مردم بیمارهای خود را برداشته
بولایت خود هامی برند و پرستاران من دران یک سال میوه های تر و
خشک آن جزیرها معاش می کنند تا روز عید دیگر به بینند از من خبر
توانند گرفت و همین که روز عید جوگی رسید از خلوت بیرون قلمدان
و کاغذ بدست من داد و گفت با من بیا از عقب روان شدم
و در باغ را کشودم و بیرون آمدم خلقی کثیر گرد بگرد آمده بودند چون
یارانم مرا بی رنج والم با جوگی دیدند سر نگ برکشیدند و بر خاک
به جهت ادای شکر غلطیدند جوگی تبسم می نمود و من متعجب بودم و نمی
دانستم که ایشان کیانند و آن شور و شغب برای چیست و چون جوگی
از آب بازی فارغ گشت بدیدن بیماران آمد و کاغذ طلبید فرد کاغذ
بدو دادم و قلمدان در دست از روی ادب پیشش ایستادم
او شروع به نسخه نوشتن کرد دانستم چه مرض دارد و نزدیک
بآن که همه را نسخه دهد بجوانی رسید که در اول سن شباب با
روی چون آفتاب و موی چون مشکناب اما از ضعف بی حساب
و بیتوان و بیتاب شده از پای در آمده و چشمها در مغاک رفته
عارض گلفامش رنگ زر گرفته چون حکیم ملاحظه او نموده نسخه
ننوشت و دوا نفرمود و از و در گذشت و مشغول دیگران گشت
و چون از همه فارغ گشت روی بباغ کرد و مرا فرمان داد که این
بیمار را بیار امرش مامور گردانیدم و بدوشش کشیدم و بباغ
در آوردم و چون به چهار صفه داخل گردیدم آن را جوگی بدرون
خلوت برد و در را به بست من متفکر شدم که آیا با او چه خواهد

کرد بنام عمارت رفتم که از سوراخ روشنائی آن حجره بود آهسته نظر کردم
دیدم اورا بیهوش کرده و به چهار میخ کشیده بقدر یک عرق جبین
از فرق او بریده به حکمت تمام استخوان جدا کرده برکناری گذاشت
و آتشی افروخته بود و انبیری گرده چون آنها دیدم مرض اورا فهمیدم
زیرا که در کتابی از کتاب هائ او خوانده بودم که اگر هزار پا در گوش
کسی رود دو بکاسه سر جا کند روز بروز از غایت صداع از خور و
خواب و قوت و تاب می افتد و میکاهد و عاقبت مغز تباه و
سیاه می شود و اورا می کشد و علاج آن منحصر بر آنست که استخوان
سر اورا بعلم و حکمت جدا کنند و با انبیر گرم آن هزار پا را بردارند که
اگر گرم نباشد هزار پا پایهای به پرده بند می کند و پرده میدرد و اگر
پر گرم باشد پرده بیسوزد و فرق را بجا گذارند و بفلان روغن و دارو
و مرهم زخم اورا به کنند والا دیگر علاج ندارد از قضا جوگی انبیر را
برداشت و خواست که هزار پا را دور کند دانستم که غلط می کند و آن
جوان کشته می شود تاب نیاوردم و فریاد کردم که اے اوستاد انبیر
گرم است چون آواز مرا شنید سر بالا کرده مرا دید انبیر را بدور انداخت
و سر و سینه زنان در را کشود و بکنج باغ رفت من از بام بزیر آمدم
و باندرون رفتم تا آن وقت انبیر اندک سرد شده بود بسم الله
الرحمن الرحیم گفته و با اطمینان قلب هزار پارا بانبیر برگرفتم از تاب
گرمی انبیر هزار پا را بخود کشیدم و اورا از مغز سر او برداشته
بدور انداختم و فرق آن بیچاره را بجائ خود گذاشته و دارو و مرهم
و روغن که جوگی بآنجا حاضر کرده بود بر جراحت او مالیدم و محکم

بستم و خاطر از و جمع کرده بیرون آمدم و بتفحص جوگی مشغول شدم بعد از جستجوی بسیار دیدم خود را با موی سر خود از درختی بحلق کشیده و از غایت جهل و تعصب و غیرت و حمیت شیطان خود را کشته بهمین که چرا می دانسته و فهمیده ام که او چه می کند بارے تاسف بسیار خوردم و از دارش بزیر آوردم و گوری کنده اراده کردم که آن را بخاک کنم درمیان گیسوی او دو کلید یافتم برداشته به جیب گذاشتم و او را بدان گور پنهان کرده خاک بر سرش کردم و بعمارت آمده بخلوت او رفتم و از جراحت آن جوان خاطر جمع کردم و بسیار تفحص کردم تا قفل آن کلید ها را بیابم و در آخر مکانی که نشیمن جوگی بود در مقفلی دیدم قفل بران در زده چون کشودم در نهان خانه زر بسیار در هر کنار بر سر هم ریخته که از حیز حصر و تعریف بیرون صندوقچه مرصع مقفل چون قفل آن را کشودم کتاب جلد مرصع دیدم چون مطالعه نمودم تمام اوراد و ادعیه و اسم اعظم و دستور عمل نشستن و تسخیر جن و ارواح و شمس و غیره از فسونات و نیرنجات بود چون آن را دیدم از شادی نعره زده بیهوش گردیدم **بیت**

آنچه دلم در طلب او شتافت
در پس این پرده نهان بود یافت

درویش از ذوق و شوق که مرا از جستن آن مفتاح مخزن مقصود روی نمود چگویم سجدهٔ شکر نمودم و در کار آن جوان جد و جهد بسیار نمودم تا جراحت او التیام پذیرفت بعد از انقضاے هشت روز با آن جوان دلفروز از باغ بیرون آمدیم و یاران هر دو طرف سلامتی حال ما با شغف تمام بشکرانه ذو الجلال

والاکرام مشغول گردیدند چون مرا صحیح وسالم دیدند از شادی آن ترانہ سرائیدند رباعی

صد شکر کہ از بند غم آزاد شدیم
وز شادی روی دوستان شاد شدیم
یک چند اگرچہ دل ز غم ویران بود
المنة للہ کہ آباد شدیم

وزیر پدرم و مرد تاجر و باقی پرستاران مسرور و خرامان ازان جزیرہ آذوقہ جمع نمودہ با اسباب و اثاثہ و در و جواہر و سیم و زری کہ در تخت و تصرف جوگی بود بہ کشتی در آوردہ روانہ ولایت شدیم و آن جوان نیز امیرزادہ نو عالی تبار با یاران خود روانۂ دیار خود شد چون بتوفیق باری تعالےٰ بے الم و خواری از دریا بکنار آمدیم قاصد بخدمت پدرم روانہ کردند و مژدہ سلامتی بردند و خود کوچ بر سر کوچ می آمدیم تا بدین موضع رسیدیم ازان جانب چون خبر سلامتی من بپدرم رسید شہر را آئین و چراغان فرمود و خود با امرا و وزرا و اہالی شہر باستقبال بیرون آمد درین موضع در خوردیم من از کثرت و ازدہام خلق متوحش بودم بپدر عرض نمودم کہ من بشہر نمی آیم و در ہمان خانہ و باغ بسر خواہم برد پدر گفت اے نور دیدۂ من چون ترا عارضہ دران باغ روی نمود فرمودم خراب کردند چون این سخن شنیدم از مرکب بزیر آمدہ بر خاک افتادم ولب بنوحہ کشادم ہر چند پدر خواست مرا تسلی کند و بشہر برد رضا ندادم در آخر مصلحت چنان دیدند کہ ... رضاجوئی من در ہمان مکان باغی طرح نماید در روز بنایان و مہندسان و دہقانان را فرمان دادند و ہمان باغ را در اندک روزی دایر و آباد نمودند و عمارتی کہ می

بینی بدلخواه تمام کردند و آب جاری و اسباب شائسته ترتیب کردند و
صد نفر غلام و خدمه قپچاق مقرر فرمودند و خود از صلاح من مایوس باصد
دریغ و افسوس بشهر رفت و من بخلوت نشسته بختم اربعین مشغول و چهل
روز ترک حیوانی وغیره از طعامهای لذیذ نمودم و بخواندن اوراد اشتغال
داشتم و هر روز و هر شب عجایبی بے اندازه می دیدم و مشقت بسیار
می کشیدم اما به امید آنکه شاید دامن وصل او به چنگ آید نه از صورت
هاے مهیب دهشت می نمودم و نه از مخاطره هاے مهلک می ترسیدم
و نه از حمله هاے پے در پے سباع و اژدها و نه بوعده هاے دروغ
اجنه از راه میرفتم و هر چند ایشان مرا بدمدمه و افسون می فریفتند
به ادعیه و اوراد می افزودم تا شب چهلم بعد از صاعقه و طوفان و غرش
رعد و طپش زمین و آوازهای عجیب و هولناک تختی از هوا ظاهر گردید
و چون بزمین رسید پیر مردے بر سر تاج مرصع درخت مروارید
در بر بر فراز تخت نشسته سلام کردم گفت اے جوان چه از جان
جنیان میخواهی حالا بس نزدیک شد که تمام را بسوزانی باری مطلب
چیست بگو تا حاصل کنم و اگر مطلب قتل عام داری اختیار باقیست
گفتم اگر قسم روح پاک سلیمان به خوری که مکر و حیله نکنی و دروغ نه
گوئی اظهار کنم آن مرد قسم یاد نموده گفتم برای دختری که در پس پرده
عصمت تست اگر بعهده وفا می کنی و با من از مکر و تزویر پیش
آئی میخواهم که مراد من حاصل کنی و او را به جهت تسکین دل من
حاضر کنی آن مرد بخندید و گفت همین مطلب داری گفتم کدام
مطلب ازین عظیم تراست که توانائی اقبال و مددگاری بخت

من بیچاره سرگشته هجران زده یک بار دیگر دیده غمدیده منور کنم از کحل قدوم صنمی سروقدی آنکه ازمن دل بربوده وخورد وخواب وخرد و طاقت وهوش از برو دوش وقد بالاے دل آرا وگل عارض دل جو وسر زلف سمن بو وکمان خانه ابرو وخدنگ مژه دلکش و یاقوت لب لعلش وخال سیه هندو وچشم سیه جادو واز نیم نگه کرده مرامست وبه برده دلم از دست که تا دیده ام اورا از غم وغصه نیاسوده ام وبیمار وحزین بودم ویکبار دیگر روشن وپرنور کنم دیده وقربان شومش تا که سر اندر قدمش بازم وجان پیشکش سازم وازرنج وغم دور شوم فارغ تا آنکه طالع وایام بکامم شود وعیش مدامم شود وچرخ غلامم شود گفت ای جوان بروح پاک حضرت سلیمانؑ که مرادختری نیست که قابل صحبت تو باشد وما جماعت جنیان کافریم وهمه سیاه چرده وقوی هیکل گفتم که عذر ومکر را بگذار گفت شرط خود همین است اگر اورا به بینی دست از آزار ما داری گفتم بلے چنین است فی الحال اشاره کرد جنیان رفته نیم تختی آوردند بچه عفریتی برآن نشسته که زبان از تعریف آن قاصر است **بیت**

تو گوئی تا قیامت زشت روی
بروختم است وبر یوسفؑ نکوئی

سیاهی مهیبی عجیبی اما درمیان در وگوهر غوطه زده چون اورا بنظر در آوردم لاحول آغاز کردم بپدرش گفتم اسے پیر سنگ دل این چه نیرنگست وچون ترا از دل برآمد که آن صورت را بدین هیات مبدل کنی ونه قسم یاد کردی که نه کنی باز قسمهای غلاظ وشداد

خورد که دختر من انیست و هیئت او همان است و همان مثل است
که الولد سر لابیه دانستم که حق با اوست باز او را بروح پاک حضرت
سلیمانؑ قسم دادم و از مطلب خود نشان طلبیدم گفت بادشاهزادے
عمان است اگر توانی تسخیر ایشان نمائے شاید که او بدست
آید اما اے جوان بروح پاک حضرت سلیمانؑ که اگر از سر اینمدعا
برخیزی بهتر است که ظن من آن ست که ازین مدعا جز رنج و
بلا چیزے نخیزد و مواصلت میان او و شما صورت نه بندد و
آب و آتش را الفت کجا حاصل می شود و نصیحت بسیار کرد لیکن
در دل من اثر نه شد مصرعه

عاشق کجا نصیحت مردم شنیده است

باری عهد کردم که دیگر ایشان را نیازارم و اسمار او در نه نازم و
او را رخصت نمودم و باز گریه وزاری و ناله و بیقراری از سر گرفتم
و به نیت تسخیر جنیان ولایت عمان به اربعین و ادعیه و اوراد و
حسب التحریر آن کتاب مشغول شدم و به توفیق الله تعالیٰ با تمام
رسانیدم و در شب آخر بوی را بمشام جانم رسید و یک یک از
بزرگان جنیان آن ولایت می آمدند تا آنکه پدر آن سیمبر که بیک نظر
بیقرارم کرده بود بر روے تخت مرصع از روے هوا ظاهر گردید
و فرود آمد بعد از تحیت و تسلیم گفت اے جوان آدمی منظور تو چیست
که باین همه سعی و اهتمام این دعا گورا باحصار فرمودے فقیر بعد از
شرایط تعظیم و تکریم او را قسم بروح پاک حضرت سلیمانؑ دادم و
گفتم ای ملک مدتها ست که بعشق دختر گرامی که در حجله ستر و عفاف

شما است گرفتار و از فرقت آن سرو قد بی آرام و بی قرارم استدعا
آنکه مرحمت نموده برین فقیر شکسته حال را بزلال وصال آن فرخنده
مآل رسانی و مرا و خود را ازین مشقت برهانے در جواب گفت که
ای جوان تو آدمی زاد و ما جماعت جنیانیم مواصلت آدمی زاده و با جنی
از جمله محالات است و مقوله معیبات است و ازینگونه سخنان درمیان
آورد و آخر الامر هر چند او ممانعت می نمود فقیر در سماجت می افزودم
تا اینکه فیما بین من و جنیان عهد و پیمان شد که آن پادشاه ملک وخوبی
در پیش من باشد و خدمت می نموده باشد اما از عالم شهوات ترا و ازان من
هم قبول نمودم گفتم من از جمالش تماشا می خواهم گفت حالا می گوئی اما
کجا بشرط وفا خواهی کرد گفتم از چه دانستی گفت آدمی زاد را وفا نبود
اما حالا اوّل شرط است آنچه هست با تو میگویم بدانکه اگر اراده کنی
بخاطر رسوخ باید و در خدمت بنده وار خواهد بود و من هم از هوا و ارا
توام و اگر مباشرت کنی باعث فوت او خواهد شد و فوات او باعث
مشقت تو خواهد گشت **بیت**

من آنچه شرط بلاغست با تو میگویم ۔ تو خواه از سخنم پند گیر و خواه ملال

گفتم ای ملک اعظم تو آن صنم را یک نظر بمن بنما و هر بلای که رسد مرا راحت
است بعد از معاهده و مواثیق **رباعی**

من ترک جان گرفتم و دلدار یار شد ۔ شکر خدا که موسم بوس و کنار شد
آن یار دلنواز که صبرم ربود و رفت ۔ منت خدا را که بمن باز یار شد

که یکبار آن زیبا نگار از در در آمده عنان دل شیدا از کفتم در ربود و بعد از
مدتی باز دیده هجران دیده را بنور جمالش ضیا و نور و دل محنت کشیده

را نشاط و سرور روی نمود چون جان در برش کشیدم و قدمش بوسیدم
وآن نازنین مه جبین مهربانی و دلجوئی و اظهار محبت از وفاداری من
می کرد مدتی بایک دیگر درین عمارت که در کنج باغ واقع است بسر
می بردیم وآن آرام جان بمن می گفت اے جان عزیز تو غافل از
خود مباش که جنیان در کمین تو می باشند و کتاب خود را باخبر باش
که مبادا بدزدند و می گفت که ساحران درمیان اجنه می باشند
که اگر لب برهم زنند عالمی را برهم میزنند باری در شبی میان مستی
شیطان غلبه کرد خواستم که دست در گردن آن نگار در آرام آوازی شنیدم
که شخصی می گفت دعوات را بمن ده که همه اسم اعظم است و خوب نیست
که در چنین وقتی با تو باشد من چون مست بودم و از خود بیخبر تفتیش
صاحب آواز نکردم دعوات را از بغل خود بیرون آورده بدو دادم
و در بمقصد نهادم آن نازنین بانگ بر من زد که اے ظالم پند فراموش
کردی و کار از دست رفت و بیخود افتاد من بر عقب او نگاه کردم پیره
عفریتی دیدم رو به او گذاشتم خواستم که آزارش کنم دیگرے را
دیدم که کتاب از دست او ربوده گریخت و من آن قدر که یاد
داشتم از افسونهائے آن کتاب یکے را خواندم و دمیدم
وآن پیره عفریتی را بصورت گاوی نمودم و گرفته نگاه داشتم
وآن ساحره دیگر بساحری دعاها و ادعیه ها و اسماء اعظم را از خاطرم
محو کرد و خود از پیش بدر رفت چون ببالین آن نازنین آمدم او را
بیهوش و خاموش یافتم و از آن روز باز افسرو ناز بهمان حالت
روز اول بخوابست و چون چنین است یقین میدانم که از اثر سحر

است و گاؤ را همه روز از قهر و خشم شلاق میزنم و عیش بطیش مبدل شد لهذا ترک خلق نموده در کنج باغ بصد درد و داغ بسر میبرم و ساختن نهال زمرد بجهت مشغولی و رفع سودا است و هر ماه یکبار بدان مکان رفتن و نهال مرتبان را بردن و بخلق نمودن و شکستن و غلام را کشتن جهت آنست که خلق را دل بحال من بسوزد و شاید دردمندی دعای بی ریا در حق من کند تا بوسیلهٔ دعای آن سوخته حق تعالے بر من به بخشاید و کام خود بیابم ای درویش کام من برین منوال است چون سخن پسر خدا تمام رسانید نعره بی محابا از جگر برکشید و کف بر لب آورده بر زمین بغلطید و بعد از پیچ و تاب بسیار گریبان پاره پاره کرده بشتاب تمام راه بیابان گرفت شهریارا آتش او در دلم چنان اثر کرد که از خود فراموش کردم و قسم مغلظ خوردم که تا او را کامران نه بینم بمطلب خود نشتابم سر در بیابان نهاده بجست و جوے او مشغول شدم سرو پا برهنه تا پنج سال به هر جا درویشی صاحب درد و دمی و پاک طینتی گمان بردم از دوای آن در و جستم و در آخر بهمین پیر مرد که عابد و درویشان را بقسطنطنیه دلالت کرده بود برخوردم مرا نیز بطریق ایشان وعده داد و بدین طرف فرستاد و گفت در عرض راه بسه درویش ملاقات خواهد شد که هر یک طالب مطلبی عظیم و صاحب دعای بزرگ اند و بخدمت بادشاه نیز مشرف خواهند شد و او نیز مطلبی مشروعی بدرگاه خدا دارد در اثناء رسیدن شما مطلب آنجناب از ممکن غیب به ظهور رسد و شما نیز بهمن دولت او کامیاب شوید لهذا بنده بدین صوب روانه

شدم و دو نشان آن مرد پاک دم ظاهر شد و امید چنان است که حضرت واهب العطایا بزود تر و قتی و آسان تر نهجی مطلب بادشاه را بانجاح مقرون گرداند تا این بیچارگان نیز مطلب خود بیابیم آزاد بخت و خاصان دعای او را آمین گفتند و دل شان بران جوان وفادار بسوخت و افسوس بسیار بر آن جوان گاؤسوار خوردند بعد ازان آزاد بخت از روے تلطف و تعطف از درویش چهارم طلبگار سرگذشت گردید او نیز مانند ابر بهار بهای های گریست و عندلیب آسا بدین منوال مترنم گردید*

بیان سرگذشت درویش چهارم

ای دوستان زحال من زار بشنوید — وز داستان این دل افگار بشنوید
هرچند نیست منزلت و قدر بنده را — اما کشیده ام ز بس آزار بشنوید

خدایگانا بنده حقیر که باین خرقه فنا در خدمت شما زبان درازی می کند بادشاه زاده ولایت چینم و از شدت جفای روزگار دستم عموی غدار خویشم مفصل احوال خوار آنکه پدرم فرمان فرمائی ولایت چین بود و بسیاری از فرمان دهان در تخت فرمان او بودند و بغیر ازمن فرزندی نداشت چون حقیر بنه سالگی رسیدم پدرم رخت زندگانی ازجهان فانی بربست و بعالم جاودانی پیوست در حین رفتن ازین جهان به برادر خود وصیت کرد چون پسر من هنوز

طفل است و قابل بادشاهی نیست باید که ولیعهد و متکفل امور ملکی باشی و او را تربیت نموده نظر شفقت از و باز نداری و چون بسر حد رسد و قابلیت رسد دختر خود را به او دهی و سکه و خطبه بنام او کنی و خود در گوشه فراغت بعبادت مشغول شوی که دنیا این همه قابل تعجب نیست و بزرگان گفته اند **بیت**

دنیا مردار و طالبش هست سگی   گر آدمی سیرت سگ پیش مگیر

و تو هم مرحله جوانی طی کرده و لسان الغیب گفته **بیت**

چون پیر شدی حافظ از میکده بیرون آے
مستی و طربناکی در عهد شباب اولے

و پر ظاهر است که اگر چنین کنی دولت از دودمان ما بیرون زود و بعد از پسر من به نبیره تو مستقل خواهد شد قول و شرط نموده اکثر خواص و ارکان دولت را بدان مدعا شاهد گرفتند بعد از فوت پدرم عمو چون بر تخت سلطنت قرار گرفت و لذت فرمانروائے دریافت مقرر فرمود که مرا در حرم نگاهدارند و من تا چارده سالگی سوای اندرون حرم جائی ندیده و به جز نازنین دختران با طفلان بازی نداشتم چون شنیده بودم که دختر نامزد من است دل خوش بودم و الله داشتم مبارک نام دان غلامی سیاه بود خدمت پدرم بسیار کرده و معتمد و صاحب راز بود من در آن مدت اگر گاهی اہل حرم را غافل نموده بیرون می آمدم و به نزد او میرفتم او مهربانی بیش از بیش می کرد و در حسرت بمن می نگریست و میگریست از قضا روزی در حرم با دختران بازے مے کردم کنیزی بر من سیلی زد گریه کنان

بیرون دویدم للہ مرا اگریان دید از مهر در بر کشید و سبب گریہ پرسید آنچہ گذشتہ بود گفتم او نیز سیلی از قهر بر بنا گوش من زد و گفت خدایا طاقت مردی نداری زنش گردن بلی ای خاکت بر سر زمی معکوس کردهٔ می بایست حالا تو صاحب تخت و تاج باشی و عالم زیر نگین تو باشد گریہ می کنی کہ کنیز کان مرا زده اند گفتم اللہ تقصیر من چہ باشد من خود سوای کنیزان باکسی محشور نیستم و راه بجائی نمی برم گفت بیا تا ترا بخدمت عمویت برم تا بداند کہ تو بزرگ شدهٔ و قابل تاج و تخت گشتهٔ و حق بہ تسلیم تو کند گفتم کدام حق گفت نامزد و منصب من خشنود شدم و ندانستم کہ خرابی احوالم خواهد بود همراه مبارک بہ بارگاه عمو رفتیم چون عمو مرا دید باستقبال دوید و چون جانم در بر کشید و جبینم را بوسید و در پهلوی خود نشانید و اظهار بشاشت بحضور من نموده از مبارک پرسید کہ فرزند بچہ تصدیعہ کشیده مبارک بعد از دعای وظائف دعاگوئی عرض داشت کہ بہ جهت عرض ملتمس آمده عمو گفت یعنی نامزد خود را می خواهد مبارکست منجم باشی را بہ طلبند فی الحال حاضر شد و زمین بوسید عموام گفت ببین درین چند هزار سال کدام ساعت خوبست میخواهم کہ فرزند را دامادکنم منجم بعد از ارتفاع و تفکر بسیار گفت درین دو سہ هزار سال قمر در عقربست و عطارد در خانہ زحل بی قضای ربانی اگر اراده کار خیر دارند بعد از چهار هزار و نہ صد و نود سال روز سعید را و در ساعت بغایت نیکوست عموام گفت مبارک شنیدی فرزند مرا بحرم فرست تا انشاء اللہ تعالیٰ ساعت سعید اختیار کنم و امانت بہ او گذارم مبارک برخاستہ بادشاه را دعا

گفته بیرون آمدیم بعد از دور و زا زحرم بیرون آمده نزد مبارک رفتم
چون نظرش بر من افتاد سیل سرشک از دیده کشاده مرا شکی در دل بهم
رسید و از و پرسیدم که چرا چون دیدی در حال گریان گردیدی گفت
بلا گردانت شوم کاش گردن مبارک می شکست و ترا نزد این ظالم نمی
بردم گفتم چه واقع شده گفت چون ترا به مجلس بردم و امرایان ترا قابل
دیدند خوش حال گردیدند و قیل و قالی در میان ایشان فتاد و بزبان حال گفتند
الحمد لله که بادشاه حقیقے بزرگ شده و امروز یا فردا ست که حق بمرکز قرار
خواهد گرفت و عمویت هم از دید تو غمناک و از امرا خوف ناک گردید
صلاح دولت و مصلحت وقت دران دیده که ترا نابود سازد و در
فتنه و فساد بر خود مسدود گرداند مرا در خلوت طلبیده وعده از من
زر و خلعت و بلندی جاه و مرتبه داده بدفع تو امر فرموده و من بکار
خود فرومانده ام و میدانم چکنم خدا خواسته باشد که تا زنده باشم گذار
آسیبی بتو رسد اما بدان اندیشه می کنم که مبادا بر من بلائے آرند
و بعد ازان ترا ضایع کنند هر چند باشد استخوان من پرورده نعمت
دودمان پدر تست و این فتنه برپا کرده من است زیرا که اگر من ترا به
مجلس این ظالم نمی بردم و اظهار این مقدمه نمیکردم گاه بود که این اراده
او را بخاطر نمیرسد چون خبر قتل شنیدم طمع از حیات بریدم و دامان
مبارک را گرفته بدست پیچیدم و از روی عجز نالیدم و گفتم لله دست
ز دامن تو بر ندارم تا مرا از غرقاب بلا به ساحل نرسانی شهریار از
روی جهل و نادانی چون پناه بآن سیاه بردم غیرت الٰہی کارم را
تباه و روزم را سیاه ساخت باری چون مبارک جزع نا کی مرا دید

گفت غم مدار که فکری بخاطر رسیده که بدان وسیله می توان دفع این
بلا کرد گفتم آن کدام است گفت بیا تو بگویم بعمارتے که پدرت در انجا
دفینه گذارده بود یا او رفتم و سرای داری آن با مبارک بود چون داخل
عمارت شدم مرا تخت و جایگاه پدر بنظر در آمد پیش از بیش گریه بر من
مستولی گشت و مرا مبارک تسکین میداد باشارهٔ مبارک و بهمراهی
او تخت پدر از جا برداشته فرش بر چیدیم و قدرے زمین را کندم
دری پیدا شد قفل بران زده کلید از جیب برآورده قفل را
کشوده در را باز نموده چند پایه زینه بود خود بزیر رفته مرا هم تکلیف
نمود در دل گفتم سیاه با تو مکر کرده میخواهد درین جا کار سازے
تو کند اما چه علاج کلمه گفته بزیر رفتم چهار صفه بنظر رسید مانند دل
مومنان سفید و خم خسروانی در هر صفه محکم بزنجیر طلا و بر سر هر یک
خشت طلائی و تصویر میمونی از زبرجد بر بالاے آن نشسته مگر یک
خم که میمون نداشت و آن چهل خم مملو از طلا بود و درمیان صفه
حوضی بود پر از جواهر الوان گفتم للہ از دیدن اینها چه می شود و چه سود
من خواهد بود گیرم صد چندین داشته باشم کی دفع این مصیبت
از من خواهد کرد بیت

سرشک از زخم پاک کردن چه حاصل
علاجی بکن کز دلم خون نیاید

و اگر اندیشه داری که مرا درین جا گذاری که معاندی بگوش عمو رساند
و باعث آزار تو باشد مصرعه

کاری بکن که موجب امن دامان شود

گفت اے فلانی این گنج نہانی را حکایت است نا دانی و مطلب
ازان کہ این میمون ہا را بتو نمودم غرضی است کہ گفتم بخت ہمایون
باید و طالع میمون و گرنہ **مصرعہ**

کس از میمون نیابد ارجمندی

اما کیفیت این میمونہا آنست کہ پدر تر از در اول جوانی با ملک صادق
جنی رابطہ دوستی بہم رسیدہ بود بوسیلۂ از و سائل کہ مرا چگونگی معلوم
نیست و ہر سالی تحفہ چند گرفتہ از عطرہا و بخورہا بجہت ارمغان
مہیا کردہ بدان ملک می برد و چند روزے در خدمت او بود و در
وقت مراجعت یک میمون زبرجد ملک صادق باو میداد او آوردہ درین
مکان می گذاشت و مدتی چنان بود کہ مرا ہم با خود می برد نوبتی از و پرسیدم
کہ صاحبا ہر بار مبلغ تحفہ و ہدیہ بجہت ملک صادق می برید و یک
میمون بیجان می گیرید درین چہ فایدہ می بینید پدرت تبسم
نمودہ گفت بکسی اظہار این نکنی کہ ہر یک میمون زبرجد را ہزار
نفر جن در تحت فرمانست اما ملک صادق وعدہ فرمودہ کہ تا چہل میمون
تمام نشود کاری بیاری جن صورت نہ بندد و ہنوز یک سال از
میعاد باقی بود کہ پدرت دنیا را وداع نمودہ الحال بخاطر میرسد کہ ترا
بخدمت ملک صادق برم و کیفیت احوال را عرض نمایم شاید بہ
جہت روح پدرت آن یک میمون را بتو بخشد و بدین وسیلہ
توانی بملک موروثی و امانت خود را صاحب شوی و اگر ہمہ اینہا میسر
نشود بارے از کشتہ شدن خلاص شویم گفتم اختیار باتست
بہر طریق کہ توانی بکوش و از حق چشم مپوش مرا ہمرم فرستادہ

خود بتحصیل تحف وہدایای معلوم مشغول گشت وبعد از احضار آنہا
در خلوت با عموام مشورہ کرد کہ اگر صوابدید بادشاہ باشد بعزم سیر وشکار
این پسر را بصحرا بریم ودر جائے بکشیم کہ کسی واقف نشود عموام
این تمہید را پسندید للامرا با تحف مذکور از شہر بیرون آوردہ شہر
یار او مرکب سرانجام نمودہ وتا مدت یک ماہ بطرف شرقی ولایت
چنین راہ پیمودیم واز خوف دشمن جائے نیاسودیم تا آنکہ شبے در انتہائے
راہ بتلی رسیدیم وچون بر فراز تل برآمدیم دران طرف مرغزاری
وچمنی دیدم کہ یاد از بہشت عنبر سرشت میداد واز عطر گل وریحان
وسنبل وضمیران کوہ ودشت معطر بود وغلغلی بگوش میرسید و
از نور شمع وفانوس ومشعل وچراغ مانند روز نورانی بود گفتم اے
مبارک اینجا را چہ نام است واین چہ غلغل عام است مبارک از
مرکب بزیر جستہ سجدہ شکر بجا آورد وگفت الحمد للہ والمنۃ کہ بخت
بلند مساعدت کرد وبمقصد رسیدیم اینک لشکر جنیان است
وبارگاہ ملک صادق دران میان ست گفتم بغیر از نور چراغ
چیزے ہمی بینم فی الحال سرمہ از بغل برآوردہ بچشم من کشید
باز نگہ کردم خلقے بنظر درآوردم ہمہ خوش روے وسیہ موے
اما پایہاے ایشان مانند گوسفند سم شگافتہ وچون بمقدم ایشان
رسیدیم ایشان مبارک را دیدہ بہزل ومطائبہ با او مشغول شدند
ومی آمدیم تا بحوالی بارگاہ ملک صادق رسیدم بارگاہی بود با ہمہ
زیب وزینت آراستہ وکت واورنگ وصندلی بہر گوشہ ودو
کنار مرتب امرا وزرا وعلما وفضلا واکابر جن بر فراز آنہا متمکن بودند

در صدر تختی مکلل بجواہر الوان بر فرازان تخت رخت گسترده و ملک
صادق با تاج و چہار قب شاہی بران تکیہ زدہ پیش رفتم و از طریق
اخلاص دعا گفتم ملک صادق اکرام نمودہ بنشستن امر فرمودہ شربت
و طعام بہ جہت من آوردند و بعد از اکل و شرب مبارک راپیش طلبیدہ
و از چگونگی و اوضاع من پرسید مبارک نیز راہ سخن بہم رسانیدہ
سرگذشت رابیان نمود ملک فرمود کہ چرا بادشاہزادہ بدیدن نمی
آید گفت دولتت مستدام باد چون جاہل بود و خود را قابل خدمت
نمیدانست لہذا تصدیعہ اوقات فرخندہ ساعات بندگان ملک
نمیگردید چون بہ حد رشد و تمیز رسید و فی الجملہ نیک از بد فرق می
تواند کرد بخدمت شتافتہ است. عاآن دارد کہ مانند پدر خود در
سلک چاکران منسلک گردد حضرت ملک نظر عاطفت و شفقت
باز نداشت و بہ جہت حقوق پدرش از جملہ بندگان با
اخلاص شمارد و انعامی کہ پدرش مستم بود دربارہ او نیز مبذول
دارد یعنی میمون چہلم از میمون ہاے زیر جدا و بخشند کہ کار افتاد
و مظلوم و بیکس است و عموی ظالم آن قدر ستم با و میدارد
کہ بزندگی او راضی نیست تا بتعصب تاج و تخت باو چہ رسد
ملک صادق بعد از اندک تفکری گفت مبارک ما دربارۂ او کوتاہی
نمیکنیم و آنچہ از یاری و مددگاری باید و شاید بجاے می آریم اما نا
آزمودہ را نتوان سروری داد ادنی کجا و پایۂ او از خلق برتری و نکوئی
کہ او پادشاہزادہ است چگونہ ادنی باشد زیرا کہ ہریک از افراد انسان
چنانکہ مختلف اللون و متفاوت الجلد اند مختلف الطبع و متفاوت السیرت

نیز می باشند و درین شکی نیست که اگر هر فرزندی چون می بود پسر
نوح کافر می مرد و دیگر نا برده رنج گنج میسر نمی شود جان برادر پدر این پسر
که کار کرد ما بعبث شفقت در بارهٔ آن مبذول نداشته بودیم
او بارها حق خدمت شایسته بر ما ثابت کرده بود و ما او را رخصت
خروج نداده بودیم اما چون حقوق او بر گردن مانده است و فرزند او
بخدمت ما آمده و ظلم بر ورفته است ما بیک امتحان آنچه خواهد
مشفقت کنیم مع شئی زاید بشرط آنکه در خدمتی که فرمائیم خیانت نکند
و براستی و درستی باتمام رساند من ازان سخن خوش دل شدیم
و ندانستم که بلا بر سرم خواهد آمد چون از مجلس بیرون آمدیم میهمان
داری به جهت ما تعین فرمودند و احترام تمام در بارهٔ ما می نمودند
و شب دیگر چون در مجلس رفتیم مبارک التماس معین خدمت
از حضرت ملک صادق نمود فرمود که مبارک چنان پندارم
که بے خیانتی بتقدیم نرساند او گفت نه چنین است اگر ملک شفقت
نموده خدمتی که لایق دانند معین گردانند انشاء الله به حسب
دلخواه باتمام رسد ملک گفت آنچه خوش بگوید رو بجانب من
کرد و شرط بے خیانتی را تکرار نمود انگشت قبول بدیده گذاشتم
گفت اے پسر هنوز جاهل هستی باخود اندیشه بکن مبادا که در
آخر ببلائی آفتی که بهیچ وجه خلاصی نیابی و درد دست بدرمان شود
گفتم اگر شفقت ملک باشد بهر چه فرمایند بجان بکوشم و آنچه لازمه
سعی و اهتمام است بجا آرم گفت فردا هم باخود تاملی کن تا شب
آینده بگویم ملک فرمود که تا خازن را بطلبید نه چون خازن ملک

حاضر شد فرمود که فلان صندوقچه را حاضر کن گنجور صندوقچه دردم حاضر گردو بخدمت ملک آورد ملک سر آن را باز کرد از آن جا طومار کاغذی بیرون آورده مرا پیش طلبیده بدست من سپرد و گفت آنچه درینجا ثبت است نظیر و شبیه آن را از جنس آدمی میخواهم و چشم و دست و دل خود را نگاهداشته براه خیانت و ناراستی نپوئی و به هیچکس نگوئی و در خدمت من آوری و بدانکه بعد از تمام این خدمت بشرط مذکور آنچه متوقعی مع اضافه بتو دهم والا هرچه بینی از خود بینی من چون طومار را کشودم چیزے دیدم که کاش هرگز نمیدیدم

ابیات

صورتی دیدم از سیاه قلم — گوئی از کلک صنع گشته رقم
پیکری در کمال رعنائی — چهرۂ با جمال زیبائی
خال موزون و برخم و پرپیچ — لب و برگ گل و دهانش هیچ
چشم شهلا نگاه مستانه — کافری خفته در صنم خانه
ابر وانش بقصد دل صد تیغ — عارضش آفتاب سان بے میغ
دلش اندر میان سینه چو گل — غبغبش جام لعل پر از مل
گردنش گوئی از غزال ختن — در صفائی بر ونگیر سخن
سینه اش در صفا چو تخت بلور — نارپستان در و چو قبۂ نور
بازوانش چو شمع ده لوله — گیسوانش تمام مرغوله
نازکئی میانش نتوان گفت — موی را با قلم چو نتوان سفت
چار زانو نشسته وعریان — با دل تنگ و دیدۂ گریان
گیسوان ریخته زهر طرفش — گوهری بود موی سر صدفش

شهر یارا نمیدانم چه میگردم و در وصفت آن پری پیکر که زبان از تعریف حسن و زیبائی آن قاصر است و چه گویم از پریشانی خاطر فاتر که درخور آن رشک قمر نیست *

ابیات

کی توانم صفت زیب جمالش کردن زانکه رشک آیدم از غیر خیالش کردن
صورتے دیدم و بیگانه شدم از دل و دین عشق را صورت دیگر نبود بهتر ازین

بارے وران وقت نگاهداری خود کردم که مبادا ملک و یاران از عشق من خبر دار شوند و بعد ازانکه از خدمت او مرخص شدم با مبارک گفتم که چگونه صاحب این صورت را پیدا کنم و چون ست که ملک صادق مرا بجستن ادمی فرستد جنیان خود همه جامی توانند رفت بهر کار قدرتی و بر همه کس دست رس دارند مرا چنین بخاطر میرسد که این تصویر را شبیه یافته نشو و چنانکه مشهور است ظاهرا ملک ما را به نخود سیاه می فرستد مبارک گفت خیال غلط کردهٔ ملک صادق مرد غدار نیست و اگر همچنین باشد مطلبش امتحانی است که میخواهد که بداند که تو در کارها تحلی و تاملی داری و فرمان روا کردن میتواند باری بهر تقدیر ما را باید یک چندی در جهان گردید و تفحص نمود تا خدائے تعالےٰ فراخی نصیب کند و شاید بدین وسیلهٔ دولت رفته باز آید گفتم الحمد لله و از انجا که غیرت عشق است و از خود را با مبارک نیز اظهار نکردم و از گرفتاری خود نه گفتم و به مصلحت مبارک دو در از گوش و یراق پیله دری خریده لباس درویشان پوشیده واثق بدرگاه آلهی گردیده جهان گردی اختیار کردم شهر

بشهر و بلده به بلده و قریه بقریه میگردیدم و بهر اہل والوس و احشام که میرسیدم طلبگار آن در شاهوار می بودیم و مضمون این مقال وصف الحال من پریشان احوال بود **بیت**

آوارۂ جهان شده ام از برای تو

ای روح راحت من بیدل لقای تو

و همیشه بدرگاه بنده نواز و کریم کارساز می نالیدم و می گفتم +

ابیات

یا الٰهی بجان رسیدم من — که رخ دلستان ندیدم من
تا بکی دربدر دوم چو گدا — دارم از لطف تو امید عطا
خضر راهی فرست تا ز کرم — ره نماید بما بسوی حرم

و تا مدت هفت سال علی الاتصال سرگردان و حیران و پریشان در دشت و بیابان و معموره گشته در آخر جزم کردم که مثال را امتثال نیست و ملک صادق مرا پس سرگرده و مبارک هم صلاح چنان دیده که من بعد به هر شهری که وارد شویم ساکن گشته ترک هرزه گردی و صحرا نوردی کنیم و زندگی را غنیمت دانیم و مابقی عمر را بفراغت گذرانیم از قضا بعد چند روزے بشهری رسیدیم و در اقصائی مغرب چون بر در شهر رسیدیم دو شخص را دیدیم نشسته و رحلها در پیش داشته و تلاوت کلام مجید می کردند و بر روئے حصار و بر هر برجی خلائق به پهلوی یک دیگر بتلاوت و قرائت مشغول بودند مرا آن وضع عجیب نمود چون داخل گردیدم در همه جا همه کس را مشغول تلاوت دیدم و از خانه آواز قرائت شنیدم

ازان شهر بوی خرّمی به مشام جانم رسید باری در کاروان سرائے نزول فرمودیم وآن روز وآن شب آسودیم روز دیگر اول صبح رفته سراپا از گرد سفر شسته بیرون آمده اسباب پیاده روے برداشته روانه بسیر کوچها و محلها گردیدیم همین که بر سر بازار رسیدیم مرد پیری رادیدیم اعمی و شکسته عصای در دست وکوزهٔ آبی در دست دیگر لنگان قدم برمیداشت و در هر قدم دانهٔ شکری می کاشت و معلوم بود که از روی وفور نجابت لب سوال نداشت و از هجوم فقر و فاقه بحیات بخشی راضی گشته بود و بدان وسیله کسب روزی میکرد به نزدیک رفتم و دمی آبی گرفته نوشیدم او نیز خواست رحم بر حال او آمد اشرفی از جیب برآورده بدو عطا کردم و اورا بخاطر رسید که نیم پولی است گفت ایجوان خدا ترا غنی گرداند که بافقیر خود نیم پولی داشتی بخشیدی گفتم ای پدر این دینار طلا است تا دانسته باشی چون این سخن شنید آهی از دل برکشید وگفت ای جوان خدائے تعالےٰ کارت بمدعای دلت و امیدت را بکرم خود برآرد و رفت و من با مبارک ازانجا بسیر محلها رفتم از قضا در اثنای راه و سیر درمیان خیابان بر در خانه عالی بتاری رسیدیم اگرچه از تقاضائے دور زمان منهدم گشته بود امّا از هیولائی اساس و بنای آن معلوم بود که خانه یکی از اکابر آن عالیشان بوده همین بنای عمارت لو برپا و نشان کرسی برجا مانده از هر طرف نشان دیوار های افتاده و باغچه های آن برابر گشته بعد از سیر در بند آن به تماشای کهنه عمارتی که درمیان آن خانه بود رفتم و پاره دران کهنه عمارتے گردیده بر بیوفای دنیا عبرت گرفتم ازان عمارت کهنه بوی راحت

واستراحت بمشام جان من ناتوان رسیده باخود گفتم چه باشد که اگر آن
گنج شایگان دراین ویرانه پیدا شود زیرا که درین مدت هفت سال
این نشاط طبع وانبساط خاطر که ازین سیر عمارت مندرس مرا بهم رسید
هرگز واقع نگردیده شهریارا گویا اختر در گذر بود وآن فال نیکو اثر نمود
دران اثنا آن پیر مرد اعمی که در صبح به او عطا نموده بودم عطا زنان بآن در
آمد و بزیر زمینی که در تحت آن عمارت بود داخل شد گوش فرا نمودم
آواز شخصے برآمد که بآن مرد گفت ای پدر خیر باد که امروز بزودی عود
نمودی گفت فرزند خدای تعالےٰ امروز جوانی بمن مهربان نموده آن جوان
همانا غریب وصاحب امید بود که دینار طلای عطا فرمود از توجه آن طعامے
گرفته ام که مدتی شد که آرزوی طعام لذیذ داشتم وکرپاسی گرفته ام
تا توجامه بجهت خود بدوزی اگرچه ندانستم آن جوان را حاجت چه بود
اما هیچ بنده پدرگاه الٰهی بے مطلبی نیست من بجهت حصول مطلب
او دعا گفتم دمی کنم ومیخواهم که تو هم دعا کنی که دعای مظلوم مستمند را در
درگاه خداوندگار راهی است مرا از شنیدن این سخنان رقتی حاصل
شده دانستم که فقر ایشان بکمال است پیش رفتم که اورا به طلبم ومشتی
درم ودینار به او عطا کنم چون نظر بدرون گذاشتم تصویر یکه در
طور مار همراه داشتم شبیه آن را معاینه دران مکان همچنان تربع
نشسته وگیسوان عنبر دلاویز براطرافش پریشان وساتر او گشته
چون بعد از هفت سال آن همه مشقت بی پایان وبیابان نوردے
ودور بدرگردی نظر بر آن گوهر مقصود افتاد نعره زده از پا درافتادم
مبارک چون بدان حال دید درحال دوید وبهر تعب که بود

مرا بحال خود آورده پرسید که ترا چه شده من جواب نگفته نظر بجانب مقصد گذاشتم آن نازنین بانگ برآورد که ای جوان از خدا شرم بدار و نظر از حرام باز دار بیت

بهار گلستان خوبی حیائیست
ادب از جوانان عجب خوشنمائیست

ای هر کس عصمت خود نگاهدارد چشم بر سیرت نمی گمارد بیت

چو طهارت بنود کعبه و تبخانه یکیست
نبود خیر دران خانه که عصمت نبود

من چون فصاحت بیان و لطافت لسان آن قبلهٔ دو جهان شنیدم بتازگی واله و شیدا گر دیدم مبارک چون مرا حیران و پریشان دید و آن سیمبر را نیز بنظر سنجیده بخاطرش رسید که از رسیدن بسر حد مقصود غش کرده است و از حال درونم خبر نداشت بیت

زاهد ظاهر پرست از حال ما آگاه نیست
درحق ما آنچه گوید ہیچ جا اکراه نیست

در جواب آن پری وش گفتم ای ساکنان این مکان مرد غریب و سرگشته و فلک زده و از وطن آواره گشته التماس آن دارم که لمحه مرا در خدمت بزرگ خود راه دهید که آن مرد روشن ضمیر آواز مرا بشناخت و به قوت سامعه دریافت که من کیستم عصا در دست بیرون آمد من پیش دویدم و دستش را بوسیدم واو نیز مرا پدرانه در برکشید و به مهربانی از حال و احوالم پرسید گفتم ای پدر عزیز *

رباعی

من کیستم فلک زدهٔ خانمان خراب — صحرا نوردو بادیه پیمای چون شراب
دوراز دیار دیار بغربت فتادهٔ — مست ازمی محبت جانانه پی شراب

آن مرد مرا بدرون خانه برده و آنسرد آواز بکنجی خزید و آواز مامی شنید وصورت حال مامی دید آن مرد اهل درواز احوال من سرگشته استفسار می نمود ومن به حکم آنکه دروغ مصلحت آمیز به از راستی فتنه انگیز از ملک صادق بیان نکردم وگفتم ای پدر

ابیات

صورتی دیده ام وگشته ام ازخود بیزار — که بیک دیدن آن رفت دل و دست زکار
زان سبب ازوطن خویش من آواره شدم — دربدر کوی بکوی دل صد پاره شدم
بعد عمری چو سراپای جهان گردیدم — همچو سیلاب بهر سوی روان گردیدم
چو طمع ازهمه جاؤ همه کس به بریدم — بوی مقصود خود از هیچ طرف نشنیدم
یاری غیر خدا را از دل خود شستم — بکجهت گشتم و با دو دست توسّل جستم
روی امید بدرگاه آلهی کردم — بادل خویش چنین نقش پس آنگه بستم

که شوم ساکن شهرے که رسم تا هستم

لطف حق شامل احوال شد و دولت یار — که افتادم ز قضا جانب این ملک گذار
شکر للہ که تمنای دلم حاصل شد — گوهر آمد بکف و کار بکام دل شد
یعنی آن در یتیمی که تو اورا صدفی — بوده ام همچو صبا طالب او هر طرفی

ای پدر بنده شاهزاده ملک چینم و برای درصدف تو ملک چین گذاشته ام وصورت اورا پیش ازین بچندی دیده ام واز دست سوداگری خریده ام وترک پدر و خویش و تبار و تاج و تخت و ملک مال منال گرفته

ام واز همه بریده ام وبجست وجوی او بهر دیار و طلبگار آن در شاهوار طلبگار بهر گوشه وکنار گردیده ام تا آنکه بعون الله بمقصد رسیدم دیگر زمام اختیار بدست تست آن مرد آه سرد از دل پر درد بر آورد وگفت ای جوان دختر مرا بلائی در پی است که کسی را مجال آن نیست که دست هوس در آغوش آن کند ومیوهٔ باغ مرا آفتی است که هیچکس ثمر آن بمراد دل نتواند چید وگنج با ماریست که دست کسی بآن نتوان رسید گفتم آن کدام است اشک خونین فرو بارید وگفت ای جوان من کلان تر و بزرگ زاده این شهرم وسالها بلکه قرنها اوضاع مار وشن وقدیم است وجد وآبائی من همه اشراف وبزرگان بوده اند وچون خدائے تعالے بکرم خود بعد از آرزوی بسیار این فرزند مستمند را بمن آرزومند کرامت فرمود ودایگان بشیر جان پروردند از ان حال گذشته بسر حد رشد رسید و در حسن وجمال واستعداد کمال سرآمد خوبان دیگانهٔ دوران گردید بحدیکه درین جهان افسانه شد وهر که شنید از عشق او دیوانه شد از قضا پادشاه شهر را که با من پیوسته در شفقت واحسان می بود وهمه روز در علو قدر وجاه من می افزود تکویم پسری گرانمایه گوهرے داشت بحد بلوغ ورشد رسیده وچشم هیچ بیننده مانندش ندیده بلکه گوش گردون عدیلش نشنیده ومادر دهر جوانی بدین زیبائی درکنار پرورده

نظم

تازه سروی از گلشن خوبی　　نونهالی زباغ محبوبی
عارضش با صفاتر از رخ گل　　خط گردش ومیده چون سنبل

واو نیز غائبانه سرگرم سودای دختر من بود پدرش چون بر مافی الضمیرش

خبر یافت بتدارک و اماد یش شتافت و مرا بخلوت طلبیده آن مژده
را در گوشم کشید من شکرانهٔ آن عطیه بجا آورده بتدارک دختر پرداختم
بعد ازانکه از هر دو طرف کارها ساخته شد ساعت سعید جستند و علما
و فضلا یکجا نشستند و عقد ایشان بستند چون شب زفاف رسید
پسر خواست که دست مواصلت بگردن دختر در آرد چون محرمان
از حجره بیرون رفتند آواز ناله و غلغلهٔ آشوب از حجره بلند شد هر
چند خواستند که در را کشانید و بحجره در آیند و تحقیق احوال نمانید میسّر
نشد و بعد ازانکه فتنه و آشوب بند شد در را شکسته بدرون رفتند
پسر را دیدند از خلق کشیده و دختر کف برلب آورده گیسوان برهم پیچیده
و برخاک و خون بیخود غلطیده بادشاه چون آن حالت شنید و فرزند
خود را کشته دید دختر را امر بقتل فرموده باز آشوب بلند گردید
بادشاه از جان خود ترسیده فرمود که ازخانه بیرون کنند
در همان شب این خبر بشهر افتاد و پرستاران دختر را بخانه
آوردند

بیت

شد از نیرنگ چرخ سندروسی عروسی ماتم و ماتم عروسی

و چون قتل آن یگانه بوسیلهٔ این دختر واقع شد بادشاه و رعیت دشمنی
من و دخترم باخود مصمم گردانیدند و چون از تعزیت پرداختند امراو
خواص بلکه عوام الناس همه بقتل و قصاص من و دختر من و غارت
و تاراج اموال من بادشاه را تحریک نمودند بادشاه از قورچیان غضب
خود را بدان کار فرستاد و همین که بحوالی این خانه رسیدند سنگ از در
و دیوار و بام بر ایشان باریدن گرفت همانندم بخانه هر یک ازانکه

بادشاه را بران مهم داشته بودند سنگ بارانی شد که شرح آن نتوان کرد و کار
بجائے رسید که دست از ما بداشتند و بحال خود گذاشتند و همچنین شبی
آوازے بگوش بادشاه رسید که مبادا عزم قتل ایشان کنی که آنچه
پسرت از دوستی ایشان دیده تو از دشمنی ایشان خواهی دید بادشاه
ازین وهمه بیمار گردید و مدتی عرضی داشت تاآنکه قسم یاد نمود واز قتل و
غارت درگذشت اما مقرّر فرمود که از خانه بیرون نیاید و منجمان و حکیمان
ببادشاه گفتند که این شهر را از جنیان آسیب پی در پی است و بیماری
بادشاه هم از ایشان ست بعد از صلاح و صوابدید عاقبت اندیشان
مقرّر فرمودند تا حافظان و قاریان شب و روز گاه بیگاه در همه
جا بتلاوت و قرائت مشغول باشند خاص بر در حصار بند و شهر
و بر دروازه همه ها بجهت آنکه حفظ و حمایت از همذات شیطان
به از تلاوت قران نیست مصرعه

دیو بگریزد ازان قوم که قرآن خوانند

و بهمین دستور سالها می گذرد و من نمیدانم که سبب این فتنه چیست
این قدر میدانم که نوبتی از دختر بصد ابرام پرسیدم که ترا هیچ معلوم است
گفت زمان شب زفاف که پسر میل مباشرت نمود پندارم که سقف خانه
شگافته شد وجمعی پیدا شدند و تختی را بر زمین گذارند مکلل بجواهر و شخصی
بران نشسته که نور از روی آن می تافت و مردمی که همراه او بودند بهیئت
مختلف بودند و مرا دهشتی دست داد و آن جماعت قصد پسر کردند و آن
مرد قصد من کرد من از واهمه غش کردم دیگر نمیدانم چه شد و از ترکیب
ایشان این قدر دانم که پائ ایشان مانند پائے گوسپندان بود ای جوان

غریب بعد ازان ملک و مال از دستم بدر رفت و دوستانم کناره گرفتند
و خادمان و فرمان برانم هر یک بطرفی گریختند و من در کنج خانه بیرون
نشستم و همین کہ کسی در چشم ماند و بجائی نرفت این دختر بود و بس و
ماهرو بحال زار خود چندان گریستم که هر کس که بر گذشت اشک روان
کرد بنای نازنیم منهدم شد و خانه بانیوضع شد که می بینی و تا توانستم
نشستم و دل بتوکل بستم و هر چه ذخیره داشتم بہ نیمہ بہا بمردم دادم
و نانی گرفته با دختر صرف کردم و بعده بحکم آنکه **بیت**

بقیدِ زندگی هر کس اسیر است ز فکر آب و نانش ناگزیر است

کاردم بجان و استخوانم بکاردم با این ضعف و شکستگی بیاری عصا
بیرون رفتم و باین طریق که دیدی کسب روزی کردم مردم شهر از
خوف بادشاه بلکه از عداوت قلبی بمن رحم نمی کردند و اکثر دلم را بسنگ
سخنان سخت می شکنند و بناخن درشت گوئی زخم ناسور خاطرم را می
خراشیدند و از سوزش زبان طعن نمک می پاشند بلی اگر غریبی
گاهی بملالت حالت مرا دید و رحمش بخاطر می رسید فلوسی یا در
همی بمن میداد چون رزاق کریم است بهر طریق که بود خشک نانی
پاره بهم میرسید و سر رشته روزی منقطع نمی گردد و با همه بداده خدا
قانع و بر بلا صابر می بودم و ایحال مدتی شد که مرا آرزوی طعامی بود و
دختر هم عریان مانده بود هر دو امروز بوسیلهٔ تو به فعل آمد دیگر فرزند
اگر از جان تو نمی ترسیدم خدا داناست که دختر خود را بکنیزی تو میدادم
اما باعث خون جوانی شدن خوب نیست و خوبست کہ تو هم دانسته
بلا بخود نہ پسندی و ازین وادی در گذرے و بسلامت و عاقبت بگذرانی

گفتم ای دوست قول تو نیکوست **بیت**

کی شکیبد کسی ز آب حیات | بعد عمری رسیده در ظلمات
بعد ازین نیست طاقت و تابم | که ازین تاب روئے بر تابم
بحریم وصال ده بارم | در بیابان هجر مگذارم
چون بمن یار آشنا باشد | گر بلائے رسد عطا باشد

شهر یار امن هم چنان زاری میکردم و آن مرد راضی نمی شد تا اینکه ابرام از حد گذشت و روز باخر رسید بناکام او را دعا گفته در کاروان سرآمدم مبارک از شادی در پوست نمی گنجید که لله الحمد که آخر مطلب خود را یافتم و کار بمدعا شد و من پائی از سر نمی شناختم یکے آرزوئے شادی جانانه و یک طرف از فکر مال کار و چگونگی سرانجام با خود خیال می پختم و می گفتم اے دل اگر این مرد رضا ندهد چون کنم و اگر او راضی شود با مبارک چه حیله بازم که میخواهد او را بملک صادق دهد و اگر او را هم رضا یا دفع کنم اگر جنیان دست یا بند بلائ بر سر تو خواهد آورد و وصال نا یافته جان هم از دست برود و اگر درین شهر مانم شاید از شر جنیان ایمن مانم گاه باشد معاندی خبر بپادشاه رساند بدست شحنه در غضب گرفتار شویم و آن شب تا روز گریه کردم و در روز دیگر ببازار رفته لباس بجهت آن صنم و پدرش با طعام و میوه وافری گرفته روانه مقصد شدم آن مرد بعد از مهربانی بسیار گفت اے جوان مرا هم بر تو رحم می آید و بر جان تو می ترسم و ترا الحق بر من منت است و اگر ترا آرزوی درشتی جواب دهم رای نبود که غریب دلسوخته و آه غریبان را به جناب حضرت رحمان راه است و اگر

آمدن شما به پیش ما استمرار یابد شاید انگیزد من دستش را بوسیدم وگفتم **بیت**

گر سر برود بره جانان با وا چو منش هزار قربان

ای پدر مدت مدید در هوای این نگار زره دار با دل فگار وچشم نزار با تن خسته در هر شهر ودیار وگوشه وکنار گردیده ام الحال که بسر چشمهٔ وصال اورسیده **بیت**

کی از دست خواهم رها کردنش کنونم که باشد بکف دامنش

شهریارا تا مدت یکماه همه روز تا شب در خدمت آنمردی بودم ودر عجز وزاری می افزودم وخواستگاری آن درگران بها می نمودم فایده نداشت در آخر باو گفتم عمر آدمی را وفائی نیست دپیر وعاجز شدهٔ امروز یا فردا است که دینا را خواهی گذاشت دستر ترا بدست دیگری باید بود وشاید ناکسی باشد وتو آنچه خیر خواهی ومصلحت اندیشی که بایست درحق من کردی وطریق موعظت بجا آوردی ومن بهمه بلائے که در وصل دلدار رسد راضیم **مصرعه**

دوست گر یار شود روی جهان دشمن گیر

همان بهتر که مرا بغلامی خود برگیری واگر خود هم با من بیائی بهتر است ازان چه باشد آن مرد چون این سخن شنید گفت ای جوان یک امشب با خود فکری وبا دختر مصلحتے کنم ازین مژده خشنود گشته اورا دعا گفته بحجره رفتم وهمان مثل است **بیت**

وعدهٔ وصل چون شود نزدیک آتش شوق تیز تر گردد

دران شب از شادی آرام نگرفتم وروز دیگر در خدمت آن مرد رفتم

واو را رنجور یافتم و ببالینش شتافتم و از احوالش پرسیدم گفت حریفیکه دیروز ترا برزمان آمد الحال چنان شد ظاهر از عمر من چیزے باقی نمانده باری دختر خود را بتو سپردم و ترا و او را بخدا بشرط آنکه او را از من دور نسازی و از احوال من باخبر باشی و چون من این جہان را وداع کنم کار سازی من نموده اختیار بدست تست شہریار را بجان منت داشته قبول نمودم ہفتہ آن سر درنده در رنجور بود خدمتش را بدل و جان کردم و چون برحمت ایزدی پیوست مبارک دختر را چادری برسر انداخته بحجرهٔ من درآورد و من بکار سازی میت پرداختم و بعد از اتمام بحجرهٔ رفتم و خواستم خود را بپائی آن صنم اندازم مبارک بزبانی که آن نگار نفہمیده گفت فلانی بخود آی ملک صادق آن ہمه سفارش درینباب میکرد و این از جملهٔ خیانت است که ترا بخاطر میرسد الحال وقت مردی و خود داری است ظالم کارے نکنی آن ہمه تعب و آزار کشیدیم مبادا ضایع و تباه شود بنگر و از بازی نفس امّاره باخبر باش من سر بزیر افگندم و بکنارے رفتم و گوہر اشک بنوک مژه سفتم و این ابیات از سوز دل میگفتم **ابیات**

ای فلک تا بکی ستمگاری — چند بینند نیکوان خواری
تا بکی ہمچو گردبی سروپا — گردم و سر نہم براه ہوا
ای ستم پیشه از جفا بگذر — یک رہی از وفا بجان بنگر
بعد عمری که یار پیدا شد — کادا اندکے مہیا شد
این رقابت پناه را چکنم — این درونش سیاه را چکنم

شہریار را چند روز چنان باگریه و درجفا گذرانیدم و دو شب آخر با

مبارک خاطر خود را بیان کردم چون این شنید آه بر کشید و گفت حیف که
دولت در سر نداری دریغ از من همه رنج که بر سر تو کشیدم ضایع ای
پسر اندکی بخود آی و هوش خود نسیاه و روز خود سیاه مکن تو آن
نیستی که از دست ملک صادق جان خود خواهی برد بلی میتواند شد که
دختر را بزود بصحت و سلامتی و بی خیانتی بخدمت ملک صادق بریم
و از و در خواهیم شاید او را بتو واگذارد و من چون اضطرار دیدم دم
بخود کشیدم و بکنجی خزیدم و دل بر فراق نهادم و در عین وصال
آن سیاه سنگ دل هر چند عشق مرا بیشتر دید نقاب بی رحمی بر روی
در کشید و از رقابت سخت تر کوشید تا کار بجائے رسید که مرا از
دیدن آن مسکین نازنین مانع گردید **قطعه**

رقیبی به این کینه جوئی ندیدم سیاهی بدین سخت روئی ندیدم
به پیشش جزع بیشتر هر چه کردم بجز تندی و زشت خوئی ندیدم

و از همه سخت تر آن بود که آن ماه وش از صورت احوال بیخبر بود و گاهی
از کمال تحیر احوال از مبارک استفسار میکرد مبارک بهمین تسکین میداد
که انشاء الله تعالے چون بدیار چین رسیم بعد از جشن و آئین شهر
بطمطراق تمام عروسی نموده شاهزاده کدخدا خواهد شد هر چند مبارک
بر فتن تعجیل میکرد من التماس می نمودم که یک روز دیگر باشیم و یک لحظه
راغنیمت می شمردم عاقبت کار چون التماس از حد گذشت بمبارک
گفتم که من از ملک چین وصل دختر ... در گذشتم چه شود که درین شهر
بمانم و رخصت دهی تا دست در گردن وصال این نازنین در آوردم
گفت این خیال باطل است ملک صادق دست ازین باز نمیدارد

ویقین که آخر بهر وسیله که باشد این شهر را مسخر بلکه زیر و زبر نماید آن وقت در بلائے مارا ابتلا گرداند که هر ساعت مرگ از خدا بطلبیم و همان بهتر است که دست ازین بداری و دندان بفکر فشاری و کار خود را بدو واگذاری تا خدا رحمی کند و ملک صادق اورا بتو دهد گفتم اے ظالم او کجا دست از چنین معشوقی باز میدارد مبارک گفت چیزے میدانم که ملک صادق چون دختر را ببیند از و نفرین گیرد گفتم کدام است گفت نوبت اول که پدرت بمیان جنیان می برد ایشان مرا بمیان میگرفتند و آزار میکردند و شوخی و مطائبه وستم و ظریفی میکردند من بپدرت شکوه کردم دیگر بار که رفتم روغنی از اجزائے چند ساخت و شیشه از آن پر کرده بمن داد و مرا گفت ازین ببدن خود طلا کن چون چنان کردم جنیان از بوی آن روغن از من نفرت میکردند و پیرامون من نمی آمدند و از آن روغن قدری دارم ببدن این دختر میمالم تا ملک صادق را از و نفرت شود و بعد از آن التماس نموده بجهت تو میگیرم باین افسون مرا ساکت کرد و تهیه سفر گرفت و به جهت خدمتگاری آن گلعذار کنیز خرید و اشتر بارکشی بجهت کجاوه ایشان نیز خرید و دو اشتر را بجهت خود و من گرفته و خیمه مختصری انجام داد از شهر بیرون آمدیم و همه جا مبارک مهار اشتر کجاوه در دست داشت و مرا بگرد آن گردیدن نمیگذاشت و شب و روز چه در منزل و چه در راه حراست و نگهبانی چنانکه باید و شاید میکرد تا که سه ماه را پیمودم و دو شب در منزلی نیاسودیم بلکه دو منزل را یکی می نمودیم در اثنای راه او لنگی رسیدیم غلغله جنیان شنیدیم چون بدیشان رسیدیم فرستادگان ملک صادق

بودند که تفتیش حال بیاری ما آمده بودند و هماناکه ملک صادق دانسته بود که آن نگار را بدست آورده ایم جنیان مراد مبارک را مبارکبادی گفتند و بعد از آن اظهار مدعا نمودند که ملک صادق انتظار شمامی کشد اگر رضا دهید هر چند شما را زود تر نزدیک رسانیم مبارک گفت مصلحت نمی بینم که بیم آنست که دختر را از دیدن دلش از جا برود گفتند که **مصرعه**

صلاح ما همه آنست کان تراست صلاح

دو سه نفر بخدمت ملک رفتند که بشارت برند و مابقی در دشت و هامون متفرّق شدند که اگر ما را کاری باشد مدد گاری نمایند اما دختر را از ایشان خبر نبود **بیت**

یاران مباد احال کسی همچو من تباه | دل مبتلای غصه روزم چو شب سیاه

بتازگی جزع بسیار کردم تا از آن روغن بر بدن آن گل اندام بمالند گفت اولاً بملک صادق خبر دهم و ببینم او در چه خیالست و چون بخدمت او بیان نمود آن نازنین نوحه و فغان در گرفت و گریه و زاری می کرد که یاران تقصیری چه بود که از وطن آواره و اسیر کرده بدست جنیان خواهید داد مگر رحم در دل شما نیست من در شب زفاف و آن بادشاهزاده بیگناه یک نظر دیدن جنیان نداشتم چه فایده خنجری ندارم که بر شکم و پهلوی خود بزنم و از بلا برهم **مثنوی**

ای شما غولان بمکر و فسون | ای شما در حیله سازی ذو فنون

روز اول آن همه تزویر و شید | وان همه زرق و فسون دیگر ولید

باز این نیرنگ و این حیله گری | ای شما در سحر سازی سامری

در کجا باشد چنین ظلم روا   اے مسلمانان بترسید از خدا

چون آن صنم این سخنان بگفت دل مبارک بر حال ادبی دل بسوخت اما علاجی نداشت بعد ازان کہ مرا بخود آورد بهر زبان کہ بود بهر دور تسکین داده ازان روغن بدان نازک بدن طلا نمود اما دل عاشق از کجا بگفتگو تسکین پذیرد روزے بدین منوال گشت وشب در حالتیکہ مبارک در خواب بود باہستگی خود را بخدمت آن صنم رسانیدم و سر در قدمش گذاشته بعذر خواہی مشغول شدم گفتم بجانب قسم کہ بر حجت من خللی و در قول من خللی نیست وازان روزیکہ صورت ترا دیده ام مہرت بجان و دل خریده ام و دل از زندگی بریده ام وحیات ترا بر خود گزیده ام جان عمر

ابیات

کس کجا جان خود بدشمن داد   لیکن از بخت نارسا فریاد
ہست جان دادنم بسی خوشتر   کہ شد دیگرے ترا در بر
ای زبہر تو گشتہ بی درو خواب   زہر ہجری چشیده جائی شراب
مدتی کوه ودشت پیموده   ہیچ جا یک زمان نیاسوده
دارم امید از خدائ کریم   کہ رساند مرا بوصل صیمم
بزلال وصال تو آخر   وزبہشت جمال تو آخر
کام یابم برغم مدعیان   مدت العمر کوری شیطان

چون این سخن نیز باو بگفتم در دل آن نازنین اثر نموده گفت فلانی [illegible]ن میدانستی کہ چنین بلائی در پی است چرا از شہر در آمدی گفتم بدو [illegible]ب یکے قضا و دیگر بیم بادشاه احتمال داشت کہ معاندی

بپادشاه رساند فتنه پیدا شود ملک صادق دست یابد و همه را بلائے
بر سر آید گفت خوب مدبر حضرت غفور است چشم کرم از خدائے
اکبر داریم اما ای جوان دل در وفای تو بستم تو هم فراموش نه کنی من
ازین سخن بیتاب شده زار زار گریستم و گفتم **بیت**

تا دامن تو من نه کشم زیر پائے خاک
باور مکن که دست ز دامن بدارمت

هر دو دست در آغوش یک دیگر در آورده شدیم وقتی بخود آمدیم که آواز
جنیان شنیدیم از خیمه بیرون دویدیم چند نفر که از معتمدان ملک صادق
بودند بطلب ما آمده بودند دو دست خلعت فاخره بجهت ما آورده و هودج
مروارید کار بجهت آن گلعذار فی الحال آن صنم را در هودج نشانیدند
و تختی هم بجهت من و مبارک آوردند ما را بفراز تخت جائے داده جنیان
هر دو را بر سر گرفته باوج رفتند و بعد از سه روز ما را بخدمت
ملک صادق آوردند ملک آنچه لازمه احترام و تعظیم بود درباره ما
بجا آورد و تحسین بسیار کرد و متوجه حرم بدیدن او شد همینکه
بنزدیک او میرود آن بوئے ناخوش در می یابد و اثر ملال در
ناصیهٔ او مشاهده میکند و روے او را بجا نمی بیند بیرون آمده
مرا می طلبیده همینکه پیش رفتم آن ملک صادق بنود که لمحه پیش
ازین دیده بودم رنگ برافروخته و بآتش غضب سوخته خطاب
مبارک نموده گفت اے پیر بهانه جو خود شرط نکردی که خیانت
نه کنی این رنگ و بو چیست و این حال از کیست در دم
مبارک بند شلوار کشوده ستر عورت خود نمود و گفت خیانت

از من بچه وجه بظهور رسید من در روزیکه بآن خدمت مامور شدم قطع رجولیت نمود ونجاز ن ملکه سپرده واندک مرہم سلیمانی از وگرفته جراحت خود را بآن به نمود پس ملک رو بمن کرده خطاب نمود که ترا این خیال باطل وسودائے خام در سر بوده دانم چه باید کرد شهر یار آن قدر ظلم بس نبود که معشوقم را از من برده بود حمیت و جاہلیت آن چنان در من اثر کرده که خود را نشناختم و دیده خنجر از کمر مبارک کشیده بر ملک صادق انداختم اما ندانستم که نوک خنجر بر بدن اور سید یا نه ہمین دانم که در پیش پائے من بر پشت غلطید و بر زمین افتاد نفش از تردد ایستاد مرا گمان برد که مرده است متحیر شدم که من ضربتی نزده این چه امر دیدم که آہسته آہسته کوچکتر می شد تا اینکه بمشابه گوئی شده که اطفال بآن بازی می کنند رسید و از زمین بلند گردید و بهوا رفت و من نظر باو داشتم تا آنکه غائب شد و ناگاه از ہوا فرود آمد چون رعد خروشنده و چون برق جہنده و یک جفت لگد بر تختهٔ سینهٔ من زد که مهره پشتم بر زمین چسپید و در دور دلم پیچید و بی خود شدم چون بهوش خود آمدم در بیابانی بودم که ہر چہار طرف بغیر از ریگ روان و خار مغیلان چیزے نیافتم آه از دل بر کشیدم چشم بر ہم نہادم ولب بعجز کشادم و از کردهٔ خود توبه کردم فایده نکرد و به ہیچ وجه آه و ناله ام را اثرے مترتب نبود و در بسته ام بمفتاح عجز نگشود مجنون وار سالک کوه و دشت گردیدم و از خورد خواب بریدم و در میان مردمان دمے

نیارمیدم در هر گوشه وکنار تفحص نموده از هر که دیدم از مقام ملک صادق پرسیدم نام ونشان او از کسی نشنیدم عاقبت از هر در ناامید شده با دل نقش بستم که خود را از قید حرمان ومرحلهٔ هجران واز زندگانی از مرگ بدتر برهانم خود را بکوهی کشیدم که شاید خود را بزیر اندازم واز آزار نجات یابم واز قضا آن کوهی بود که این درویشان رفتی وآن مرد عابد را دیده وبا شارت او باین طرف روانه گردیده ملخص کلام آنکه بخدمت آن مرد عابد رسیدم آن مرد مرا هم نشان بخدمت یاران وبملازمت سلطان عالی نشان نموده پی کرده بدین صوب فرستاد الحال همگی در خدمت بادشاه والاجاه نشسته ایم ودل بشفقت حضرت آلهٔ بسته ایم تا ببینم بعد ازین روزگار با درویشان جگرسوز درچه کار است ابیات

رو بدرگاه کبریا داریم چشم امید بر خدا داریم
تا که ایزد به فضل لطف عمیم برساند بوصل یار قدیم

وسلطان آزاد بخت نیز با درویشان بدعا رفاقت نموده ایشان را دلداری فرمود ٭

بیان رسیدن بادشاه ویاران بدرگاه ملک شهپال جنی وکامیاب شدن ٭

راوی گوید که تیر دعای آن دل شدگان که بی ریا بودند بر هدف اجابت

مقرون گردید از حرم بادشاه غلغلہ و سرہنگ خورمی بلند گردید خواجہ سرایان
ببارگاه دویدند و مژدهٔ مولود فرزند بپادشاه رسانیدند و گفتند بادشاه
دولتت پاینده و آفتاب حشمتت تابنده باد بیت

هم بکام دوستانت چرخ باد
دشمنت را سر زتن برکنده باد

ابیات

شکر ایزد که شاه را گردید ‖ بخت فرخنده عاقبت محمود
یعنی از برج سلطنت ماہی ‖ گشت طالع بطالع مسعود
کز جمالش روان شاه و سپاه ‖ چون مه عید میشود خشنود

خسرو از استماع مژده بیهوش گردید چون بهوش آمد پرسید که از اہل حرم
کسی نبود که حاملہ باشد این عطیہ از کجا روی نمود گفتند فلان خلاصہ را کہ
سلطان چند ماه قبل از غضب کرده بودند و او در گوشۂ جفا منزوی
بود کسی هم او را از خوف سطوت بادشاہی پرستاری نمی کرد و نام
او در خدمت مذکور نمی ساختند و کد بانو او را پرستاری نمی کردند
تا بہ بیسند حملش چون خواہد شد بحمد اللہ کہ پسرے آورده بادشاه
سروپا برہنہ پسر را ببغل گرفتہ بیرون آورد و در قدم درویشان
افگنده گفت ابیات

بارک اللہ از قدوم دوستان شد بختیار ‖ هم بحسب مدعا از فضل یزدان کارساز
گفت درویشان من از صدق و یقین گشتم غلام ‖ این پسر هم از غلامانست دارید اختیار
جملہ درویشان سر و چشمش ببوسیدند و نام ‖ برگزیدند از برایش شاہزاده بختیار

وبعد ازانکه درویشان وخاصان شاد و از غم آزاد گردیدند یک یک جبین
اورا ببوسیدند و در بر کشیدند بادشاه اورا در حرم برده بدایگان سپرده
ببارگاه آمد در زمان رعیت را سه سال مال بخشید وقلم عفو گناهگاران
کشیده وزندانیان را خلاص کرده در خزانه بدست کرم نشود و
تصدیق بسیار بدرویشان ومستحقان داد وجشن وچراغان فرمود
وهدیه ونذر بخدمت علما وفضلا فرستاد وخوان احسان گسترده
بزم شاهانه ترتیب داد وهنوز امور جشن وسرور تمام نرسیده بود
که بانگ نوحه و فریاد وگریه از حرم بلند شد که بارگاه ازجا جنبید بادشاه
ویاران بلرزیدند که آیا چه واقع شده که از حرم خبر آوردند که چون طفل
را شسته بحریر و پرنیان پیچیده در کنار مادر خوابانیدند که ناگاه
ابر تیره از هوا بهم رسیده متوجه نشیب شد وآن طفل و مادرش
را احاطه نموده بعد از ارتفاع آن دود مادرش مدهوش و طفل
ناپیدا گردید شاه ویاران نیز گریان وازین حادثه عجیب حیران وخاطر
پریشان نشستند ولب از خنده فروبستند ودرویشان دل سوخته
سر فرو برده وآه دردناک از دل صد چاک برکشیدند وخلق
مملکت ازین متعجب شده بجهت حصول مطلب بادشاه بدرگاه ال
مناجات وحاجت خواهی مشغول شدند وسلامتی حال آن مولود عاقبت
محمود از خدا طلبیدند که بکرم حضرت معبود بعد از شدت فرح روے
آن طفل را با گهواره مرصع مروارید بعد از دو روز باز آوردند باز
خلائق همه خورم وشادان شدند قبل ازین واقع حیران ماندند وهیچ
یک نمی دانستند که آن قضیه چه بود وفاعل که بود بادشاه درجنب دولتخانه

بجہت درویشان تکیہ مرتب ورابطہ مقرر فرمود وہمہ روز چون از دیوان فارغ می شد با درویشان در تکیہ ایشان می نشست وپسر ہر ماہ یک نوبت بدستور مذکور ناپدید می شد وچون اورا می آوردند تحفہ چند از لباس دیگر اجناس کہ دیدہ از دیدنش خیرہ می گشت وعقل از دیدنش تیرہ بااو بود تاآنکہ سن او بہفت سالگی رسید واین قاعدۂ مستمرہ برقرار بود بادشاہ بمشورہ درویشان عریضہ بدین منوال نوشتہ

عریضہ سلطان آزادبخت بشاہ شہپال بن شاہرخ جنّی نائب حضرت سلیمان علیہ السلام

سلام محبانہ ومشتاقانہ ازین محرومان از ملازمت محروم واز ملاطفت مایوس بخدمت آستان بوس ہائے درگاہ مخدوم عالمیان وملجائے بیچارگان برسانیدہ معروضمیدارد کہ اکثر شفقت میذول فرمودہ این حیرت زدگان راازین حیرت نجات دادہ بسر منزل مقصود یعنی بجہت پابوس آستان سمو المکان وملازمت بندگان عالی شان دلالت نمایند پروردنیست مصرعہ

ذرہ را سرچشمۂ خورشید انور آرزوست

زیادہ گوئی گستاخی را امید عفو عطا ودر روز پدید شدن شاہزادہ بختیار عریضہ را دربغل او گذاشتہ منتظر جواب بودند کہ تا از پردہ

غیب چه رخ نماید چون پسر غائب شد و شب در آمد وقتیکه آزاد بخت بعادت مالوف در تکیهٔ درویشان بصحبت مشغول بود هر ساعت رائے میزدند که آیا جواب عریضه برسد یا موقوف بماند که ناگاه کاغذی در دامن پیچیده دیدند چون مشاهده شد همان عریضه بود که بر پشت آن نوشته که آزاد بخت استدعای ملازمت ما کرده بجهت حرمت شاهزاده بختیار که بجائے فرزند عزیز است بقسمیکه درج نموده بودند قبول افتاد چند نفر دلیل فرستاده شد که شما را بیارند از قضا جشنی داریم و منتظر شاه ایم و یاران خورم و خندان شدند که ناگاه چهار پنج کس بر گریبان یاران چسپیده بلند کردند ایشان باوجود اختیار از هیئت مدهوش گردند چون بخود آمدند در جامی بودند که در عمر خود بصفائے آن جای ندیده

ابیات

جای وندیده طرفه جائے — چون باغ بهشت باصفائے
مملو شده از گل و ریاحین — چون حسن نگار سبز و شیرین
صحنش همه پر ز لاله و گل — طرفش همه پر ز صوت بلبل
پر میوه درختهای آن باغ — هر سینه و صد ر سوخته داغ
بر هر طرفی پر آب نهرے — کز حسرت او خراب شهرے
هر سرو که در کنار جو بود — مانندهٔ خضر آب جو بود
قمری در وی بجای کو کو — شیدا شده بر کشیده یاهو
هر سوی هزار مست و شیدا — برخاسته صد هزار غوغا
باغیکه ارم نشانهٔ اوست — در هر گوشهٔ فسانهٔ اوست

چون آزاد بخت و یاران آن چنان باصفا محلی دیدند از گل و صوت بلبل مست و مدهوش گردیدند چون بخود آمدند آوازی شنیدند که حکم ملک ست سرمه سلیمانی در چشم کشند در حال چشمهای ایشان شورش بنیاد کرد چند قطره آب ریخته روشن گردید نظر کردند جمعی پریان را دیدند در برابر ایستاده فی الحال از جا جستند و کمر به تعظیم ایشان خم کردند پریان گفتند ملک معظم بن ملک شهپال بن شاه رخ نائب ملک سلیمان علیه السلام شما را می طلبد آزاد بخت و درویشان روانه شدند برفاقت ایشان هرچند نظر کردند آن باغ بهشت آئین را کناره پدید نبود تا آنکه بعمارتی رسیدند از قصور بقصور بهشت عنبر سرشت خبر میداد **بیت**

خشت از زر و سیم برده در کار ‌‌ ‌ ‌ یک خرمن گل میان بازار

آواز ساز نواز درون بگوش میرسید انسان کر گوش که میکردید عود و موسیقار و چنگ و نای و دف و بربط غلغلی افگنده چون بدرون رفتند مجلسی دیدند بیمثل و بینظیر کٹ و اورنگ و صندلی و کرسی و تخت بسیار در هر گوشه کنار جا بجا گذاشته همه مرصع نگار و نازنین پریزادان سیمین عذار بر راز آنها نشسته **بیت**

مجلسی داده از بهشت نشان ‌ ‌ ‌ ‌ گشته مملو ز خیل ماه وشان

ق از زر ناب در صدر زده ملک الملوک پریزادان ملک شهپال بن اه رخ برفراز آن تکیه کرده بزیب و زینت تمام نازنین پریزادی بسن ذت سالگی در کنارش نشسته با بادشاهزاده بختیار مشغول بود آزاد ت و درویشان از عظمت ملک شهپال غرق عرق انفعال گشته سر ت پیش افگندند و گفتند **رباعی**

ای سلیم ترا جهانبانی ای جهان را وجود تو بانی
بی وجودت مبادا تخت و نگین که ترا می سزد جهانبانی
وصف لائق چسان کنیم ترا کانچه گوئیم بهتر از آنی

ملک شهپال اعزاز و اکرام ایشان را بسیار بجا آورده ایشان بر تخت وحت بی جای دادند و نغمه ها پرداختند. و آن روز بعشرت گذرانیدند روز دیگر ملک شهپال از کیفیت رفاقت آزادبخت و درویشان استفسار نمود آزادبخت گنجینهٔ معرفت باز کرد و تعریف درویشان آغاز کرد و آنچه از طلبگار فرزند بودن و شب بقبرستان رفتن و درویشان را در چهار طاق دیدن و سرگذشت دو نفر در همان شب شنیدن و روز ایشان را بارگاه طلبیدن و سرگذشت دو نفر از ایشان پرسیدن و ایشان نیز احوال خود را بیان کردن و مژدهٔ حصول مطلب باو رسانیدن و خود منتظر مطالب بودن و از درگاه حضرت اله با جماعت مناجات کردن و تیر دعا بهدف اجابت رسیدن و همان دم شاهزادهٔ بختیار تولد یافتن و آزادبخت قدم درویشان را مبارک دانستن و همت بر تحصیل مقاصد ایشان بستن و درین هفت سال منتظر لطف الٰهی گشتن تا کرا از کجا مطالب ایشان بحصول انجامد و حالا بخدمت ملک الملوک مشرف گشتن و چشم معاونت از و داشتن را بیان نموده چون ملک شهپال حال ایشان را شنیده دلش بران فقیران بسوخت و مهربان گردید و مژده یاری بدیشان رسانید و امر فرمود که دیوان و عفریتان و پریزادگان در ربع مسکون گردیده نامه بپادشاهان جن و پری که در اقصای بلاد بر و بحر ساکن بودند ایشان

را بزودی بدرگاه فردوس اشتباه حاضر سازند و در نامه‌ها درج کردند
که اگر آدمی زاد نزد ایشان باشد باخود بیارند و اگر از فرمان نائب حضرت
سلیمان سرپیچد مورد تنبیه و سیاست خواهد بود دیوان و پریان و عفرتیان
وجنیان تند سیر راه هوا گرفته بسیران وطیران در آمده با اطراف و
اکناف پراگنده گردیدند و هر یک بجائیکه مامور بودند روی نمودند ملک
شهپال با یاران بصحبت و عشرت مشغول گردید در اثنای صحبت
بجهت حکایت کرد که من هم مدتی بود از حضرت رحمان و خالق انس و
جان طلبگار فرزند بودم تا آنکه حضرت واهب بے منت و صانع
بے آلت بید قدرت نطفهٔ این فرزند را در رحم مادرش خلق نمود
شادی آن نذر کردم که اگر دختر و اگر پسر باشد هر طفلی که از ابنای آدم
که همزاد او باشد نامزد گردانم و چون حمل وضع شد دختری بود فی الحال
عفرتیان جلد باقصای بلاد عالم فرستاد که طفلی در هر کجا که در آن دم
تولد شده باشد بیارند بحکم کردگار و خدای پروردگار شاهزاده بختیار
تولد یافته بود چون آوردند بفرمان خدای مهر و محبتی از و در دل ما جائے
کرد فرمودم که دایگان پری زادهائی او را شیر دادند از آن وقت
باز هر ماه یک نوبت او را طلبیدم و بدوستی دل خود پروردیم و داماد
عزیز ماست ازین مژدگانی آزاد بخت پای بخت ملک را بوسه داد
ملک او را معزز داشته خلعت سلیمانی باو شفقت فرمود بعد از هفت
روز که بادشاهان و بزرگان جن و پری و عفریت و دیوان گلستان
ارم و شهر بلور حاضر شدند ملک برای ایشان مجلس فرمود و در ان
مجلس از ملک صادق آن گلعذار عنبر موی را طلب کرد ملک صادق

بعد از پیچ وتاب بسیار فرمود که آن سمن بو را حاضر کردند و از بادشاه جنیان ملک عمان که پسر بادشاه ملک نیمروز بروی دختر او گرفتار بود پسر اورا با دختری و عفریتی که بعلم سحر دختر را بشکوی خواب وپسر را بیتاب کرده بود طلبید واو نیز بعد از عذر گوئی بسیار حاضر گردانید واحوال دختر بادشاه فرنگ وبهزاد خان حرامی از تمامی ایشان تفتیش نمود هر یک بروح پاک حضرت سلیمان علیه السلام قسم یاد کردند الا بادشاه دریائے قلزم که سر پیش افگنده بود ملک شهپال اورا بروح پاک سلیمان سوگندها از حد بیش داد وگفت در روزیکه پدر باستقبال ایشان آمده وخلق را هم فرمودش که بتماشای ایشان روند من نیز بتماشای ایشان آمده بودم دختر دیدم گرفتارش شدم وجلو اسپ اورا گرفته در آب کشیدم واز انجا سیاحت وسفر پیش کردم چون آن جوان بهزاد خان فرنگی بجهت تخلیص آن پریوش مرکب در آب راند در عالم انصاف مرد مردانه یافتم فرمودند رهاندندش و در نزد ماست ملک شهپال گفت آنچه حق است این جوان آدمی زاد سزاوارش دانند که در راه وآزار بسیار کشیده والحال ملتجی بما گردیده بدو بخشش که عهد بسته ام گفت امر از ملک الملوک است فرمود حاضر کردندش هر چند دختر بادشاه شام را تفحص کردند همگنان قسم خوردند که خبرش ما یاران را معلوم نیست ملک فرمود کسی دیگر از اولاد جنیان پس مانده که نیامده باشد گفتند مسلسل جادو که قلعه محکم بعلم سحر ساخته بس لاد خل است واو در انجا نشسته وکسی را برو دوستی و خلطت واساس اتحاد ومودت نیست ملک فرمود سپاه عظیم از عفریتان بجنگش رفتند و بعلم سحر وغیره جنگ نموده قلعه او را گرفته مسلسل را بشکنج بیش انداز انداخته بخدمت ملک آوردند

ملک او را وعدہ و وعید و تہدید از بس نمودہ او از ان دختر نشان دادہ ملک فرمود تا جنیان اندرون بصرہ رفتہ ملکۂ آن بر الکہ واز شہر نیمروز شاہزادۂ گاو سوار و بادشاہ ملک چین را با دخترش و بادشاہ ملک عجم را بگلستان ارم آوردند و زنان را بحرم و مردان را بمجلس بردند ملک شہپال صلای عشرت درمیان جنیان و پریان انگندہ بارگاہ سلیمان را درگلستان ارم برپا کردند و ساعت سعید اختیار کردہ بجہت عقد دراول عقد شاہزادۂ بختیار را با ملکۂ زرین پوش کہ دختر ملک شہپال است بستند وبعد ازان دختر بادشاہ شام را برائے خواجہ زادۂ یمنی و دختر بادشاہ فرنگ را بہ پسر شاہ عجم و ملکۂ بصرہ را با بادشاہ فارس و دختریکہ در جنس ملک صادق بود بادشاہ زادۂ چین و دختر ملک عمان را بادشاہزادۂ نیمروز و دختر شاہ چین را بملک صادق و دختر بادشاہ نیمروز را بہ بہزاد خان دادند و چہل شبانہ روز در ارم باغ بعشرت نشستند وبعد ازان ملک شہپال ہر یک را خلعت و نعمت و گنج و گوہر فراخور احوال و تحفہ ہای غریب دادہ جنیان و پریان را فرمود کہ ہر یک را بولات خود رسانند و ایشان ہمگی از خدمت ملک شہپال بحرمت و داع از مرخص گردید چون بولایت خود رسیدند بادشاہان و شاہزادگان بمقر سلطنت خود ساکن گردیدند و بامطلوب خود عمر میگذرانیدند و خواجۂ زادۂ یمنی و بہزاد خان در خدمت آزاد بخت و شاہزادۂ بختیار بامر وکالت و سپہسالاری ملک شہپال مامور گشتہ و ہمیشہ میان ایشان رابطۂ دوستی و الفت بود۔

تمام شد

الحمد للہ رب العالمین والصلوۃ علی رسولہ محمد وآلہ واصحابہ اجمعین

رباعی

وصل حسن وچون شداے خدا این دو را ہرگز مکن از ہم خدا
ہیچ عاشق دور از جانان مباد چون من بیچارہ در ہجران مباد

چیدہ غزلیات

غزل عشرتی

از پنجۂ من چاک گریبان گلہ دارد وز گریۂ من گوشۂ داماں گلہ دارد
کہ بت شکنم گاہ بمسجد زنم آتش از مذہب من گبر و مسلمان گلہ دارد
از بسکہ بزندان غمت دیر بماندم زنجیر بہ تنگ آمد و زندان گلہ دارد
دامان نگہ تنگ و گل حسن تو بسیار گلچین بہار تو ز داماں گلہ دارد
در بزم وصال تو بہنگام تماشا نظارہ چنیدن مژگان گلہ دارد
گہ گریہ و گہ خندہ و گہ آہ جگر سوز ای عشرتی از وضع تو جانان گلہ دارد

غزل حافظ

حسب حالی ننوشتیم و شد ایامی چند محرم کو کہ فرستیم بتو پیغامی چند
ما بدان مقصد عالی نتوانیم رسید ہم مگر لطف شما پیش نہد گامی چند
چون از خم بسبو رفت و گل افگند نقاب فرصت عیش نگہدار و بزن جامی چند
ای گدایان خرابات خدا یار شماست چشم انعام مدارید ز انعامی چند
زاہد از کوچۂ رندان بسلامت بگذر تا خرابت نکند صحبت بدنامی چند

قند آمیختہ با گل نہ علاج دل ماست بوسۂ چند برآمیز بدشنامی چند
عیب مے جملہ چو گفتی ہنرش نیز بگوی نفی حکمت مکن از بہر دل عامی چند
پیر میخانہ چہ خوش گفت بدردی کش خویش کہ مگو حال دل سوختہ با خامی چند
حافظ از تاب رخ مہر و فروغ تو بسوخت
کامگارا نظری کن سوی ناکامی چند

غزل محمود

امروز دیگرم بفراق تو شام شد نادیدن جمال تو عمرم تمام شد
آمد نماز شام و نیامد نگار من ای دیدہ خون ببار کہ خوابم حرام شد
بستم بسی خیال کہ بینم جمال دوست آن ہم نشد میسر و سودائے خام شد
خال تو دانہ دانۂ زلف تو دام دام مرغی کہ دانہ دید گرفتار دام شد
محمود غزنوی کہ ہزارش غلام بود
عشقش عنان کشید و غلامِ غلام شد

غزل نعیما

گفتم آن چشم و مژہ گفت دو بیمارانند آندودین خیل سیہ خانہ پرستارانند
شب قدر است در میکدۂ رحمت باز خنک آنقوم کہ در مسجد میخوارانند
بر کلاہ حرم ایمن نیم ای کعبۂ حسن زین دو ہندو کہ براطراف تو طرارانند
گردن طوع من و طوق خم زلف بتان سگ این سلسلہ ام گرچہ جفا کارانند
گر بکوثر بزم مستی می حشر کناد ایزدم در صف آنقوم کہ ہشیارانند
ہیچکس راخبر از عالم آزادی نیست مگر آنان کہ بہ بند تو گرفتارانند

دزد اگر خرقۂ زاہد بردمغبون است صرفہ با اوست کہ آسودہ سکبارانند
خون خلقی بتکلیف بخوری ای لب یار کہ تو ضحاکی و زلفین سیہ مارانند
مردم صومعہ را نیک شناسم نعمیا
کافرم من اگر این طایفہ دین دارانند

JAMMU & KASHMIR UNIVERSITY
LIBRARY
No ....
Date ....
SRINAGAR

تمام شد

این کتبخانہ شیخ الٰہی بخش محمد جلال الدین تاجران کتب لاہور
کتب ہر علم و فن بہ رعایت کفایت دستیاب مے شود
ہر چہ مطلوب باشد طلب فرمائید فہرست کتب خانہ
بلا قیمت روانہ مے شود۔

المشتہران
شیخ الٰہی بخش محمد جلال الدین تاجران کتب کشمیری بازار لاہور

ہر قسم اور ہر ایک قسم کی کتابیں پتہ ذیل سے طلب فرماویں

دیوان خواجہ معین الدین چشتی رحمۃ اللہ علیہ

حضور کے نام نامی و اسم گرامی سے ہر ایک فرد بشر واقف ہے۔ آشنایان بحر طریقت و واقفان رموز حقیقت کے لئے
یہ کتاب ایک نعمت غیر مترقبہ ہے صوفیان صفا کیش اسکو اپنا حرز جان بنائیں۔ نو زیبا ہے۔ قیمت ۳/

بوستان خیال فارسی یعنی دیوان مجنوں

تصنیف لطیف عالم اکمل فاضل اجل شہباز شریعت
و طریقت و حقیقت آگاہ سرخیل اولیاء اللہ حضرت مجنوں شاہ
کابلی قدس اللہ سرہ العزیز مخزن اسرار تصوف ہے جس کے
مطالعہ سے صوفیائے کرام ایک ایک شعر پر وجد میں
آتے ہیں۔ خط خوب کاغذ مرغوب تقطیع موزون۔ ۵/

گلدستہ دلپذیر المعروف چمن بے نظیر فارسی

مؤلفہ و مرتبہ منشی محبوب عالم صاحب کاتب امین آبادی سلمہ اللہ القدیر
مشتمل بر غزلیات حمد باری تعالیٰ و نعت خواجہ عالم سرور کائنات
مفخر موجودات احمد مجتبیٰ محمد مصطفیٰ صلی اللہ علیہ وآلہ واصحابہ
وسلم و مضامین عشقیہ پسند خاطر حضرات صوفیہ کرام مقبول
طبائع برنا و پیر۔ کاغذ خوب خط مرغوب قابل دید ۸/

مجموعہ اعجاز عیسوی فارسی

مشتمل بر رسائل ذیل تعبیر نامہ یوسفی۔ فالنامہ افلاطون منتخب ارسطو نامہ
تعبیر نامہ۔ اعجاز عیسوی صحت نامہ طلسم حیرت۔ اندر جال وغیرہ
یہ مجموعہ نہایت مستند اسرار عجیبہ و غریبہ میں ہے۔ اکثر عملیات
اس کے صدہا بار آزمائے گئے کبھی خطا نہیں ہوئے
نہایت مجرب بالمجرب ہے۔ قابل دید ہے ۵/

درالمجالس فارسی

یہ کتاب واعظ و واعظین کے لئے ازبس مفید ہے
اسمیں وہ وہ مسائل درج کئے گئے ہیں جو بڑی بڑی دوسری
کتب میں نہیں ملسکتے۔ مصنف علام نے اس طور سے ان
مسائل کا اقتباس کیا ہے کہ دریا کو کوزہ میں بند کردیا ہے
لکھائی چھپائی کاغذ اعلےٰ۔ قیمت صرف چار آنے ۴/

قصہ گربہ و موش فارسی

یہ نظم کا قصہ ہنسنے ہنسانے کی کل قابل دید ہے۔ علاوہ قصہ کے
زبان فارسی میں مہارت حاصل ہوتی ہے ۱/

دیوان نیاز فارسی

یہ دیوان منبع عرفان
حضرت نیاز دہلوی رحمۃ اللہ علیہ کی تصنیف لطیف ہے
جس کی غزلیات میں وہ لطف و حلاوت ہے کہ خواہ مخواہ
پڑھنے کو جی چاہتا ہے۔ خط خوب۔ کاغذ مرغوب۔ تقطیع
موزون۔ قابل دید ہے۔ قیمت ۴/

کل خوشتین بنام شیخ الٰہی بخش محمد جلال الدین تاجر کتب کشمیری بازار لاہور

کتب خانہ

شیخ الٰہی بخش محمد جلال الدین

تاجران کتب کشمیری بازار لاہور

جسمیں جملہ علوم و فنون کی کتابونکا

ذخیرہ

ہر وقت بکثرت موجود

رہتا ہے

25/12
598
14
29/4166
642
23/11/66
23 1/67

Call No..........
Date..........................
Account No..........

J. & K. UNIVERSITY LIBRARY

This book should be returned on or before the last stamped above. An overdue charges of 6 nP. will be levied for each day. The book is kept beyond that day.

DATE LABEL

502	25 3/68		
25/2			
598 14 5/66			
29/4/66			
642			
23/11/66	23 1/67		

Call No..........

Account No.......... *Date*.........

J. & K. UNIVERSITY LIBRARY

This book should be returned on or before the last stamped
An overdue charges of 6 nP. will be levied for each day. The
kept beyond that day.

Date..........................

Call No..........

Account No..........

J. & K. UNIVERSITY LIBRARY

This book should be returned on or before the last stamped above. An overdue charges of 6 nP. will be levied for each day. The book is kept beyond that day.